استفتائات

پرسش و پاسخ احکام شرعی
از محضر

حضرت آیت الله العظمی
حاج میرزا یدالله دوزدوزانی تبریزی

بسم الله الرحمن الرحيم

مجموعه استفتائات مطابق فتاوای حضرت آیت اللّه لعظمی دوزدوزانی تبریزی مدظلّه العالی

نویسنده:

آیت الله میرزا یدالله دوزدوزانی

ناشر چاپی:

همراز قلم

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

مجموعه استفتائات مطابق فتاوای حضرت آیت اللّه لعظمی دوزدوزانی تبریزی مدظلّه العالی

مشخصات کتاب

کتاب: استفتائات

حضرت آیت اللّه العظمی یدالله دوزدوزانی تبریزی مدظله العالی

تنظیم: حجت الاسلام و المسلمین عبدالجبار نصیری

ویراستار: آقای عبداللّه امینی پور

نوبت چاپ: اول/۱۳۹۶

تیراژ: ۲۰۰۰

ناشر: همراز قلم

بهاء: ۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۴۵-۲۷-۹

آدرس دفتر معظم له: قم - خیابان معلم - کوچه ۱۱- پلاک۳۷

۳۷۷۳۳۹۷۳-۰۲۵ / ۳۷۸۳۴۰۷۰

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

...

پیشگفتار

بِسْمِ اللّه الرَّح-منِ الرَّحیمِ

اَلْحَمْدُ للّه رَبِّ العالَمِینَ، وَالصَّلاهُ وَالسَّلامُ عَلی أَشْرَفِ الأَنْبِیاءِ وَ الْمُرْسَلِینَ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّیِّبِینَ الطَّاهِرِینَ.

قال اللّه الحکیم فی محکم الکتابه الکریم: (فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِن کُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) (نحل: ۴۳)

«پس اگر نمی دانید، از آگاهان جویا شوید».

مکاتبه پرسش و پاسخ های شرعی و مذهبی از فقهای دین در فرهنگ تشیع، جایگاه شناخته شده و ویژه ای را در ادبیات دینی برای خود گشوده است.

شیعیان در مواجهه با برخی سوالا-تی که جواب آنها را در رساله های عملیه متداول نمی جستند، با دانشمندان و مجتهدان بزرگوار شیعه مکاتبه کرده، پاسخ پرسش های خود را می یافتند. با گذشت زمان، این سئوال و جواب ها به شکل کتاب هایی در اختیار مؤمنان قرار می گرفت.

کتاب هایی چون «المسائل العکبریه» از شیخ مفید(ره) «المسائل الناصریه» از سید مرتضی؛ در سده ی چهارم هجری و «جامع الشتات» از محقق قمی صاحب قوانین(ره) و کتاب «السئوال و الجواب» از مرحوم سید یزدی(قدس سره) صاحب عروه الوثقی در سده ی سیزده هجری از این قبیل به شمار می آید.

این سنت نیکو و پر فائده هم اکنون نیز ادامه داشته، مؤمنان در صورت بروز مشکلات دینی با مراجعه به مراجع تقلید، سوالات خود را - که در فرهنگ حوزوی به «استفتاء» مشهور است- از ایشان استفسار و پرسش می کنند.

در دهه ی هفتاد خورشیدی که حضرت آیت اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی مدظله العالی به انتشار فتاوی خود در قالب رساله عملیه «توضیح المسائل» اقدام کردند، مؤمنان در احکام دینی به ایشان مراجعه کرده و همواره مکاتبات شرعی از راه های گوناگونی چون: نامه نگاری، پست های الکترونیکی و ارسال پیامک به دفتر معظم له سرازیر شده،

مکاتبات از سوی ایشان جواب داده شده است.

بـا توجه به درخواست مؤمنـان و مقلـدان معظم له و با پیروی از سیره فقهای عظام، دفتر مرجع عالیقـدر بر آن شـد تا بخشـی از استفتائات را به عنوان جلد نخست انتشار دهد. پس از بازبینی استفتائات در هیأت استفتاء و با حضور و نظارت ایشان و چیدمان سوالات مهم و جامع، پرسـش¬ها با دسـته بندی دقیق و به شکل حاضر که ویژگی های ذیل را دارد در اختیار مؤمنان قرار می گیرد:

الف) عنوان بنـدی جـداگانه برای بیشتر سوالات، تا دسترسـی آسان برای مراجعه کننده فراهم گردد. عنوان بندی مسائل گاهی مطابق با سوال و گاه مطابق با جواب بوده است.

ب) ساده و روان نویسی متن تا جایی که امکان داشته و اصطلاحات فقها اجازه می داده، رعایت شده است تا استفاده از کتاب برای همگان میسر شود.

ج) پاسـخ اسـتفتائات بر پایه ی آخرین نظرات فقیه عالیقـدر حضـرت آیت اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی مـدظله العالی تنظیم گردیده است. برای نمونه می توان به تجدید نظر ایشان در موضوع کفایت غسل از وضو و برخی امور بانکی اشاره کرد.

د) پرهیز از ورود سوالات تکراری و غیر ضروری.

همچنین انتخاب سوالات جامع از دیگر ویژگی¬هایی است که در مجموعه ی حاضر مد نظر بوده است.

در پایان از همه بزرگواران و عزیزانی که به گونه ای در به انجام رسانـدن این مجموعه تلاش کرده اند، سـپاس فراوان به عمل می آید. در این میان از تلاش سـتودنی آقایان: سـید حسن علوی باروق (امور فنی) و عبداللّه امینی پور (ویراسـتار محترم) و نیز حجت الاسـلام و المسلمین آقای حاج عبدالجبار نصیری که در گردآوری و تنظیم استفتائات بیشترین زحمت را متحمل شده و ساعـات متعـددی را در خـدمت اسـتاد بزرگوارشـان سپری کردنـد، تشـکر نموده و توفیق الهی را برای ایشـان از درگـاه ربوبی خواهانیم.

امید است مجلدات دیگر این مجموعه به زودی در اختیار مؤمنان قرار گیرد.

دفتر مرجع عالیقدر

حضرت آیت اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی مدظله العالی

اعتقادات

معاد

سؤال ۱) چگونگی معاد را بیان فرمائید.

دربـاره ی معـاد دو نظر معروف وجود دارد، اوّل: معـاد جسـمانی است، یعنی انسـان هـا در قیامت با بـدن خاکی برانگیخته می شوند که بیش تر مسلمانان این نظر را قبول دارند، چرا که بیشتر آیات بر این مطلب دلالت دارند.

دوم: معـاد روحانی می باشـد، بـدین معنی که روح انسان با قالب مثالی برانگیخته می شود، به طوری که هر بیننـده می¬گوید همان انسان است که در دنیا دیده است.

نظر دوم همان است که فلاسـفه دارنـد حتی اکثر فیلسوفان اسـلامی این قول را قبول کرده انـد و آیات بیانگر معاد جسـمانی را تأویـل نموده انـد. البته منشاء این قول شـبهه ای است به عنوان «آکل و مأکول» و چون به نظرشان مشـکل و یا قابل حل نیست، این قول را پذیرفته اند.

محکوم کردن توهین به قرآن

سؤال ۲) آیـا فقـط محکوم کردن اهـانت به قرآن برای دفـاع کـافی است؟ آیـا همین که بگوییم این کار خلاف بوده و بعـد به مرور زمان این حرکت زشت یادمان برود، از مقدسات خود دفاع کرده ایم؟

جواب: دفـاع از حریم قرآن لازم است. در بعضـی از موارد بـا انتشـار اعلامیه و یـا تظاهرات، دفاع محقق می شود و در برخی موارد باید ریشه فساد را خشکاند.

مرتد

سؤال ۳) حکم شخصـی که از اسـلام خارج و مرتـد شـده و به دین و آیین مسـیحیت گرویده سـید نیز می باشد چیست؟ حکم زنش که قبلاً به عقدش درآمده چیست؟ آیا بچه و

زنش و یـا شوهر از مرتـد ارث می برد؟ آیـا زنش بایـد طلاق بگیرد و یا این که نکاح باطل شـده است؟ آیا زنش می توانـد به خاطر تربیت فرزند در خانه مرد مرتد زندگی کند؟

جواب: اگر ثابت شود که مرتد شده و ارتدادش فطری (۱)باشد، عقد باطل است و مال او به ورثه منتقل می شود.

سؤال ۴) آیا موارد زیر مصادیق ارتداد نیست؟

الف) انکار وحی و کلام خدا بودن قرآن مجید و ادعای این که پرورده تفکرات پیامبر۹بوده و دارای خطاهایی است؟

ب) انکار عصمت ائمه اطهار:؟

پ) انکار امام زمان ؟

جواب الف: انکار وحی بودن قرآن (اگر ملازم انکار رسالت پیغمبر است) ارتداد آور است.

جواب ب: ارتداد نمی آورد.

جواب پ: اگر ملازم انکار رسالت نباشد، ارتداد نمی آورد.

برگرداندن خورشید

سؤال ۵) روایت مشـهوری اسـت کـه خورشـید برای امـام علی(ع) پس از ایـن که غروب کرد بـازگشت (که معروف است به ردالشمس)، نظر خود را در موارد زیر بیان فرمایید:

الف) آیا سند این روایت معتبر است؟

ب) بر فرض اعتبار سند، لازمه اش اعاده معدوم (۲)(که محال بودن آن ثابت است) نیست؟

۱- ارتداد دو گونه است: فطری و ملی؛ کسی که از پدر یا مادر مسلمان متولد شده و خودش نیز اسلام را قبول نموده سپس از دین خارج گردد مرتد فطری است و اگر از پدر و مادر غیر مسـلمان متولد شده و اسـلام آورده و بعد به کفر بازگشـته است به آن مرتد ملی می¬گویند.

۲- چیزی که از بین رفته و نابود شده، دوباره به وجود آید.

پ) بر فرض ثبوت تمام موارد فوق، آیا امام(ع) نماز خود را آن قدر به تأخیر می اندازد که وقت از دست برود؟

جواب الف: روایت معتبر است.

جواب ب: مورد از اعاده معدوم نیست.

جواب پ: طبق روایت، سر مبارک پیامبر(ص) در دامن حضرت بوده و شاید برای اعلام عظمت مقام رسالت، امام(ع)در تأخیر انداختن نماز مجاز بوده است.

تولی و تبری

سؤال ۶) تولی وتبری جزء فروع دین است یا از ضروریات مذهب شیعه می باشد؟

جواب: تولی به معنای اعتقاد به امامت، از اصول ضروری مذهب شیعه است اما به معنای محبت و علاقه از فروع دین است.

بردن نام امام زمان

سؤال ۷) با توجه به روایت صحیحه ای که از امام حسن عسکری(ع) وارد شده که: ذکر نام خاص حضرت در زمان غیبت جایز نمی باشد گفتن نام امام زمان (عج) در زمان حاضر چه حکمی دارد؟

جواب: به اقتضای اطلاق روایات وارد شده در این باره، احتیاط در ترک ذکر اسم خاص حضرت می باشد. بلکه اظهر همین است.

ولایت اهل بیت

سؤال ۸) آیا دوست داشتن اهلبیت: و بغض دشمنان ایشان به خودی خود بدون این که منجر به عملی شود و بدون این که انسان را به عبادت برانگیزاند، مفید است؟

جواب: دوست داشتن اهل بیت و بغض دشمنان آن ها از اعمالی است که ثواب دارد، بلکه اعتقاد به ولایت (که ملازم با محبّت است) از ارکان مذهب شیعه است.

معنای اهل بیت

سؤال ۹) آیا عایشه دختر ابوبکر از اهل بیت(ع)می باشد؟

جواب: اصطلاح اهل بیت به چهارده معصوم: اختصاص دارد. بنابراین عایشه از اهل بیت به معنی مصطلح نیست، گرچه به معنای لغوی از اهل بیت پیامبر (ص) می باشد.

لعن دشمنان اهل بیت

سؤال ۱۰) برخی می گویند لعنت کردن دشمنان اهل بیت حتی در خفا جایز نیست، نظر حضرتعالی چیست؟

جواب: این حکم به عنوان ثانوی است و تابع مصالح و مفاسد می باشد.

توهین به امامان

سؤال ۱۱) کسی که شعری را با مضامین بسیار توهین آمیز به امام معصوم(ع) خوانده است، آیا او را مهدور الدم و مرتد می دانید؟

جواب: این گونه افراد از نواصب و دشمنان ائمه اطهار(ع) بوده و مهدور الدّم می باشند. و باید جامعه را از پلیدی وجود آن ها پاک ساخت تا دیگران جرأت جسارت به مقام عصمت و ولایت ائمه اطهار: نداشته باشند.

دیدن امام هنگام مرگ

سؤال ۱۲) می گویند در حین مردن، همه افراد امام علی(ع)را می بینند، چطور ممکن است در یک آن، امام را در مناطق مختلف، افراد ببینند؟

جواب: دیدن امام(ع)برای همه میسر است به طوری که همه، آفتاب را یکسان می بینند.

شعرهای غلوآمیز درباره ی اهل بیت

سؤال ۱۳) خواندن شعرها و گفتن سخنانی که در آن به صراحت از اهل بیت: به عنوان خدا یاد می شود، چه حکمی دارد؟

عنوان نمونه:

لا اله إلا علی لا اله إلا الزهرا لا هو إلا محمد

امیرالمومنین آمد، خدا روی زمین آمد بشارت ده به سرمستان که رب العالمین آمد

ص: ۱۴

عاشقم فارغ ز گمراهی شدم شکر حیدر، حیدر اللّهی شدم

جواب: این گونه شعرها شرعاً و عقلاًـ ممنوع است، و جایز نیست. در روایات از غلو نهی شده که این گونه شعرها، نمونه برجسته آن می باشد و ای بسا موجب کفر است.

رجعت

سؤال ۱۴) نظرحضرتعالی در مورد رجعت (۱)چیست و آیا صحیح است که آن را اصلی از مذهب بدانیم؟

جواب: یکی از معتقدات شیعه است.

نام های خدا

سؤال ۱۵) آیا اسماء الهی توقیفی (۲)هستند؟

جواب: بله، نام های الهی توقیفی هستند.

سؤال ۱۶) آیا تشبیه معانی مقدس به الفاظ قبیح ومعانی پست مانند تشبیه خدا به یار و معشوقه دلربا، مسجد به میکده و نماز به رقص وسماع جایز می باشد؟

جواب: نام های مبارک خدا توقیفی است و نمی توان خدا را با نام های دلخواه خواند، هم چنین نام های پیامبران و ائمه: محدود به آن چه در اخبار و احادیث آمده، است، پس استفاده از تعبیرات دلخواه که برگرفته از قرآن و روایات نباشد جایز نیست.

مسیحی شدن

سؤال ۱۷) مدتی است نسبت به دین بدبین شده ام و دوست دارم مسیحی شوم زیرا تعدادی از اقوام ما که در خارج ساکن هستند می گویند: ما مهربان و دلسوزتر از ایرانی هایی

۱- . رجعت عبارت است از این که خداوند گروهی از مردگان را هنگام ظهور حضرت مهدی (عج) به همان صورتی که قبلًا در دنیا بوده اند به دنیا بر می گرداند، گروهی را عزیز و گروهی را ذلیل می کند واهل حق را بر اهل باطل غلبه می دهد.
۲- برای نام گذاری باری تعالی نباید از اسماء و وصف های منصوص در کتاب، سنت و اجماع نزد امامیه،احادیث ائمه(ع) تجاوز کرد و این را توقیف اسماء الهی می نامند.

هستیم که طرف مـذهب شـیعه رفته انـد و دروغگو و مال مردم خورند نمی دانم چه کار کنم. دوسـتدارم انسان خوبی باشم اما این گونه رفتارها مانع می شود.

جواب: خوشـحالم که به این مقـدار فهم و درک رسـیده ایـد که می خواهیـد بـا آزادی انـدیشه و بـا عقل خویش دین خود را انتخاب کنیـد اما توجه داشـته باشـید که برای انتخاب یک اندیشه صـحیح باید به مفاهیم و آموزش های آن مراجعه کنید. اگر تفکری را صحیح دیدید، تلاش کنید که آن را به خوبی اجرا کنید، این که طرفداران فلان اندیشه چگونه عمل می کنند، نمی توانـد ملاـک خوبی یا بـدی آن انـدیشه باشـد چنان که می بینیم میان طرفـداران همه ادیان کسانی هسـتند که به وظایف دینی خود بی توجه هسـتند و یـا ایمـان کاملی ندارنـد. گروهی هم واقعاً به آیین خویش ایمان دارنـد و عمل می کننـد. مهم مقایسـه اعتقادات و آموزه های ادیان باهم است و گرنه این طور نیست که تمام مسـیحیان مهربان و دلسوز باشند. سردمداران جنایتکار برخی کشورهـا مسیحی نیسـتند؟ جنایاتی که در دوران های پیشـین به دست مسـیحیان صورت گرفته است مثل جنایات جنگ های صلیبی و جنایات سران و روحانیان مسیحی در قرون وسطی در تاریخ ثبت شده و قابل کتمان نیست.

نوشته ی روی قبرها

سؤال ۱۸) اگر کلمـات مقـدس روی قبور حک شـده باشـد مثل کلمه اللّه درعبـداللّه وکلمه الحسـین درعبدالحسـین، وظیفه ما چیست؟ آیا فقط پا نگذاریم کافی است؟ گاهی یک قبرسـتان پر از این کلمات است و رعایت بعضـی مسائل، گاه به حرج می انجامد.

جواب: اگر موجب هتک حرمت شود، حرام است. شایسته نیست مومنان روی سنگ قبور نام خدا را بنویسند.

ابن عربی

سؤال ۱۹) نظر مبارک حضرتعالی راجع به «ابن عربی» صاحب فصوص و فتوحات از جهت تشیع چیست؟ آیا مطالب معارض با ضروریات مذهب شیعه را که در آثار وی بسیار یافت می شود، می شود تقیه و قصور و استضعاف فکری دانست؟

ص: ۱۶

جواب: مسلماً شیعه نیست و این مطلب در کتاب های او منعکس می باشد تقیه و قصور و استضعاف در حق او معنی ندارد.

مبارزه با صوفیه

سؤال ۲۰) مخالفت و مبارزه با افرادی که مروّج افکار متصوفه هستند، چه حکمی دارد؟

جواب: مبارزه و مخالفت با مروّجان افکار متصوفه (همانند مبارزه با همه سردمداران مکاتب باطل برای دفاع از حریم حق) لازم و ضروری است، ولی باید با معیارهای امر به معروف و نهی از منکر و با بیان منطقی و اسلوب صحیح باشد.

اخباری ها

سؤال ۲۱) آیا اخباری ها شیعه اند؟ روابط با آنان چه حکمی دارد؟ آیا فرقه ضاله محسوب می شوند؟

جواب: مسلماً اخباری ها از فرقه های شیعه هستند ولی دارای انحرافاتی در فروع و عقائد جنبی می باشند. البته مراتب انحراف آن ها مختلف است. در بعضی خیلی کم است مثل برخی قدما (پیشینیان) و در بعضی ها زیاد است مثل بعضی متأخران.

مولوی

سؤال ۲۲) نظر حضرتعالی در مورد جلال الدین محمد بلخی مشهور به مولوی چیست؟ میان جوامع فرهنگی و علمی، دسته ای او را می ستایند و عده ای دیگر به استناد ظاهراً پانزده بیت از اشعارش وی را دشمن حضرات معصومین صلوات اللّه علیهم اجمعین می دانند و او را لعن می کنند و امر بر ما مشتبه است.

جواب: مسلّم است مولوی از صوفیان سرسخت و بزرگان آن¬ها بوده است و مسلماً شیعه نیست. با مطالعه کتاب او، انحرافات و اشتباهات بسیاری به چشم می خورد که مجالی برای بیان آن ها نیست. آنچه از روش و سیره زندگی او نوشته اند، در مواردی با قوانین شریعت سازگاری ندارد که از جمله: داستان پایکوبی او در بازار مسگران است.

ص: ۱۷

معارف اسلامی

سؤال ۲۳) آیا منظور از معارف اسلامی همان معارف و مبانی که در فلسفه و عرفان مطرح می شود، است؟

جواب: مراد عقاید و اخلاق و احکامی است که از قرآن و روایات و ادعیّه وارد از پیامبر(ص) و ائمه معصومین: رسیده¬اند.

عدم هم خوانی کامل فلسفه و عرفان با معارف

سؤال ۲۴) آیا مطالب فلسفه و عرفان با معارف دینی تطابق کامل دارند؟

جواب: در بعض موارد تطابق ندارند.

سؤال ۲۵) آیا مواردی داریم که مبانی فلاسفه و عارفان با دین اسلام مغایر باشد؟

جواب: مطالبی مورد اختلاف بین دو گروه می باشد، از جمله می توان به معاد اشاره کرد. قرآن کریم صراحت دارد که معاد با همان بدن عنصری انجام می شود که شخص در دنیا با آن بدن زندگی می کرد؛ اما اکثر عرفا و فلاسفه معتقدند که روح انسانی با بدنی مثالی غیر از بدن عنصریش، برانگیخته خواهد شد به صورتی که اگر کسی بدن مثالی را ببیند می گوید همان شخص است.

یادگیری فلسفه و عرفان

سؤال ۲۶) آیا خواندن فلسفه و عرفان برای فهم فقه و اصول و معارف دینی و اجتهاد ضرورتی دارد؟

جواب: ضرورت نمی بینیم ولی بسا کمک فکری در درک بعضی مسائل می کند.

سؤال ۲۷) آیا برای مناظره و گفتگو با ملحدان و کافران به خواندن فلسفه و عرفان نیاز داریم یا این که با استفاده از براهین عقلی و غیره که در آیات و روایت آمده است (بدون استناد دادن به آیه و روایت) می توانیم با آن ها گفتگو کرده و حقانیت اسلام و معارف اسلامی را اثبات کنیم؟

ص: ۱۸

جواب: برای مناظره با ملحدان و کفار چه بسا علوم و اطلاعات دیگری لازم است. گاهی به اقتضای زمان و مکان برای هدایت افراد مختلف چنین علومی لازم می شود.

شهادتین تازه مسلمان

سؤال ۲۸) کسی که کافر بوده و می خواهد مسلمان شود، آیا بیان مفهوم شهادتین به زبان خودش کافی است یا این که باید به زبان عربی شهادتین را بگوید؟

جواب: گفتن به زبان عربی لازم نیست.

سؤال ۲۹) فرقه های مختلف شیعه مثل زیدیه و اسماعیلیه از نظر پاکی و نجاست چه حکمی دارند؟

جواب: فرقه های مختلف مسلمان اعم از شیعه و سنی پاک هستند غیر از غالیان و نواصب.

سؤال ۳۰) مدتی است که برخی افراد با وعده شفا دادن، جلساتی را در قالب کلاس های فرا درمانی تشکیل می دهند و ضمن دریافت مبالغی از مردم، اندیشه هایی از جمله: وجود تناقض در قرآن کریم، جهل پیامبراکرم(ص) نسبت به قرآن کریم، شرک بودن توسل و زیارت قبور اهل بیت:، بی پایگی مهدویت، رد وجود عذاب در جهنم، مدح ابلیس، نفی وجود عزرائیل، توهین و تهمت به روحانیت و مرجعیت را تبلیغ و ترویج می کنند. با توجه به مطالب یاد شده از نظر حضرتعالی:

الف) آیا فرقه موجود در ردیف فرقه های ضاله (گمراه) است؟

ب) حضور در این کلاس ها چه حکمی دارد؟

ج) آیا مروجان اندیشه های فوق، مسلمان محسوب می شوند؟

د) آیا اندیشه های فوق، از عقائد اسلامی گرفته شده؟

و) کمک مادی به این تشکیلات چه حکمی دارد؟

ه) مبلغان اندیشه های غیر دینی فوق آیا مرتد به حساب می آیند؟

جواب الف: از بدترین فرق ضاله می باشند.

جواب ب: حضور در این کلاس ها حرام است.

جواب ج: این گونه از افراد را نمی توان مسلمان نامید.

جواب د: برخی از آن ها از عقائد فرقه ضاله بهائیت و برخی دیگر از عقائد وهابیت اخذ شده است.

جواب و: کمک کردن به این گروه حرام است.

جواب ه: این گونه افراد گمراه و گمراه کننده هستند و چه بسا موجب ارتداد هم می شود. باید حتی الامکان با این گونه تبلیغات مبارزه کرد.

عدم پذیرش اسلام

سؤال ۳۱) گفته اید: دین اسلام دین کاملی است و در مورد تمامی مسائل حرف زده است که این موضوع را قبول دارم... گفته اید: کسی که از دین خارج شود، در گذشته حکمش اعدام بود. با توجه به سخن خداوند«هیچ اجباری در دین نیست»:

الف) کودکی که تازه متولد شده، با داشتن پدر و مادری مسلمان در گوشش اذان می گویند و مسلمان می شود اما کودک که به اختیار خود دین اسلام را انتخاب نکرده. شاید در بزرگ سالی تحقیقاتی انجام دهد و بخواهد دین مسیحیت را برگزیند، آیا باز مرتد و از دین خارج شده است؟

ب) این که خداوند در سوره ی آل عمران در آیه ۸۵ می فرماید: «و هر کس دینی غیر از دین اسلام را برگزیند، از او پذیرفته نیست و در آخرت از زیان کاران است» و در سوره ی بقره «آیه الکرسی» می فرماید «هیچ اجباری در دین نیست» شخصی که بخواهد تغییر دین دهد، کدام سخن را باید مورد توجه قرار دهد؟

پ) انجیلی که در دست مسیحیان است از چهار انجیل به نام های انجیل متی، انجیل مرقس، انجیل لوقا و انجیل یوحنا تشکیل شده است. آیا در این چهار انجیل تفاوت هایی وجود دارد؟

جواب الف: کودک پیش از بلوغ محکوم به حکم اسلام است، نه مسلمان اصطلاحی. به عبارت دیگر مسلمان زاده و پاک می باشد. هنگامی که به حد بلوغ رسید و اسلام را قبول نکرد، نمی توان او را مرتد نامید. بلی اگر اسلام را پذیرفت گرچه به کمک پدر و مادر و به

وحدانیت خدا و رسالت حضرت خاتم الانبیاء(ص) یقین کرد و بعداً منکر این واقعیت شد، مرتد است.

جواب ب: این که آیه ی ۸۵ آل عمران می فرماید که غیر از اسلام هیچ دینی در پیشگاه خدا پذیرفته نیست، صحیح می باشد، چون آخرین دین اسلام است و منسوخ نشده است.

اکراه و اجبار در پذیرش دین متصور نیست زیرا اعتقاد قلبی با اکراه و اجبار متضاد است.

جواب پ: چون انجیل ها عین آن چه خدا نازل کرده است نیست به همین جهت تفاوت هایی با هم دارند.

تردید در باورهای شیعه

سؤال ۳۲) برخی نسبت به بعضی معتقدات شیعه از جمله شهادت حضرت صدیقه طاهره، سند و متن زیارت جامعه کبیره، عاشورا، دعای ندبه، توسل و حدیث کساء و...تشکیک یا تضعیف می کنند و می گویند اعتقاد به ولایت تکوینی پیامبر(ص) و ائمه: غلو و نوعی انحراف فکری است.

اولاً نظر حضرتعالی راجع به این افراد چیست؟ ثانیاً رفتار با این افراد چگونه باید باشد؟

جواب: تشکیک در این گونه امور (که میان شیعه نسل به نسل مشهور بوده) قابل اعتنا نیست. ارتباط با این افراد به خودی خود اشکالی ندارد مگر در دو مورد که لازم است از ارتباط با این گونه افراد خودداری کرد: الف) از باب نهی از منکر با وجود شرایط آن؛ ب) در صورتی که احتمال گرفتاری به انحراف باشد.

سنی شدن

سؤال ۳۳) آیا تغییر مذهب از شیعه به سنّی جایز است؟ مرتد بودن در این مورد صدق می کند؟

جواب: تغییر مذهب از شیعه بودن مطلقاً جایز نیست و سنی شدن ارتداد از اسلام نیست، واللّه العالم.

ص: ۲۱

دفاع از شیعه

سؤال ۳۴) ازطرف فرقه هـا و مـذاهب مختلف علیه مـذهب شـیعه در برخی کشورها تبلیغ می شود. با توجه به این مطلب وظیفه شیعیان به ویژه طلبه ها چیست؟

جواب: دفاع از حریم تشیّع بر همگان به ویژه علماو دانشمندان واجب است.

تحقیق در اعتقادات

سؤال ۳۵) بـا توجه به این که در مسائـل اعتقـادی، برای مسـلمان جـایز نیست که تقلیـد کنـد و بایـد بـا دلیل و تحقیق به اصـل اعتقادی برسـد، آیا در تمام مسائل اعتقادی حتی مسائل جزئی مثل: علم امام، علم لدنی، ولایت تکوینی، معجزات، عصـمت، و غیره، باید تحقیق کند یا فقط در مسائل اصلی و کلی؟

جواب: تحقیق در کلیات اصول دین و مذهب لازم می باشد و در غیر آن–ها لازم نیست و می شود در آن ها تقلید کرد.

سؤال ۳۶) آیا در بحث اعتقادات، اسـتناد به خبر واحد صـحیح الاسناد و ظن قوی معتبر، اعتبار دارد و کفایت می کند یا باید به دلیل اطمینان بخش، قانع کننده و غیر قابل تردید استناد کرد مثل: آیات صریح قرآنی و روایات متواتر؟

جواب: باید دلیل معتبر باشد و ظن کافی نیست.

سؤال ۳۷) آیا در تحقیق مسائل اعتقادی، اسـتناد به اجماع علمای شـیعه بر یک مسأله اعتقادی، کفایت می کنـد یا بایـد هر فرد مسلمان در هر یک از مسائل اعتقادی تحقیق کند؟

جواب: در غیر اصول اعتقادی پنج گانه بعید نیست کفایت کند.

دعای نادعلی

سؤال ۳۸) خواندن دعای «ناد علیاً مظهر العجایب....» چه حکمی دارد؟

جواب: خواندن آن با نیت رجاء (امید به ثواب) مانعی ندارد گرچه مدرک معتبری را ندیدیم.

دعای «عظم البلاء»

سؤال ۳۹) اعتقاد به مضـمون دعای «الهی عظم البلاء و برح الخفاء و...» و خواندن آن چه حکمی دارد، چون بعضی می گویند خواندن این دعا کفر است؟

جواب: با توجه به این که خدای متعال شفاعت را در اختیار پیامبر(ص) و ائمه اطهار: قرار داده، خواندن این دعا اشکالی ندارد. هر کس تصور کند که این گونه ادعیه کفر است، دچار انحراف می باشد.

عصمت

سؤال ۴۰) آیا عصمت پیامبر(ص) و بقیه اصحاب کساء یکسان است یا تفاوت دارد؟

جواب: یکسان است.

مسائل اجتهاد و تقلید

فقیه جامع و اعلم

سؤال ۴۱) در صورتی که فقیه جامع، شخصی باشد و فقیه اعلم در فقه و اصول شخص دیگری باشد، وظیفه ی مکلف تقلید از فقیه جامع است یا فقیه اعلم؟

جواب: بنا بر احتیاط لازم است از فقیه اعلم که جامع شرایط باشد، تقلید کنند.

سؤال ۴۲) مقلد مرجعی بودم. پس از فوت ایشان در شناخت اعلم از مراجع فعلی دچار مشکل شده¬ام تا در مسأله بقا بر تقلید از میت به او مراجعه نمایم. نزدیک دو سال از فوت ایشان می گذرد و از چندین نفر از علما در این خصوص سئوال نموده ام ولی نظراتشان متفاوت می باشد و سرگردانی هم چنان باقی است. مرا راهنمایی کنید.

جواب: در وضع فعلی احراز اعلمیت با ملاحظه شرایط آن مشکل است. اگر در پیدا کردن اعلم هم چنان متحیر هستید، می توانید به یکی از علما (که دارای شرایط از جمله: اجتهاد، تقوا، عدالت، بصیرت و مخالفت با هوای نفس باشد) رجوع کنید.

سؤال ۴۳) اگر پس از فوت مرجع، مرجع تقلید زنده¬ای را انتخاب نماییم و بعد از سال ها متوجه شویم مرجع اعلم تری وجود دارد آیا می توان مرجع تقلید را عوض کرد؟

جواب: اگر بدانید مرجع شما اعلم نبوده است، احتیاطاً به مرجع اعلم رجوع کنید.

سؤال ۴۴) آیا انسان باید از مراجع تقلید در کشور خود تقلید نماید و یا از مراجعی که روحانیون تعیین کرده¬اند و یا از مراجع کشورهای دیگر هم می توان تقلید نمود؟

جواب: در مرجعیت، شرایطی معتبر است. شرایط در هر جا و در هر شخصی محقق باشد، می شود از او تقلید کرد.

تبعیض در تقلید

سؤال ۴۵) تبعیض در تقلید چه حکمی دارد؟

جواب: با مراعات شرایط مانعی ندارد.

ص: ۲۴

از دست رفتن شرایط مرجعیت

سؤال ۴۶) آیا از بین رفتن یکی از شرایط مرجعیت (عدالت و حافظه و عقل و...) همانند فوت مرجع است که مقلد می تواند بر تقلید او بماند یا فرق دارد؟

جواب: با از بین رفتن یکی از شرایط فوق، تقلید باطل می شود و باید به یکی از مراجع رجوع کند. فرض مذکور مثل فوت مرجع نیست.

سؤال ۴۷) اگر مرجع تقلیدی احساس کند که یکی از شرایط مرجعیت یا اجتهاد را از دست داده است، آیا اعلام موضوع لازم است؟

جواب: بلی لازم است.

تقلید از میت

سؤال ۴۸) کسی که بدون اجازه مجتهد زنده بر تقلید میت باقی مانده، اعمالی که انجام داده است چه حکمی دارد؟

جواب: اعمالی که انجام داده، اگر مطابق فتوای مرجع فعلی او باشد، صحیح است.

احتیاطات

سؤال ۴۹) آیا مقلد در احتیاطات مرجع تقلید خود می تواند به فتوای مرجع دیگر رجوع کند؟

جواب: بلی می تواند.

سؤال ۵۰) در احتیاط وجوبی رجوع به مجتهد دیگر جایز است؟

جواب: جایز است با رعایت الاعلم فالاعلم.

اجتهاد بانوان

سؤال ۵۱) آیا اگر زنی به مقام اجتهاد برسد، تقلید او از دیگران چه حکمی دارد؟

جواب: برای مجتهد حرام است که از مجتهد دیگری تقلید نماید. در این مسأله بین زن و مرد فرقی نیست.

سؤال ۵۲) در توضیح المسائل فرموده اید «عقیده ی مسلمان به اصول دین باید از روی دلیل باشد» لطفا بفرمایید عامه ی مردم که به یگانگی خدا و عدالت او و دیگر اصول مذهب و دین اقرار و اعتقاد دارند، ولی درست نمی توانند برای اعتقادات خود دلیل بیاورند، عبادات و اعمال آن ها صحیح است و آیا این مقدار اعتقاد و اقرار برای مسلمان بودن کافی است؟

جواب: ظاهراً کافی است اگرچه لازم است مسلمان به فراخور حال خود اصول دین را از روی استدلال به دست آورد.

چرا تقلید؟

سؤال ۵۳) لطفاً علت واجب بودن تقلید را بیان فرمایید.

جواب: انسان در تمامی مسائل خود که تخصص ندارد، به کسی که مطلع و آگاه است رجوع می کند. مثلاً بیمار به پزشک رجوع می کند، در مسائل دینی که اهمیتش بیش تر است، باید در صورتی که خودش مجتهد نباشد، به مجتهد رجوع نماید.

سؤال ۵۴) لطفاً محدوده ی احکام و موضوعاتی را که تقلید در آن ها لازم است بیان فرمایید.

جواب: مکلف باید در فروع دین اعم از عبادات و معاملات، محرّمات و واجبات بلکه مستحبات و مباحات تقلید کند. در بعضی اخلاقیات نیز که مورد اختلاف است، تقلید لازم است.

سؤال ۵۵) آیا در اصول دین، همه باید اجتهاد کنند یا تقلید کافی است؟

جواب: تقلید در اصول دین صحیح نیست، بلکه مسلمان به فراخور حال خود باید اصول دین را از روی دلیل قبول کند، اما اگر مکلّف از روی بصیرت، به عقاید بر حق یقین داشته باشد حتی بر اساس گفته کسی که از سخن او اطمینان و یقین به دست آید و آن عقاید را ابراز نماید، آن شخص مسلمان و مؤمن است.

بقای بر اعلم

سؤال ۵۶) بقا بر مجتهد میت اعلم واجب است؟

جواب: بنابر احتیاط، واجب است.

ص: ۲۶

سؤال ۵۷) رجوع از مجتهـد میت به مجتهـد اعلم زنـده واجب است؟ در صورت تساوی یا شک در اعلمیت زنده و میت وظیفه چیست؟

جواب: رجوع به مرجع اعلم زنده واجب است. در صورت تساوی یا شک، مخیر است.

تقلید یا احتیاط؟

سؤال ۵۸) آیا عمل به احتیاط بهتر است یا تقلید؟

جواب: چون عمل به احتیاط نوعاً مشکل است، تقلید بهتر است.

سؤال ۵۹) آیا رجوع از مرجعی به حضرتعالی صحیح است؟

جواب: از مرجعی که جامع شرایط باشد، رجوع جایز نیست.

ولایت فقیه

سؤال ۶۰) به نظر حضرتعالی ولایت فقیه ثابت است؟

جواب: در امور حسبیه ثابت است و ولایت مطلقه مورد اختلاف است.

تقلید ابتدایی از میّت

سؤال ۶۱) اگر مجتهد مرده اعلم از زنده ها باشد، تقلید ابتدائی از ایشان جایز است؟

جواب: بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

سن تکلیف و بلوغ

بلوغ دختران

سؤال ۶۲) در باره سن بلوغ دختر بفرمایید:

الف) سن بلوغ دختر از نظرشرعی چه هنگامی است؟

جواب: دختر با تمام شدن نه سال قمری اش بالغ می شود.

ب) آیا برای دختر از حیث بلوغ می توان بین عبادیات و عقود و ایقاعات تفاوتی قائل شد؟

جواب: در معاملات و در تصرف اموال علاوه بر بلوغ، رشد نیز شرط است.

ج) برای اجرای حدود و قصاص چطور؟

جواب: پس از بلوغ غیر از علم و آگاهی چیزی شرط نیست.

بلوغ پسران

سؤال ۶۳) لطفاً علائم بلوغ در پسران را ذکر فرمایید.

جواب: نشانه های بلوغ در پسران سه چیز است:

الف) تمام شدن پانزده سال قمری ب) روییدن موی خشن زیر شکم و بالای عورت پ) محتلم شدن یعنی بیرون آمدن منی.

معاملات نابالغ

سؤال ۶۴) آیا بچه ای که هنوز به حد بلوغ نرسیده، می تواند در اموال خود تصرفاتی مانند بیع و صلح و اجاره نماید؟

جواب: تصرفات غیر بالغ باطل است.

محجوریت صغیر

سؤال ۶۵) آیا همان طور که صغیر نسبت به اموالش محجور است، نسبت به ذمه اش هم محجور است؟

ص: ۲۸

جواب: بلی در ذمه هم محجور است، پس اگر صغیر قرض بگیرد که پس از ده سال پرداخت کند، صحیح نیست.

سؤال ۶۶) آیا تزویج یا طلاق بچه ی نابالغ نافذ است و آیا می تواند خودش را اجیر کسی نماید؟

جواب: همه این ها در غیر بالغ جایز نیست.

سؤال ۶۷) آیا بچه نابالغ می تواند مباحات را حیازت نماید و مالك آن شود؟

جواب: در حیازت، بلوغ شرط نیست.

تصرف در اموال خردسال

سؤال ۶۸) ولایت تصرف در مال بچه ی غیر بالغ و سرپرستی و نظارت در مصالحش با چه کسی است؟ آیا در ولایت او عدالت شرط است؟

جواب: با پدر یا جد یا وصی می باشد و در آن ها عدالت شرط نیست.

ولایت پدر و جدّ

سؤال ۶۹) آیا ولایت پدر و جد پدری در عرض هم است یا ولایت جد پدری در صورت نبودن پدر است؟

جواب: در عرض هم هستند.

تربیت کودک

سؤال ۷۰) سرپرست طفل درباره ی تعلیم و تعلم او چه وظیفه ای دارد؟

جواب: لازم است در تعلیم و تربیت طفل، به گونه ای عمل کند که برای جامعه مفید باشد و مسائل شرعیه لازم را به او یاد بدهد.

مطهّرات

دفع غساله

سؤال ۷۱) آیا در تطهیر لباس در آب جاری و کر، فشار دادن برای دفع غساله را لازم می دانید؟

جواب: لازم نیست.

وجود کلر در آب

سؤال ۷۲) در اثر اضافه کردن کلر به آب های لوله کشی شهر، رنگ آب تغییر می کند و کاملاً سفید و شیری رنگ می شود. آیا در این حالت آب مضاف است؟ تطهیر و وضو با آن چه حکمی دارد؟

جواب: در بعضی حالت ها حکم به مطلق بودن این گونه آب ها خالی از اشکال نیست، بلکه محکوم به مضاف بودن است. اما اگر کسی شک کند که آب مضاف شده، به دلیل استصحاب محکوم به مطلق بودن است.

باران مصنوعی

سؤال ۷۳) آیـا باران هایی که به وسیله ابزارهای غیر طبیعی ایجاد می شود مثل اینکه ابرها را بارور می کننـد، ابرها می بارنـد. حکم باران طبیعی را دارد؟

جواب: بر فرض صدق باران، حکم باران طبیعی را دارد.

باقی ماندن رنگ نجاست

سؤال ۷۴) پس از شستن نجاست از لباس ها دیده می شود که رنگ نجس در آن مانده است، آیا باید رنگ را از بین برد؟

جواب: اگر جِرمش زایل شده و رنگش مانده، پاک است.

ص: ۳۰

ترشح آب

سؤال ۷۵) اگر در زمان طهارت گرفتن آب به کف دستشویی بریزد و سپس به بدن برسد، تکلیف چیست؟

جواب: اگر با آب کر و جاری تطهیر کند و ذرات آن بپاشد، پاک است.

آب صابون و مایعات

سؤال ۷۶) آبی که با کف صابون مخلوط شده، مضاف است؟

جواب: اگر عرفاً به آن، آب صابون گفته شود، مضاف است.

سؤال ۷۷) پودرها و مایعات پاک کننده آیا موجب طهارت لباس های متنجس می شوند؟

جواب: مایعات و پودرها شرعاً پاک کننده نیستند و باید با آب مطلق تطهیر شود.

سؤال ۷۸) سوزن و تیغی که وارد بدن شده و خارج می شود پاک است؟

جواب: اگر آلوده به خون نباشد، پاک است.

توالت رو به قبله

سؤال ۷۹) در وسائل متحرّک مانند قطار، هواپیما، کشتی و رستوران-های گردان برای جلوگیری از رو به قبله یا پشت به قبله بودن در حال تخلّی لازم است از سرویس های بهداشتی گردان استفاده شود و چرخش آن طوری با چرخش اصل ساختمان یا قطار...تنظیم شود که فرد استفاده کننده هیچ وقت روبه قبله یا پشت به قبله نباشد یا واجب نیست؟

جواب: واجب است.

سؤال ۸۰) استفاده از سرویس های بهداشتی ثابت که هم جهت با قبله می شوند، چه حکمی پیدا می کند؟

جواب: باید طوری بنشیند که به سمت قبله نباشد.

سؤال ۸۱) حکم هم راستا شدن با قبله در زمان تخلی چیست؟

جواب: جایز نیست.

ص: ۳۱

طهارت اهل کتاب

سؤال ۸۳) به نظر حضرتعالی اهل کتاب پاک هستند؟ آیا زرتشت اهل کتاب است؟

جواب: بنـابر احتیاط واجب پاک نیسـتند. زرتشت، تحریف شـده ی مجوس است که مجوس هم اهل کتاب به شـمار می روند لذا نمی شود گفت زرتشت اهل کتاب است.

سؤال ۸۴) اهل کتاب پاک هستند یا نجس؟

جواب: به احتیاط واجب دوری از آ ن ها لازم است.

پاک شدن کفش و پا

سؤال ۸۵) آیا ته کفش و کف پا، با راه رفتن روی موزائیک وآسفالت پاک می شود؟

جواب: روی موزائیک پاک می شود ولی بر آسفالت خیر.

پاک شدن زمین

سؤال ۸۶) آیا زمین سـنگ فرش یا آجر که با بول یا غیر آن نجس شده با گرفتن آب کر روی آن پاک می شود یا باید غساله را جمع کرد؟

جـواب: اگر عین نجس از بین رفته باشـد، بـا اتصـال کر پـاک می شود. اگر جرم و عین نجس از بین نرفته به طوری که بـاعث تغییر اوصاف غساله شود، پاک نمی شود و باید غساله را جمع کرد و دوباره شست.

پاک شدن خون دهان

سؤال ۸۷) فرموده اید اگر داخل دهان خونی شد، با زوال عین، پاک می-شود. آیا دندان مصنوعی هم پاک می شود؟ روکش ثابت یا مواد پرکننده ی دندان چه طور؟

جواب: پاک نمی شود و باید تطهیر کرد.

آب دریا

سؤال ۸۸) آب دریا گاهی خیلی شور است، آیا با آن آب طهارت حاصل می شود؟

جواب: بلی طهارت (خبثی و حدثی (۱)) حاصل می شود.

۱- طهارت خبثی: پاک بودن بدن و لباس از نجاست.

دگرگونی – آب کر

سؤال ۸۹) آیا تغیّر تقدیری آب کر و جاری با نجاست، مانند تغیّر حسیّ است و آب را نجس می کند؟

جواب: تغیّر تقدیری سه فرض دارد: الف) آب، رنگی است و رنگ خون ریخته شده محسوس نیست، ولی اگر آب رنگ نداشت، با رنگ خون متغیّر می شد، ب) آب صاف است، ولی بول ریخته شده در آب رنگ ندارد و اگر رنگ داشت، آب رنگش عوض می شد، پ) آب گندیده است، از این رو بوی مردار احساس نمی شود، ولی اگر گندیده نبود، با بوی مردار متعفن می شد. در صورت اوّل و سوم اقوی نجاست آب است. در فرض دوم اجتناب بهتر است.

آمیختگی عرق و خون

سؤال ۹۰) اگر در حال زنجیر زنی یا سینه زنی که بدن در حال تعرق است، بنا به دلیلی از قسمتی از بدن خون جاری شود، آیا به واسطه عرقی که از محل نجاست جاری می شود، نجاست به نقاط دیگر سرایت می کند؟

جواب: اگر عرق با خون برخورد کند و به جاهای دیگر بدن جاری شود، تا هر کجا که عرق متصل به هم است، نجس می شود.

شستن با آب قلیل

سؤال ۹۱) آیا در شستن محل بول با آب قلیل تعدد لازم است؟

جواب: بلی باید دو بار شسته شود.

الکل و شراب

سؤال ۹۲) آیا استفاده از الکل در داروها مجاز است؟

جواب: الکل اگر قابل شرب نباشد، اشکالی ندارد مگر این که پس از مخلوط شدن با دارو مست کننده باشد.

سؤال ۹۳) آیا الکلی که در مواد بهداشتی،شوینده و... به کار می رود، پاك است؟

جواب: الکل صنعتی که قابل شرب نیست، پاک است.

سؤال ۹۴) آیا تمام انواع شراب، چه از انگور یا جو و... نجس است؟

جواب: تمام انواع مسکرات(مست کننده ها) اگر بالاصاله مایع و قابل شرب باشد، نجس است.

سؤال ۹۵) آیا الکل صنعتی نجس است؟ الکل طبی چطور؟

جواب: الکلی که به خودی خود قابل شرب و نوشیدن باشد، نجس است و غیر آن پاك است.

عرق شتر نجاست خوار

سؤال ۹۶) آیا عرق شتر نجاست خوار نجس است؟

جواب: بنابر احتیاط نجس است.

عرق جنب از حرام

سؤال ۹۷) آیا عرق جنب از حرام نجس است؟

جواب: نجس نیست ولی نماز با آن صحیح نیست.

پاک کنندگی آفتاب

سؤال ۹۸) آیا آفتاب از مطهرات است؟

جواب: بلی با شرایطی که در رساله عملیه گفته شده، مطهر است.

پاک شدن ظرف

سؤال ۹۹) ظرفی که سگ لیس زده چگونه پاك می شود؟

جواب: باید خاك مالی شده و پس از زایل شدن خاك، با آب کر یا جاری یک بار و با آب قلیل دو بار شسته شود.

سؤال ۱۰۰) ظرفی که موش صحرائی در آن مرده، چگونه پاك می‌-شود؟

جواب: با آب قلیل باید هفت مرتبه شسته شود.

سؤال ۱۰۱) ظرفی که با شراب نجس شده، چگونه پاک می شود؟

جواب: با سه مرتبه شستن با آب قلیل پاک می شود.

پاک شدن آب

سؤال ۱۰۲) آیا آب نجس به محض برخورد با آب جاری پاک می شود یا باید با هم مخلوط شوند؟

جواب: به محض برخورد پاک می شود.

عطر و ادکلن

سؤال ۱۰۳) آیا استعمال عطر و ادکلن که امروزه در مغازه ها موجود است و می گویند که ساخت کشورهای دیگر است، برای نماز و غیر آن اشکال دارد؟

جواب: اشکالی ندارد.

وضو

وضو به قصد قربت

سؤال ۱۰۴) پس از داخل شدن وقت نماز آیا جایز است فقط با نیت قربت و نه به نیت نماز وضو بگیرم؟ آیا چنین وضویی صحیح است؟

جواب: وضویی که گرفته اید، صحیح است.

سؤال ۱۰۵) آیا نیت قربت در وضو کافی است یا این¬که موارد دیگر مثل وجوب و استحباب باید در نیت لحاظ شود؟

جواب: قصد قربت کافی است.

سؤال ۱۰۶) آیا می توان پیش از اذان وضو گرفت و بعد با همان وضو نماز خواند؟

جواب: به نیت طهارت مانعی ندارد گرچه نیت ضمنی باشد.

سؤال ۱۰۷) وضو گرفتن پیش از وقت نماز به نیت نماز چه حکمی دارد؟

جواب: صحت آن بعید نیست چون غالباً کسی که وضو می گیرد، در دل طهارت و پاک بودن را قصد می کند.

فاقد طهورین

سؤال ۱۰۸) تکلیف فاقد طهورین (وضو و غسل) نسبت به نماز و روزه چیست؟

جواب: بنابر احتیاط نماز را با همان حال بخواند، بعداً قضا کند، ولی قضای روزه واجب نیست.

لمس قرآن بریل

سؤال ۱۰۹) لمس قرآنی که با خط بریل (خط برجسته ی مخصوص نابینایان) نوشته شده بدون وضو جایز است؟

جواب: جایز نیست.

ص: ۳۶

خشک بودن اعضا

سؤال ۱۱۰) خشك بودن صورت و دست ها پیش از شستن آن ها در وضو شرط است؟

جواب: شرط نیست.

کلاه گیس یا کاشت مو

سؤال ۱۱۱) مسح وضوی افرادی که از کلاه گیس استفاده می کنند یا موی مصنوعی بر سرشان کاشته اند از روی آن ها کافی است؟

جواب: در کلاه گیس در صورتی که برداشتن آن ها ممکن نیست، باید تیمم کند. اما اگر موی مصنوعی بر بشره کاشته شده موها هم عضو بدن شده وضو بلکه غسل هم صحیح است.

سؤال ۱۱۲) اگر کسی موی دیگری را به موهای خودش بچسباند، در وضو چه حکمی دارد؟

جواب: بنابر احتیاط در وضو بر موهای اصلی و یا بشره (پوست) مسح کند اما در غسل اگر هنگام شستن، مقداری از موها به جهت چسباندن موها شسته نمی شوند، و نظر بر اینکه در غسل شستن تمام موهای بدن لازم است، از این رو صحت غسل به نظر ما اشکال دارد، ولی می توان در این مسأله به نظر مشهور مراجعه کرد.

سؤال ۱۱۳) آیا مسح سر به اندازه یك انگشت بر کنار سر جایز می باشد؟ (بالای سر موی مصنوعی دارم)

جواب: بلی جایز است ولی احتیاطاً باید عرض آن به اندازه سه انگشت باشد.

رنگ مو

سؤال ۱۱۴) رنگ کردن یا مش نمودن موها برای وضو در مسح سر اشکال دارد؟

جواب: این گونه رنگ ها ظاهراً مانع رسیدن آب به محل نمی باشد و وضو صحیح است.

کِرِم و روغن مو

سؤال ۱۱۵) آیا کرم و روغن زدن برای وضو اشکال دارد؟ ملاک در تشخیص مانع بودن کرم یا روغن و امثال آن چیست؟

جواب: کسی که وضو می گیرد، خودش باید یقین کند که مانعی از رسیدن آب به محل وضو نیست.

کمک در وضو

سؤال ۱۱۶) کسی که می خواهد وضو بگیرد، اگر از کسی بخواهد که شیلنگ آب را برایش بگیرد یا با ظرف به کف دستش آب بریزد، مبطل وضو است؟

جواب: این گونه اعانت و کمک، باطل کننده وضو نیست اگر چه بهتر است ترک شود. شرط صحت وضو این است که خودش اعضا را بشوید.

اعضای مصنوعی

سؤال ۱۱۷) آیا شستن و یا مسح اعضای مصنوعی بدن معلولان در وضو لازم است؟

جواب: لازم نیست.

ضرر داشتن آب

سؤال ۱۱۸) چندین سال است که به بیماری سینوزیت مبتلا هستم و استعمال آب برای من ضرر دارد به صورتی که پس از هر وضو شدت سر دردم بیش تر می شود و گاهی از بینی ام خون ترشح می کند و فعلاً ـ هم با تیمم نماز می خوانم با توجه به مطالب ذکر شده تکلیف من چیست؟

جواب: در فرض مذکور اگر آب گرم نیز مضر باشد، وظیفه، تیمم کردن است.

وضو در مسجد

سؤال ۱۱۹) وضوخانه مسجد برای نمازگزاران مسجد وقف شده است. اگر پس از نماز و خروج از مسجد یقین کند نمازی را که با آن وضو در مسجد خوانده، به دلیل اخلال در

رکن، باطل بوده و هنوز حدثی از او سر نزده است، آیا برای اعاده نماز خارج از مسجد باید مجدداً وضو بگیرد یا با همان وضو می تواند نماز را بیرون از مسجد دوباره بخواند؟

جواب: لازم نیست دوباره وضو بگیرد بلکه با همان وضو می تواند نمازش را اعاده کند گرچه در صورت امکان، احتیاط این است که نمازش را در همان مسجد بخواند.

کفش غصبی

سؤال ۱۲۰) وضو با کفش غصبی باطل است؟

جواب: وضو باطل نمی شود.

چگونگی مسح سر

سؤال ۱۲۱) آیا می توان مسح سر را از عقب یا کنار سر کشید و یا از پائین به بالا و یا از راست به چپ یا به حالت انحرافی؟

جواب: مسح سر باید بر یک چهارم جلوی سر که مقابل پیشانی است انجام گیرد. و احتیاط این است از بالا به پائین از راست به چپ یا منحرفاً مسح نکند.

مانع یا آلودگی هنگام وضو

سؤال ۱۲۲) ادرار و مدفوع شخصی بدون اختیار از او خارج می شود و به همین دلیل با کیسه از سرایت آن به سایر جاهای بدن جلوگیری می کند، اگر کیسه پیش از نماز آلوده باشد، تعویض آن واجب است؟ اگر کیسه پاک باشد اما در بین نماز مدفوع و یا ادرار بدون اختیار خارج گردد، تکلیف چیست؟

جواب: در فرض مزبور عوض کردن کیسه لازم نیست و برای هر نماز باید وضو بگیرد. در صورتی که ادرار یا مدفوع قبل از نماز دوم خارج شده باشد.

سؤال ۱۲۳) پیش از وضو اعضا را از نظر مانع وارسی کردم، ولی بعد از نماز دیدم که در یکی از اعضای وضو مانع وجود دارد، تکلیف نمازم چیست؟

جواب: اگر احتمال داده شود که مانع بعداً چسبیده، وضو صحیح است.

مسح پا

سؤال ۱۲۴) آیا می شود در وضو پاها را از بالا به پایین مسح نمود؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۱۲۵) آیا می شود مسح دو پا را هم زمان و با هم انجام داد؟

جواب: بنابر احتیاط جایز نیست.

ص: ۴۰

غسل

اشاره

سؤال ۱۲۶) کسی که غسل بر گردن ندارد، آیا می تواند به قصد قربت غسل کند و با آن نماز بخواند؟

جواب: نمی تواند.

جنابت

سؤال ۱۲۷) از بیضه به وسیله آمپول منی گرفته¬اند، آیا باید غسل کند؟

جواب: غسل لازم نیست.

سؤال ۱۲۸) آیا همراه داشتن قرآن کریم توسط شخص جُنُب حرام است؟

جواب: حرام نیست.

سؤال ۱۲۹) آیا جایز است جُنُب، دعای کمیل یا توسل یا ندبه و... بخواند؟

جواب: جایز است.

سؤال ۱۳۰) آیا در جنابت از حرام باید در نیت غسل، جُنُب بودن از حرام را هم نیت کند؟

جواب: لازم نیست.

سؤال ۱۳۱) آیا لمس عکس حرم امامان یا امام زادگان برای جُنُب حرام است؟

جواب: حرام نیست.

سؤال ۱۳۲) کسی که بی اختیار منی از او خارج می شود، چه وظیفه ای دارد؟

جواب: اگر منی باشد، باید غسل کند.

سؤال ۱۳۳) شرایط جنب شدن بانوان با خروج منی چیست؟ آیا با شرایط مردان یکی است؟

جواب: در حال شهوت اگر مایعی از زن خارج شد، ظاهراً حکم منی را دارد.

سؤال ۱۳۴) زنی که پس از آمیزش شوهر با او، منی شوهر از او خارج می شود، آیا بایـد صبر کنـد تا منی کاملاً خارج شود یا این که می تواند فوراً غسل کند؟

جواب: خروج تدریجی منی مرد از زن باعث جنابت مجدد زن نمی شود. لازم نیست صبر کند و می تواند فوراً غسل نماید.

دست کشیدن

سؤال ۱۳۵) آیا در غسل لازم است بر بدن دست بکشد؟

جواب: شستن بدن هر گونه که باشد کافی است.

سؤال ۱۳۶) بعضـی از اشـخاص در غسـل فقـط به زیر دوش بردن اعضا اکتفا می کننـد و بر هر عضو، دست نمی کشـند. چنین غسلی صحیح است؟

جواب: در صورتی که آب به پوست می رسد، کافی است و کشیدن دست لازم نیست.

وجود مانع و چربی

سؤال ۱۳۷) اشخاصـی مثـل رنـگ کارهـای ساختمـانی و... که بر طرف کردن تمام ذرات رنگ و... از اعضای بـدن برای شان مشکل و گاهی غیرممکن است، برای غسل و وضو چه وظیفه ای دارند؟

جواب: اگر به این حد برسد، باید غسل و وضو را انجام دهد. احتیاط واجب این است که تیمم بدل از غسل و وضو هم بکند.

سؤال ۱۳۸) وضو و غسل با دست و بدن چرب چه حکمی دارد؟

جواب: اگر آب به بدن نفوذ نکند، وضو و غسل باطل است.

سؤال ۱۳۹) آیا در غسل و وضو و تیمم باید انگشتر را از دستش در بیاورد؟

جواب: باید آب زیر انگشتر برود. برای تیمم باید انگشتر را در بیاورد.

سؤال ۱۴۰) چرب بودن پوست بـدن در کسـانی که بـدن شان به طور طبیعی چرب تر از دیگران است، برای وضو و غسل ایراد دارد؟

جواب: این گونه افراد چون، آب به بـدن شـان نفوذ می کنـد، غسل شان صـحیح است ولی اگر طوری چرب باشـد که آب به پوست نفوذ نکند، باید چربی را برطرف کند.

غسل فلج

سؤال ۱۴۱) کسی که فلج است و دیگری او را می شوید، در مورد غسل وظیفه اش چیست؟

جواب: اگر خودش نتواند، دیگری او را غسل می دهد و خودش نیت می کند. بنابر احتیاط غسل دهنده نیز نیت کند.

غسل در حمام اداره

سؤال ۱۴۲) غسل کردن در حمام اداره دولتی چه حکمی دارد؟

جواب: اگر برای کارکنان درست شده و مجاز باشد، صحیح است.

غسل با وسائل غصبی

سؤال ۱۴۳) غسل با آبی که از لوله و آبگرم کن و شیرآلات غصبی می آید اشکال دارد؟

جواب: خالی از اشکال نیست.

حدث در اثناء غسل

سؤال ۱۴۴) تکلیف کسی که میان غسل، حدثی از او سر بزند چیست؟

جواب: بنابر احتیاط، آن چه پیش از حدث به جا آورده، احتیاطاً دوباره به جا آورد پس غسلش را تمام کند و برای نماز وضو بگیرد.

غسل از استمناء

سؤال ۱۴۵) آیا زنی که استشها (خود ارضایی مثل استمنا در مردان) کرده باید غسل بکند؟

جواب: اگر منی خارج شده باید غسل کند.

نیت غسل

سؤال ۱۴۶) در انجام غسل جنابت آیا یک نیت کافی است یا برای شستن هر قسمت از مواضع سه گانه باید نیت جداگانه کند؟

جواب: یک نیت مستمر کافی است.

عدم امکان غسل

سؤال ۱۴۷) افرادی در مکـان هایی هسـتند که مـدت¬های مدیـد امکان رفتن به حمام را ندارنـد، اگر نیاز به غسل پیـدا کنند وظیفه شان چیست؟

جواب: در صورت عدم امکان غسل، باید تیمم کنند.

غسل دیگر به جای جنابت

سؤال ۱۴۸) شخصی که غسل جنابت بر او واجب بوده و به علت فراموشی غسل جمعه کرده، آیا غسل جنابت از او ساقط است یا باید دوباره غسل کند؟

جواب: بنابر احتیاط باید دوباره به نیت غسل جنابت، غسل نماید. گرچه اظهر سقوط غسل جنایت است.

سؤال ۱۴۹) هنگام غسل به جای نیت جنابت، نیت غسل حیض نموده آیا غسل مجزی از غسل جنابت است؟

جواب: چون در واقع غسل جنابت را نیت کرده و خیال کرده اسم غسل، غسل حیض است، غسلش صحیح می باشد.

ترتیبی و ارتماسی

سؤال ۱۵۰) کسی که غسل ترتیبی می کند پس از شستن سر می خواهد غسل ارتماسی کند، صحیح است؟

جواب: صحیح نیست و باید غسل ترتیبی به جا آورد، یعنی بعد از سر، طرف راست و سپس طرف چپ را به نیت غسل ترتیبی بشوید، بلی اگرشستن طرف راست و چپش را جداگانه و به ترتیب ارتماسی به جا آورد، مانعی ندارد.

فراموشی غسل

سؤال ۱۵۱) کسی که غسل جنابت را فراموش کرده یا ندانسته که غسل بر او لازم شده و بعد از چند روز یادش می افتد یا می فهمد، آیا نماز و روزه او باطل است؟

جواب: در صورت فراموشی، نماز و روزه اش باطل است و باید اعاده کند اما اگر ندانسته که غسل لازم شده سپس متوجه بشود و یا بفهمد غسلی را که انجام داده، باطل بوده، روزه هایی که گرفته، صحیح است ولی نمازهایش را باید اعاده و قضا کند.

خواندن قرآن توسط جُنُب

سؤال ۱۵۲) خواندن تمام سوره ای که آیه سجده در آن وجود دارد برای جنب حرام است یا این که فقط خواندن آیه سجده دار حرام می باشد؟

جواب: خواندن آیه سجده برای جنب حرام است اما احوط این است که جُنُب از خواندن سوره ای که آیه سجده در آن است خودداری کند حتی بسم اللّه را به قصد این که از سوره سجده دار باشد نخواند.

بستن مجرای منی

سؤال ۱۵۳) کسی که مجرای خروج منی او را با جراحی بسته اند و هنگام تحریک جنسی و اوج شهوت (که عادتاً باید منی از او بیرون آید، فقط مایع لزج و چسبنده ای خارج می شود، وظیفه او چیست؟ احتلام وی چگونه است؟

جواب: اگر علائم منی را نداشته باشد، غسل لازم نیست. و در فرض سؤال ظاهراً همان منی است و باید غسل کند.

نرسیدن آب

سؤال ۱۵۴) اگر پس از غسل متوجه شود که به یکی از اعضا بدن، آب نرسیده، تکلیف چیست؟

جواب: در غسل ترتیبی جایی را که آب نرسیده می شوید، سپس عضو بعدی را، مثلاً اگر در طرف راست بوده، ابتدا آن جا را شسته و بعد طرف چپ را می شوید. در غسل ارتماسی دوباره غسل کند.

شک در غسل و نیت

سؤال ۱۵۵) شخصی برای این که غسل کند، به حمام می رود و پس از استحمام و خروج از حمام شک می کند که غسل کرده یا نه و یا این که نیت غسل را کرده یا خیر، تکلیفش چیست؟

جواب: در صورت اوّل باید دوباره غسل کند، ولی در صورت دوم اگر شک کند که اصل نیت را نموده یا نه، دوباره باید غسل کند اما اگر نیت غسل را کرده، ولی نمی داند با نیت صحیح به جا آورده یا نه، غسلش صحیح است.

سؤال ۱۵۶) بعضی اوقات پس از بیدار شدن از خواب می بینیم مایعی لباس مان را آلوده کرده اما هنوز به حد بلوغ نرسیده ایم. آیا غسل بر گردن ما آمده؟

جواب: اگر یقین نکند که منی بوده، غسل لازم نیست.

سؤال ۱۵۷) کسی که به نیت غسل به حمام رفته و فردا شک می کند که غسل کرده یا نه، چه تکلیفی دارد و تکلیف نماز و روزه اش چه می شود؟

جواب: باید غسل کند و نمازش را هم دوباره بخواند.

غسل و وضو در تنگی وقت

سؤال ۱۵۸) شخصی که در تنگی وقت، غسل می کند یا وضو می گیرد، آیا فقط گناه کرده یا این که غسل و وضوی او نیز باطل است؟

جواب: اگر انجام غسل و وضو، موجب فوت و قضا شدن نماز بشود، غسل و وضویش بنابر احتیاط باطل است.

کمک برای غسل و وضو

سؤال ۱۵۹) اگر کسی آب بریزد تا شخص دیگری غسل کند یا وضو بگیرد، عمل او به چه صورتی است؟

جواب: اگر مستقیماً بر بدن او آب بریزد، اشکال دارد.

غسل پیش از وقت

سؤال ۱۶۰) آیا غسل جنابت را پیش از وقت نماز بدون نیت استحباب یا وجوب، می توان انجام داد؟ در این صورت آیا کفایت از وضو می کند؟

جواب: به قصد قربت جایز است و وضو لازم نیست.

بیرون آمدن رطوبت

سؤال ۱۶۱) شخص جنب پیش از غسل، بدون این که ادرار کند فقط استبرا نموده، پس از غسل رطوبتی از وی خارج شده است. وظیفه شخص چیست؟

جواب: اقوی این است که رطوبت در حکم منی است و باید دوباره غسل کند.

غسل های مستحبی

سؤال ۱۶۲) غسل هایی که استحباب آن ثابت نشده مثل: غسل توبه، نوروز و... به چه نیتی باید انجام داد؟

جواب: باید به قصد رجاء (به امید ثواب) غسل کرد.

نماز با غسل های مستحبی

سؤال ۱۶۳) چه غسل هایی را می توان به جای وضو انجام داد؟

جواب: انجام غسل به جای وضو صحیح نیست، بلی با غسل های واجب و مستحب قطعی بنابر اقوی می شود نماز خواند و وضو لازم نیست. گرچه در غسل های مستحب وضو هم بگیرد عمل به احتیاط کرده است.

سؤال ۱۶۴) آیا با غسل های مستحبی مثل غسل جمعه می شود بدون وضو نماز خواند؟

جواب: بلی با غسل های واجب و مستحب قطعی می شود بدون وضو نماز خواند گرچه احوط در غیر جنابت، وضوگرفتن است.

غسل جُنُب از حرام

سؤال ۱۶۵) فرموده اید که با عرق جنب از حرام نباید نماز خواند، در این صورت آیا باید با آب سرد غسل نمود تا بدن عرق ننماید یا این که پس از غسل بدن را آب بکشد و یا با انجام غسل، عرق بدن از بین رفته و اگر عرقی در بین حاصل شود، دیگر عرق جنب از حرام نیست؟

جواب: لازم نیست با آب سرد غسل کند، اگر چه احوط است.

رعایت ترتیب

سؤال ۱۶۶) آیا در غسل، پس از شستن سر و گردن، رعایت ترتیب بین چپ و راست بدن واجب است؟

جواب: بلی، بنابر احتیاط واجب است طرف راست را مقدّم بدارد.

سؤال ۱۶۷) شخصی که در غسل های خود ترتیب را مراعات نمی کرده، مثلاً اوّل بدن را می شسته، پس سر و یا اوّل سر را شسته، بعد تمام بدن را یک جا شسته و یا طرف چپ را پیش از طرف راست شسته باشد، نسبت به اعمال گذشته اش چه وظیفه ای دارد؟

جواب: نمازهایش را باید قضا کند، ولی روزه هایش صحیح است.

غسل های ویژه بانوان (احکام دماء ثلاثه)

قطع با خوردن قرص

سؤال ۱۶۸) در عادت زنانه سه روز شرط موضوعی است یا طریقی؟ چنان چه هرگاه پیش از سه روز با این که می داند حیض است، قطع شود گرچه با خوردن قرص احکام حیض جاری است؟

جواب: در این صورت حکم حیض جاری نیست.

تنگی وقت برای غسل حیض

سؤال ۱۶۹) زنی است که ایام حیضش تمام شده، به اندازه غسل و وضو وقت ندارد ولی می تواند با تیمم نماز را در وقت ادا بخواند، آیا نماز بر او واجب است؟

جواب: بنابر احتیاط تیمم کرده و نمازش را بخواند. اگر نخواند باید قضا کند.

ورود حائض به حرم

سؤال ۱۷۰) آیا وارد شدن زن حائض به رواق های اطراف ضریح مطهر ائمه: و نیز ورود به حرم امام زادگان مثل حرم حضرت معصومه (س) جایز است؟

جواب: جایز است ولی احوط ترک آن است.

آمیزش با حائض قبل از غسل

سؤال ۱۷۱) آمیزش با زن حائض پس از قطع خون و پیش از غسل حکمش چیست؟

جواب: مکروه است.

غسل جنابت در زمان حیض

سؤال ۱۷۲) زنی که ایام حیض او با حال جنابت آمیخته شده، آیا جایز است در حال حیض، غسل جنابت نماید و آیا این غسل کافی است یا این که باید پس از اتمام دوره حیض و هنگام پاکی، غسل جنابت نماید؟

ص: ۴۹

جواب: پس از تمام شدن حیض، به نیت هر دو غسل انجام دهد.

مشقت غسل استحاضه

سؤال ۱۷۳) زنی که استحاضه کثیره شده ولی قدرت ندارد سه مرتبه در شبانه روز غسل نماید و این کار علاوه بر عسر و حرج به علت درد مفاصل برایش ضرر هم دارد، جایز است برای نمازهایش تیمم بدل از غسل نماید؟ برای صحت روزه اش چطور؟

جواب: به اندازه ای که عسر و حرج برطرف شود، جایز است تیمم نماید.

شک بین حیض و استحاضه

سؤال ۱۷۴) زنی که در ماه فقط یک روز و گاهی کم تر از یک روز و یا کمی بیش تر از یک روز خون ببیند و این جریان در تمام ماه ها کم تر از سه روز باشد، به احکام حیض باید عمل کند یا به احکام استحاضه؟

جواب: این گونه خون ها حکم استحاضه را دارد.

سؤال ۱۷۵) زنی در مدت چند ماه در ایام عادتش فقط دو روز خون می بیند و بعد از آن تا روز هفتم چیزی نمی بیند، سپس در روز هفتم اثر کمی مشاهده می کند و تمام می شود، آیا فقط دو روز را حیض قرار بدهد یا مجموع هفت روز را حیض حساب کند؟

جواب: در فرض سئوال همه خون ها استحاضه است.

حکم خون، پس از برداشتن رحم

سؤال ۱۷۶) بر اساس دستور پزشک رحم زنی را پیش از رسیدن به سن یائسگی برداشته اند، اگر پس از این عمل، خون ببیند حکمش چیست؟

جواب: حکم استحاضه را دارد.

یائسگی

سؤال ۱۷۷) خانمی که پنجاه سال او تمام شده ولی باز در هر ماه خونی می بیند که صفات حیض را دارد، تکلیفش چیست؟

جواب: بنا بر احتیاط تا شصت سالگی، احتیاط کرده و احکام حیض و استحاضه را عمل کند.

سؤال ۱۷۸) یائسگی یعنی چه؟ زنی که در سن یائسگی خونی با صفات حیض ببیند، چه وظیفه¬ای دارد؟

جواب: سن یائسگی بنابر احتیاط تا شصت سال است که در توضیح المسائل گفته شده، خونی که پس از شصت سالگی دیده شود، استحاضه خواهد بود.

خون و لک بینی در دوره بارداری

سؤال ۱۷۹) زن در زمان حاملگی گاهی لکه های خون می بیند ولی مستمر نیست و جریان هم ندارد، حکمش چیست؟

جواب: اگر سه روز مستمر باشد حیض است والا استحاضه است.

سؤال ۱۸۰) در اطراف ما رسم است که بعد از وضع حمل، پس از ده روز برای غسل به حمام می برند، آیا چنین غسلی واجب است شرایط آن را بنویسید؟

جواب: اگر زن خون نفاس (خون ولادت) ببیند، باید بعد از قطع شدن خون، غسل کند. اگر یک روز یا کم تر یا زیادتر خون دید و پیش از ده روز قطع شد، باید غسل نفاس کند. اگر زیادتر از ده روز خون دید، سر ده روز غسل نفاس را انجام می دهد.

سؤال ۱۸۱) زنی که در دوره حاملگی گاهی کمی خون می بیند، حکمش چیست؟

جواب: اگر شرایط حیض را دارا باشد، حیض است، مثلاً سه روز ادامه داشته باشد.

قرص ضد بارداری

سؤال ۱۸۲) آیا استعمال قرص های ضد بارداری جهت به تأخیر انداختن زمان حیض برای این که بتواند عباداتی مثل روزه و اعمال حج را کامل انجام دهد جایز است؟

جواب: بله جایز است.

سؤال ۱۸۳) زنی که قرص ضد بارداری استفاده می کند تا حائض شود، اگر دو یا سه روز خونی ببیند که در باطن است و بیرون نیامده آیا حکم حیض را دارد؟

ص: ۵۱

جواب: تا وقتی خون به بیرون نیامده گرچه به واسطه استفاده از دارو و امثال آن، حکم حیض را ندارد.

سؤال ۱۸۴) زنی برای جلوگیری از حیض از قرص استفاده کرده، یک روز به خاطر فراموشی از قرص استفاده نمی کند و خون می بیند، روز دیگر قرص خورده و دوباره خونریزی اش قطع می شود. در تمام ایام عادت ماهیانه همین یک روز را خون دیده، حکمش چیست؟

جواب: استحاضه است.

خون دوباره پس از غسل

سؤال ۱۸۵) زنی پس از ایام عادت مشخص خود، بعد از به جا آوردن غسل، کمی خون می بیند، آیا غسلش را باید دوباره انجام دهد؟

جواب: از شروع عادت تا ده روز هرخون و لکه ای ببیند، حیض است و باید غسل کند و اگر از ده روز بیشتر شد بیش از مقدار عادتش حکم استحاضه را دارد.

سؤال ۱۸۶) زنی به شوهرش گفته پاک شده ام ولی پس از آمیزش مجدداً خون دیده و معلوم شد. که پاک نبوده، آیا کفاره دارد؟

جواب: کفاره لازم نیست.

سؤال ۱۸۷) اگر حائض غسل حیض را پیش از اذان صبح انجام دهد، آیا نماز مغرب و عشا بر او واجب می باشد؟

جواب: در صورتی که پیش از فجر پاک شود، بنابر احتیاط نماز مغرب و عشا را باید بخواند.

خون از پشت (دُبُر)

سؤال ۱۸۸) زنی که در هر ماه چند روز مشخص را همیشه از پشت خون می بیند و اصلاً از جلو (واژن) خونی ندیده است، چیکار باید کند؟

جواب: اگر خون از رحم باشد، حیض است.

خونریزی بیش از ده روز

سؤال ۱۸۹) زنی هستم که چند ماه پشت سر هم حیض نشدم و چون فکر می کردم حامله شده ام، عبادات خود را در تمام ماه انجام داده ام اما اکنون پزشکان می گویند خون در رحم یا محل دیگری جمع شده و با مصرف دارو به تدریج خارج خواهد شد، اگر مدت خروج خون از ده روز تجاوز کند، تکلیفم چیست و حکم عبادات سابقم چگونه است؟

جواب: اگر از ده روز گذشت، استحاضه است و عبادات قبلی شما صحیح می باشد.

خون پس از عمل سزارین (وضع حمل)

سؤال ۱۹۰) زنی که با عمل سزارین وضع حمل کرده، اگر پس از آن خونی ببیند آیا حکم نفاس را دارد؟

جواب: اگر خون رحم باشد، ظاهراً نفاس است گرچه مراعات احتیاط، بهتر است.

ص: ۵۳

تیمم

مشقت در غسل

سؤال ۱۹۱) کسی که هر موقع بول می کند، مقداری منی خارج می شود، با توجه به این که انجام غسل جنابت در هر بار موجب عسر و حرج است و ممکن است زیان آور باشد، آیا می تواند عباداتش را با تیمم انجام دهد؟

جواب: درصورتی که یقین به منی بودن داشته باشد، باید غسل کند. اگر موجب عسر و حرج شود، به همان مقدار، وجوب غسل برداشته می شود و باید تیمم کند.

مرمر و موزائیک

سؤال ۱۹۲) تیمم بر سنگ مرمر و موزائیک جایز است؟

جواب: جایز است به شرط این که حتی الامکان گردی روی آن باشد.

سنگ کوچک

سؤال ۱۹۳) در توضیح المسائل فرموده اید: زدن کف دو دست باهم بر چیزی که تیمم به آن صحیح است، واجب است. در جایی که فقط سنگی وجود دارد که اندازه جای یک دست است و چیزی که تیمم با آن صحیح باشد، غیر از این سنگ وجود ندارد،آیا می شود هر یک از دست ها را به تنهایی بر آن سنگ بزنند؟

جواب: در این صورت هر یک از دست ها را جداگانه بر سنگ بزنند.

تیمم یک دست و ...

سؤال ۱۹۴) شخصی که فقط یک دست دارد، چگونه باید تیمم کند؟

جواب: باید دستش را به خاک و موضع تیمم بزند، و عرض پیشانی را به صورتی که تمام پیشانی را بگیرد مسح کند، یا نصف پیشانی را اوّل مسح می کشد، پس نصف دیگر را وبعد پشت دستش را به زمین بمالد. احتیاط است کس دیگری را نائب گرفته و با هردو دست (دست خود و دست نائب) تیمم را انجام دهد.

سؤال ۱۹۵) ملاک ضرر برای تیمم چیست مثلاً برای خشک شدن پوست دست به خاطر وضو می شود تیمم کرد؟

جواب: این گونه ضررها عرفاً ضرر محسوب نمی شود، بلی اگر دست متورّم شود به طوری که به دکتر احتیاج پیدا کند، می¬توان به جای وضو تیمم کرد.

ص: ۵۵

احکام کفن و دفن

بدهی میت و تامین هزینه های تدفین

سؤال ۱۹۶) میتی که وصیت در ثلث نکرده و خمس به گردن دارد و یا بدهکار است و یا صغیر دارد، آیا خرج غسل و کفن و مراسم فاتحه خوانی و غذا دادن به مردم و خیرات را می شود از اموال میت داد؟

جواب: باید به خرج غسل و کفن میت اکتفا شود اما مراسم و خیرات از سهم ورثه کبار با اجازه حاکم شرع داده می شود.

سؤال ۱۹۷) آیا می شود آشنایان که به خانه او می آیند، برای وضو گرفتن از آب خانه او با شرایط ذکر شده در سئوال قبلی استفاده کنند یا در مواقعی که در خانه او می خوابند از آب حمام استفاده کنند یا در خانه او چای و... مصرف کنند؟

جواب: بدون تعیین قیم و رعایت مصلحت صغیر جایز نیست.

چگونگی غسل میت

سؤال ۱۹۸) آیا در غسل ترتیبی فرو بردن هر یک از سه قسمت بدن میت در آب کثیر اشکال دارد یا باید آب بریزیم؟

جواب: هر دو طریق جایز است.

سؤال ۱۹۹) اگر جایی از بدن میت یا تمام بدن نجس باشد، آیا باید پیش از آن که آن جا را غسل بدهند، آب بکشند؟

جواب: بلی باید اوّل شست و بعد غسل داد گرچه بعید نیست در کر و آب جاری دو عمل را در یک آن انجام داد.

دعای زمان دفن

سؤال ۲۰۰) دعاهایی که می توانند پیش از دفن و موقع دفن بخوانند و بعد از آن که میت را در لحد گذاشتند چه می باشد؟

جواب: تلقین معروف و سوره قدر و آیه الکرسی و غیر این ها را می توان خواند.

باز کردن گره های کفن

سؤال ۲۰۱) وقتی گره های کفن را باز کنند، آیا باید گره های پایین پا را هم باز کنند؟

جواب: بلی باید هر دو طرف باز شود ولی ابتداءً طرف سر را باز کنند.

دو چوب تر

سؤال ۲۰۲) دو چوب تری که همراه میت می گذارند، باید افقی یکی بالای سر میت گذاشت و یکی پایین پای میت یا به صورت عمودی دو طرف میت داخل کفن باشد یا بیرون آن یا زیر دو بغل؟ این که می گویند در ترقوه بگذارید یعنی چه؟در ترقوه افقی باید باشد یا عمودی؟

جواب: جریده سمت راست را زیر کفن روی ترقوه افقی(۱) و به سمت پائین ولی جریده سمت چپ را روی پیراهن زیر لفافه و افقی قرار می دهند.

انتقال جنازه

سؤال ۲۰۳) مادری در حین مردن، پسرش به او پیشنهاد کرده که جنازه او را به شهر قم ببرد، مادر گفته: خودت اختیار داری، هر کاری که دوست داری انجام بده. پس از آن که مادر فوت کرده، چند سال بعد می خواهد او را به قم ببرد، جایز است؟

جواب: جایز نیست.

نبودن سدر و کافور

سؤال ۲۰۴) اگر آب باشد ولی سدر و کافور نباشد، وظیفه چیست؟

جواب: سه بار باید غسل داد؛ اوّلی و دومی عوض سدر و کافور می باشد.

نجاست بدن میت بعد از غسل

سؤال ۲۰۵) اگر هنگام غسل یا بعد از غسل¬ها، بدن میت نجس شود یا خون یا بول و نجاستی از او خارج شود، آیا اعاده غسل ها لازم است؟

۱- ترقوه به معنای استخوان گردن است.

جواب: اعاده غسل ها لازم نیست ولی اگر نجاست به کفن رسیده است، باید پاک شود.

عدم امکان غسل میّت

سؤال ۲۰۶) در فرض این که جسد میتی، پس از چند روز پیدا و متعفن شده، طوری باشد که اگر بخواهند او را غسل دهند، اولاً از بوی تعفن، غسل دهنده اذیت می شود، ثانیاً ممکن است بدن متلاشی گردد، وظیفه چیست؟

جواب: باید تیمم بدل از غسل کرد.

سؤال ۲۰۷) در فرض این¬که شخصی در اثر حادثه فوت کرده باشد و اگر بخواهند غسلش دهند، بدن متلاشی می شود و تمام مواضع تیمم هم از بین رفته باشد، تکلیف چیست؟

جواب: در صورتی که محل تیمم از بین رفته باشد، نه غسل لازم است و نه تیمم.

سؤال ۲۰۸) در فرض این که جنازه را داخل پلاستیک گذاشته باشند، آیا باید روی پلاستیک را اغسال سه گانه میت بدهند؟

جواب: اگر غسل ممکن است، باید از پلاستیک درآورده و غسل داده شود وگرنه غسل لازم نیست، و اگر اعضاء تیمم سالم باشد باید تیمم کرد.

دفن قرآن همراه مرده

سؤال ۲۰۹) شخصی وصیت کرده که قرآن¬اش را به قصد تبرک، همراه او در قبر بگذارند، آیا چنین وصیتی صحیح و لازم العمل است؟

جواب: بلی لازم العمل است.

دفن در مسجد

سؤال ۲۱۰) شخصی را در مسجد دفن کرده و می گویند وصیت کرده که در مسجد دفن شود، آیا وصیت و دفن صحیح و جایز است؟ چگونه است که برخی را در مسجدها دفن می کنند؟

جواب: دفن در مساجد صحیح نیست. ممکن است آن هایی که در مساجد دفن شده اند، پیش از مسجد گشتن مکان، در آن جا دفن بوده اند.

در آوردن طلا

سؤال ۲۱۱) بیرون آوردن دندان مصنوعی میت (اگر طلا باشد) چه حکمی دارد؟

جواب: جایز است بلکه در بعضی از موارد که طلای ارزشمندی است لازم است.

نرده کشیدن دور قبر

سؤال ۲۱۲) آیا ساختن مقبره یا حجله روی قبر و یا نرده کشیدن اطراف آن در قبرستان های عمومی جایز است؟ اگر وصیت کرده باشد چی؟

جواب: بهتر است ترک شود مگر برای صلحا و علما.

نوشتن دعا بر کفن

سؤال ۲۱۳) نوشتن دعای جوشن کبیر بر کفن میت یا گذاشتن آن همراه میت یا عقیقی که نام امامان:را دارد که می گویند زیر زبان میت بگذارید، در کجای قبر باید گذاشت که بی احترامی نشود؟ چون در هر جا که گذاشته شود، در آخر کار بو گرفته و یا نجس می شود!

جواب: به گونه ای که مرسوم است اشکالی ندارد.

آب پاشیدن روی قبر

سؤال ۲۱۴) روایاتی وجود دارد که پاشیدن آب بر قبور مستحب است مانند روایاتی که در کتاب «لآلی الاخبار» ذکر شده، آیا استحباب مخصوص روز دفن است یا اطلاق دارد؟

جواب: بعید نیست که تا چهل روز مستحب باشد.

کفن خون آلود

سؤال ۲۱۵) اگر هنگام دفن میتی متوجه شوند که تابوت و کفن آغشته به خونی است که جریان دارد، آیا عوض کردن کفن واجب است؟ خواه خون کم باشد یا زیاد؟

جواب: باید نجاست را برطرف کرد و یا کفن را عوض نمود.

امامت نماز میت

سؤال ۲۱۶) آیا کسی که واجد شرایط امامت در نماز جماعت نیست، جایز است امامت نماز میت بر جنازه را عهده دار شود؟

جواب: تمام شرایط امام جماعت، در نماز میت هم معتبر است از جمله عدالت.

تصویر برداری از داخل قبر

سؤال ۲۱۷) اگر آگاهی از داخل قبر و تصویر برداری تلویزیونی از آنچه در آن است بـدون کندن و خاکبرداری، ممکن باشد، آیا بر این عمل نبش قبر صدق می کند؟

جواب: این گونه اعمال نبش قبر محسوب نمی شود اما جوازش معلوم نیست.

استقرار در نماز

سؤال ۲۱۸) آیا استقراری که در قیام نماز های یومیه معتبر است، در حال نماز میت هم باید مراعات شود؟

جواب: بله بهتر است رعایت شود.

عدم جواز نبش قبر

سؤال ۲۱۹) اگر به بطلان غسل یا حنوط نشدن یکی از سه جنازه، پس از دفن یقین حاصل شود، چه باید کرد؟

جواب: حکم به جواز نبش قبر مشکل است (عدم جواز نبش قبر بعید نیست).

کالبد شکافی

سؤال ۲۲۰) اگر در بدن میتی شـی گرانبهایی باشد، آیا از نظر فقهی جایز است بدن را شکافته و شی را در بیاوریم و آیا هتک حرمت بدن مسلمان نمی شود؟

جواب: جایز نیست. مگر این که ارزش قابل اعتنائی داشته باشد یا مال کسی دیگر باشد و راضی نباشد.

اذان

شهادت به امامت

سؤال ۲۲۱) شهادت به ولایت امیر مؤمنان علی(ع)در اذان و اقامه به چه قصدی گفته می شود؟

جواب: به قصد رجاء و ثواب.

ص: ۶۱

احکام نماز

گواهی به ولایت در تشهد

سؤال ۲۲۲) آیا صحیح است که در تشهد پس از شهادت به نبوت، شهادت به ولایت نیز گفته شود؟

جواب: خیر صحیح نیست. نباید گفته شود.

سؤال ۲۲۳) آیا خواندن تشهد نماز مطابق فرمان معصومین: که ابوبصیر از امام جعفر صادق(ع) آن را این چنین نقل کرده: «بسم اللّه و باللّه والحمد للّه و الاسماء الحسنی کلها للّه اشهد ان لا اله الا اللّه وحده لا شریک له و اشهد ان محمداً عبده و رسوله أرسله بالحق بشیراً و نذیراً بین یدی الساعه أشهد أنّ ربی نِعم الرب و أن محمداً نِعم الرسول و انّ علیاً نِعم الوصی ونِعم الامام اللّهم صل علی محمد و آل محمد وتقبل شفاعته فی امته وارفع درجته» مبطل نماز است؟

جواب: در روایتی که صاحب «وسائل الشیعه» و صاحب «حدائق» از امام صادق(ع) توسط ابوبصیر نقل کرده «أنّ علیّاً نعم الوصی» نیست.

خواندن تشهد طبق متن «عروه الوثقی» یا طبق متن حدیثی که شیخ در تهذیب از امام صادق(ع) نقل کرده و صاحب «وسائل الشیعه» و صاحب «حدائق» از ایشان نقل کرده¬اند بدون اشکال است.

سؤال ۲۲۴) آیا شهادت بر «علی ولی اللّه» در اذان لازم است؟

جواب: جزء اذان نیست ولی گفتنش به قصد قربت جایز است.

سؤال ۲۲۵) آیا شهادت سوم (أشهد أن علیاً ولی اللّه) در تشهد نماز جایز است ؟ آیا به قصد رجاء (ثواب) خواندن آن در تشهد جایز است؟

جواب: در تشهد نباید حتی رجاءً خوانده شود.

بستن چشم

سؤال ۲۲۶) بستن چشم در نماز جهت تواضع و تمرکز حواس چه حکمی دارد؟

جواب: مانعی ندارد.

مواضع سجده

سؤال ۲۲۷) سجده کسی که هنگام سجده، ناخن انگشت را به زمین بگذارد به طوری که انگشت به زمین نرسد، آیا صحیح است؟

جواب: صحیح نیست، بلی روی انگشت و پشت آن هر دو جایز است.

آلزایمر (فراموشی)

سؤال ۲۲۸) چند وقتی است که بیماری فراموشی بر پدرم عارض شده، آیا لازم است دیگران به او وقت نماز را یادآوری کنند تا نمازش را بخواند؟

جواب: اگر متوجه باشد که نماز بر او واجب است، لازم است کسی را موظف کند در وقت نماز یادآور باشد تا نمازش را خود یا به کمک او بخواند وگرنه لازم نیست.

قضای نماز صبح

سؤال ۲۲۹) کسی که شب را بیدار مانده و مدت زمان کمی تا اذان صبح باقی است و می داند که اگر بخوابد یقیناً نماز صبح او قضاء خواهد شد، خوابیدن وی چه حکمی دارد؟

جواب: احتیاط این است که کاری نکند نمازش قضا شود.

سؤال ۲۳۰) اگر انسان نزدیک اذان صبح بیدار شود و بداند یا احتمال قوی بدهد که اگر مجدداً بخوابد، نماز صبح قضا می شود، آیا جایز است بخوابد؟

جواب: حرمت معلوم نیست.

فراموشی صلوات

سؤال ۲۳۱) اگر صلوات در تشهد آخر نماز فراموش شود، وظیفه نمازگزار چیست؟

جواب: اگر بعد از آن که سلام داد، عمل منافی نماز انجام نداده باشد، باید صلوات را بگوید، سپس سلام دهد، ولی اگر عمل منافی به جا آورده باشد، باید دو سجده سهو به جا آورد.

سجده

سؤال ۲۳۲) کسی که به قصد سجده، به سجده رود ولی پس از این که پیشانی به زمین خورد، سرش بدون اراده بلند می شود، آیا یک سجده به حساب می آید؟ اگر می تواند، سرش را نگه دارد؟

جواب: اگر بدون این که پیشانی در محل سجده قرار بگیرد، سرش بلند شود، سجده نیست و باید دوباره برگردد و ذکر سجده را بخواند، بلی اگر سرش را بر زمین گذاشت و استقرار حاصل شد، ولی پیش از ذکر به جهتی مثل احساس درد، سرش بی اختیار بلند شود، نمازش صحیح است و نباید برگردد و اگر برگشت نمازش باطل می شود.

سؤال ۲۳۳) آیا پس از سجده دوم جلسه استراحت (۱)واجب است؟

جواب: بلی احتیاطاً واجب است.

سؤال ۲۳۴) آیا در سجده باید نوک انگشت پا بر زمین باشد؟

جواب: بر زمین بودن انگشت بزرگ پا کافی است و بین زیر و روی آن فرقی نیست.

رعایت قبله در حال خوابیدن

سؤال ۲۳۵) کسی که به صورت خوابیده نماز می خواند، قبله را چگونه مراعات کند؟

جواب: در صورت امکان به پهلوی راست رو به قبله بخوابد مثل رو به قبله بودن میّت در قبر، اگر ممکن نشد، به پهلوی چپ رو به قبله بخوابد. اگر هیچ کدام ممکن نشد، باید به پشت بخوابد به صورتی که کف پا رو به قبله باشد.

ریزه خواری در نماز

سؤال ۲۳۶) فرو بردن ریزه های غذا که بین دندان هاست در حال نماز چه حکمی دارد؟

جواب: مشکلی ندارد و نماز را باطل نمی کند.

۱- یعنی درنگ و مکث پس از هر سجده.

دست دادن بعد از نماز

سؤال ۲۳۷) آیـا برای مصافحه با نمازگزاران وخوانـدن زیارت ائمه: به طرف قبله و چپ یا راست پس از نمازهای واجب، نص خاصی وجود دارد؟در غیر این صورت حکم آنها چیست؟

جواب: ظاهراً دلیل خاصی ندارد، ولی به جا آوردن آن به قصد ثواب مانعی ندارد.

قرائات چندگانه

سؤال ۲۳۸) بـا توجه به این که قرآن کریم بـا هفت قرائت مشـهور و هفت قرائت غیر مشـهور نقـل شـده، اعتقـاد به کـدام یک صحیح است و آیا حضرت رسول اکرم(ص)قرآن را با تمام این قرائات تلاوت فرموده اند؟

جواب: لازم است با قرائت مشهور بخوانیم.

قنوت به فارسی

سؤال ۲۳۹) خواندن دعا به زبان فارسی در قنوت نماز واجب چه حکمی دارد؟

جواب: در نماز واجب، خواندن دعای غیر عربی احتیاطاً باید ترک شود.

سجده سهو

سؤال ۲۴۰) اگر شخصی هنگام نماز پنج عمل انجام دهد که سجده سهو بر او واجب شود، چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که ترتیب اسباب سجده سهو را بداند، سجده سهو ها را به ترتیب انجام می دهد وگرنه برای هر کدام یک سجده سهو انجام دهد.

سؤال ۲۴۱) در سجده سهو تکبیره الاحرام واجب است؟

جواب: واجب نیست.

سؤال ۲۴۲) در سجده سهو ذکر خاصی لازم است؟

جواب: ذکر خاص لازم است هم چنان که در رساله های عملیه گفته شده است.

لباس غصبی

سؤال ۲۴۳) نماز گزار یادش می آید که لباسش غصبی است ولی وقت نماز تنگ است و نمی تواند دوباره با لباس مباح بخواند، اگر بخواهد لباس غصبی را در آورده و عریان نماز بخواند، آبرویش می رود. وظیفه چیست؟

جواب: نماز را با همان لباس تمام می کند و با لباس مباح قضا می نماید.

دندان طلا

سؤال ۲۴۴) گذاشتن دندان طلا به قصد زینت برای مرد جایز است؟

جواب: اگر در قسمت جلوی دهان باشد، حرام است مگر این که ناچار باشد.

سؤال ۲۴۵) آیا گذاشتن دندان طلا نماز را باطل می کند؟ آیا در این حکم فرقی بین امام و مأموم هست؟

جواب: صحت نماز بعید نیست و فرقی بین امام و مأموم نیست.

انگشتر و ساعت طلا

سؤال ۲۴۶) آیا نماز گزار می تواند در حال نماز ساعت طلا در جیب خود داشته باشد؟

جواب: اشکال ندارد.

سؤال ۲۴۷) آیا انگشتر طلا برای مردم مطلقاً حرام است؟ آیا نماز را باطل می کند؟

جواب: بلی حرام است و نماز را باطل می کند.

سؤال ۲۴۸) استفاده از ساعتی که بند طلا دارد و زنجیر طلا برای مرد در نماز و غیر نماز چه حکمی دارد و آیا نماز را باطل می کند؟

جواب: حرام است و نماز را باطل می کند.

سؤال ۲۴۹) استفاده از دکمه طلا برای مرد جایز است و آیا نماز با آن صحیح است؟

جواب: حرام است و نماز را هم باطل می کند.

سؤال ۲۵۰) استفاده از ساعتی که فقط قابش طلایی است صحیح است؟ در نماز چه طور؟

جواب: اگر در معرض دید باشد، حرام است و مبطل نماز و گرنه اشکالی ندارد.

گذاشتن دست بر زانو

سؤال ۲۵۱) آیا گذاشتن دست ها بر زانو در رکوع مستحب است؟

جواب: به احتیاط واجب واجب است.

گفتن اعوذ باللّه

سؤال ۲۵۲) حکم گفتن «اعوذ باللّه» با صدای بلند در رکعت اوّل و دوم نمازها چیست؟

جواب: مستحب است که آهسته گفته شود.

تکرار سوره

سؤال ۲۵۳) تکرار یک سوره یا خواندن دو سوره در نماز چه حکمی دارد؟

جواب: در نماز واجب بدون اشکال نیست گرچه اظهر جواز است ولی در نماز مستحب اشکالی ندارد.

سؤال ۲۵۴) آیا در قرائت نماز، واجب است سوره معیّن شده و بسم اللّه گفته شود یا پس از بسم اللّه هر سوره ای می شود خواند؟

جواب: بنابر احتیاط باید سوره معیّن شود، سپس به قصد آن سوره بسم اللّه گفته شود.

رو برگرداندن از قبله

سؤال ۲۵۵) آیا برگرداندن صورت در نماز مبطل است؟

جواب: اگر کم باشد و به طور کلی از قبله منحرف نشود، اشکالی ندارد.

مکان مشکوک

سؤال ۲۵۶) در زمان شوروی سابق از طرف دولت ساختمان هایی به پا شده و در اختیار مردم قرار گرفته، الآن ساکنان شک دارند از صاحبان این زمین ها رضایت گرفته شده یا نه؟ از طرفی پیدا کردن صاحبان زمین ها بسیار مشکل است و شاید اگر پیدا شوند، رضایت ندهند، نماز و سایر اعمال در این خانه ها چه حکمی دارد؟

جواب: اگر به رضایت مالك اطمینان نداشته باشند و نتوانند مالکان را پیدا کنند، باید قیمت زمین ها را به عنوان رد مظالم به فقرا پرداخت نمایند.

نماز در قطب و فضا

سؤال ۲۵۷) اوقات نماز و قبله در فضا و قطب جنوب و شمال چگونه تعیین می شود؟

جواب: وقت نماز را از محلی که حرکت کرده، ملاحظه می نماید و اگر مقیم آن جاست، در هر ۲۴ ساعت پنج وقت نماز بخواند. بعید نیست به هر طرف که رو کند، قبله باشد.

وقت نماز صبح

سؤال ۲۵۸) نماز صبح چه وقت قضا می شود؟ آیا وقتی که قرص خورشید در افق دیده شود، نماز قضا شده است؟

جواب: حکم دائرمدار طلوع آفتاب از افق است، چه قرص دیده شود و چه دیده نشود.

شکیات نماز

سؤال ۲۵۹) اگر کسی در بین نماز یکی از شک های صحیح برایش پیش بیاید ولی پس از نماز فراموش کند که کدام یک از شک های صحیح بوده، وظیفه اش چیست؟

جواب: باید دو رکعت نماز احتیاط ایستاده و دو رکعت نماز احتیاط نشسته بخواند و دو سجده سهو نموده و بعداً هم نمازش را دوباره بخواند.

سؤال ۲۶۰) شخصی که بین سه و چهار شک کرده و بنا را بر چهار گذاشته، سپس شک می کند نمازی را که اکنون مشغول خواندن آن است، اوّل نماز احتیاط است یا آخر نمازی که در آن شك کرده، تکلیف چیست؟

جواب: رکعتی را که مشغول به آن است رکعت آخر نمازش قرار می دهد و سپس نماز احتیاط را به جا می آورد.

نماز مسافر

کثیر السفر

سؤال ۲۶۱) کثیر السفر به چه کسی گفته می شود؟

جواب: کسی که زیاد سفر می کند مثلاً به مدت دو ماه و بیش تر که هر ده روز دو بار یا هفته ای یکبار سفر برود گرچه این سفر، شغل و حرفه ی او نباشد و مثلاً برای زیارت یا تحصیل یا عیادت مریض و... سفر کند کثیر السفر است و باید در مقصد و راه نمازش را تمام بخواند و روزه اش را بگیرد.

سفر

سؤال ۲۶۲) کسی که هر ده روز چند بار برای عیادت مریض یا زیارت و یا طبابت و درس و تدریس و یا به پادگان می رود، آیا لازم است نمازش را در راه و مقصد تمام بخواند؟

جواب: اگر در هر ده روز دو بار سفر کند، باید نمازش را تمام بخواند و روزه اش را بگیرد.

سؤال ۲۶۳) کسی که در نظر دارد پنجاه روز به محلی مسافرت کند، آیا نمازش را تمام می خواند؟

جواب: چون امر دائر است بین این که به نظر عرف کثرت سفر صدق کند یا سفر اتفاقی حساب شود و در صورت شك در صدق عرفی کثرت و عدم آن باید شکسته بخواند و در فرض سؤال اگر هر هفته یك بار سفر کند بعید نیست کثرت صدق کند.

سؤال ۲۶۴) در سفر اوّل کسی که کثیر السفر است میفرمائید باید شکسته بخواند اگر سفرش طولانی باشد، باید نمازش را تا آخر شکسته بخواند؟

جواب: اگر یك سفر باشد باید شکسته بخواند. اگر به محلی سفر کند و از آن جا سفر دیگری پیش آید، بعید نیست دو سفر صدق کند که در سفر دوم باید نمازش را تمام بخواند.

سؤال ۲۶۵) آیا ده روز ماندن در محلی، کثرت سفر را در همه جا قطع می کند یا مخصوص امثال راننده است؟

جواب: در همه جا حکم کثیر السفر را قطع می کند و باید در سفر اوّل نمازش را شکسته بخواند.

نماز در مکه و مدینه

سؤال ۲۶۶) آیا مسافر در محلات قدیم و جدید الاحداث مکه و مدینه مثل مسجد النبی و مسجد الحرام بین قصر و اتمام مخیر است یا باید قصر بخواند؟

جواب: بنابر احتیاط در محله های جدید الاحداث تخییر نیست و باید قصر بخواند.

نماز در کربلا

سؤال ۲۶۷) این که فرموده اید در حرم امام حسین(ع) انسان مخیر است بین اتمام و قصر، حدود آن را برای ما بیان بفرمایید.

جواب: مراد از حرم در این مسأله حایر حسینی است. که از هر طرف حدود ۵/۲ متر می باشد و در خارج از آن احتیاط واجب قصر خواندن نماز است.

اقامت دائم

سؤال ۲۶۸) آیا در وطن دوام حضور شرط است یا این که شخصی چند سال مثلاً دو سال در محلی بماند، وطن او محسوب می شود؟ اگر از مسافرت برگشته، بعد از دو روز به چند فرسخی سفر کند، آیا وظیفه او در این دو روز قصر خواندن است؟

جواب: ظاهراً در وطن دوام حضور شرط نیست. در مدت دو سال بعید نیست که وطن صدق کند. مراد از وطن محلی است که در آن جا زندگی کند و بر او عرفاً مسافر صدق نکند.

سؤال ۲۶۹) آیا کسانی که برای مدت طولانی در یک شهر اقامت کرده اند، آن شهر در حکم وطن آن هاست؟

جواب: بلی وطن محسوب می شود.

نماز در خانه پدری

سؤال ۲۷۰) زنی که شوهر کرده و همسرش در شهر دیگری است، پس از عروسی اگر به منزل پدرش به عنوان مهمان چند روز برود، وظیفه او قصر است یا تمام خواندن نماز؟

جواب: در فرض مذکور باید در وطن سابق (خانه پدری) نمازش را شکسته بخواند مگر تصمیم داشته باشد با شوهرش برگردد و همان جا زندگی کنند. در این صورت وطن اوست و باید تمام بخواند.

هشت فرسخ

سؤال ۲۷۱) در چهار فرسخ رفت و برگشت لازم است مساوی بودن، یا اگر مسیر رفت سه فرسخ باشد و مسیر برگشت پنج فرسخ و یا بر عکس کافی است؟

جواب: مقصود هشت فرسخ مسافرت کردن است چه مسیر رفت چهار فرسخ باشد یا کمتر. همین طور است در مسیر برگشت.

سؤال ۲۷۲) اگر کسی به جایی سفر کند و نداند هشت فرسخ است و پس از طی مسافتی بداند که تا آن جا هشت فرسخ بوده یا رفت و برگشت هشت فرسخ می باشد، آیا نماز شکسته است و روزه اش را باید افطار کند؟

جواب: بلی هر جا فهمید، باید نماز را شکسته بخواند و روزه را افطار کند. اگر نمازش را تمام خوانده، باید دوباره شکسته بخواند. اگر بعد از وقت متوجه شود، باید قضا نماید.

فراموشی یا جهل به مسأله

سؤال ۲۷۳) کسی که در محل اقامه، نمازش را به جهت ندانستن مسأله شکسته بخواند، نمازی که خوانده صحیح است؟

جواب: بنابر احتیاط نمازش باطل است و باید قضا نماید.

سؤال ۲۷۴) اگر کسی مسافرت نموده و فراموش کرده که نماز در سفر شکسته است و تمام بخواند، آیا نمازش را باید اعاده و قضا کند؟

جواب: اگر در وقت یادش بیفتد، اعاده واجب است اما پس از وقت قضا لازم نیست.

خواندن نافله در سفر

سؤال ۲۷۵) آیا نافله های یومیه را در سفر می شود خواند؟

جواب: نافله ظهر و عصر را در سفر نباید خواند و جایز نیست. نافله عشا را که دو رکعت نشسته است، رجاءً (به امید ثواب) بخواند اما نافله صبح و مغرب ساقط نیست و خواندنش مستحب است. نافله شب در سفر ساقط نمی شود.

نمازی که در سفر قضا شده

سؤال ۲۷۶) کسی که در سفر نمازش قضا شده، آیا می تواند در وطن قضا کند و برعکس؟

جواب: جایز است آن چه در سفر قضا شده، در وطن قضا نماید و برعکس. باید هر طور قضا شده است، همان طور قضا کند.

سؤال ۲۷۷) کسی که نماز ظهر و عصر او فوت شده و در اوّل وقت در سفر بوده و در آخر وقت در وطن و برعکس، آیا به صورت تمام قضا کند یا به قصر؟

جواب: اظهر این است آخر وقت که نماز آن هنگام فوت شده، ملاك است پس اگر آخر وقت در وطن بوده، به صورت تمام قضا کند اگر در سفر بوده، به صورت شکسته قضا نماید گرچه بهتر است در قضا بین تمام و قصر جمع کند خصوصاً جایی که اوّل وقت در سفر بوده و آخر وقت در وطن.

سؤال ۲۷۸) شخصی که تا به حال نماز نخوانده و الآن تصمیم به قضا نمودن نماز های فوت شده گرفته و نماز یومیه را هم همراه آن¬ها می¬خواند، چه گونه عمل نماید؟

جواب: می تواند نمازهای قضای خود را تدریجاً بخواند مثلًا هر روز نماز چند روز را بخواند مثلًا وقتی نماز صبح می خواند، قضای یک روز را به جا آورد. و در ضمن آن ها را یادداشت کند.

نماز جماعت

اشاره

سؤال ۲۷۹) نماز با اهل سنت در غیر مواقع تقیه خوفی (تقیه مداراتی) مجزی است؟ چنان چه مجزی نباشد، عدم شرکت در مواقع نماز چه حکمی دارد؟

جواب: اقتدا به اهل سنت صوری است و باید قرائت را خودش آهسته بخواند و نمازش صحیح است و اگر زودتر از پیش نماز از حمد و سوره فارغ شود ذکر می¬گوید مثلاً سبحان اللّه.

سؤال ۲۸۰) امام جماعتی اعلام نموده که مقلدان فلان مرجع تقلید به من اقتدا نکنند راضی به اقتدای آن ها نیستم! حکم مقلدان آن مرجع چیست و آیا عدم رضایت امام جماعت مانع از اقتدا به او می شود؟

جواب: عدم رضایت امام جماعت، مانع اقتدا نیست.

سؤال ۲۸۱) در محلی به شخصی پیشنهاد امامت نماز جماعت در غیاب پیش نماز می شود در حالی که خودش را عادل نمی داند، امامت او چه حکمی دارد؟

جواب: ظاهراً مانعی ندارد.

گرفتن پول برای امامت جماعت

سؤال ۲۸۲) امام جماعتی که در شرکت ها اقامه نماز می نماید، ماهانه پولی را از شرکت دریافت می کند، آیا اقتداء به او جایز است؟

جواب: پول گرفتنش او را از عدالت ساقط نمی کند و آقایان پول را به اقامه نماز نمی گیرند.

سؤال ۲۸۳) آیا به امام جماعتی که تکبیرهای نماز یا ذکر سمع اللّه لمن حمده را در حال حرکت می گوید، می توان اقتدا کرد؟

جواب: به نظر اگر به قصد ذکر مطلق بگوید اشکالی ندارد.

مشکل در قرائت

سؤال ۲۸۴) کسی که نمی تواند نماز را صحیح بخواند، آیا لازم است نماز خود را به جماعت بخواند؟

جواب: اگر تصحیح قرائت برایش ممکن نباشد مثل این¬که زبانش دچار اشکال است یا این که معلمی ندارد به او یاد بدهد، واجب نیست نمازش را به جماعت بخواند گرچه احوط با جماعت خواندن است و اگر اصلاح قرائت برایش ممکن است ولی سهل انگاری می کند، در وسعت وقت بنابر احتیاط باید نمازش را به جماعت بخواند.

امامت چند باره

سؤال ۲۸۵) آیا جایز است شخصی یک نماز را در دو محل مختلف دو بار امامت نماید؟

جواب: در صورتی که اقتدا کننده ها مختلف باشند، اقوی جواز آن است اگر چه خلاف احتیاط است.

سؤال ۲۸۶) اگر نماز خود را اوّل به کسی اقتدا کند و بخواند، آیا دوباره همان نماز را می تواند به صورت جماعت و به عنوان امام اقامه نماید؟

جواب: بلی صحیح است.

نماز فرادی در کنار نماز جماعت

سؤال ۲۸۷) کسانی که هنگام برگزاری نماز جماعت در کنار آن، نماز خود را فرادی می خوانند، چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که این کار تفسیق امام جماعت باشد، جایز نیست بلکه نمازش اشکال دارد.

اقتدا در طبقات فوقانی

سؤال ۲۸۸) در عصر ما ساختمان های چندین طبقه ساخته می شود، نماز کسانی که در طبقات بالاتر مثلاً طبقه ی چهارم به امام جماعتی اقتدا کرده که در طبقه اوّل نماز می خواند، اما طبقه دوم و سوم خالی است چه حکمی دارد؟

جواب: درصورتی که در تمام طبقات، افرادی اقتدا کرده باشند و اتصال صفوف گرچه به واسطه ی منفذی برقرار باشد، صحیح است. در صورتی که بین طبقه ی امام و طبقه ی مأموم، طبقه یا طبقاتی باشد که مأمومی نباشد، نماز طبقه ی بالاتر اشکال دارد.

سؤال ۲۸۹) در بعضی جاها در طبقه فوقانی، خانم ها در نماز جماعت شرکت می کنند ولی در مقابل آن ها هیچ گونه دیدی از امام جماعت و صفوف مردان نیست، آیا اقتدا و نمازشان صحیح است؟

جواب: اگر از امام جلوتر نباشند، اقتدا صحیح می باشد.

اقتدا به معلول

سؤال ۲۹۰) آیا اقتدا به کسی که یکی از اعضای بدن او قطع شده مثل دست و پا و یا فلج شده، جایز است؟

جواب: اگر نتواند نماز کامل بخواند مثلاً مواضع هفتگانه در سجده را نتواند روی زمین بگذارد، اقتدا کردن به او اشکال دارد.

سؤال ۲۹۱) اگر کسی بار اوّل امام جماعت باشد، همان نماز را می تواند به کس دیگری اقتدا کند؟

جواب: اشکال دارد.

نماز عید

سؤال ۲۹۲) آیا نماز عید فطر را در دو جا می شود به جماعت خواند؟

جواب: مشکل است بلکه اظهر عدم جواز آن است. دلیل دو بار خواندن با جماعت، مخصوص نماز یومیه است.

ص: ۷۵

خواندن مستحبات با صدای بلند

سؤال ۲۹۳) خواندن مستحبات نماز با صدای بلند به صورتی که امام جماعت بشنود، چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که امام صدایش را بشنود، مکروه است.

احکام جماعت

سؤال ۲۹۴) اگر در صف اوّل نماز جماعت و یا صف دوم کسانی باشند که اقتدا و نماز آن ها باطل باشد، حکم صف های بعدی چیست؟

جواب: نماز کسانی که اتصالشان به امام با این افراد باشد باطل است.

سؤال ۲۹۵) بعضی از نمازگزاران در نماز جماعت دو نماز خود را با یک نماز امام جماعت می خوانند، مثلاً نماز ظهر و عصر خود را با یک نماز امام جماعت می خوانند، آیا کسی که دو نماز را با یک نماز امام جماعت بخواند، بیش تر ثواب دارد یا کسی که فقط یک نماز خود را با یک نماز امام جماعت بخواند؟

جواب: ظاهراً اگر یک نماز خود را با یک نماز امام جماعت بخواند، ثوابش بیش تر است.

سؤال ۲۹۶) هنگام اذان نماز، امام جماعت حاضر نیست و اذان را نمی شنود ولی جماعت حاضر هستند، آیا این اذان کافی است؟

جواب: ظاهراً در این صورت اذان ساقط نیست.

سؤال ۲۹۷) آیا کسی که در نماز جماعت سلام یا کلام بیجا گفته، سجده سهو برایش لازم است؟

جواب: بله مثل نماز فرادی است و باید سجده سهو کرد. اگر در چیزی شک کند باید به شک خود عمل کند مثلاً اگر شک کند که یک سجده با امام کرده یا دو سجده و از محل هم نگذشته باید یک سجده دیگربه جا آورد.

سؤال ۲۹۸) امام جماعتی را که نمی شناسیم و هیچ برخوردی تا به حال با وی نداشته ایم فقط از این جهت که ان شاءاللّه آدم خوبی است، می شود اقتدا کرد؟

جواب: درصورت عدم احراز عدالت گرچه از حُسن ظاهر، اقتدا صحیح نیست.

سؤال ۲۹۹) امام جماعتی را عادل نمی دانیم و اگر نماز بخوانیم یک عدّه نماز ما را دلیل عدالت او می دانند و اگر نماز نخوانیم، تفسیق امام می-شود، وظیفه چیست؟

جواب: باید به گونه ای که تفسیق امام نشود، از محل خارج شد.

حمد به جای تسبیحات

سؤال ۳۰۰) در رکعت سوم و چهارم نماز جماعت آیا بین خواندن حمد و تسبیحات مخیر است؟

جواب: بنابر احتیاط در نمازهای جهریه نباید حمد بخواند.

ص: ۷۷

نماز قضا

اشاره

سؤال ۳۰۱) آیا واجب است قضای نماز یومیه را پیش از ادای نماز بعدی همان روز به¬جا آورد یا واجب نیست؟

جواب: بنابر احتیاط واجب است اوّل قضا را بخواند.

سؤال ۳۰۲) آیـا می شود برای فردی که مرده است، نماز و روزه های قضایش را به جا آورد تا دیگر خداونـد از او درباره نماز و روزه اش بازخواست نکند؟

جواب: مسلّماً ثواب نماز و روزه انجام شـده به میت می¬رسـد و در عـذاب او تخفیف حاصل می¬شود، ولی بازخواست در جای خود محفوظ است در صورتی که ترک اعمال عمدی باشد.

قضای نماز پدر و مادر

سؤال ۳۰۳) پسـر بزرگ خانواده هسـتم و پـدر و مادرم روزه قضا دارنـد و من دائماً مریضم، آیا قضای روزه آنان بر من واجب است؟

جواب: قضای عبادات پدر بر پسر بزرگ واجب است ولی عبادات مادر واجب نیست. البته بهتر است پسر بزرگ به جا آورد. اگر پسر بزرگ مریض باشد، می تواند شخصی را اجیر کند.

سؤال ۳۰۴) اگر میتی پسر بزرگ نداشته باشد، آیا بر دختر بزرگ قضای نماز و روزه پدر و مادر واجب است؟

جواب: بنابر احتیاط واجب است.

سؤال ۳۰۵) اگر پسـر بزرگ در حال حیات پدر بمیرد، آیا نماز پدر بر پسر بعدی واجب است؟ آیا قضای نماز مادر هم بر پسر بزرگ واجب است؟

جواب: بر بعدی واجب است قضای نماز های پدر را به جا آورد. قضای نمازهای مادر به احتیاط مستحب لازم است.

ص: ۷۸

نماز آیات

اشاره

سؤال ۳۰۶) اگر کسی در اثنای نماز آیات که با جماعت خوانده می شود شرکت کند، صحیح است؟

جواب: اگر در رکعت اوّل پیش از رکوع یا در حال رکوع و یا در آغاز رکعت دوم نماز جماعت را درک کند، اقتدا صحیح است. در صورت دوم رکعت دوم را خودش می خواند. اگر در اثنای رکوع ها، به نماز جماعت برسد، صحت اقتدا مشکل است چون نظم نماز مختل می شود.

ص: ۷۹

نماز استیجاری

سؤال ۳۰۷) آیا کسی که خودش نماز و روزه قضا بر عهده دارد می تواند، از طرف شخص دیگری اجیر شود؟

جواب: ظاهراً مانعی ندارد.

سؤال ۳۰۸) نمازهایی که در حال بیهوشی و اغمای منجر به فوت از میت قضا شده، آیا قضا دارد؟

جواب: قضا در این صورت لازم نیست. مغمی علیه (بیهوش) تکلیف ندارد مگر این که خودش سبب اغما شود.

سؤال ۳۰۹) در دوران حکومت کمونیستی در آذربایجان با افرادی که به انجام فرائض دینی می پرداختند، شدیداً برخورد می شد، به همین دلیل بسیاری از پدران ما نتوانستند نماز بخوانند. از طرفی معتقد به دین مبین اسلام بودند و در صورت امکان به اقامه نماز می پرداختند، آیا قضای نمازهای فوت شده آن ها بر پسر بزرگ تر واجب است؟

جواب: بر پسر بزرگ تر واجب است نمازهای فوت شده را قضا کند.

سؤال ۳۱۰) قضای نماز و روزه هایی که در اثر نافرمانی از پدر فوت شده، آیا بر فرزند واجب است؟

جواب: در این صورت واجب شدن قضا معلوم نیست. اما احوط قضا است.

سؤال ۳۱۱) کسی که پسر بزرگش در حال حیات پدر فوت کرده، آیا خواندن نماز و روزه های قضا شده پدر بر پسر دوم واجب می شود؟

جواب: بلی لازم است، مراد از پسر بزرگ پسری است که هنگام مردن پدر، بزرگ تر باشد.

ص: ۸۰

نماز میت

سؤال ۳۱۲) آیا استقراری که در قیام نماز های یومیه معتبر است، در حال نماز میت هم باید مراعات شود؟

جواب: بله بهتر است رعایت شود.

سؤال ۳۱۳) اگر کسی موقعی به نماز میت رسید که بعضی از تکبیرات آن خوانده شده، آیا می تواند اقتدا کند؟ وظیفه او در تکبیرات چیست؟

جواب: نیت کرده، وارد نماز شود و تکبیرات و دعاها را از اوّل شروع کند. پس از تمام شدن نماز امام، خودش باقی دعا ها را با تکبیرات بخواند. اگر وقت نیست (جنازه را برمی دارند) فقط به تکبیرات اکتفا کند.

ص: ۸۱

احکام نماز جمعه

گوش کردن خطبه

سؤال ۳۱۴) آیا گوش دادن به خطبه¬های نماز جمعه واجب است؟

جواب: بنابر احتیاط واجب است.

سؤال ۳۱۵) اگر کسی عمداً به خطبه های نماز جمعه گوش ندهد و حرف بزند، معصیت کرده است؟

جواب: ظاهراً معصیت کرده است.

سؤال ۳۱۶) اگر کسی در اثنای خطبه های نماز جمعه عمداً گوش ندهد و حرف بزند، می تواند نماز جمعه بخواند؟

جواب: بله می تواند.

وجوب نماز جمعه

سؤال ۳۱۷) آیا خواندن نماز جمعه در عصر غیبت واجب است؟

جواب: وجوبش معلوم نیست.

سؤال ۳۱۸) آیا نماز جمعه در عصر ما واجب عینی است یا تخییری یا مستحب؟

جواب: واجب تخییری است ولی به احتیاط واجب نماز ظهر هم باید خوانده شود.

عدم کفایت از نماز ظهر

سؤال ۳۱۹) آیا نماز جمعه از نماز ظهر کفایت می کند؟

جواب: بنابر احتیاط کفایت نمی کند.

سؤال ۳۲۰) خواندن نماز ظهر و جمعه هر دو در روز جمعه رجحان دارد؟

جواب: بهتر بلکه احوط خواندن نماز جمعه و بعد خواندن نماز ظهر است.

عدم عدالت امام

سؤال ۳۲۱) اگر کسی به فاسق بودن امام جمعه یقین کند، نمازهایی را قبلاً با او خوانده اعاده لازم دارد؟

جواب: اگر قبلاً عدالت امام را احراز کرده، اعاده لازم نیست.

وقت ایراد خطبه

سؤال ۳۲۲) در وقت خطبه های نماز جمعه سه قول است: الف) واجب است پس از زوال باشد و این قول مشهور است. ب) جایز است پیش از زوال باشد. پ) واجب است پیش از زوال باشد. لطفاً نظر خود را با ذکر دلیل و اشاره به دلیل دو قول دیگر بیان فرمائید.

جواب: نظر ما قول مشهور است که موافق احتیاط است به دلیل خبر محمد بن مسلم که می گوید: «بعد از اذان، امام برای گفتن خطبه ها خارج می شود». معلوم است اذان پیش از وقت جایز نیست اما دلیل قائلان به جواز یا وجوب پیش از زوال خبر ابن سنان است: «یصلی الجمعه حین تزول الشمس قدر شراک» پس باید خطبه ها قبل از وقت باشد که به محض زوال شمس و در اوّل وقت بتواند نماز جمعه را بخواند. ما می گوییم مراد اوّل وقت به دقت عقلی نیست که با خواندن خطبه منافات داشته باشد، بلکه مراد اوّل وقت به نظرعرف است که با چند دقیقه لازم برای خطبه ها منافاتی ندارد.

ص: ۸۳

تزریق آمپول

سؤال ۳۲۳) آیا تزریق آمپول روزه را باطل می کند؟

جواب: آمپول ها بر سه قسم هستند:

اوّل: آمپول هایی که مسکّن درد هستند و یا موضع را بی حس می کنند. تزریق این قسم اشکال ندارد. آمپول های دارویی از این قسم هستند.

دوم: آمپول تقویتی بدن که انسان با تزریق آن ها دیگر احساس ضعف نمی کند. تزریق این قسم برای روزه دار اشکال ندارد، گرچه احوط ترک است.

سوم: آمپول هایی که به جای خوراك و غذا-مانند سرم ها- هستند. تزریق این گونه آمپول ها بنابراحتیاط واجب ممنوع است و نباید روزه دار این گونه آمپول ها را استفاده کند.

زمان وجوب کفاره

سؤال ۳۲۴) پرداخت فدیه (کفاره غیر عمد) قبل از رمضان سال آینده در مورد بیماری که می داند تا رمضان سال آینده نمی تواند روزه اش را بگیرد و در غیر بیمار مانند سالخوردگان و زن شیرده، جایز است؟

جواب: در بیمار جایز نیست بلکه تا رمضان سال آینده باید صبر نماید بعد بپردازد اما در مورد غیر بیمار، صبر کردن لازم نیست و می تواند فدیه را زودتر بپردازد.

پرداخت کفاره دیگران

سؤال ۳۲۵) آیا انسان می تواند فدیه کس دیگر از قبیل پدر و مادر و فرزند و زوجه را از مال خودش بپردازد؟

جواب: چون فدیه از عبادات است و باید از مال مکلّف و به قصد قربت اخراج شود لذا با پرداخت کردن دیگران بری الذّمه نمی شود لذا اگر کس دیگر بخواهد بپردازد باید اوّل پول

را به افراد مذکور تملیک کند و به قبض آن ها برساند سپس از طرف آن ها وکالتاً به عنوان فدیه پرداخت نماید.

کفاره

سؤال ۳۲۶) برای دادن کفاره هر نخود طلا- را باید بر اساس کدام عیار طلا- حساب کرد و آیا می شود معادل آن را پول بدهیم؟

جواب: عیار معتبر ولازم نیست. اگر عرفاً طلا گفته شود، کافی است. معادلش هم کافی است.

سفر در ماه رمضان

سؤال ۳۲۷) اگر روزه دار پس از طلوع فجر و اذان صبح مسافرت کند و پیش از اذان ظهر وارد وطن خود شود، با توجه به این که در مسافرت چیزی نخورده، آیا می تواند آن روز را روزه بگیرد؟

جواب: بلی، می تواند بلکه واجب است در چنین فرضی آن روز را روزه بگیرد. پس از وارد شدن به شهر خود جایز نیست روزه ی خود را افطار کند. اگر در چنین فرضی افطار کند، موجب کفاره می شود.

سفر در ماه رمضان

سؤال ۳۲۸) در ماه مبارک رمضان هر گاه شخصی قصد مکانی را داشته باشد که چهار فرسخ فاصله دارد و اراده ی برگشت پیش از ده روز را داشته باشد، آیا روزه ی او را صحیح می دانید؟

جواب: باید روزه اش را افطار کند.

سؤال ۳۲۹) اگر روزه دار قبل از ظهر مسافرت کند چه حکمی دارد و فرقی بین نیت سفر از شب و غیر آن وجود دارد یا نه؟

جواب: اگر قبل از ظهر مسافرت کند باید روزه اش را بشکند و فرقی بین نیت سفر از شب و غیر آن نیست.

سؤال ۳۳۰) آیا فرق است میان کسی که یک روز به سفر رفته و روز دیگرش قبل از ظهر برگشته و کسی که همان روزی که رفته قبل از ظهرش برگشته؟

جواب: فرقی در میان آن ها نیست و اگر در سفر چیزی که روزه را باطل می کند انجام نداده در وطن باید نیت روزه کند و روزه اش صحیح است.

وارد کردن ابزار طبی در دهان

سؤال ۳۳۱) وارد کردن ابزاری که خوردنی نیست مثل ابزار و آلات طبی به داخل دهان می شود آیا موجب باطل شدن روزه می شود؟

فرو بردن آن ها در بدن از طریق حلق یا اندام های تنفسی (مثل اندسکپی و برونوسکپی) چطور؟

جواب: داخل کردن چنین ابزاری به دهان مانعی ندارد اما اگر به پایین تر از حلق وارد شود، روزه اشکال دارد و باید قضا شود.

استفاده از اسپری

سؤال ۳۳۲) آیا استفاده از اسپری هایی که جهت درمان یا تسکین بیماری هایی مثل آسم برای بیماران تجویز می شوند، موجب باطل شدن روزه است؟

جواب: موجب بطلان روزه نمی شود.

روزه مستحبی و استیجاری

سؤال ۳۳۳) آیا کسی که قضای روزه¬ی واجب بر عهده دارد، می تواند روزه ی مستحبی بگیرد؟ روزه استیجاری چه طور؟

جواب: چنین کسی نمی تواند روزه ی مستحبی بگیرد، ولی روزه استیجاری اشکال ندارد.

وظیفه دختران تازه مکلّف

سؤال ۳۳۴) دختری که در سال اوّل تکلیف، روزه ی خود را افطار کرده، چه وظیفه ای دارد؟ آیا باید روزه های خود را قضا کند یا کفاره هم لازم است؟

جواب: اگر متوجه وجوب روزه بوده و قدرت گرفتن روزه را داشته، علاوه بر قضا کفاره هم واجب است.

وظیفه زنان شیرده و باردار

سؤال ۳۳۵) اگر زنی به علت حاملگی یا شیر دادن به نوزادش نتواند روزه بگیرد:

الف) آیا قضای روزه بر او واجب است؟

ب) کفاره چطور؟

ج) اگر بعداً در میان سال بتواند روزه ی قضا شده ی خود را بگیرد و نگرفته باشد، آیا کفاره دیگری هم بر او واجب می شود؟

جواب الف: بلی واجب است.

جواب ب: در صورتی که روزه به جنین و یا کودک شیرخوار ضرر برساند، کفاره لازم است اگر به خود شیر دهنده ضرر بزند، کفاره لازم نیست.

جواب ج: بنابر احتیاط کفاره ی دیگری برای تأخیر قضا بدون عذر بدهد.

سؤال ۳۳۶) اگر زنی حامله است و آخرین ماه بارداری خود را سپری می کند و موفق به روزه گرفتن به علت ضرر به جنین نشده، وظیفه او دادن یک مد طعام برای هر روز است یا این که قضا هم واجب است؟

جواب: قضا هم واجب است.

اجبار بر خوردن روزه

سؤال ۳۳۷) کسی که روزه¬اش را با اکراه و زور دیگران افطار کرده؛

الف) آیا روزه اش باطل است؟

ب) در صورت بطلان، روزه قضا و کفاره دارد؟

ج) اگر به کسی اجباراً چیزی بخورانند مثلاً آب در گلویش بریزند، تکلیف روزه اش چیست؟

د) اگر به زور آمپول خوراکی به او تزریق کرده باشند چطور؟

ص: ۸۷

جواب: اگر اجباراً چیزی بخورانند یا تزریق کنند، روزه اش صحیح است امّا در سایر موارد ذکر شده که روزه دار خودش به اجبار چیزی می خورد، روزه اش باطل می شود. باید از مفطرات دیگر اجتناب کرده و قضای آن روز را بگیرد.

روزه حاجت

سؤال ۳۳۸) کسی که جایز است در مدینه¬ی منوره جهت گرفتن حاجت سه روز روزه ی مستحب بگیرد، آیا می¬تواند نیت روزه قضا کند؟

جواب: نمی تواند.

بیماری های خاص

سؤال ۳۳۹) معلول هستم و اسم بیماریم استئوژنز ایمپرفکتا یا استخوان سازی ناقص است. مشکل اصلی در این بیماری آن است که ژن خاصی که باید دستور ساخت پروتئین به خصوصی را در بدن بدهد وجود ندارد. در نتیجه پروتئین ذکر شده ساخته نمی شود یا بد ساخته می شود. این افراد معمولاًـ قد کوتاهی داشته و صورت شان به شکل مثلث است. ممکن است دچار مشکلات تنفسی و یا کاهش شنوایی شوند.آیا روزه واجب است؟

جواب: اگر ترس داشته باشد و احتمال بدهد که گرفتن روزه موجب سختی مرضش و یا سختی درمان او می¬شود واجب نیست روزه بگیرد.

یوم الشک

سؤال ۳۴۰) آیا می توان یوم الشک را به نیت مردد (اگر اوّل رمضان بود، واجب وگرنه مستحب یا قضا) روزه گرفت؟

جواب: جایز نیست.

روزه و عذر شرعی بانوان

سؤال ۳۴۱) وظیفه یک زن نسبت به قضای روزه ماه های قبل به دلیل قاعدگی چیست؟

جواب: لازم است روزه هائی که در ایام عادت فوت شده قضا نماید.

ص: ۸۸

سؤال ۳۴۲) اگر زنی تا به حال در ایام ماه مبارک رمضان استحاضه برایش پیش نیامده بود و در استحاضه مانند عادت ماهیانه عمل کرد و بعد از دو روز متوجه استحاضه شده، اکنون آیا به علت ندانستن احکام شرعی، علاوه بر قضای روزه، کفاره هم بر عهده اش است؟

جواب: کفاره ندارد.

سؤال ۳۴۳) اگر زنی روز آخر اعتکاف دچار عذر شرعی شود، آیا اعتکاف در سال بعد بر او واجب است؟

جواب: پس از پاک شدن بنابر احتیاط، سه روز اعتکاف را قضا کند.

سؤال ۳۴۴) اگر حائض پیش از اذان مغرب غسل حیض را انجام دهد، آیا بر او واجب است تا افطار امساک کند؟

جواب: اگر حتی یک لحظه در روز حایض باشد، نمی تواند روزه بگیرد.

سؤال ۳۴۵) خانمی به مدت پنج سال نتوانسته به دلیل بیماری روزه بگیرد، حال می خواهد کفاره بدهد، چگونه محاسبه کند؟

جواب: برای هرروز یک مد (۷۵۰ گرم) طعام (گندم، آرد، یا برنج) به فقیر بدهد.

رویت هلال ماه

چشم مسلّح

سؤال ۳۴۶) آیا رویت هلال ماه خصوصاً در ماه مبارک رمضان با چشم مسلح معتبر است یا باید با چشم غیر مسلح دیده شود؟

جواب: با چشم مسلح اعتباری ندارد.

سؤال ۳۴۷) بـا عنایت به این که فتوای حضـرتعالی رویت با چشم غیر مسـلح برای تعیین اوّل و آخر ماه می باشـد، رسانه¬های جمعی نظر حاکم شـرع که رویت را با چشم مسلح حتی با استفاده از هلیکوپتر در آسمان جهت رویت ماه جایز می دانند اعلام می نماینـد و مردم بنـابر اعلاـم رسـانه ملی عمـل می کننـد تکلیـف مقلـدان جنابعـالی و یـا دیگر مقلـدان مراجع که هم فتوای جنابعالی هستند چیست؟

جواب: مسأله اختلافی است. مشـهور بین اعلام این است که باید با چشم غیر مسـلح دید. اگر با استناد به رسانه ها افطار نمایند باید قضا کنند. ما این مطلب را در رساله هلالیه خود بیان کرده ایم.

افق

سؤال ۳۴۸) اگر هلال ماه در شـهری دیـده شود، آیا در همه شـهرهایی که در افق مشترک هسـتند، ثابت می¬شود؟ در مناطق غربی یا شرقی محل رویت چطور؟

جواب: در شـهرهای غربی ثابت می شود ولی در شهرهایی که در شرق منطقه رویت هلال هستند، ثابت نمی شود مگر این که تفاوت افق آن ها کم باشد مثلاً یک ربع ساعت و کم تر.

اختلاف رؤیت هلال

سؤال ۳۴۹) در سال گذشته به دلیل مسافرتی که در آخر ماه رمضان داشتم و هلال ماه شوال زودتر دیده شد، بیست و هشت روز از ماه رمضان را درک کردم و روزه گرفتم، آیا واجب است یک یا دو روز روزه را قضا کنم؟

جواب: بلی واجب است.

ص: ۹۱

احکام زکات

پرداخت زکات به نوه

سؤال ۳۵۰) اگر کسی عهده دار مخارج نوه های دختری خود (که فاقد پدر و مادر و جد پدری می باشند و یا پدر و مادر یا جد پدری قدرت اداره ی آن ها را ندارند) باشد، آیا می تواند از زکات خود برای آن ها مسکن تهیّه کند، یا از دیگران زکات گرفته وبرای آن ها مسکن تهیه کند، اگر دیگران از زکات برای آن ها مسکن تهیه کنند، چه طور؟

جواب: نمی تواند از زکات خود تهیه کند. از زکات افراد دیگر هم خالی از اشکال نیست گرچه جواز بعید نیست ولی اشخاص دیگر می توانند از زکات برای آن ها مسکن تهیه کنند.

تعلق نگرفتن زکات به سکه های امروزی

سؤال ۳۵۱) برای سکه های طلا ـ که در زمان حاضر بانک مرکزی یا دیگر بانک ها آن ها را ضرب می کنند، اگر به حد نصاب برسد، زکات لازم است؟

جواب: چون با آن ها به عنوان ثمن معامله نمی شود، بلکه مثمن هستند و مورد خرید و فروش قرار می گیرند، زکات ندارند.

نصاب زکات بعد از کسر مخارج

سؤال ۳۵۲) در زکات غلات، مؤونه و مخارج را باید منها کرد و بعداً زکات را داد یا این که منها کردن موونه جایز نیست؟

جواب: ظاهر این است که زکات پس از استثنای مؤونه است، پس اگر بعد از این که مخارج را استثنا کرد، مال به حد نصاب رسید، زکات واجب است.

پرداخت زکات به قیمت فعلی یا عین جنس

سؤال ۳۵۳) کسی که زکات بر او واجب شده، ولی آن را ادا نکرده، حالا ـ پس از گذشت مدت زمانی می خواهد آن را پرداخت نماید، آیا پرداخت زکات با قیمت آن روز کافی است؟

جواب: قیمت آن روز کافی نیست؛ باید مثل عین واجب را بپردازد یا قیمت فعلی آن را بدهد.

پرداخت وجوه شرعی دیگران

سؤال ۳۵۴) آیا وجوهات شرعی یک نفر را شخص دیگر می تواند پرداخت نماید؟ (اعم از خمس و زکات و رد مظالم و فدیه وکفّارات)

جواب: در صورتی که بدهکار زنده باشد صحیح نیست، چه اطلاع داشته باشد یا نه؛ اذن بدهد یا نه، مگر در صورتی که آن شخص، اول آن مقدار را به کسی که وجوهات به او تعلق گرفته، بدهد و بعداً با اجازه ی او وجوه شرعی اش را وکالتاً پرداخت نماید.

سؤال ۳۵۵) شخصی زکات نمی دهد،آیا جایز است پسرش بدون اطلاع پدر مقدار زکات را از مال پدر جدا کند و به مستحق بدهد؟

جواب: این کار باید به اذن حاکم شرع انجام شود.

صدقه به سادات

سؤال ۳۵۶) آیا جایز است صدقات غیر از زکات را به سادات داد؟ دریافت صدقه مستحبی غیر سید از سوی سادات چه حکمی دارد و آیا در این حکم از نظر ادله ی شرعی فرقی بین فرزندان درجه اوّل ائمه: و سایر سادات وجود دارد؟

جواب: بنابر احتیاط واجب صدقات واجب را اعم از کفاره، نذر و رد مظالم نباید به سادات داد، بلکه از دادن صدقاتی که موجب اهانت به سادات باشد، هم باید اجتناب کرد، مثل پولی که به عنوان دفع بلا دور مریض گردانده اند یا زیر سر مریض گذاشته اند در غیر موارد ذکر شده، دریافت صدقات مستحبی برای سادات جایز است. ظاهراً در این حکم فرقی بین فرزندان درجه اوّل ائمه:و غیر آ ن ها نیست.

احکام زکات فطره

فطریه مهمان

سؤال ۳۵۷) صـاحب خـانه جمعی را در آخر مـاه رمضان برای افطاری دعوت کرده و میهمان ها پیش از اذان مغرب وارد شـده اند، آیا فطریه ی آن ها بر صاحب خانه واجب است؟

جواب: بنابر اظهر در این گونه مهمانی ها زکات بر دعوت کننده لازم نمی باشد و به این گونه افراد عیال صدق نمی کند.

سؤال ۳۵۸) کسـی که در ماه رمضان مهمان شـخص دیگری شـده، به صاحب خانه می گویـد: زکات مرا ندهید، خودم زکات فطره را می دهم، آیا این کار صحیح است و از گردن صاحب خانه ساقط می شود؟

جواب: صـحیح نیست، مگر این که اوّل مقـدار زکـات را به صـاحب خـانه بدهـد، سـپس بگیرد و از طرف او به عنوان زکـات پرداخت کند.

مورد مصرف فطریه

سؤال ۳۵۹) موارد مصرف زکات فطره مثل موارد مصرف زکات مال است یا فقط مخصوص فقرا می باشد؟

جواب: احتیاط واجب پرداخت آن به فقرای شیعه می باشد.

فطریه بیهوش

سؤال ۳۶۰) آیا زکات فطره از کسی که شب عید فطر بیهوش است، ساقط می شود؟

جواب: احتیاط واجب این است که ادا کند.

زمان وجوب و پرداخت

سؤال ۳۶۱) زکات فطره کی واجب می شود و کی باید پرداخت شود؟

جواب: فطره اوّل شب عید واجب می شود ولی پرداخت آن بنابر احتیاط باید در روز عید از طلوع فجر تا ظهر باشد. اگر بخواهد نماز عید بخواند، بنابر احتیاط پیش از نماز باید پرداخت کند.

فطریه سرباز و دانشجو

سؤال ۳۶۲) آیا بر سربازها که نانخور دولت هستند و کسانی که در خوابگاه های دولتی زندگی می کنند و امثال این اشخاص، زکات فطره واجب می شود؟ اگر واجب است، بر عهده ی چه کسی می باشد؟

جواب: اگر عرفاً عیال کسی نباشد و خود دارا باشد، باید فطره ی خود را پرداخت کند و بر دولت واجب نیست.

فطریه غیر از طعام

سؤال ۳۶۳) آیا جایز است زکات فطره را از جنسی غیر از طعام جدا کنند مثلًا ده متر پارچه را که قیمتش به اندازه ی ده من گندم است، به عنوان فطره جدا کند؟

جواب: ظاهراً صحیح است چنان که در زکات مال صحیح است ولی احتیاطاً قیمت رایج را جدا کنند.

ص: ۹۴

خمس

دلیل خمس

سؤال ۳۶۴) خمس در منافع ریشه قرآنی دارد؟ چون برخی می گویند آیه فقط خمس غنائم جنگی را واجب کرده است.

جواب: بلی آیه شریفه و اعملوا انما غنتم من شیئ فان للّه خمسه .. در مورد غنائم جنگی نازل شده ولی مورد، سبب تخصیص نیست و غُنم مرادف ربح است که به معنی فایده و سود است. در روایات امامان معصوم: غنیمت را این گونه تفسیر نموده اند: «واللّه هی الإفاده یوماً بیوم»(۱)

گرفتن خمس توسط پیغمبر

سؤال ۳۶۵) در صورتی که غنیمت شامل مطلق منافع و سود است، آیا پیامبر اسلام(ص)در غیر غنائم جنگی از کسی خمس گرفته یا امر به دادن خمس از غیر غنائم جنگی فرموده؟

جواب: بلی خود اهل سنت در کتاب های معتبرشان مواردی نقل کرده اند که پیامبر(ص)به پرداخت خمس از غیر غنائم جنگی مثل معدن، گنج و غوص دستور فرموده که در دو بخش به آن ها اشاره می کنیم: یکی دستورات پیامبر(ص)، دومی نامه ها؛

الف) بخش دستورات: بخاری و مسلم و ترمذی نقل کرده اند که جماعت عبد قیس: خدمت حضرت شرفیاب شدند و عرض داشتند: از ترس کفّار قبیله مضر فقط در ماه های حرام می توانیم بیرون آمده و خدمت شما برسم دستوراتی به ما بده که با عمل به آن ها به بهشت برویم. پیامبر۹ آن ها را به نماز و روزه و زکات و خمس امر کرد. مسلّم است غنیمت جنگی مراد نیست چون قادر به جنگ نبودند. صحیح مسلم، ج ۱، ص ۳۵؛ صحیح

۱- برای اطلاع بیشتر به کتاب «خمس در عصر پیامبر۹» که اثر آیت اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی می باشد مراجعه کنید.

بخاری، ج ۱، باب ۴۱، کتاب ایمان، چاپ مصر، چاپ مکه ۱۳۷۶؛ سنن نسائی، ج ۲، ص ۳۳۳؛ مسند احمد، ج۳، ص ۳۱۸.

ب) نـامه هـا: حضـرت در بیش از ده نـامه که به رؤسـای قبائـل مختلف نوشـته ماننـد جنـاده ازدی، بنی ثعلبه و حمیر به وجوب خمس تصریح فرموده و امر به اداء خمس کرده است.

گرفتن خمس توسط امامان

سؤال ۳۶۶) اگر خمس منـافع واجب بوده چرا پس از پیامبر۹ تـا زمان امام باقر و صادق۸مطلبی بیانگر وجوب خمس از امامان معصوم صادر نشده است؟

جواب: پس از نبی اکرم(ص)خلفا، خمس بلکه حقوق و اموال ذی القربی و فاطمه(س)را اسـقاط و انکار کردند چون سیاسـت خلفـا ایجـاب می کرد دست اهل بیت و امیر المؤمنین علی(ع)خالی باشـد تا نتواننـد در مقابل آ ن ها صف آرایی و ایسـتادگی کنند. این سـیاست شوم تا نود سال ادامه داشت حتی امیرالمؤمنین علی(ص)در زمان خلافتش نتوانست بدعت های آن ها را از قبیل نماز تراویـح از میان بردارد. مردم در جواب پیام حضـرت علی (ص) که دال بر بدعت و حرام بودن نماز تراویح صدای وا اسـلاما و واعمرا سـردادند. بعـد از نود سال عمر بن عبـدالعزیز طی دسـتوری به والی خود در مـدینه امر کرد مبلغ ده هزار دینار بابت خمس به اولاد فاطمه بدهد که موجب خرسـندی آنها شد و فاطمه بنت الحسـین از عمر بن عبدالعزیز تشکر کرد همچنین دسـتور داد فـدک را به بنی فاطمه برگرداننـد. پس از آن بود که آزادی نسبی پیـدا شـد. تا چنـدین سال که دولت بنی امیه در حالت ضعف و اختلافات درونی بود، امام باقر و امام صادق(ع)توانستند وجوب خمس را به طور علنی بیان کنند.

بخشیدن خمس

سؤال ۳۶۷) منظور از روایاتی که دلالت می کند امامان شیعه خمس را برای شیعه حلال کرده اند چیست؟

جواب: پس از رحلت پیامبر(ص) که خلفا خمس را اسـقاط و انکار کردند، حق ائمه: (خمس) به دست اهل سنت بود و گاهی در معاملات بدست شـیعه می آمد و لذا در بعضـی روایات امامان حق خود را (که شامل خمس و منافع فدک و...بود) بر شیعه حلال

کردند. در روایتی آمده که علی (ع) از حضرت زهرا(س)می خواهد حق خود را برشیعه حلال کند تا آن ها پاک شوند (وسائل الشیعه، باب۴، انفال، ح ۱۰) این بحث را مفصل در درس خارج فقه بیان کرده ایم که در کتاب «خمس در عصر پیامبر(ص)» چاپ گردیده است، می-توانید به این کتاب مراجعه کنید.

پرداخت علی الحساب

سؤال ۳۶۸) اگر مغازه و کسب و کار شخصی وسعت داشته باشد و اصلاًتوجهی به این مطلب ندارد که سالیانه چقدر پس انداز و اضافه بر درآمد داشته است، آیا می تواند سالیانه پولی را علی الحساب پرداخت نماید تا وقت مناسب فرا رسد و زندگیش را محاسبه کند؟

جواب: محاسبه لازم است مگر در صورتی که عسر و حرج باشد که در این صورت تخمینی کافی است.

اوّلین پرداخت

سؤال ۳۶۹) فردی که برای اولین بار می خواهد خمس پرداخت کند، باید از کجا شروع کند؟

جواب: پس از شروع به کسب و یا حصول فایده در سر سال، حساب کرده، اضافه را تخمیس کند.

مصالحه

سؤال ۳۷۰) در چه مواردی مجتهد جامع الشرایط با مکلف برای پرداخت خمس مصالحه می کند؟

جواب: در مواردی که تعلق خمس یا مقدارآن معلوم نشود، حاکم شرع مصالحه می کند.

سؤال ۳۷۱) شخصی چند سال خمس پرداخت می¬کرده ولی بنا به دلایلی دیگر خمس نداده (مثلا یادش رفته بوده یا فکر می کرده که دیگر به او تعلق نمی گیرد) اما حالا دوباره

تصمیم گرفته خمس اموالش را پرداخت کند، چگونه باید اموالش را محاسبه کند و چه سالی را مبنا قرار دهد ؟

جواب: اگر موجودی هر سال را بدانـد یا بتواند به دست آورد، به همان مقدار تخمیس می کند وگرنه فعلاً اضافه تمام سال ها را حساب می کند. اگر در بعضی از سال ها سرمایه کم شده باشد، باید مصالحه کرد.

سؤال ۳۷۲) کسـی مالش تخمیس شده ولی حاکم شـرع یا وکیلش به مقداری با او مصالحه یا دستگردان کرده و به مالك پس داده است، آیا ذمه اش بریء می شود؟

جواب: اگر هنگام مصالحه قادر به پرداخت تمام خمس بوده، ولو قسطی، مصالحه یا دستگردان صحیح نیست. باید مقدار باقی مانـده را پرداخت کنـد و مقدار واقعی خمس را ادا نماید. اگر امکان پرداخت نداشـته باشد یعنی فقیر باشد، دسـتگردان مانعی ندارد.

تخفیف

سؤال ۳۷۳) کسانی که حقوق شـرعی پرداخت می¬کنند، گاهی درخواست تخفیف و ارفاق می نمایند، آیا اجازه می فرمایید مخصوصاً افرادی که اگر به آن ها تخفیف داده نشود از پرداخت حقوق منصـرف می شونـد، مقـداری تخفیف داده و به مقدار کم مصالحه کرد؟

جواب: در مواردی که وجوهـات یقیناءً واجب شـده، به هیـچ وجه اجازه نمی دهیم و جایز نیست که به کم مصالحه کرد. عـدم پرداخت حقـوق واجب توسـط بعضـی افراد مجـوز تخفیـف و مصـالحه به کم نمی شـود، بلی مصـالحه از طرف مجتهـد جـامع الشرایط یا وکیل مجتهد در صورتی جایز است که تعلق وجوهات یا مقدار آن مشکوك باشد.

سؤال ۳۷۴) در فرض سؤال قبلی آیا تقسیط را جایز می دانید؟

جواب: تقسیط با اخذ مدرك اشکالی ندارد.

دستگردان

سؤال ۳۷۵) فردی مبلغی را به جهت خمس می¬خواهـد پرداخت کنـد امـا می دانـد که اگر پرداخت شود دیگر نمی توانـد با بقیه ی موجودی تجارت کند، در این صورت باید چه کار کند؟

جواب: با حاکم شرع دستگردان کند و یا اجازه بگیرد تا هر وقت ممکن بود، پرداخت نماید.

سؤال ۳۷۶) حداکثر زمان دستگردان چقدر است؟

جواب: با نظر حاکم شرع تعیین می شود.

سؤال ۳۷۷) کسـی که مجتهـد یـا نماینـده ی حـاکم شـرع نیست و غنی می باشـد، آیا می توانـد صـرفاً به عنوان سـید بودن در مواردی که پیش می آید، با فقرا دستگردان و امهال کند؟

ص: ۹۹

جواب: به هیچ عنوان جایز نیست.

سؤال ۳۷۸) اگر کسی با مرجع تقلید خود سهمین را دست گردان کند و بعد مجتهد فوت کند، تکلیف او چیست؟

جواب: باید به مجتهد دیگری بدهد و بهتر است به مجتهد فعلی اش که از او تقلید می کند بپردازد.

خمس و زکات سادات

سؤال ۳۷۹) آیا پرداخت خمس و زکات توسط سادات الزامی می باشد؟

جواب: پرداخت خمس و زکات بر همه کسانی که شرایط آن را داشته باشند، واجب است.

پرداخت به علویه

سؤال ۳۸۰) به علویه ای که فقیر بوده، سهم سادات داده اند، آیا می تواند سهم سادات را برای خرجی فرزندانش که سید نیستند، صرف بنماید؟

جواب: بلی می تواند.

سؤال ۳۸۱) آیا به زنان سیده که تحت تکفل شوهر هستند اما در فقر مالی به سر می برند، می شود سهم سادات داد؟

جواب: بلی می شود داد.

پرداخت به سید

سؤال ۳۸۲) اگر شخصی به سیدی مبلغی پول یا جنس داد و پس از مدتی سید فقیر و مستمند شد، آیا می شود مبلغ را به عنوان حقوق شرعی محاسبه نمود؟

جواب: اگر به عنوان قرض داده باشد، می تواند حساب کند.

سؤال ۳۸۳) دادن سهم سادات به سید صغیری که ولی (سرپرست) ندارد، جایز است یا احتیاج به اذن حاکم شرع دارد؟

جواب: جایز است برای او لباس یا نان و...بخرد و او را اداره کند.

سؤال ۳۸۴) شخصی فتوای مرجع تقلیدش مبنی بر کسب اجازه از مجتهد برای پرداخت خمس به سید را نمی دانسته و پولی را بابت خمس به سید داده، آیا بری الذمه شده است؟

جواب: باید از مرجع خودش کسب تکلیف کند ولی به نظر ما بریء الذمّه می شود.

سؤال ۳۸۵) چیزی را که انسان بابت خمس به سید فقیر می دهد، آیا لازم است به او بگوید خمس است؟

جواب: خیر لازم نیست.

سؤال ۳۸۶) آیا سیدی که می خواهد خمس بگیرد لازم است خود را فقیر بداند تا بتواند خمس را قبول کند یا صرف این که اطرافیان او را فقیر بدانند کافی است؟

جواب: باید به تشخیص خود فقیر باشد.

سؤال ۳۸۷) اگر سادات اهل محل نیازمند و فقیر باشند، آیا می شود سهم سادات را به وکلایی داد که آن را در جای دیگری خرج می کنند؟

جواب: مشکل است و گفته ایم که اگر در محل، سادات نیازمند باشد، به حوزه علمیه قم نفرستید.

سؤال ۳۸۸) شایع شده که اگر سید تالار منزلش از طلا باشد، باز می توان به او سهم سادات داد! آیا چنین کلامی صحیح است؟

جواب: صحیح نیست ولی سید به مقدار نیاز و شأن خود می تواند سهم بگیرد.

ص: ۱۰۱

سؤال ۳۸۹) آیا به سیدی که فقیر و مستمند است ولی حقوق شرعی را در راه خلاف شرع صرف می کند یا سیدی که فقیر است اما آشکارا گناه و فسق می کند می توان حقوق شرعی داد؟

جواب: بنابر احتیاط به چنین سیدی نمی شود خمس داد.

معنای سید

سؤال ۳۹۰) به چه کسی سید می گویند؟

جواب: سیّد به پیامبر (ص)و اولاد فاطمه:گفته اند ولی خمس را به بنی هاشم می شود داد. (مثل اولاد علی (ع)از محمد حنیفه و بنی عباس)

پرداخت به همسر علویه

سؤال ۳۹۱) شخصی که سید نیست ولی همسرش علویه است، آیا می تواند به همسرش سهم سادات پرداخت کند؟

جواب: خیر نمی تواند.

سید از طرف مادر

سؤال ۳۹۲) آیا به کسانی که از طریق مادر سید هستند، خمس می رسد؟

جواب: به کسی که مادرش سید است، خمس نمی توان داد.

ماشین و جنس و مغازه تازه

سؤال ۳۹۳) اگر در میان سال خمسی مغازه ای خریداری شود یا برای مغازه اجناسی تهیه شود، آیا خمس دارد؟

جواب: در سر سال، خمس آ ن ها واجب می شود.

سؤال ۳۹۴) آیا خرید ماشین جزو درآمد کاری محسوب می شود که باید سر سال خمسی، خمس آن را داد یا جزو مؤونه زندگی حساب می شود که اگر وسط سال خریداری شود، خمس ندارد؟

جواب: اگر برای کارهای شخصی و غیر تجاری استفاده شود، خمس ندارد.

سؤال ۳۹۵) اگر ماشین را هم برای خانه و زندگی، هم برای کار و کاسبی خریداری کرده، به این صورت که پنجاه درصد برای استفاده زندگی و پنجاه درصد برای استفاده کاری، خمس چگونه محاسبه می شود؟

جواب: خمس را بالنسبه حساب کند.

خمس هدیه

سؤال ۳۹۶) اگر پدری به اولاد خود مغازه ای را هدیه داده باشد، آیا این مغازه خمس دارد؟

جواب: بلی خمس دارد مگر این که امکان بدست آوردن درآمد لازم را به غیر آن نداشته باشد در این صورت بعید نیست مؤونه حساب شود در عین حال احوط ادای خمس آن است.

سؤال ۳۹۷) آیا به هدایایی که دریافت می شود خمس تعلق می گیرد؟

جواب: در هدایای جزئی تعلق نمی گیرد.

سؤال ۳۹۸) اگر در بین سال خمسی از هدایا استفاده شود، باز خمس دارند؟

جواب: اگر هدایا معتنی به (قابل توجه) باشند، خمس دارند.

سؤال ۳۹۹) اگر شخصی برای فرزندش خانه ای را خریداری کند در حالی که فرزندش هنوز به بلوغ نرسیده و هنوز از آن واحد استفاده نمی-شود، خانه یا طبقه خمس دارد؟

جواب: اگر به فرزند تملیک نکرده، باید خمس آن را بدهد. اگر به فرزند تملیک نموده، اگر پیش از بلوغ است، بر غیر بالغ خمس واجب نیست. اگر بعد از بلوغ است، خود فرزند باید خمس آن را بپردازد. اگر در آن موقع احتیاج به خانه نداشته باشد.

سؤال ۴۰۰) اگر پدر با پول مخمس برای فرزندش خانه¬ای بخرد، آیا خمس دادن برای فرزند هنگام فروش خانه واجب است؟

جواب: در صورتی که فعلاً فرزند بالغ است و به آن منزل نیاز ندارد، به تمام قیمت آن، خمس تعلق می گیرد.

خمس سوغات

سؤال ۴۰۱) شخصی در سفر برای ارحام و دوستان سوغات خریده و پیش از تحویل به آن ها سال خمسی وی فرا رسیده است آیا باید خمس آن ها را بدهد؟

جواب: بلی باید داد.

خمس هدایای عروسی

سؤال ۴۰۲) آیا مبالغی که در عروسی ها به عنوان هدیه جمع می شود، متعلق خمس است؟ چه زمانی باید آن را پرداخت؟

جواب: اگر هر هدیه به تنهایی ارزشمند باشد خمس دارد. اگر مجموع ارزشمند است، احتیاطاً خمسش را بدهد. در هر دو صورت در سر سال خمس زائد بر مؤونه تخمیس شود.

خمس نذر و هدیه

سؤال ۴۰۳) پول نذری و هدایایی که نزد انسان باقی مانده و هنوز به صاحبانش داده نشده است، آیا با فرا رسیدن سال خمسی، متعلق خمس می شوند؟

جواب: باید خمس آن ها را داد مثل این که نذر کرده فلان جنس و یا پول به مقدار معین به فقیر بدهد و هنوز نداده مگر این که نذر به شرط نتیجه باشد (با تحقق نذر مال منذورله بشود) مثلاً بگوید: اگر پسرم خوب شد، فلان مبلغ یا حیوان مال فلان کس باشد.

وصول چک یا طلب

سؤال ۴۰۴) اگر احتمال وصول چک یا طلب نمی رفت و اتفاقا وصول شد، آیا خمس دارد و چه زمانی باید آن را پرداخت کند؟

جواب: خمس دارد و هنگام وصول باید بپردازد.

سؤال ۴۰۵) اگر سر سال شخصی سرمایه اش را محاسبه کرده و از شخص دیگری طلبی داشته به خیال این که وصول خواهد شد و بعد تخمیس می نماید اما پس از گذشت زمان معلوم شود طلب وصول نخواهد شد، تخمیس به چه صورت خواهد بود؟

ص: ۱۰۴

جواب: اگر پرداخت نکرد، خمس آن واجب نمی شود و سرمایه اش منهای طلب محاسبه خواهد شد. اگر پرداخت کرد و عین آن باقی است، می تواند برگرداند.

سؤال ۴۰۶) اگر پولی را به کسی قرض دهیم و پس از سال خمسی به ما برگردد، آیا خمس دارد؟

جواب: بلی خمس دارد.

برعهده گرفتن

سؤال ۴۰۷) آیا انسان می تواند خمس دارایی های خود را محاسبه کند و آن چه را که باید به عنوان خمس بدهد، بر ذمه خود قرار داده و هرگاه توانست پرداخت نماید؟

جواب: با اذن حاکم شرع می تواند.

خمس بستانکار و بدهکار

سؤال ۴۰۸) مبلغی را به عنوان قرض به شخصی داده‌ایم، آیا مبلغ قرض داده شده را به حساب سال خود بیاوریم یا قرض گیرنده باید به حساب سال خود آورده و محاسبه کند؟

جواب: قرض دهنده باید به حساب در آورد.

سؤال ۴۰۹) اگر فردی پیش از رسیدن سال خمسی به مردم بدهکار باشد، آیا بدهی را جزو سرمایه خود آورد یا آن که آن را منها کند؟

جواب: اگر بدهی را بابت مؤنه خود و دیگران صرف کرده، از درآمد سالی که بدهی را می پردازد کسر می کند. اگر در سرمایه صرف کرده (داخل سرمایه است) سر سال خمسی کسر می شود.

پرداخت نقدی

سؤال ۴۱۰) آیا خمس را می توان از جنس پرداخت کرد یا همواره باید وجه خمس پول باشد؟

جواب: می توان ولی احوط دادن پول است.

سؤال ۴۱۱) آیا جایز است وجه خمس را به جنس و اثاثیه تبدیل کرد و آن را به سادات داد یا پرداخت وجه خمس عیناً واجب است؟

جواب: خمس به خود عین تعلق می یابد. می تواند عین یا قیمت آن را خمس دهد. در اجناس دیگر بدون اشکال نیست. باید در این فرض به حاکم شرع رجوع کرد.

قیمت خرید یا فعلی

سؤال ۴۱۲) اگر شخصی اجناسی را در اوّل سال تهیه و خریداری کرده و اکنون خواهان محاسبه خمس آن باشد، آیا باید به قیمت خریداری شده آن روز محاسبه کند یا به قیمتی که اینک ارزش دارد؟

جواب: قیمت فعلی را باید حساب کند.

قیمت روز

سؤال ۴۱۳) کسی ملک یا سر قفلی را معامله کرده، ولی در سر سال خمس معامله را نداده و اکنون می خواهد تخمیس کند، آیا قیمت اوّلی کافی است یا قیمت فعلی را باید تخمیس کند؟

جواب: اگر وسط سال خریده قیمت اولی در تخمیس کافی نیست ولی اگر بعد از تمام شدن سال خمسی معامله کرده در آن صورت خمس مبلغ اصلی کافی است. و در ملک تجاری در هر دو صورت خمس قیمت فعلی واجب است.

ارزش واقعی یا اسمی

سؤال ۴۱۴) پدری یک قطعه زمین را به قیمت ۱۵۰هزار تومان به فرزندش فروخت، حال آن که قیمت واقعی بیش از یک میلیون تومان است، آیا باید خمس مبلغ پرداخت شده بابت زمین را بپردازد یا ارزش واقعی را؟

جواب: اگر زمین را برای ساختن خانه داده به اضافه خمس تعلق نمی گیرد فقط پولی که بابت زمین داده اگر از سال قبل مانده باشد خمس دارد. واگر زمین برای ساختن خانه نیست خمس به قیمت واقعی تعلق می گیرد.

دقت در محاسبه

سؤال ۴۱۵) گاهی اتفاق می افتد که اجناس ریز و کوچکی پیدا می شود که از محدوده چشم مکلف خارج است، برای محاسبه دقیق از چه راهی باید استفاده نمود؟

جواب: در صورت عدم علم به چنین اشیایی مشکلی نیست. برای احتیاط می تواند مقداری اضافه حساب کند.

چگونگی محاسبه

سؤال ۴۱۶) موجودی هر سال خمسی را باید نسبت به موجودی کدام سال محاسبه کرد؟

جواب: در سال اوّل تمام موجودی را و در سال های بعد اضافه بر مخمّس را حساب کند.

تأخیر در محاسبه

سؤال ۴۱۷) آیا می شود از سال خمسی خود، محاسبه را چند روز جلو یا عقب انداخت؟

جواب: تاخیر از سال خمسی جایز نیست.

سؤال ۴۱۸) اگر شخصی هیچ درآمدی نداشته یا اگر داشته باشد، به اندازه مخارج خود و زن و بچه اوست و اضافه نمی آورد، آیا بر او هم واجب است که سر سال حساب و کتاب داشته باشد؟

جواب: لازم نیست.

سؤال ۴۱۹) آیا فرد می تواند تعمداً پرداخت حقوق شرعی خود را به تاخیر اندازد؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۴۲۰) اگر شخصی سهواً سر سال خود را حساب نکرد یا یادش رفت و حقوق شرعی خود را به تأخیر انداخت، چه باید بکند؟

جواب: باید به حساب تاریخ سرسال حقوق شرعی را پرداخت کند.

اشتباه در محاسبه

سؤال ۴۲۱) اگر شخصی از جانب یکی از مراجع مجاز به تعیین حساب سال است اما در محاسبات خود اشتباه کند، در نتیجه آنچه از اشخاص وصول می کند، کم یا زیاد شود، و بعداً بفهمد چه وظیفه ای دارد؟

جواب: اگر افراط و تفریط کند، باید تأمین نماید. اگر اضافه گرفته، باید به صاحبش رد کند. اگر نشناسد یا ممکن نباشد، بابت رد مظالم پرداخت کند و اگر کم گرفته آن مقدار را بگیرد.

سؤال ۴۲۲) کسی که حسابش را این فرد رسیدگی کرده، چه کاری باید بکند؟

جواب: اگر کم تر از مبلغ لازم گرفته باشد، باید پرداخت کند. اگر اضافه داده به حاکم شرع رجوع کند.

عدم امکان محاسبه

سؤال ۴۲۳) شخصی در بازار است و همه چیز خریداری می کند ولی در عین حال سر سال خمسی ندارد، وقتی از او سؤال می شود چرا سر سال نداری؟ می گوید: «اصلاً امکان محاسبه این گونه معاملات را ندارم چون خارج از حسابرسی معاملات بازاری است.» باید چه کار کند؟

جواب: اگر واقعاً امکان حسابرسی ندارد، به مقدار متیقّن خمس پرداخت می کند گرچه احتیاط این است به مقداری بدهد که یقین کند ذمّه اش بری شده است.

شأنیت

سؤال ۴۲۴) شأنیت چیست و ارزش شأنیت افراد چگونه مشخص می شود؟

جواب: در این موارد ملاک عرف است.

سؤال ۴۲۵) آیا صرف این که در شأن شخص تاجر آن است که دو خانه یا ماشین داشته باشد، کفایت می کند یا این که در شأنیت باید احتیاج فعلی را در نظر گرفت؟

جواب: در شأن احتیاج معتبر نیست.

سؤال ۴۲۶) اگر شخصی برای خود بیش از شأنیت فعلی ماشین یا خانه ای تهیه کرده باشد، آیا باید خمس مواردی را که بیش از شأنیت اوست بدهد؟

جواب: بلی.

پرداخت زودتر از موعد

سؤال ۴۲۷) آیا می شود قبل از سال خمسی، علی الحساب خمس و حقوق شرعی را پرداخت کرد و سپس سر سال بقیه را پرداخت؟

جواب: جایز است گرچه خلاف احتیاط است.

تقسیم اموال

سؤال ۴۲۸) اگر شخصی اموال کسب و کار خود را در زمان حیات خود بین فرزندانش تقسیم نماید، آیا باز باید سر سال خود خمس اموال تقسیم شده را پرداخت کند؟

جواب: فرزندان هر کدام باید سرسال حساب کرده، خمس اضافه را بدهند.

خمس ارث

سؤال ۴۲۹) اگر ارثی به فردی برسد، آیا باید خمس ارث را بدهد؟

جواب: لازم نیست مگر از جایی ارث برسد که گمان نداشته است.

سؤال ۴۳۰) اگر ارثیه ای را که متعلق خمس نیست بفروشند و تبدیل به نقد کنند، آیا پس از تبدیل مشمول خمس خواهد بود؟

جواب: خیر.

سؤال ۴۳۱) سودی که از ارث به دست انسان می رسد، آیا خمس دارد؟

جواب: اگر مورث خمس داده ارث خمس ندارد و اگر فروخته شود به قیمت گزاف باز خمس ندارد و اگر با اجاره و امثال آن سود داشته باشد خمس دارد.

سؤال ۴۳۲) زمینی است موروثی که در زمان حیات مورّث به آن خمس تعلق گرفته و پرداخت نشده است، پس از فوت مورّث و پیش از پرداخت خمس تقسیم شده است، الآن وظیفه چیست؟

جواب: باید هر کس از سهم خود خمس آن زمین را بدهد.

خمس مهریه

سؤال ۴۳۳) اگر به خانمی مهریه داده شود، آیا خمس مهریه واجب است؟

جواب: مهریّه خمس ندارد.

مهریه مخمّس نشده

سؤال ۴۳۴) اگر شوهر با پول خمس نداده مهریه زن را بدهد، وظیفه زن چیست؟

جواب: اگر عین پول غیر مخمس باشد، خمس آن به ذمه مرد منتقل می شود.

سؤال ۴۳۵) اگر شوهری بخواهد پول غیر مخمس را مهریه زن قرار دهد، آیا عقد صحیح است؟

جواب: بلی صحیح است.

خرید از کسی که خمس نمی دهد

سؤال ۴۳۶) اگر یقین داشته باشیم که فروشنده خمسش را نمی دهد، وظیفه ما چیست؟

جواب: در خرید مشکلی نیست.

شک در پرداخت

سؤال ۴۳۷) در لباس یا احرامی که به عنوان هدیه به ما داده شده و نمی دانیم خمس آن را داده اند یا نه، آیا می شود نماز خواند و یا حج نمود؟

جواب: بلی می شود نماز خواند و حج نمود.

یقین به عدم پرداخت

سؤال ۴۳۸) اگر یقین داشته باشیم که هدیه دهنده خمس نداده، آیا می شود در آن لباس نماز خواند و حج نمود؟

جواب: بلی می تواند.

سؤال ۴۳۹) آیا افراد خانواده می توانند از مال همدیگر در صورتی که یقین به ندادن خمس از سوی طرف مقابل داشته باشند، خمس را جدا کنند و به مجتهد بدهند؟

جواب: جایز است ولی از مجتهد اجازه بگیرد.

اموال مخلوط به حرام

سؤال ۴۴۰) افرادی هستند که از راه حرام درآمد دارند و مقداری نیز از مال حلال در آمد دارند و سر سال خمس آن را می دهند. آیا چنین کاری صحیح است؟

جواب: نسبت به مال حلال ذمّه اش بری می شود.

سؤال ۴۴۱) پول هایی که در بانک به عنوان ذخیره، پس انداز می کنیم و ممکن است با پول حرام مانند ربا و رشوه و دزدی و... مخلوط شده باشد، هنگام گرفتن پول از بانک در صورتی که نمی دانیم از پول های حلال بانک است یا از پول های حرام، آیا در این مورد هم باید خمس بپردازیم؟

جواب: به عنوان مخلوط بودن خمس ندارد ولی اگر سر سال اضافه باشد، خمس دارد.

خمس تازه مسلمان

سؤال ۴۴۲) شخصی که تازه مسلمان شده است، آیا تمام زندگی و کسب و کارش را باید به ارزش روز محاسبه کند و خمس آن را بدهد یا باید یک سال بگذرد؟

جواب: خمس به منافع پس از مسلمان شدن تعلق می گیرد.

پرداخت خمس میت

سؤال ۴۴۳) پدری از دنیا رفته که خمس نمی داده است و پسرش حالا می خواهد بدهی های پدر را پرداخت کند، چگونه باید محاسبه نماید؟

جواب: خمس غیر مؤونه را پرداخت کند.

سؤال ۴۴۴) اگر شخصی مسلمان و شیعه باشد و پدر او که مسلمان نبوده و اعتقادی به خمس ندارد، از دنیا برود، فرزند که می داند خمس ارث را پدر نداده، آیا باید خمسش را بدهد یا ارث خمس ندارد؟

جواب: ظاهراً خمس ندارد.

سؤال ۴۴۵) شخصی از دنیا رفته و مقداری خمس بدهکار است و ترکه او برای ادای آن کافی نیست، وظیفه چیست؟

جواب: به مقدار کفایت ادا می شود.

سؤال ۴۴۶) کسی که سال خمسی (حول) دارد، اگر بین سال فوت نماید، آیا واجب است خمس چند ماهی که از سال گذشته است، از مال او اخراج شود؟

جواب: بلی لازم است.

سؤال ۴۴۷) اگر شخصی فوت کند، آیا بعضی از فرزندان متوفی می توانند بدون اجازه وراث دیگر، بدهی وی بابت خمس را از ماترکش بپردازند؟

جواب: می توانند ولی احوط این است که با اذن حاکم شرع باشد.

سؤال ۴۴۸) شخصی مقداری خمس بدهکار بوده و پیش از ادای آن طی حادثه ای فوت کرده و یکی از نزدیکانش که از بدهکاری او مطلع بوده، از اموال متوفی بدهی را پرداخته، این کار چه حکمی دارد و آیا کفایت می کند؟

جواب: کفایت می کند.

ارشاد جاهل و امر به معروف در خمس

سؤال ۴۴۹) اگر بدانیم شخصی خمس نمی دهد، آیا واجب است او را نسبت به مسائل شرعی آگاه سازیم؟

جواب: بلی لازم است.

سؤال ۴۵۰) اگر پدر خانواده خمس ندهد، همسر و بچه های او می توانند بر سر سفره بنشینند و مخارجی که پدر خرج می کند بپذیرند؟

جواب: می توانند.

سؤال ۴۵۱) اگر فرزندی متوجه شود که پدر او سر سال ندارد و خمس نمی دهد یا به عکس، وظیفه چیست؟

جواب: با مراعات شرایط امر به معروف لازم است امر به معروف کند.

سؤال ۴۵۲) آیا بر شوهر لازم است همسرش را که درآمد دارد، به دادن خمس امر نماید؟

جواب: بلی از باب امر به معروف لازم است.

وادار به پرداخت

سؤال ۴۵۳) آیا بر شریک واجب است که شریکش را وادار به دادن خمس کند؟

جواب: بلی در صورت امکان واجب است.

فشار برای پرداخت

سؤال ۴۵۴) آیا زوجه یا زوج می تواند جهت عدم پرداخت خمس از سوی همسر سختگیری کند؟

جواب: از باب امر به معروف می تواند.

سؤال ۴۵۵) اگر فرزندی وضع زندگیش خوب باشد اما خمس ندهد، آیا پدر و مادر می توانند او را مجبور به پرداخت حقوق شرعی اش بکنند؟

جواب: بله می توانند.

خمس نابالغ

سؤال ۴۵۶) فرد نابالغی که درآمد دارد، آیا باید خمس بدهد؟

جواب: در حال طفولیت وجوبش معلوم نیست. پس از بلوغ بنابر احتیاط مستحب خمس آن را بدهد.

شرط در عقد

سؤال ۴۵۷) اگر عروس در عقد شرط کند که شوهر آینده اش باید اهل خمس و حقوق شرعی باشد، آیا در صورت پذیرفتن از سوی داماد، عمل به شرط لازم می شود؟

جواب: عمل به شرط لازم است به عنوان ثانوی گرچه به عنوان اولی هم لازم است خمس دهد.

سود مهریه و ارث

سؤال ۴۵۸) سودی که از مهریه یا ارث به دست می رسد آیا خمس دارد؟

جواب: بلی خمس دارد.

خمس لوازم حرام

سؤال ۴۵۹) آیا لوازمی مانند آلات قمار و یا سازهای موسیقی (لوازم محرمات) برای محاسبه خمس باید جزو سرمایه محسوب شود؟

جواب: مقدار پولی که داده است، خمس دارد.

مؤونه چیست؟

سؤال ۴۶۰) لطفاً معنای مؤونه را بیان فرمایید.

جواب: مؤونه بر دو نوع است:

الف) مخارجی که برای به دست آوردن سود صرف می شود، مثل کرایه و اجاره و یا ابزاری که از بین می روند و فرسوده می شوند و بعید نیست چیزی که به وسیله آن مخارج زندگی را تامین می کند مثل چند گاو شیرده یا ابزار کشاورزی از مؤونه حساب شود.

ب) چیزهایی که برای خود و خانواده مورد احتیاج است، مثل خوراک و پوشاک و مخارج مسافرت های زیارتی و سیاحتی حلال و اموالی که صدقه و هدیه می دهد، نیز آن چه در زندگی به آن احتیاج دارد، اعم از نیازمندی-های داخل یا بیرون خانه مثل وسیله نقلیه و مخارج ازدواج و...

خمس مؤونه

سؤال ۴۶۱) آیا پس از فروختن ماشین و منزل که مؤونه، بوده پرداخت خمس آن ها واجب است؟

جواب: خمس تعلق نمی گیرد.

خمس حبوبات و لوازم خانه

سؤال ۴۶۲) آیا به حبوباتی که در منزل هست با رسیدن سال خمسی، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: باید جزء درآمد حساب کرد.

سؤال ۴۶۳) آیا به پتوهایی که صاحبخانه برای مهمان نگه می دارد و در طی سال از آن ها استفاده نمی¬کند خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر مؤونه حساب شود، یعنی نوعاً در خانه ها می شود خمس ندارد.

سؤال ۴۶۴) آیا خرید مجسمه جزو خرج های سالیانه است یا باید خمس پولی که با آن مجسمه را خریده ایم بپردازیم؟

جواب: باید خمس آن را بپردازند.

خمس پوشاک

سؤال ۴۶۵) اگر کسانی لباس های متعدد داشته باشند، باید خمس آن ها را بدهند؟

جواب: اگر مؤونه حساب شود، خمس ندارد.

تصرف در پول غیر مخمّس

سؤال ۴۶۶) اگر کسی بخواهد با پول غیر مخمس پول حمامی یا سازمان آب را بدهد، آیا غسل او صحیح است؟

جواب: غسل صحیح است، ولی مرتکب کار حرامی شده و ذمه اش بدهکار مستحقان خمس است.

سؤال ۴۶۷) اگر کسی که سر سال ندارد و خمس نمی دهد لباس احرامی برای خود تهیه کند یا لباسی بخرد که در آن نماز بخواند، آیا حج او با آن احرام یا نماز او با این لباس صحیح است؟

جواب: اگر موقع خرید، کلی و به ذمه خریده باشد، حجش انشاء اللّه صحیح است.

سؤال ۴۶۸) اگر با پول غیر مخمس ظرفی تهیه شود، آیا غـذا خوردن و یا وضو گرفتن در آن ظرف جایز است؟ آیا وضو باطل است؟

جواب: خمس به ذمه منتقل می شود، از این رو تصرف در ظرف جایز است.

سؤال ۴۶۹) اگر کسی با پول غیر مخمس غذایی تهیه کند، آیا خوردن آن توسط اطرافیان صحیح است؟

جواب: مشکلی ندارد.

سؤال ۴۷۰) اگر کسـی بخواهد با پول غیر مخمس، بهای آب خانه اش را به سازمان آب بدهد، آیا غسل و وضو با آن صـحیح است؟

جواب: وضو و غسل صحیح است گرچه مرتکب کار حرامی شده و ذمّه اش به صاحبان خمس بدهکار می شود.

سؤال ۴۷۱) اگر کسی با پول غیر مخمس زمین بخرد، حکم نماز در طبقات مختلف آن ساختمان چگونه است؟

جواب: اگر با عین غیر مخمس خریـده باشـد، اشـکال دارد. اگر زمین را ذمه ای خریـده باشـد و بعـداً از غیر مخمس ادا کنـد، معامله اشکال ندارد و نماز هم صحیح است.

سؤال ۴۷۲) اگر کسـی تولیـدی دارد و سال خمسـی وی فرا برسـد و هنوز کالای خامی داشـته باشـد، آیا باید خمس کالاها را بدهد؟ (مثل خیاطی که هنوز پارچه ندوخته دارد)؟

جواب: بلی باید خمس هر چیز اضافه را داد.

سؤال ۴۷۳) شخصی که هیچ گاه خمس نداده، آیا با آن سرمایه می تواند به حج برود؟

جواب: حج یک وظیفه شرعی است که باید انجام داد. در صورتی که لباس طواف و نماز و قربانی را از عین غیر مخمس تهیه نکند، حجش صحیح است.

خرید خانه اقساطی

سؤال ۴۷۴) آیا به خانه¬هایی که سازمان ها می دهنـد به این صورت که فرد هر ماه مبلغی را پرداخت می کنـد و مثلاً بعـد از دو سال به آن ها خانه می دهند خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر به این خانه احتیاج دارد که بنشیند خمس تعلق نمی گیرد.

ص: ۱۱۶

خمس وسائل مصرف نشده

سؤال ۴۷۵) آیا به نوارهای کاستی که ممکن است انسان یک سال بعضی از آن ها را گوش نکند، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر نسبت به شئوناتش مؤنه باشد، خمس ندارد.

سؤال ۴۷۶) آیا به نوارهای کاست یا فیلم های ویدئویی که روی آن ها موسیقی ضبط شده خمس تعلق می گیرد؟

جواب: مقداری که پول داده است خمس دارد.

سؤال ۴۷۷) چیزهایی که جزء مؤونه بوده و حالا از مؤونه بودن خارج شده، مثلاً زنی زیورآلاتی داشته که حالا از آن ها هیچ استفاده نمی کند و یا زمانی کتابی را لازم داشته و مطالعه می کرده اما حالا مطالعه نمی کند و یا در خانه ای زندگی می کرده و حالاـ از آن خانه استفاده نمی کند و مثلاًـ در خانه ی پسرش زندگی می کند، آیا در این موارد لازم است خمس آن ها پرداخت شود؟

جواب: در موارد مذکور و امثال آنها لازم نیست خمس پرداخت شود، گرچه احوط پرداخت است.

خمس بر مؤونه پس از گذشت وقت حاجت

سؤال ۴۷۸) اگر پیرزنی که از زینت افتاده طلا بخرد، باید خمس آن ها را بدهد؟

جواب: واجب نیست خمس آن ها را بدهد.

سؤال ۴۷۹) کتاب هایی که خریداری شده و از آن ها استفاده کرده ایم، ولی سال ها مورد نیاز نبوده اند آیا خمس به آن ها تعلق می گیرد؟

جواب: خمس تعلق نمی گیرد.

خمس چک

سؤال ۴۸۰) اگر صاحب حساب چکی را به کسی بدهد و سال خمسی او فرا رسد و هنوز چک به حساب مشتری نرفته باشد، آیا صاحب حساب باید خمس آن مال را بدهد؟

ص: ۱۱۷

جواب: اگر مدت چک نرسیده باشد، وجه چک مال صاحبش می باشد و باید به حساب بیاورد.

سؤال ۴۸۱) چک هایی که در بازار جهت فروش اجناس به ما می دهند و سر سال خمسی ما که در یک روز معین است می رسد اما هنوز چک ها وصول نشده، مبالغ چک را چگونه باید محاسبه کرد؟

جواب: جزو سرمایه حساب می کند و موقع وصول خمس آن ها را می دهد.

خمس خرجی خانه

سؤال ۴۸۲) پولی را که شوهر به زن داده و اجازه دخل و تصرف کامل را نیز به وی می دهد، اگر زن مقداری از پول را پس انداز کند خمس دارد؟

جواب: اگر از اجازه شوهر جواز تملّک استفاده شود، سرسال خمس ندارد مگر این که مبلغ ارزشمندی باشد.

منفعت ناگهانی

سؤال ۴۸۳) شخصی که شغل اصلی او کاسبی نیست، ولی گاهی منفعت کسب دارد، آیا می تواند درآمدهای مختلفی را که به دست می آورد جداگانه محاسبه کند و اگر افزون بر مئونه سال بود، خمسش را بپردازد یا این که باید سال خمسی داشته باشد؟

جواب: بلی می¬تواند در سر سال حساب کند.

خمس ارزش افزوده

سؤال ۴۸۴) اگر کالاـ یا سرمایه ای مخمس (فرضا یکصد هزار تومان) تهیه شود و در سال بعد، ارزش آن بیش تر شود، آیا ارزش افزوده مشمول خمس می شود یا جزو سرمایه مخمس است؟

جواب: اگر سرمایه پول ایرانی است، اضافه ارزش آن خمس ندارد ولی اگر ارزش اجناس دیگری که با سرمایه خریده بالا رفته، اضافه اش خمس دارد.

بلی اگر انسان جنس(مثلاً یک کیلو طلا) را سرمایه قرار دهد اضافه قیمت آن خمس ندارد.

سؤال ۴۸۵) شخصی ساختمان یا ملکی را بدین قصد خریداری می کند که پس از چند سال بتواند با فروش آن، وسایل مورد نیاز ازدواج فرزندانش را فراهم کند، آیا هنگام فروش باید خمس قیمت را بپردازد؟

جواب: بلی.

سؤال ۴۸۶) اگر فردی با پول مخمس سهامی بخرد، آیا به اضافه قیمت سهام در صورت ترقی، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر برای فروش و تجارت گرفته اضافه خمس دارد.

خمس مصالح خانه

سؤال ۴۸۷) فردی برای ساختن خانه چند ماشین آجر خریده اما هنگام ساختن خانه به خاطر مشکلات نتوانسته خانه را تکمیل کند. آیا مصالح متعلق خمس است؟

جواب: خیر.

خمس قرض

سؤال ۴۸۸) مبلغی پولِ پیش به عنوان قرض الحسنه در اختیار صاحبخانه است تا ماهیانه اجاره کم تری برای خانه پرداخت شود، آیا این پول خمس دارد؟

جواب: خمس تعلق نمی گیرد نه به صاحب پول چون احتمال دارد مؤونه باشد. و نه به کسی که ودیعه گرفته چرا که این را سود نمی گویند ولی اگر پول از سال های قبل مانده باشد برای صاحبش خمس دارد.

سؤال ۴۸۹) شخصی مبلغی وام گرفته است، اگر بدون این که در آن تصرف کند یک سال از آن گذشته باشد یا جنسی در مقابل آن بخرد و جنس موجود باشد، آیا سر سال خمس به آن تعلق می گیرد؟

ص: ۱۱۹

جواب: خمس به قرض تعلق نمی گیرد. اگر جنسی را به قصد تجارت خریده و قیمت آن در سر سال ترقی کرده، به اضافه قیمت آن خمس تعلق می گیرد.

سؤال ۴۹۰) آیا به پولی که به صورت وام یا قرض به دست کسی رسیده، سر سال، خمس به آن تعلق می گیرد؟

جواب: خمس لازم نیست.

نیاز به پس انداز

سؤال ۴۹۱) اگر فرد برای تهیه نیازهای زندگی مجبور باشد پولی پس انداز کند، آیا می تواند برای این که پول متعلق خمس نشود، موقتاً طلا بخرد و استفاده کند (یا به خانمش دهد) و بعداً با فروش آن نیازهای زندگی را بخرد؟

جواب: اگر مؤنه محسوب شود، خمس ندارد.

سؤال ۴۹۲) اگر برای خرید وسائل مورد نیاز زندگی مانند خانه و خودرو نیاز به ذخیره چند ساله ی پول بوده، آیا باید خمس پول ذخیره شده را سر سال خمسی پرداخت کرد؟

جواب: اگر انسان پولی را جمع کند، در سر سال باید اضافه را تخمیس کند.

پس انداز برای تحصیل

سؤال ۴۹۳) پرداخت هزینه تحصیل با درآمد یک سال کارمندی امکان پذیر نیست، آیا می توان بدون پرداخت خمس برای پرداخت هزینه تحصیل پس انداز نمود تا مثلاً سال دیگر بتوان از عهده خرج آن برآمد زیرا در غیر این صورت امکان تحصیل فراهم نمی باشد؟

جواب: در فرض مذکور خمس واجب می باشد. اگر پرداخت نکرد و برای تأمین مخارج سال بعد نگه داشت و سال آتی خرج کرد، خمس بر عهده شخص باقی است و باید بپردازد تا مشغول الذمه نباشد.

پرداخت معوّقه

سؤال ۴۹۴) شخصی از در آمد سال گذشته خود یکصد هزار تومان اضافه بر مخارج داشته و خمس آن را نداده، در سال جاری تمام آن را خرج نیازهای زندگی کرده است، حال می خواهد بدهی خمس آن را بدهد.اگر بخواهد در سال جاری بدهی خمس خود را از در آمد سال جاری بدهد، چه مقدار باید بپردازد؟

جواب: در فرض مسأله اگر ۲۰ هزار تومان بدهد از آن بابت ذمه اش بری می شود.

سؤال ۴۹۵) شخصی برای انجام کاری اجیر شده، طبق قرار داد، پس از چند سال که کار تمام می شود، اجرتش را دریافت می کند. آیا اجرت همه سال های قرارداد متعلق خمس است یا فقط خمس اجرت سال آخر؟

جواب: بعد از اخراج مؤنه سال ها به اجرت همه سال ها خمس تعلق می-گیرد.

بلی می تواند فقط اجرت سال آخر را بعد از یک سال حساب کند.

اموال هیئت

سؤال ۴۹۶) مقداری پول و اجناس متفرقه برای عزاداری ماه محرم جمع شده و زیاد آمده که در سال های بعد مصرف خواهند شد، آیا خمس آن ها واجب است؟

جواب: اگر از مردم برای عزاداری جمع شده است، خمس ندارد.

خمس سفیه و دیوانه

سؤال ۴۹۷) اگر سفیه یا مجنون مالک پولی شوند که باید خمس آن داده شود، وظیفه چیست؟

جواب: تعلق خمس به اموال سفیه و مجنون معلوم نیست.

قصد قربت

سؤال ۴۹۸) آیا هنگام پرداخت خمس قصد قربت واجب و لازم است؟

جواب: بلی.

خمس شهریه طلاب

سؤال ۴۹۹) اگر طلاب با شهریه خود چیزی بخرند و بر آن سال بگذرد، آیا متعلق خمس می شود؟

جواب: بنابر احتیاط لازم است.

سؤال ۵۰۰) آیا پولی که طلاب و روحانیون بابت تبلیغ به دست می آورند، متعلق خمس است؟

جواب: بلی در سر سال خمس تعلق می گیرد.

سید غیر شیعی

سؤال ۵۰۱) اگر سیدی غیر شیعی (مسیحی،یهودی یا ناصبی و غیر ناصبی) فقیر و مسکین یا ابن السبیل باشد، آیا می شود سهم سادات را به او داد؟

جواب: به سید غیر شیعی نمی¬شود خمس داد.

مصرف خمس با اجازه حاکم شرع

سؤال ۵۰۲) اگر کسی بدون اجازه مجتهد تمام یا قسمتی از خمس را به بیمارستان یا جای دیگری کمک کند، آیا ذمه وی بری می شود؟

جواب: با اجازه حاکم شرع ذمه اش بری می شود.

پرداخت به نیازمند و امور عام المنفعه

سؤال ۵۰۳) اگر کسی در تنگی معیشت باشد، آیا می شود از سهم مبارك امام به ایشان کمک کرد؟

جواب: اگر فقیر باشد، با اجازه حاکم شرع به مقدار رفع حاجت می شود داد.

سؤال ۵۰۴) آیا می شود سهم امام را در امور عام المنفعه صرف کرد؟

جواب: باید به نظر مرجع خود رجوع کند.

سؤال ۵۰۵) آیا به سیدی که اظهار می کند فقیر و نیازمند است، می توان از سهم سادات داد؟

جواب: اگر سابقاً غنی نبوده است، جواز بعید نیست.

سؤال ۵۰۶) آیا می شود به سید زیاده از موونه یك سالش داد؟

جواب: نمی توان داد.

تصرف پیش از پرداخت

سؤال ۵۰۷) اگر فردی در پایان سال خمس خود را حساب بنماید، ولی هنوز آن را پرداخت نکرده باشد، می تواند در بقیه آن تصرف کند؟

جواب: بدون اجازه حاکم شرع تصرف جایز نیست.

اولویت پرداخت بدهی

سؤال ۵۰۸) آیا برای شخصی که فقط یکی از بدهی خود را می تواند پرداخت کند، پرداخت بدهی ناشی از خمس مقدّم است یا طلب مردم؟

جواب: با اجازه حاکم شرع می تواند طلب مردم را بدهد و بدهی خمس را با حاکم دستگردان کند.

خمس موقع فروش

سؤال ۵۰۹) شخصی از پول مخمّس یا از درآمد خود که هنوز تخمیس آن واجب نشده، مثلاً صد اصله ی نهال قلمه می خرد و می کارد تا پس از پانزده سال که زمان فروش شد، آن ها را بفروشد و درآمد را برای ضروریات زندگی از قبیل خوراک و پوشاک و...مصرف کند:

الف) آیا هر سال که نهال رشد و نمو می کنند، خمس به آن ها تعلّق می-گیرد؟

ب) در صورت تعلّق خمس چون تخمیس هر ساله قدری مشکل می شود، آیا جایز است در موقع فروش آن ها را تخمیس کرد؟

جواب الف و ب: تخمیس در موقع فروش کافی است.

خمس پس انداز

سؤال ۵۱۰) امروزه جوانان برای ازدواج یا خرید مسکن پولی پس انداز می کنند که بخشی از آن چند سال می ماند. آیا به این پول ها خمس تعلّق می گیرد؟

جواب: بلی به این پس انداز ها خمس تعلّق می گیرد.

خمس ودیعه

سؤال ۵۱۱) جهت رفتن به حج پولی پرداخت کرده ایم که در بانک می ماند و در صورت انصراف آن را باز می گردانند. آیا به این پول خمس تعلّق می گیرد؟

جواب: اگر پول ودیعه از منافع سال¬های پیش است و خمس آن داده نشده باید خمس آن را داد. اگر از منافع همان سال است که ودیعه گذاشته، خمس ندارد.

سؤال ۵۱۲) جهت خرید موبایل و بعضی کالاها یا خدمات دیگر پولی پرداخت کرده ایم و هنوز کالاهای مربوطه را تحویل نگرفته ایم. پول در دست فروشنده می ماند و در صورت انصراف آن را باز می گرداند، آیا به پول خمس تعلّق می گیرد؟

جواب: اگر پول ودیعه از منافع سال های پیش است و خمس آن داده نشده، باید خمس آن را داد. اگر از منافع همان سال است که ودیعه گذاشته، خمس ندارد.

سؤال ۵۱۳) آیا پولی که در بانک مسکن جهت اخذ وام و خرید مسکن (در حالی که مسکنی ندارم) سپرده گذاری کرده ام و سال بر آن گذشته است، خمس دارد؟

جواب: بلی خمس دارد.

سؤال ۵۱۴) فردی مبلغی را به عنوان ودیعه جهت خرید ماشین سواری به حساب شرکت خودرو سازی واریز کرده تا بعداً آن را تحویل بگیرد، آیا به مبلغ مذکور خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر برای استفاده شخصی (که مؤنه حساب می شود) پول به حساب شرکت ریخته است، تعلق خمس معلوم نیست.

شایعه نپرداختن خمس

سؤال ۵۱۵) بین مردم شایع است که بعضی از مساجد و حسینیه ها با پولی ساخته شده که خمسش پرداخت نشده است و یا پول آن ها از راه حرام کسب شده، عبادت در این مکان ها چه حکمی دارد ؟

جواب: اشکالی ندارد.

خمس حیوانات

سؤال ۵۱۶) شخصی تعدادی گوسفند و گاو شیرده برای استفاده از شیر وپشم آن ها نگه می¬دارد، آیا مؤونه حساب می شوند؟

جواب: بعید نیست مؤونه باشد. احتیاط مستحب تخمیس آن هاست.

ص: ۱۲۴

سؤال ۵۱۷) آیا حیوانات اهلی مانند گاو و گوسفند خمس دارند؟

جواب: بلی خمس دارند مگر این که جزو مؤنه باشد.

سؤال ۵۱۸) شخصی که اغنام دارد، آیا برای پرداخت خمس باید قیمت آن ها را محاسبه کند یا محاسبه به تعداد نیز صحیح است؟

جواب: در اغنام پرواری، تعداد صحیح نیست، ولی در ماده ها که برای شیرش نگه داشته می شود حساب به تعداد نیز جایز است.

خمس سرمایه

سؤال ۵۱۹) شخصی یک میلون تومان پول جمع کرده و هنوز سال برآن نگذشته است و می خواهد آن را سرمایه کسب خود قرار دهد، ولی اگر خمس آن را بدهد، نمی تواند زندگی خود را اداره کند، آیا به سرمایه خمس تعلّق می گیرد؟

جواب: بنابر اقوی تخمیس آن لازم است. اگر فعلاً امکان پرداخت نداشته باشد، در وقت امکان باید پرداخت کند و از حاکم شرع اجازه بگیرد.

خمس و مالیات

سؤال ۵۲۰) آیا می شود سهم امام(ع)را به حساب مالیات ریخت؟

جواب: خیر، جایز نیست.

سؤال ۵۲۱) گویا در قدیم خمس همان مالیاتی بوده که مردم به حاکم شرع پرداخت می کردند، با توجه به این که هر ماه دولت از حقوق ما کارمندان مالیات برداشت می کند، آیا باید خمس هم بدهیم؟

جواب: ماهیت خمس با مالیات تفاوت دارد. خمس به مال اضافی و منفعت کسب تعلق می گیرد.

خرید باغ

سؤال ۵۲۲) باغی را با پولی که خمس آن پرداخت شده خریده ایم، آیا به آن خمس تعلق می گیرد؟

ص: ۱۲۵

جواب: خمس در فرض سؤال به منـافع تعلق می گیرد و پرداخت آن در نمو درختان میوه مطابق احتیاط است. در درخت هایی مثل درخت تبریزی خمس واجب است گرچه تأخیر ادا تا موقع قطع جایز است.

سؤال ۵۲۳) آیا به میوه های باغی که با پول مخمس خریده شده خمس تعلق می گیرد یا خیر؟

جواب: به اضافه و باقیمانده در سر سال خمس تعلق می گیرد.

خمس فروش دارایی

سؤال ۵۲۴) به پولی که از فروش زمین و اثاثیه ی منزل و وسایل زینتی به دست می آید، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: در فروش زمین اگر با پول خمس داده شده خریداری شده و به اضافه قیمت آن خمس تعلق می گیرد. اگر غیر مخمّس است، باید خمس همه ثمن را پرداخت. اما فروش اثاثیه¬ی خانه که از قبیل مؤونه است، خمس ندارد.

خمس مبالغ تشریفات

سؤال ۵۲۵) خرید دسته گل و تاج گل هایی که با قیمت بالا برای مراسم های مختلف تهیه می شوند آیا مصداق اسراف است؟ آیا خمس به آن ها تعلق می گیرد؟

جواب: در بعضی موارد اسراف محسوب می شود. بنابر احتیاط در این صورت خمس آن را باید داد.

خمس دیه

سؤال ۵۲۶) آیا به مبلغ دیه با گذشت سال خمسی، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: خمس تعلق نمی گیرد.

ص: ۱۲۶

خرید و فروش

سؤال ۵۲۷) شخصی با قرض تدریجاً خانه خریده، سپس یک ماشین برای استفاده ی شخصی به صورت قسطی خریده، ماشین را پس از مدتی فروخته و برای پسرش خانه خریده، آیا خمس به ذمه اش تعلق می گیرد؟

جواب: اگر از پول هایی که برای خانه و ماشین داده، سال گذشته باشد، خمس تعلق می گیرد و باید خمس آن ها را بدهد؛ اگر نگذشته خمس ندارد. اگر شک کند که به چه مقدار آن ها خمس تعلق گرفته، باید با حاکم شرع و یا وکیل او مصالحه نماید. به پول ماشین که با آن برای پسرش خانه خریده است، خمس تعلق نمی گیرد.

اجاره مکان

سؤال ۵۲۸) شخصی خانه ای ساخته که سرداب داشته و چون مورد استفاده نبوده است، از سرداب به عنوان انباری وسایل زاید استفاده می شده، پس از این که پسرش ازدواج کرد. سرداب را به او اجاره داد، آیا سرداب اضافه بر مؤونه محسوب می شود و باید خمسش را بدهد؟

جواب: اگر هنگام ساختن اضافه نبوده، اجاره بعدی موجب نمی شود که خمس به آن تعلق بگیرد.

تصرف در گنج

سؤال ۵۲۹) تصرف در گنجی که در خانه یا زمین خود پیدا کنیم، جایز است؟

جواب: جایز است و باید خمس آن را داد.

خمس فرزند

سؤال ۵۳۰) کسی که در خانه پدری زندگی می کند، آیا خمس به همه ی کسب هایش تعلق می گیرد؟

جواب: بلی، خمس تعلق می گیرد.

ص: ۱۲۷

شروع سال خمسی

سؤال ۵۳۱) اوّل سال خمس را باید آغاز اشتغال به کسب و کار قرارداد یا از هنگامی که اوّلین درآمد حاصل می شود ؟

جواب: از هنگام آغاز به کسب جایز است.

زمان پرداخت

سؤال ۵۳۲) اگر فردی مثلاًـ امروز حقوق خود را دریافت کند و فردا سال خمسی او باشد، آیا پول دریافتی مشمول پرداخت خمس می شود؟

جواب: بله مشمول خمس می باشد.

استفاده ظروف نقره

سؤال ۵۳۳) استعمال ظروف نقره برای زینت کردن اطاق و پذیرایی از مهمان چه حکمی دارد، هم چنین ساختن و فروش آن از نظر شرعی چگونه است؟ در صورت عدم جواز در موارد مزبور آیا می شود به قصد سرمایه مخفیانه نگه داشت و اگر استفاده حرمت دارد، باید ظروف را فروخت و خمس آن را پرداخت یا می شود در حال داشتن ظروف خمسش را حساب کرد؟

جواب: استعمال ظروف نقره مطلقاً ممنوع است اما ممنوعیت نگهداری و تزیین، معلوم نیست و هم چنین است خرید و فروش ظروف نقره به این عنوان باشد اما تخمیس آن در هر صورت لازم است.

تبعیض در تقلید

سؤال ۵۳۴) آیا می شود تنها در مسائل خمس و حقوق شرعی از مجتهد دیگری تقلید کرد؟

جواب: اگر در مسائل خمس اعلم یا مساوی با دیگران باشد، جایز است.

ص: ۱۲۸

دریافت کننده خمس

سؤال ۵۳۵) آیا می توان خمس را به مجتهد جامع الشرایط یا مرجع تقلید دیگری داد یا فقط باید به دفاتر علما داده شود؟

جواب: بایـد به مرجع خود بدهیـد ولو به واسـطه و در صورتی که مورد مصـرف یکی باشـد می شود به مرجع دیگر داد گرچه احوط به مرجع خود دادن است.

دریافت وجوهات

سؤال ۵۳۶) آیا کسـی که از مرجعی اجازه اخذ وجوهات و تصـرف در قسمتی از آن را دارد، می تواند از مقلدان مراجع دیگر هم وجوهات دریافت کند؟

جواب: جایز است گرچه بهتر این است که دریافت نکند.

پرداخت به مجتهد زنده

سؤال ۵۳۷) آیا کسی که بر تقلید مرجع میتی باقی است، باید سهمین را به مراجع حی و حاضر بدهد یا به وکیل مرجع میت؟

جواب: باید به مرجع و مجتهد حی و حاضر بپردازد.

سؤال ۵۳۸) وکیلی مبلغی را به عنوان حقوق شـرعی از کسـی اخـذ می کنـد اما پیش از تحویل دادن به مجتهد از دنیا می رود، آیا تصرف در این حقوق منوط به اجازه مرجع حی است یا این که می تواند تصرف کرده و سپس اجازه بگیرد؟

جواب: در صورتی که برای مرجع اخذ کرده است، باید به مرجع حی رجوع نماید.

وکالت خمس

سؤال ۵۳۹) اگر شخصـی با وکالتی که از قبل داشت، می توانست در حقوق شـرعی تصـرف کنـد و حال مجتهد او از دنیا رفته است، آیا باز می تواند با همان وکالت در حقوق شرعی تصرف کند؟

جواب: با فوت موکل وکالت باطل می شود.

نپرداختن خمس

سؤال ۵۴۰) در دوران شوروی سابق اکثر مردم از خمس خبر نداشتند و با پول هایی که خمسش پرداخت نشده بود، زمین هایی خریداری و ساختمان هایی به پا کردند. الآن حکم ساختمان ها چیست؟ نماز خواندن در این¬جور خانه ها چه حکمی دارد؟ آیا جواب فقط مربوط به صاحب خانه است یا شامل مهمان و مستأجر نیز می شود؟

جواب: چون اکثر معاملات بر عین ثمن و پول واقع نمی شود نماز در آن جاها، اشکالی ندارد، ولی اگر خمس تعلق گرفته است، باید پرداخته شود و فرقی میان صاحب خانه و مهمان و مستأجر نیست.

فرار از پرداخت

سؤال ۵۴۱) آیا می شود پیش از رسیدن سال خمسی و برای فرار از دادن حقوق شرعی مبلغی را به شخصی هدیه داد (مثلاً همسر یا پدر و مادر و یا فرزندان) و پس از گذشت سال خمسی آن را از ایشان پس گیریم؟

جواب: اگر هدیه جدی نباشد، صحیح نیست. در صورتی که جدی باشد، پس گرفتن از ارحام جایز نیست.

انکار کننده خمس

سؤال ۵۴۲) نظر حضرتعالی در مورد کسی که در مجله یا کتابش می-نویسد: «خمس نه از ضروریات دین است و نه از ضروریات مذهب. منکر آن نه از اسلام خارج می شود و نه از مذهب شیعه، چون این مسأله از اوائل اسلام اختلافی بوده و در مذهب شیعه نیز اختلاف به حدی است که پانزده قول وجود دارد» چیست؟

جواب: خمس یکی از فروع دین و از ضروریات آن می باشد. بلی در بعض موارد، مورد بحث و اختلاف است. وجوبش در ارباح مکاسب (سود و کسب کار) نزد امامیه از مسلّمات است. در هر حال انکار ضروری هنگامی موجب ارتداد است که ملازم با انکار خدا یا رسالت باشد.

ص: ۱۳۰

سؤال ۵۴۳) آیا وجوب خمس مانند وجوب روزه و نماز از ضروریات اسلام است که منکر آن کافر می شود؟

جواب: هر حکمی که انکار آن مستلزم انکار خدا و پیامبر باشد، مستلزم کفر است.

پرداخت خمس شریک

سؤال ۵۴۴) آیا شریک می تواند حقوق شرعی شریک را از مال الشراکه با رضایت وی بدهد؟

جواب: به عنوان وکالت جایز است.

جنس تحویل نشده

سؤال ۵۴۵) اگر فردی پول جنس را تحویل داده و سر سال خمسی اش فرا رسیده، ولی هنوز جنس را تحویل نگرفته، در زمان سال خمسی آیا باید خمس پول داده شده را بدهد؟

جواب: اگر جنس خریداری شده فعلاً مؤنه و مورد احتیاج نباشد، باید خمس آن را بدهد.

خانه دوم

سؤال ۵۴۶) شخصی که بیش از یک خانه دارد، خمس خانه دوم را به قیمت و ارزش روز باید بدهد یا ملاک قیمت زمان ساخت یا خرید است؟

جواب: اگر برای فروش باشد، قیمت فعلی را حساب کند.

سؤال ۵۴۷) فردی مدتی در یک شهر و مدتی هم در شهر دیگری است. اگر خانه ای در شهر دوم بخرد، آیا متعلق خمس می شود؟

جواب: اگر عرفاً مؤنه حساب شود، خمس ندارد.

دادن خمس به فرزند

سؤال ۵۴۸) آیا پدر می تواند مقداری از حقوق شرعی خود را به فرزندش که دنبال فراگیری علم بوده و در تنگنای اقتصادی قرار گرفته پرداخت نماید؟

جواب: مخارجی که اضافه بر مؤونه است جایز است ولی در غیر آن یعنی مخارج نفقات ترک شود.

خمس بانوان

سؤال ۵۴۹) اگر خانمی پولی از شوهر یا پـدر یا فرزنـدش دریافت می کنـد یا درآمدی جدا از درآمد شوهر خود داشـته باشـد باید سال خمسی داشته باشد یا سال خمسی شوهر کفایت می کند؟

جواب: اگر آنچه از پـدر یا فرزند به عنوان هدیه دریافت می کند، جزئی باشد، خمس ندارد اما برای درآمد خود باید مستقلاً سال خمسی قرار دهد.

بخشش به جای خمس

سؤال ۵۵۰) بعضـی از افراد خيّر و نیکوکار هسـتند که دائماً به امور خیر برای فقرا و مستمندان انفاق و کمک می کنند ولی سر سال و حساب خمسـی ندارند، آیا انفاق و کمک های خیر و نوع دوستانه جای حقوق شرعی را می گیرد و اگر خمس ندهند، پیش خدا مسئول نخواهند بود؟ آیا انفاقات جای خمس را می گیرند؟

جواب: انفاقات جای حقوق شرعی را نمی گیرد. باید سر سال حساب کرده و خمس داد.

عدم پرداخت خمس

سؤال ۵۵۱) گـاهی اوقـات به خـانه هـای بسـتگان و فامیل می رویم در حالی که یقین داریم صاحب خانه اهل خمس و حقوق شرعی نیست. آیا می توانیم در خانه آن ها غذا بخوریم یا وضو بگیریم؟

جواب: می توانید غذا بخورید و وضو بگیرید.

خمس جهیزیه

سؤال ۵۵۲) در بعضـی از شـهرها رسم است که پـدر برای دختر جهیزیه آماده می کنـد در حالی که مـدت خریـد جهیزیه چند سالی طول می کشد تا بر زندگی خانواده فشار وارد نگردد

و موقع رفتن دختر به خانه بخت در سختی واقع نشوند، به همین جهت کم کم برای جهیزیه دختر کالا آماده می کنند، آیا سر سال پدر باید خمس جهیزیه را بدهد؟

جواب: اگر دم بخت بخرد، خمس ندارد. در غیر این صورت احتیاطاً باید خمس آن را بدهد.

سؤال ۵۵۳) اگر چیزی به عنوان جهیزیه دختر اوّل خریداری شود و برای دختر دوم که در منزل می باشد بماند آیا خمس دارد؟

جواب: اگر موقع خرید جهیزیه، دختر دومی دم بخت نباشد، خمس به آن تعلق می گیرد.

خرید کفن و قبر

سؤال ۵۵۴) اگر کفن یا قبر با عین مالی که مخمس نیست، خریده شده باشد آیا می توان میت را با آن کفن و یا در آن قبر دفن کرد؟

جواب: خیر نمی توان.

سؤال ۵۵۵) عده ای برای خود هنگامی که در قید حیاتند قبر یا کفن تهیه می کنند، آیا خمس دارد؟

جواب: بنابر احتیاط باید خمس آن ها را بدهد.

استفاده از خانه برای کسب

سؤال ۵۵۶) شخصی یک اتاق از منزل مسکونی خود را به عنوان مغازه قرار می دهد تا در آن کسب و کار کند، آیا باید خمس آن را بپردازد؟

جواب: اگر قبلًا مؤنه اش بوده، خمس لازم نیست و گرنه خمس آن از اوّل واجب بوده است.

خمس طلا

سؤال ۵۵۷) اگر خانمی طلایی را پیش از سر سال خمسی خود بخرد و در شأن او باشد، لکن هنوز از آن استفاده نکرده که سال خمسی اش فرا می رسد، آیا باید خمس آن را بپردازد؟

جواب: اگر نوعاً مورد استفاده است، خمس ندارد.

خمس سکه

سؤال ۵۵۸) اگر سکه بهار آزادی یک سال بماند، آیا متعلق خمس می گردد؟ و زکات چطور؟

جواب: بلی دارد ولی زکات ندارد گرچه به حد نصاب برسد.

خمس میوه و کشاورزی

سؤال ۵۵۹) میوه ها و زراعت هایی که سر سال خمسی وقت چیدن آن ها نشده، آیا خمس دارند و چه زمانی باید آن را پرداخت؟

جواب: به مقدار ارزش فعلی حساب می شود.

سؤال ۵۶۰) کشاورزی بذری که خمسش را نداده، کشت کرده است، در صورت فرا رسیدن سال خمسی، آیا خمس بذر را باید بپردازد یا خمس زراعت را؟

جواب: خمس بذر را هم بدهد.

خمس حقوق بازنشستگی

سؤال ۵۶۱) فردی که پدر یا مادرش فوت کرده و حقوق بازنشستگی آن ها را دریافت می کند، آیا خمس به این حقوق تعلق می گیرد؟ آیا این حقوق حکم مالی را که به ارث می رسد، نخواهد داشت؟

جواب: ظاهراً این حقوق ارث نیست و اضافه اش در سر سال خمس دارد.

سؤال ۵۶۲) آیا مازاد حقوق بازنشستگی برای بازنشسته متعلق خمس است؟

جواب: بله سر سال خمس مازاد را باید بدهد.

سؤال ۵۶۳) اگر حقوق کارمند به جهتی چند ماه قطع گردد و به حساب او واریز نشود و در همین مدت سال خمسی او فرا برسد، آیا موظف است وقتی که پول به حسابش واریز شد خمس آن را پرداخت کند؟

جواب: در سر سال خمسی بعدی اگر اضافه باشد، خمس دارد.

ص: ۱۳۴

سؤال ۵۶۴) آیا به مبالغی که شخص بیمه شده در طول چندین سال به شرکت بیمه پرداخت می کند و بعداً به تدریج به عنوان حقوق ماهیانه به وی پرداخت می شود، خمس تعلق می گیرد؟

جواب: آنچه به او می دهند زاید بر مؤونه سر سال، خمس دارد.

سؤال ۵۶۵) همسر شخصی کارمند بوده و فوت کرده و اکنون حقوق وظیفه یا مستمری دریافت می کند، آیا این حقوق متعلق خمس است یا ارث محسوب می شود؟

جواب: ظاهراً ارث نیست. پس اگر سر سال از مؤنه¬اش اضافه باشد، خمس دارد.

خمس کسب در بلاد کفر

سؤال ۵۶۶) اگر کسی در بلاد کفر و با اهل کتاب زندگی کند و از ایشان کسب درآمد نماید، باید خمس بدهد؟

جواب: زائد بر مؤونه درآمد، خمس دارد.

خمس طلب

سؤال ۵۶۷) بعضی از کاسب ها مقداری از اجناس خود را به صورت نسیه می فروشند. گاهی بدهکاران در اثر عدم قدرت بر پرداخت، دین خود را به تأخیر می اندازند، آیا زمان فرا رسیدن سال خمسی باید خمس پولی را که از بدهکارها طلب دارند حساب کنند یا این که مطالبات پس از وصول متعلق خمس است؟

جواب: خمس به تمام سرمایه (موجود و مطالبات) تعلق می گیرد، ولی پرداخت خمس مطالبات پس از وصول آن ها می باشد.

خمس قالی

سؤال ۵۶۸) بانوانی که در منزل قالی می بافند چون معمولاً از شروع بافتن قالی تا فروش آن بیش از یک سال طول می کشد ملاک گذشتن سال بر قالی چیست؟ شروع به بافت، تمام شدن بافت یا فروش؟

جواب: از موقع شروع به بافت است.

خمس جزئی از اموال

سؤال ۵۶۹) کسی که حساب سال ندارد و خمس نمی پردازد، آیا می تواند فقط مقداری از اموال را مخمس کند و به حج برود؟

جواب: به همین مقدار بری الذمه می شود و حج او صحیح است در صورتی که لباس احرامش از مال غیر مخمس نباشد.

خمس جعاله

سؤال ۵۷۰) شخصی مبلغی پول از کسی گرفته تا برای او کاری انجام دهد و سال خمسی او فرا رسیده در حالی که مقداری از پول ها باقی مانده و هنوز در مقابل آن کار نکرده است، آیا به پول خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر پول را تملیک او کرده است، بنا براحتیاط خمس دارد.

خمس اجاره

سؤال ۵۷۱) فردی منزل مسکونی دو طبقه ای دارد که یک طبقه از آن جهت استفاده او و طبقه دیگر برای اجاره واگذار شده است، آیا به مبالغ دریافتی از بابت اجاره مذکور در هر ماه خمس تعلق می گیرد؟

جواب: بلی سر سال، اضافه خمس دارد بلکه اصل ساختمان مورد اجاره (که از اوّل اضافه بوده) متعلق خمس است.

خمس بیمه

سؤال ۵۷۲) اگر بیمه امروز پولی را بابت خسارت بدهد اما فردا سال خمسی فرد باشد، آیا به پول خمس تعلق می گیرد؟

جواب: اگر از باب جبران جنایت و ضرر بدنی باشد یا سرمایه تلف شده خمس ندارد والّا باید سر سال خمس اضافه را بدهد.

ص: ۱۳۶

خمس خودرو

سؤال ۵۷۳) فردی یک دستگاه خودرو خریده و به فردی داده تا با آن کار کند تا هم هزینه نگهداری ماشین تأمین شود و هم به مخارج زندگی فرد کمک شود، آیا به ماشین خمس تعلق می گیرد؟ به درآمد حاصل از آن چطور؟

جواب: به هر دو خمس تعلق می گیرد.

خمس زمین

سؤال ۵۷۴) اگر شخصی زمینی بخرد تا در آینده در آن خانه ای بسازد، چنان چه فعلاً نتواند ساختمان را بسازد و چند سال بگذرد، آیا زمین متعلق خمس است؟

جواب: اگر فعلاً نیاز به خانه دارد و نمی تواند در یک سال بسازد، خمس ندارد.

خمس خانواده

سؤال ۵۷۵) الف: ماشین جدیدی برای خودم خریده و ماشین قبلی را (که به عنوان موونه در سال های پیش محسوب کرده بودم) به همسرم داده ام و او برای کارهای روزمره از آن استفاده می نماید. آیا برای ماشین قبلی بایستی خمس حساب کنم؟

ب: همسرم نیز درآمد و سال مالی دارد. آیا برای ماشین مورد استفاده خود بایستی خمس حساب نماید؟

پ: در طول سال (به منظور آموزش) مقداری پول در قلک کودک سه ساله ام ریخته ایم که مقدار آن پیش از شکستن قلک نامشخص است. آیا به پول خمس تعلق می¬گیرد؟ اگر بلی، کی و چگونه آن را حساب نماییم؟

ت: آیا برای موادی که برای مصرف خریداری شده اند و در سر سال خمسی بخشی باقی مانده است مانند ادکلن و یا بنزین داخل باک ماشین خمس تعلق می گیرد؟

ث: آیا برای مواد خوراکی مصرف نشده مانند مرغ پخته شده و گوشت پخته نشده داخل یخچال خمس تعلق می گیرد؟

جواب الف و ب: خمس واجب نیست.

ص: ۱۳۷

جواب پ: اگر پول قلک را به طفل تملیک کرده اید، خمس ندارد.

جواب ت و ث: بلی هر دو مورد خمس دارد.

خمس پزشکان

سؤال ۵۷۶) آیا پزشک می تواند خمس خود را به بیماران محرومش پرداخت کند و یا به عنوان خمس از آن ها حق ویزیت و یا حق عمل جراحی نگیرد یا کم تر بگیرد؟

جواب: مجازند سهم سادات را به سادات نیازمند بدهند ولی در سهم امام به اجازه حاکم شرع احتیاج دارند.

خمس یارانه

سؤال ۵۷۷) آیا گرفتن و خرج کردن یارانه¬ها از نظرشرع اشکال دارد آیا به آن ها خمس تعلق می¬گیرد؟

جواب: برای کسانی که نیاز چندانی ندارند، بهتر است نگیرند. در هرصورت آخر سال خمسی، افزون بر مؤونه خمس دارد.

چگونگی پرداخت

سؤال ۵۷۸) آیا لازم است خمس را به مرجع تقلید پرداخت کرد؟

جواب: در سهم سادات جایز است صاحبان خمس خودشان آن را به سادات مستحق پرداخت کنند، بلکه اگر احساس کنند که بعضی سادات گرفتار مشکل زندگی هستند، لازم است سهم سادات را در همان محل صرف کرده و به حوزه¬های علمیه نفرستند. اما در سهم امام(ع)لازم است از مراجع تقلید جامع شرایط برای مصرف آن اجازه بگیرند، البته اگر مورد مصرف اختلافی شد، باید از مرجع تقلید خود کسب تکلیف کنند یا به ایشان برسانند. بهتر است سهم امام(ع)را به مرجعی که بیش¬تر مراعات احتیاط می کند بپردازند.

مسائل حج

نیابت

سؤال ۵۷۹) آیا نیابت کسی که از انجام بعضی از اعمال اختیاری حج معذور است صحیح است؟ آیا مستحق تمام اجرت می شود؟

جواب: نائب شدن چنین شخصی صحیح نیست، از این رو مستحق اجرت نمی باشد.

سؤال ۵۸۰) کسی که در حال اجیر شدن معذور نبوده و در اثنای عمل، عذری برایش به وجود آمده، نیابت و حجش صحیح است؟

جواب: در این صورت حج نائب، صحیح و مجزی است و مستحق اجرت می باشد.

سؤال ۵۸۱) کسی که نسبت به بعضی از افعال حج معذور بوده و برای شخصی تبرعاً (رایگان) حج به جا آورده، آیا منوب عنه برئ الذمه می شود؟

جواب: اگر حج او صحیح باشد، برئ الذمه بودنش بعید نیست.

سؤال ۵۸۲) کسی که از طواف در حد بین مقام و بیت معذور است و باید خارج از حد طواف کند، می¬تواند نائب در حج باشد؟

جواب: اگر از اوّل معلوم باشد نمی¬تواند در داخل حد طواف کند، ولی برای افراد دیگر میسر است، نیابتش صحیح نیست.

سؤال ۵۸۳) نیابت شخص مستطیع چگونه است؟

جواب: نایب گرفتن جایز نیست و اجاره باطل است، با این حال اگرحج را به جا آورده، صحیح و مجزی است.

سؤال ۵۸۴) نیابت معذور با عذر طاری صحیح است؟

جواب: در صورتی که عذر در اثنای عمل پیش آمده باشد و حج را گرچه به نیابت، صحیح انجام داده باشد، صحیح و مجزی است.

سؤال ۵۸۵) نیابت در حج بر شخص غیر قادر (بدنی) با عدم استقرار چگونه است؟

جواب: نایب گرفتن واجب است.

سؤال ۵۸۶) وظیفه نائب از جهت تقلید در اعمال حج چیست؟

جواب: باید طبق تقلید نائب باشد گرچه در صورت امکان، احتیاط در رعایت تقلید منوب عنه هم است.

فاصله عمره تمتع با عمره مفرده

سؤال ۵۸۷) فاصله حج تمتع با عمره مفرده پس از انجام حج چقدر است؟

جواب: فاصله لازم نیست.

سؤال ۵۸۸) انجام عمره مفرده بین عمره تمتع و حج تمتع چه حکمی دارد؟

جواب: انجام عمره مفرده بین عمره تمتع و حج تمتع جایز نیست و موجب بطلان عمره تمتع شده و به جای آن حساب می شود.

فاصله دو عمره مفرده

سؤال ۵۸۹) فاصله دو عمره مفرده چه مقدار می باشد؟

جواب: احتیاطاً یک ماه فاصله، گرچه اقوی عدم اعتبار فاصله است.

احرام در میقات

سؤال ۵۹۰) احرام در میقات (شجره) تا کجا مجزی است؟

جواب: در خود مسجد یا بیرون آن از طرف راست و چپ مجزی است.

سؤال ۵۹۱) با توجه به این که محلات جدید شهر مکه مانند عزیزیه از منی گذشته، خروج از مکه به منی پیش از احرام حج چه حکمی دارد؟

جواب: بنا بر احتیاط جایز نیست، گرچه بعید نیست این گونه خارج شدن مجاز باشد.

اجازه شوهر در نذر احرام

سؤال ۵۹۲) اذن شوهر در نذر احرام پیش از میقات برای بانوان لازم است؟

جواب: اگر با حق شوهر منافات نداشته باشد، لازم نیست.

قصد ترک محرّمات

سؤال ۵۹۳) آیا قصد ترك محرمات در حال محرم شدن واجب است؟

جواب: به جز قصد ترک استمنا و جماع، لازم نیست.

نگاه به آینه

سؤال ۵۹۴) نگاه کردن به آینه مطلقاً حرام است یا برای زینت؟

جواب: به قصد زینت حرام است.

گذاردن سنگ در ردا

سؤال ۵۹۵) گذاردن سنگ و مانند آن در ردا و وصل کردن آن با سنجاق و... جایز است؟

جواب: مطلقا مانعی ندارد.

گره زدن لباس احرام

سؤال ۵۹۶) گره زدن لباس احرام به غیر گردن جایز است؟

جواب: احتیاط در این است که گره نزند.

استفاده از کمربند و فتق بند

سؤال ۵۹۷) استفاده از کمربند دوخته و فتق بند برای مردان در حال احرام چگونه است؟

جواب: فتق بند جایز است ولی بستن کمربند احتیاطاً ترک شود.

استفاده از دمپایی دوخته

سؤال ۵۹۸) آیا پوشیدن دمپایی دوخته برای مردان جایز است؟

جواب: جایز است.

سؤال ۵۹۹) پوشیدن نعلین دوخته و دمپایی که بیشتر روی پا را می-پوشاند جایز است؟

جواب: در فرض سؤال، مانعی ندارد.

زیر سقف رفتن (استظلال)

سؤال ۶۰۰) استظلال در شب برای مردان چگونه است؟

جواب: بنا بر احتیاط جایز نیست. بلی اگر بود و نبود سایبان یکسان باشد و اثری نداشته باشد جایز است.

سؤال ۶۰۱) استظلال در مکه و منی و عرفات پس از منزل کردن حکمش چیست؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۶۰۲) استظلال از مسجد تنعیم چه حکمی دارد؟

جواب: در روز جایز نیست و در شب هم بنا بر احتیاط جایز نیست.

سؤال ۶۰۳) آیا استظلال مختص روز و هوای آفتابی است و در هوای ابری و بین الطلوعین و شب استظلال جایز است یا شامل همه موارد می شود؟

جواب: در تمام موارد جایز نیست، ولی در شب و بین الطلوعین، در هوای بارانی یا سرد زیر سقف رفتن بنا بر احتیاط، جایز نیست.

سؤال ۶۰۴) پس از رسیدن محرم به مکه یا منی و منزل کردن در آن-جا، آیا استظلال جایز است؟

جواب: بنا بر احتیاط جایز نیست.

حد مطاف

سؤال ۶۰۵) حد مطاف در زمان ازدحام جمعیت کجاست؟

جواب: طواف باید بین مقام ابراهیم وکعبه باشد و این مقدار فاصله حدوداً ۱۳ متر می باشد در تمام اطراف باید مراعات شود حتی در طرف حجر اسماعیل از دیوار بیت، ولی در صورت عسر و حرج، خارج آن هم مانعی ندارد با رعایت الأقرب فالأقرب (هرچه نزدیک تر).

طواف از طبقه دوم

سؤال ۶۰۶) طواف از طبقه دوم برای افراد معذور کفایت می کند یا نائب گرفتن هم لازم است؟ آیا تقدم و تأخر شرط است؟

جواب: بنابر احتیاط، هم از طبقه بالا طواف می¬کند و هم نائب می گیرد و تقدم وتأخر هیچ کدام شرط نیست.

سؤال ۶۰۷) سعی در طبقه دوم و سوم جایز است؟

جواب: بنابر احتیاط جایز نیست.

قطع طواف

سؤال ۶۰۸) قطع طواف بدون عذر و شروع مجدد آن چه حکمی دارد؟

جواب: قطع طواف ظاهراً جایز نیست. اگر پیش از شوط چهارم قطع کرده، باید از سر بگیرد و اگر پس از شوط چهارم، طواف را قطع کرده، طواف را اتمام نموده و بنا بر احتیاط مستحب اعاده کند. البته در طواف مستحبی عدم جواز قطع مبنی بر احتیاط مستحب است.

سؤال ۶۰۹) از سر گیری طواف با بقای موالات و با از دست رفتن موالات چگونه است؟

جواب: اگر از دست رفتن موالات در شوط های پیش از چهارم باشد، باید طواف را از سر بگیرد و اگر بعد از شوط چهارم باشد طواف را از همان جا اتمام نموده نمازش را بخواند و احتیاطاً دوباره طواف و نماز را اعاده کند.

سؤال ۶۱۰) در قطع طواف به خاطر نجس شدن بدن یا لباس، حاجی چه وظیفه ای دارد؟

جواب: اگر نجاست پس از شوط چهارم باشد، تطهیر کرده و از همان جا طواف را به جا می آورد. اگر پیش از شوط چهارم نجاست اتفاق بیفتد، باید پس از تطهیر طواف را تمام نموده نمازش را بخواند و بعداً اعاده کند.

سؤال ۶۱۱) در قطع طواف به خاطر حدث، وظیفه حاجی چیست؟

جواب: اگر قطع پس از شوط چهارم باشد، باید اتمام کند. اگر پیش از شوط چهارم باشد و موالات هم از دست برود، طواف را از سر می گیرد وگرنه تمام می کند.

سؤال ۶۱۲) قطع طواف به خاطر بیماری پیش و پس از شوط چهارم و ادامه آن چگونه باید باشد؟

جواب: قطع طواف در این صورت اگر پس از شوط چهارم باشد، طواف باطل نمی شود بعد از برگشت، عملش را از همان جا به جا می آورد. اگر پیش از شوط چهارم باشد در صورت از دست رفتن موالات باید از سر بگیرد.

سؤال ۶۱۳) قطع طواف و سعی به خاطر نماز جماعت در صورت فوت موالات آیا مبطل است؟

جواب: قطع طواف و سعی به خاطر نماز جماعت مبطل نیست، بلی اگر پیش از شوط چهارم باشد، بنا بر احتیاط باید از سر بگیرد و در سعی به نیت اعم از اتمام و اعاده یک سعی کامل (هفت شوط) انجام دهد.

سؤال ۶۱۴) اگر کسی مقداری از شوط طواف را باطل انجام دهد مثلاً دوش چپ به محاذی بیت نباشد یا از مطاف خارج شود وظیفه اش چیست؟

جواب: باید آن مقدار را اعاده کند و در صورت عدم تشخیص محل مقداری جلوتر به نیت ما فی الذمه انجام دهد.

همراه داشتن شیء نجس

سؤال ۶۱۵) حکم محمول متنجس غیر ساتر(۱) در طواف چیست؟

جواب: مانعی ندارد.

فراموشی طواف

سؤال ۶۱۶) وظیفه کسی که طواف را فراموش کرده و سعی و تقصیر نموده چیست؟

جواب: باید در صورت امکان،خودش به جا آورد وگرنه نائب بگیرد.

۱- شیٔء نجس که سترعورت نمی کند ، مانندجوراب وعرق چین

دست گذاشتن روی حجر و کعبه

سؤال ۶۱۷) آیا دست گذاشتن روی دیوار حجر و کعبه در حال طواف جایز است؟

جواب: در حال حرکت بنابر احتیاط جایز نیست.

زیاد و کم شدن دور طواف

سؤال ۶۱۸) کم کردن از اشواط طواف به خاطر سهو مبطل است؟

جواب: اگر پیش از فوت موالات یادش آمد، نقیصه را جبران کند. در صورت فوت موالات اگر مقدار ترک شده کم¬تر از چهار شوط باشد، مبطل نیست و باید ناقص را خودش به جا آورد. در صورت عدم امکان نائب بگیرد. اگر چهار شوط باشد، احتیاطاً تمام نموده و اعاده هم بکند.

سؤال ۶۱۹) زیاد کردن به اشواط طواف به خاطر سهو چه حکمی دارد؟

جواب: اگر کم تر از یک شوط باشد، رها می کند و گرنه به قصد قربت مطلق تا هفت شوط تکمیل می کند.

سؤال ۶۲۰) کسی که طواف را فراموش کرده و سعی و تقصیر انجام داده آیا از احرام خارج شده یا در احرام باقی است و تقصیری که کرده کفاره دارد؟ ارتکاب سایر محرمات چطور؟

جواب: ظاهراً از احرام خارج شده است و کفاره ای ندارد. البته باید طواف را به جا آورد.

سؤال ۶۲۱) شک در نقیصه پس از اتمام طواف چه حکمی دارد؟

جواب: به شک اعتنا نکند.

فاصله طواف و نماز

سؤال ۶۲۲) چقدر فاصله بین طواف و نماز طواف مخل صحت نیست؟

جواب: به مقداری که موالات عرفی فوت نشود. بعید نیست حدود ده دقیقه مخل نباشد.

خون بخشوده در نماز طواف

سؤال ۶۲۳) حکم خون معفو عنه (بخشوده) در نماز در طواف نیز جاری است؟

جواب: بنا بر احتیاط بخشوده نیست.

محازات زن ومرد

سؤال ۶۲۴) قهراً در نماز طواف گاهی زن و مرد به محازات هم نماز می خوانند، نماز زن صحیح است؟

جواب: نماز زن و مرد هردو صحیح است و در مسجد الحرام فاصله شرط نیست.

ناتوانی از قرائت درست

سؤال ۶۲۵) حکم عاجز از قرائت صحیح چیست؟

جواب: در صورت واقعی بودن عجز مثل عدم امکان تلفظ صحیح بعضی از حروف، آن چه می تواند کافی است. اگر به خاطر کوتاهی در یادگیری باشد، باید یاد بگیرد. در ضیق وقت آنچه بلد است بخواند و احتیاطاً نائب هم بگیرد.

مسعای جدید

سؤال ۶۲۶) سعی در مسعای جدید مجزی است؟

جواب: بلی مجزی است و احتیاط این است که از طرف وسط حرکت کند.

سؤال ۶۲۷) با توجه به توسعه مسعی از طرفین، آیا سعی در مسعای جدید صحیح و مجزی است؟

جواب: چون بین دو کوه است اشکالی ندارد.

بطلان سعی

سؤال ۶۲۸) پس از تقصیر متوجه بطلان سعی شود، وظیفه چیست (اعاده تقصیر لازم است)؟

جواب: سعی را به جا می آورد و اعاده تقصیر لازم نیست.

تأخیر سعی

سؤال ۶۲۹) تأخیر سعی تا فردا اشکال دارد؟

جواب: تکلیفاً جایز نیست و باید فردا سعی را به جا آورد.

شک در طهارت

سؤال ۶۳۰) وظیفه شک کننده در طهارت، پس از اتمام طواف چیست؟

جواب: طوافش صحیح است و برای اعمال بعدی باید وضو بگیرد.

باطل بودن وضو یا غسل

سؤال ۶۳۱) بطلان وضو یا غسل در عمره تمتع یا حج چه وظیفه ای را برای حاجی به دنبال دارد؟

جواب: اعمال وی اعم از حج و عمره صحیح است. واجب است طواف و نمازطواف را خودش به جا آورد و در صورت عدم امکان نائب بگیرد.

خروج از مکه

سؤال ۶۳۲) آیا خروج از مکه پس از عمره تمتع جایز است؟

جواب: خروج از مکه، جایز نیست مگر با احرام حج. اگر بدون احرام خارج شود و برگردد، عمره اش صحیح است مگر در صورتی که خارج حرم برود و در ماه بعد برگردد که باید از میقات به نیّت عمره تمتع احرام ببندد و عمره اوّلی لغو می شود.

ترتیب اعمال منی

سؤال ۶۳۳) ترتیب اعمال منی، لازم است؟

جواب: بنا بر احتیاط ترتیب لازم است.

بیتوته در منی

سؤال ۶۳۴) محاسبه نیمه شب شرعی برای کسی که از منی جهت انجام اعمال به مکه می رود چگونه است؟

جواب: از غروب آفتاب تا طلوع فجر حساب کند. یعنی تقریبا یازده ساعت و یک ربع پس از ظهر شرعی.

سؤال ۶۳۵) اکتفا به بیتوته نیمه دوم شب جایز است؟

جواب: بله جایز است.

سؤال ۶۳۶) چه مقدار از شب را باید در منی بیتوته کرد، آیا تمام شب یا نصف آن را؟

جواب: از سر شب تا بعد از نیمه شب یا از قبل نیمه شب تا طلوع فجر کافی می باشد.

خدمه

سؤال ۶۳۷) خدمه ای که همراه معذورین شبانه از مشعر به منی رفته-اند، برای درک وقوف اختیاری مشعرلازم است به منی برگردند؟

جواب: لازم نیست برگردند مگر این که نایب باشند.

رمی محل جدید

سؤال ۶۳۸) رمی جمره جدید مکفی است؟

جواب: در صورت امکان محل قبلی را رمی کند.

رمی از طبقه دوم

سؤال ۶۳۹) رمی جمرات از طبقه دوم چه صورت دارد؟

جواب: رمی باید از طبقه همکف باشد و از طبقات دیگر جایز نیست.

سؤال ۶۴۰) با توجه به توسعه جمرات، آیا رمی جمرات جدید مجزی است یا باید مکان جمرات قبلی را در صورت امکان رمی کرد؟

جواب: در صورت امکان باید در محل اصلی رمی جمره کرد.

رمی در شب

سؤال ۶۴۱) رمی جمرات در شب مجزی است؟

جواب: در حال اختیار مجزی نیست.

رمی توسط زنان

سؤال ۶۴۲) فرق رمی عید و روز یازدهم و دوازدهم برای زنان در شب چیست؟

جواب: زنان می تواننـد رمی روز عیـد را مطلقاً در شب عیـد انجام دهنـد ولی روزهای بعد را فقط در صورت عدم امکان رمی در روز، می توانند شب قبل انجام دهند مانند سایر معذورین.

احکام رمی

سؤال ۶۴۳) منظور از شب در رمی روز عید، شب قبل است یا شب بعد؟

جواب: منظور شب قبل است.

سؤال ۶۴۴) شک در عدد رمی پیش از ذبح اعتبار دارد؟

اگرشک در نقیصه، پیش از ذبح ویا قبل از دخول شب باشد، بنا بر احتیاط دوباره به جا آورد.

سؤال ۶۴۵) آیا بدون اذن می شود از طرف کسی رمی کرد؟

جواب: بدون اذن صحیح نیست.

سؤال ۶۴۶) فرد معذور از رمی در روز می تواند نائب بگیرد یا در شب خودش رمی کند؟

جواب: باید خودش شب قبل انجام دهد.

احکام قربانی

سؤال ۶۴۷) تقسیم قربانی واجب است؟

جواب: احتیاطاً لازم است. اگر آن جا فقیر مؤمن پیدا نمی شود، پیش از سفر، در محل سکونت از فقیر وکالت بگیرد.

سؤال ۶۴۸) اگر ذبح در شب واقع شود، آیا کفایت می کند؟

جواب: بنا بر احتیاط باید در روز ذبح کند گرچه در روزهای بعد تا آخر ذی الحجه.

سؤال ۶۴۹) تأخیر ذبح از روز عید جایز است؟

جواب: در صورت امکان ذبح در روز عید، تأخیر جایز نیست.

حلق و تقصیر

سؤال ۶۵۰) تقصیر یا حلق در شب چه حکمی دارد؟

جواب: احتیاطاً در روز انجام شود.

سؤال ۶۵۱) حلق در سفر اوّل برای مردان تعین دارد؟

جواب: بنا بر احتیاط حلق واجب است.

سؤال ۶۵۲) اگر قربانی به هر دلیل در روز عید ممکن نباشد، می تواند حلق کرده و از احرام خارج شود؟

جواب: نمی تواند. حلق باید پس از ذبح باشد.

سؤال ۶۵۳) وظیفه شخص محرم که دیگری را حلق یا تقصیر کرده چیست و آیا کفایت می کند؟

جواب: جایز نیست و کفایت نمی کند ولی کفاره ندارد.

تراشیدن سر

سؤال ۶۵۴) حکم تراشیدن سر بین عمره تمتع و حج چیست؟

جواب: حرام است و بنا بر احتیاط یک گوسفند کفاره دارد.

قصر و اتمام

سؤال ۶۵۵) تخییر بین قصر و اتمام در محلات جدید مکه و مدینه هم جاری است؟

جواب: فقط در مکه و مدینه قدیم جاری است.

سجده بر فرش

سؤال ۶۵۶) سجده بر فرش در مسجدین (مکه، مدینه) جایز است؟

جواب: در صورت تقیه جایز است.

اقتدا به اهل سنت

سؤال ۶۵۷) اقتدا به اهل سنت در مکه و مدینه صحیح است یا اعاده لازم دارد؟

جواب: با رعایت وظیفه منفرد(۱) صحیح و مجزی است.

خمس سپرده

سؤال ۶۵۸) حکم خمس سپرده های حج و عمره و سود حاصل از آن که سال ها قبل واریز کرده چیست؟

جواب: اگر سپرده از درآمد سال ثبت نام باشد، خمس ندارد و سود حاصله حلال است و خمس ندارد.

اشیای پیدا شده

سؤال ۶۵۹) آیا لقطه (شیء پیدا شده) حرم و غیر حرم تفاوت دارد؟

جواب: تملک شیء پیدا شده در حرم جایز نیست و باید به قصد صاحبش صدقه بدهد.

توجه: مقلّدان محترم! در مواردی که احتیاط در مسائل بیان شده، می-توانند به مجتهد جامع الشرایط دیگر مراجعه کنند.

۱- وظیفه منفردیعنی :حمدوسوره رااگرچه به صورت آهسته (حتی درنمازی که بایدبلندخوانده شود)خودش بخواندوفقط دررکوع وسجود وقیام وقعود باامام جماعت هماهنگی کند.

امر به معروف و نهی از منکر

بیدار کردن برای نماز

سؤال ۶۶۰) آیا واجب است پـدر فرزنـدان خود را برای نماز بیـدار کند خصوصاً در صورتی که اگر بیدار نکند اکثراً نمازشان قضا می شود؟

جواب: واجب نیست مگر این که موجب سـستی در عقیـده و عمل باشـد، البته گاهی از باب تربیت و امر به معروف واجب می شود.

قمار

پیش بینی نتیجه بازی

سؤال ۶۶۱) قرار است اقـدام به برگزاری سـنجش اطلاعـات ورزشـی به صورت پیش بینی مسابقـات فوتبال به صورت اینترنتی (که اکنون انواع مختلف آن در برنامه¬های صدا و سیما در حال برگزاری است) بنمایم. شرح مسابقه: تعداد ۱۵ الی ۱۶ بازی از سری مسابقات فوتبال باشگاه های مختلف (داخلی و خارجی) در یک فرم به صورت اینترنتی قرار گرفته که شرکت کننده بایـد پیش از برگزاری مسابقـات فوتبـال، نتایـج این مسابقـات را به صورت برد باخت مساوی پیش بینی کنـد و در مقابل پیش بینی خود مبلغی به برگزار کننـده بپردازد. از کل مبلغی که از شـرکت کنندگان جمع آوری شده ۶۵ درصد به عنوان جایزه به دارنـدگان بالاـترین امتیـاز مسـابقه (نفرات برنـده اوّل و دوم و سوم) پرداخت می شود. در این گونه مسابقات هیـچ گونه قرعه کشی و شانس وجود ندارد. ۳۵ درصد باقی مانده به این صورت مصرف خواهد شد: ۲۵ درصد صرف هزینه¬های نگهداری سایت، راه انـدازی آن و حق الزحمه کارکنان و تبلیغات؛ بقیه یعنی ۱۰ درصد صـرف کارهای فرهنگی و عام المنفعه و کمک به محرومان و افراد بی بضاعت. با نظر به این که مبلغ شـرکت در مسابقات از طرف شـرکت کننـده به عنوان بخشـش و هبه بلا عوض است و موسسه ریالی به عنوان سود واریز نمی کند و:

الف) برگزاری این گونه مسابقات از نظر شرعی اشکال دارد؟

ب) حکم پرداخت وجه از طرف پرداخت کننده به برگزار کننده چیست؟

پ) حکم پرداخت جایزه به برندگان چگونه است؟

جواب الف: در فرض سئوال جایز نیست.

جواب ب: جایز نمی باشد.

جواب پ: حکم قمار را دارد.

ص: ۱۵۳

شطرنج و بیلیارد

سؤال ۶۶۲) حکم بازی با پاسور، بیلیارد، تخته نرد، شطرنج بدون برد و باخت مالی و فقط به نیت سرگرمی و تفریح چیست؟

جواب: اگر به تنهائی و فقط برای سرگرم کردن خود بازی کند حرمت، معلوم نیست.

سؤال ۶۶۳) نظر معظم له درباره ی حرام بودن شطرنج چیست؟ چه با برد و باخت و چه به صورت بازی؟

جواب: بازی با آلات قمار (چه با برد و باخت و چه به صورت بازی) حرام است و قرآن کریم حرمت آن را با صراحت اعلام فرموده است.

سؤال ۶۶۴) حکم بازی با بیلیارد و بولینگ چیست؟

جواب: اگر از وسایل قمار شمرده شود یا در آن برد و باخت باشد مطلقاً حرام می باشد. بهتر آن است که انسان به تنهایی و بدون طرف مقابل هم، بازی نکند.

سؤال ۶۶۵) نظر حضرتعالی در مورد شطرنج چیست؟

جواب: چون فعلاً با شطرنج قمار می زنند، حرام است. اگر روزی مهجور باشد به طوری که با آن در دنیا به هیچ عنوان قمار و برد و باخت صورت نگیرد، باز بنا بر احتیاط ترکش لازم است.

ص: ۱۵۴

حق الناس

استفاده از خرده پارچه مشتری

سؤال ۶۶۶) مادر من خیاط است، با پارچه ای که از لباس یکی از مشتریان اضافه آمده، برای من لباسی دوخته، البته مقدار پارچه کم بوده و برای آن فرد قابل استفاده نبود. استفاده از آن لباس مشکل شرعی دارد؟

جواب: اگر بدانید که صاحب پارچه راضی است، جایز است.

تهمت

سؤال ۶۶۷) قذف (تهمت) حق الناس است یا حق اللّه؟

جواب: حق الناس است. ناگفته نماند تمام حق الناس ها حق اللّه هم هست.

سؤال ۶۶۸) کسی که بر گردنش حق الناس باشد، وظیفه اش چیست؟

الف) آبرو ریختن ب) غیبت و تهمت ج) دزدی جواب: بحسب مورد فرق می کند اگر قابل جبران است باید جبران کند مثل مال دزدیده شده که باید به صاحبش برگردانده شود و اگر قابل جبران نیست باید توبه کند مثلاً در غیبت اعاده حیثیت کند و حلالیت بطلبد مگر این که مفسده داشته باشد. در این صورت استغفار کند.

ص: ۱۵۵

غیبت

اشاره

سؤال ۶۶۹) شنیدن یا دیدن مطالبی که پشت سر دیگران، با طنز و جدی، در روزنامه ها و تلویزیون مطرح می شود، برای بیننده یا شنونده چه حکمی دارد؟

جواب: اگر آن فرد شناخته شود و این گونه حرف ها موجب هتك و آزار باشد، اشکال دارد.

گناه آشکار

سؤال ۶۷۰) اگر فردی بین اهـل خانه یا بین جمعی به زنا مشـهور باشـد و آبروی فامیل را می برد و اهل خانه یا آن جمع آگاه، عمل او را نکوهش کنند و در مورد کارهای او صحبت نمایند، آیا حکم غیبت را دارد؟

جواب: اگر متجاهر به فسق باشد، غیبت او جایز است.

سؤال ۶۷۱) کسـی که فردی حق او را خورده یا وی را اذیت نموده و به خاطر ناراحتی که به او فشار آورده است، با ما درد دل کند و او را دلداری و به حرف های او گوش دهیم، آیا غیبت محسوب می شود؟

جواب: در صورت مذکور، غیبت جایز است.

تراشیدن ریش

سؤال ۶۷۲) حکم زدن ریش چیست؟ آیا فقط زدن با تیغ حرام می باشد؟

جواب: اگر طوری ریش را بتراشد که عرفاً ریش دار گفته نشود، حرام است.

سؤال ۶۷۳) آیا تراشیدن همه محاسن و ریش حرام است یا مقداری از آن؟ چه مقدار؟

جواب: مقداری از گونه ها یا مقابل گوش¬ها تا نصف صورت زده شود اشکال ندارد ولی بیشتر از آن حرام است.

سؤال ۶۷۴) بنابر نظر حضرتعالی، تراشیدن ریش حرام است یا نگاه داشتن ریش و محاسن واجب است؟

جواب: شرعاً مرد باید ریش و محاسن داشته باشد.

سؤال ۶۷۵) گذاشتن ریش پروفسوری چه حکمی دارد؟

جواب: اگر نصف صورت باقی باشد اشکالی ندارد نگه داشتن چانه فقط کافی نیست.

سؤال ۶۷۶) آیا بلند کردن شارب (سِبیل) حرمت دارد؟

جواب: به عنوان اوّلی مکروه است ولی به عنوان ثانوی (تشبه به فرق منحرفه) حرام می باشد.

ص: ۱۵۷

موسیقی، لهو و رقص

رقص و آواز خواندن برای شوهر

سؤال ۶۷۷) آواز خواندن و رقص زن برای شوهر جایز است؟

جواب: اگر مشتمل بر غنا و همراه با آلات لهو نباشد، مانعی ندارد.

سؤال ۶۷۸) حکم رقص را بیان فرمایید.

جواب: بنابر احتیاط واجب، رقص مطلقاً باید ترک شود، چه زن بین زن¬ها یا مرد بین مردها یا زن میان مردان و برعکس، اما رقص زن برای شوهر جایز است.

جمع خوانی بانوان

سؤال ۶۷۹) نظر حضرتعالی در مورد اجرای برنامه های مذهبی، همچون تواشیح و جمع خوانی قرآن کریم توسط خواهران به صورت گروهی در حضور آقایان چیست؟

جواب: خالی از اشکال نیست و احتیاط لازم آن است که ترک شود. باید از رواج چنین فرهنگ هایی که آثار سوء دارد، پرهیز شود.

سیزده به در

سؤال ۶۸۰) نظر حضرتعالی درمورد سیزده به در چیست؟

جواب: ریشه اسلامی ندارد ولی سیاحت و تفرج که با حرام مخلوط و همراه نباشد، جایز است.

سؤال ۶۸۱) چه نوع موسیقی از نظر شرعی حرام است؟ لطفاً شرایط آن را کاملاً بیان فرمایید.

جواب: گوش دادن به موسیقی که مناسب مجالس لهو باشد، حرام است. در این امر بین موسیقی سنتی و غیر سنتی و با اسباب لهو و غیره و در مجالس عزاداری و غیره فرقی نیست.

ص: ۱۵۸

استفاده از رادیو و تلویزیون

سؤال ۶۸۲) آیا گوش دادن به برنامه های رادیو و دیدن تلویزیون مجاز است؟

جواب: هر برنامه ای که در آن فساد باشد، مطلقاً جایز نیست. ولی برنامه هایی که مفسده ندارند و گاهاً مفید هستند عیبی ندارد.

نگاه کردن به نامحرم

سؤال ۶۸۳) دیدن نامحرم در تلویزیون چه حکمی دارد؟

جواب: به قصد لذت و ریبه جایز نیست. در غیر این صورت احوط ترک آن است گرچه جواز آن بعید نیست. البته در صورتی که مفسده نداشته باشد.

شعبده بازی

سؤال ۶۸۴) انجام شعبده بازی در مجالس شادی که امروزه رواج یافته است، چه حکمی دارد؟

جواب: کار خوبی نیست و این گونه کارها از شأن مومن دور است. احوط ترک آن است. اگر آثار سوئی بر آن مترتب باشد، واجب است ترک شود.

استفاده از ابزار موسیقی

سؤال ۶۸۵) دایره زدن در مجالس عروسی و یا استفاده از وسایلی غیر از آلات لهو مثل سطل و قابلمه چه حکمی دارد؟

جواب: دف زدن و استفاده از تمام آلات لهو در مجالس جشن حتی موقع زفاف جایز نیست اما غیر آلات لهو مانند سطل و قابلمه حرام نیست گرچه احوط ترک آن است.

سؤال ۶۸۶) حکم نی و سایر آلات موسیقی نیز گوش دادن به موسیقی-هایی که از صدا و سیما پخش می¬شود و نوارهایی که از وزارت ارشاد مجوز دارد، چطور است؟

جواب: استعمال و گوش دادن نی و تمام آلات موسیقی حرام است چه از تلویزیون پخش شود یا وسیله دیگر و چه مجوز داشته باشد یا نه.

کروات و پاپیون

سؤال ۶۸۷) استفاده از کروات و پاپیون شرعاً اشکال دارد؟

جواب: در صورتی که تشبّه به کفار صدق نکند، حرمت آن معلوم نیست گرچه سزاوار است مسلمان از آن¬ها استفاده نکند بلکه احوط ترک است.

غنا

سؤال ۶۸۸) معنی غنا و حکم آن را بیان فرمایید.

جواب: هر خوانندگی که انسان را از حالت عادی خارج کند، غنا است و مطلقاً حرام می باشد حتی در خواندن قرآن و روضه بلکه هر آوازی که به کیفیت لهوی باشد، غنا و حرام است.

سؤال ۶۸۹) آیا خواندن اذان و قرائت قرآن با الحان غنایی صحیح است؟

جواب: غنا مطلقاً حرام است.

سؤال ۶۹۰) آیا جایز است که قرآن را با موسیقی خواند؟

جواب: با آهنگی که مناسب مجالس لهو و لعب است، نباید قرآن را با آن لحن خواند، بلکه حرام است.

شرکت در مجلس موسیقی

سؤال ۶۹۱) حکم شرکت در مجالس عروسی یا جشن هایی که در آن موسیقی اجرا می شود، چگونه است؟

جواب: شرکت در این گونه مجالس حرام است و باید آن جا را ترک کرد.

لهو حلال

سؤال ۶۹۲) آیا لهو حلال داریم؟

جواب: بلی، مانند سر گرمی ها.

معاملات و کسب ها

شانسی

سؤال ۶۹۳) چندی است در بازار، اشیایی تحت عنوان "شانسی" با مارک های «لپ لپ، تخم مرغ شانسی، توی بوکس و...» عرضه می گردد. از آن جایی که یکی از شرایط صحت خرید و فروش این است که فروشنده بداند چه می فروشد و خریدار بداند که چه می خرد، و عرضه این گونه محصولات فاقد این وصف است به گونه ای که این محصولات در ظروف بسته و غیر قابل دیدن به فروش می رسد و خریدار پس از خرید می فهمد چه خریده، معامله این اشیا چه حکمی دارد؟

جواب: صحیح نیست مگر این که مصالحه شده باشد.

خرید ترقه

سؤال ۶۹۴) حکم خرید و فروش و استفاده از مواد آتش زا و ترقه چیست؟

جواب: اگر موجب ضرر باشد، حرام است.

سپرده بانکی

سؤال ۶۹۵) سپرده گذاری در بانک و اخذ سود چه حکمی دارد؟

جواب: به نظر ما خالی از اشکال نیست مگر این که بانک را وکیل کنید که با پول شما کار کند و طبق موازین شرعی به شما سود بدهد و احتمال بدهید که بانک طبق شرع عمل می کند. همچنین اگر پولی را به عنوان امانت به بانک بسپارید مثل سپرده های حج و عمره در این صورت سود دریافتی حلال است.

سؤال ۶۹۶) تشکیل حساب های سپرده کوتاه مدت و بلند مدت در بانک های کشور چه صورتی دارد؟

جواب: صحیح نیست، مگر این که با شرایط مضاربه یا سایر عقود اسلامی همخوان باشد. شرایط مضاربه و عقود دیگر در آخر توضیح المسائل گفته شده است.

وام بانکی

سؤال ۶۹۷) وام گرفتن از بانك ها چه حكمی دارد جایز است یا خیر؟

جواب: اگر قرض باشد ربوی است و حرام ولی اگر داخل عقود صحیحه باشد مثلاً بانک شما را وکیل کند با پول بانک خانه یا ماشین یا جنس دیگر برای بانک بخرید و سپس به قیمت بالا به خود انتقال دهید (از طرف بانک به خود بفروشید) در این صورت جایز است.

سؤال ۶۹۸) گرفتن وام از بانک های دولتی (که توسط صنایع برای طرح های تولیدی داده می شود با توجه به این که طرح عام المنفعه است) چه حكمی دارد؟

جواب: اگر به صورت وام (قرض) باشد و سود به آن تعلق بگیرد، حرام است.

واگذاری امتیاز وام

سؤال ۶۹۹) شخصی مبلغی را نزد صندوق قرض الحسنه ای سپرده گذاری کرده، پس از گذشت مدتی از سپرده گذاری، امتیاز وام به او تعلق می گیرد. او امتیاز را به شخص دیگری واگذار می کند و در قبال امتیازی که واگذار می کند، مبلغی را دریافت می کند، آیا این مبلغ از لحاظ شرعی اشکال دارد؟

جواب: سپرده گذاری برای گرفتن وام اشکال ربوی دارد ولی در عین حال اگر حق امتیاز خود را به کس دیگری واگذار نماید و برای رفع ید از اخذ وام، چیزی به عنوان مصالحه دریافت کند، ظاهراً اشکالی ندارد.

پورسانت

سؤال ۷۰۰) سهام دار شرکتی هستم که مدیران آن با اخذ پورسانت (درصد) در خریدهای مواد اولیه شان به بنده و شرکت ضرر می زنند و بهای تمام شده شرکت را این طوری بالا می برند. فکر می کنم این کار دزدی و حرام می باشد و برخورد با آنان لازم است هر چند قوانین ما در این مورد سکوت کرده است. تکلیف بنده چیست؟

ص: ۱۶۲

جواب: می توانید با این افراد برخورد مناسبی کنید بلکه در بعضی موارد برخورد واجب و ضروری است.

شرکت هرمی

سؤال ۷۰۱) کسی که به عنوان بازاریاب برای شرکت کار می کند و اگر هر کدام از آن ها مشتری برای شرکت پیدا کنند، هم خودشان پورسانت (سود) دریافت می کنند و هم شرکت دوباره از فروش آن ها به شخص اوّلی سود می دهد، آیا این معامله صحیح می باشد؟

جواب: این گونه معاملات که از معاملات هرمی می باشد، باطل است و خدا از آن نهی فرموده است.

سؤال ۷۰۲) حکم شرعی در مورد فعالیت در شرکت هایی مثل گلدکوئیست و همچنین سایر شرکت های هرمی چیست؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۷۰۳) محصولی به بنده معرفی شده که به صورت زیر می باشد: محصولات مخابراتی، تفریحی، لوکس و کلکسیونی با قیمت ۲۸۱۰ دلار خریداری کرده ام. به من گفته شده اگر به دو نفر اجناس این شرکت را به اندازه ۲۸۱۰ دلار بفروشی، ۵۰۰ دلار (تقریباً ۱۰ درصد) سود می گیری. اگر کمک کنی آن دو نفری که آوردی به دو نفر دیگر اجناسشان را بفروشی ۷۵۰ دلار پورسانت می گیری و در مرحله بعد ۱۵۰۰ دلار و در مرحله بعد ۳۰۰۰ دلار و...البته این کار تکی انجام نمی شود و کل کار تیمی انجام می شود، این گونه معاملات حلال است؟

جواب: این گونه معاملات را تجویز نمی کنیم زیرا مجوز شرعی ندارد.

بازی رایانه ای

سؤال ۷۰۴) قمار بازی کامپیوتری حرام است؟ (به این صورت که طرف مقابل بازی، کامپیوتر است نه انسان)

جواب: اگر برد و باخت باشد گرچه طرف مقابل انسان نباشد، جایز نیست. در صورت عدم برد و باخت بهتر است ترک شود.

ص: ۱۶۳

قولنامه

سؤال ۷۰۵) در معاملات مرسوم است که پس از قول و قرار،قولنامه دلال را طرفین امضا می کنند. آیا این عمل به عنوان ایجاب و قبول و انفاذ بیع یا اجاره کافی است؟

جواب: ظاهراً قولنامه در واقع معامله است مگر این که قرار در قولنامه این باشد که بعداً معامله کنند.

جهیزیه

سؤال ۷۰۶) اگر پدر چیزهایی را به عنوان جهیزیه به دخترش بدهد، بعداً می تواند از او پس بگیرد؟

جواب: اگر به عنوان امانت بدهد، می تواند از او پس بگیرد. ولی اگر تملیک کند، نمی تواند پس بگیرد.

مشخص نبودن قیمت

سؤال ۷۰۷) اگر کسی کالایی را مثلاً به صد تومان بفروشد نقداً و به مشتری بگوید: اگر پول آن را تا یک ماه پرداخت نکردی، قیمت آن صد و بیست تومان می باشد، این گونه معامله چه حکمی دارد؟

جواب: این¬گونه معامله باطل است مگر این¬که پس از مشخص شدن قیمت نقد و نسیه خریدار یک طرف را انتخاب کند و معامله بر مبنای آن انجام شود.

جریمه

سؤال ۷۰۸) اگر فروشنده ای با خریدار در ضمن معامله شرط کند که اگر خریدار از پرداخت ثمن در موعد مقرر خودداری کند، باید مبلغ معیّنی بپردازد، آیا چنین شرطی صحیح است و اخذ این پول برای فروشنده حلال و جایز است؟

جواب: جایز و حلال است.

حق تألیف

سؤال ۷۰۹) دریافت حق التالیف کتاب چه حکمی دارد؟

جواب: جایز و حلال می باشد.

سؤال ۷۱۰) آیا مشروعیت «حقوق مالکیت فکری» مانند حق تألیف و حق اختراع مورد پذیرش حضرتعالی است؟

جواب: بلی عرفاً یکی از حقوق است.

سؤال ۷۱۱) آیا تعدی و تجاوز به حقوق فکری،ضمان آور است؟ اگر شخصی کتابی را بدون اذن مؤلف تکثیر کند، آیا ضامن است؟

جواب: اگر خسارتی داشته باشد، ظاهراً ضامن است.

سؤال ۷۱۲) آیا تعزیر می تواند به عنوان یکی از مجازات های تجاوز به حقوق مؤلفان قرار گیرد؟

جواب: در صورتی که به تشخیص حاکم شرع باشد، بعید نیست.

سرقت ادبی

سؤال ۷۱۳) اگر مطلبی را از کتابی،یادداشت کنیم در حالی که نویسنده مطالب را با ذکر منبع ذکر کرده و ما مطالب کتاب را با ذکر منابعی که او به دست آورده، ذکر کنیم یا بنویسیم و نامی از کتاب او نیاوریم سرقت حساب می شود؟ آیا این کار جایز است؟

جواب: مانعی ندارد.

معاملات شبهه آمیز

سؤال ۷۱۴) مدیریت شرکت در برخی معاملات و عقود، رعایت شرایط صحت را نمی کند به گونه ای که معامله یا عقد باطل می شود البته معامله یا عقد، حرام نمی باشد مانند معامله نسیه ای که در آن، مدت یا مبلغ مشخص نشده باشد. در برخی موارد مطمئن هستم که طرف معامله یا عقد، از بطلان آن اطلاع دارد و با این وجود راضی می باشد لکن در مواردی مطمئن نمی باشم، حال تکلیف اینجانب درباره ثبت حسابداری این معاملات در دفاتر شرکت چگونه است؟

جواب: ظاهراً برای شما مشکل شرعی ندارد.

ص: ۱۶۵

سؤال ۷۱۵) آیا کسی که حسابدار دفاتر شرکتی است و فقط کارش ثبت و گزارش کلیه امور شرکت می باشد، در قبال برخی از معاملات باطل یا ربوی مدیر شرکت، کارش حرام است؟

جواب: حرمت عمل از لحاظ شرعی معلوم نیست.

معامله با بی نماز

سؤال ۷۱۶) شراکت و همکاری با فردی که اعتراف می کند نماز نمی خواند، و خمس نمی دهد چه حکمی دارد؟

جواب: مجاز است گرچه بهتر است با اشخاص با متدین و اهل حساب و کتاب شراکت کند.

معامله با کفار

سؤال ۷۱۷) اگر موجر یا مستأجر کافر باشد مثلاً بهائی و...، آیا اجاره باطل خواهد بود؟

جواب: در اجاره مسلمان بودن شرط نیست ولی بهتر این است که با این گونه افراد معامله نشود. اگر موجب پیشرفت آنان باشد، حرام است.

دیه

سؤال ۷۱۸) آیا در صدمات بدنی از قبیل کوفتگی و جرح در حوادث رانندگی به مجنی علیه دیه تعلق می گیرد؟

جواب: بله می تواند دیه بگیرد.

خسارت

سؤال ۷۱۹) اگر مجنی علیه به واسطه شکستگی در اندام خود نتواند تا مدتی کار کرده و از کار افتاده باشد، آیا می تواند از جانی خسارت دریافت نماید؟

جواب: حق او فقط دیه می باشد.

شرط بندی

سؤال ۷۲۰) پـدرم می گویـد شـرط بندی بین زن و شوهر، یا شـرط بندی بین والدین و فرزندان، یا شـرط بندی بین فرزندان با یکدیگر، حرام نمی باشد و از حکم کلی شرط بندی و قمار مستثناست. آیا چنین گفتاری صحت دارد؟ بین فقهای زمان پدر یا پدر بزرگ های ما چنین حکمی وجود داشته است؟

جواب: شرط بندی به طور مطلق و برای همه حرام است و استثنایی ندارد.

سؤال ۷۲۱) گاهی دو نفر یا دو تیم بازی می کننـد و تیم بازنده برای همه افراد چیزی در حد بسـتنی مثلاً می خرد. هیچ یک از طرفین با ناراحتی این کار را نمی کند، آیا حرام است؟ آیا روشی برای تصحیح آن وجود دارد؟

جواب: اگر شرط بندی در بین نباشد و بازنده چیزی به اختیار خود بدهد، جایز است.

تخلف از شرط

سؤال ۷۲۲) آیا با اعمال خیار تخلف از شـرط از طرف خریدار و سـپس فسخ معامله به علت قانونی، خساراتی که فروشـنده در ازای دریافت ثمن، به خریدار وارد کرده است، قابل مطالبه است؟

جواب: حق مطالبه ندارد.

خیار تخلف از شرط

سؤال ۷۲۳) آیا با اعمال خیار تخلف از شـرط از طرف خریدار و سپس فسخ یک معامله به علت قانونی، خساراتی که فروشنده در ازای دریافت ثمن به خریدار وارد کرده، قابل مطالبه است؟

جواب: قابل مطالبه نیست.

معامله مشروط

سؤال ۷۲۴) فروشـنده در ضـمن معامله با خریـدار شـرط می کنـد که خانه مورد معامله را نفروشد و برای شـرط زمانی را معیّن نکند، آیا معامله با چنین شرطی صحیح است؟

جواب: بلی صحیح است بنابر اظهر.

سؤال ۷۲۵) دو نفر به شرح زیر قرار معامله می نمایند: فروشنده (بافنده فرش) به خریدار پیشنهاد می کند یک قطعه فرش به مشخصات معین اعم از مساحت، رنگ، نقشه و غیره به مدت شش ماه بافته و به خریدار تحویل دهد، مشروط بر این که فرضاً قیمت فرش که مبلغ ششصد هزار تومان تعیین شده، یک ثلث آن را موقع شروع فرش به فروشنده بدهد و یک ثلث را پس از بافتن نصف فرش و یک ثلث آخر را بعد از اتمام فرش و موقع تحویل آن به فروشنده بدهد. آیا معامله صحیح است؟

جواب: معامله در فرض مذکور، بیع سلف است و در آن شرط است که ثمن در مجلس قبض شود. اگر مقداری را نقداً قبض نماید، معامله نسبت به آن مقدار صحیح و در باقی باطل است. در این صورت فروشنده جهت تبعض صفقه اختیار فسخ دارد. در مورد سئوال چون در حین معامله ثمن هیچ پرداخت نشده، معامله باطل می باشد. با رضایت طرفین می تواند بایع در ثمن و مشتری در مثمن تصرف کند.

فرار از ربا

سؤال ۷۲۶) در عرف بازار رسم است که مواد اولیه را به کارخانه ها داده و هم وزن آن مواد ساخته شده می گیرند و اجرت آن را می پردازند مثلاً دو تن شمش آلومنیوم می دهند و هم وزن آن ظروف ساخته شده می گیرند و اجرت ساخت را می پردازند. حکم چنین خرید و فروشی را بیان فرمایید و در صورت عدم جواز راه خلاصی از مشکل را تبیین کنید.

جواب: در این گونه معاملات چون ربا لازم می آید،معامله باطل است. برای رهایی از ربا می توان چیزی غیر از جنس مورد معامله را به طرف ناقص ضمیمه کرد، مانند این که یک تن شمش آلومنیوم را به علاوه یک میلیون در مقابل یک تن مواد ساخته شده به اضافه یک کیلو مس و یا چیز دیگری معاوضه کنند. می شود به جای یک کیلو مس، پول قرار دهند مثلاً پنجاه هزار تومان پول ضمیمه نمایند.

ص: ۱۶۸

قانون چک

سؤال ۷۲۷) شخصی پشت چکی دو امضاء کرده (مشخص نیست به عنوان ظهر نویس و یا ضامن امضا کرده است) چک مزبور توسط شخص ثالثی به بانک برده شده و شش ماه پس از سررسید به علت کسر موجودی منتهی به گواهی عدم پرداخت گردیده است؛طبق قسمت آخر ماده ۳۱۵ قانون تجارت، در صورتی که ظرف مهلت قانونی (حداکثر ۴۵ روز)، دارنده چک وجه آن را مطالبه ننماید، دیگر دعوای او علیه ظهر نویس مسموع نخواهد بود. با توجه به این که هر شخصی مسئولیت امضای خود را دارد؛ اولاً آیا قید زمان برای رفع مسئولیت امضا کننده، شرعی می باشد؟ ثانیاً آیا با این وجود می توان امضا کننده ظهر چک را پس از تاریخ مزبور (بیش از شش ماه) به پرداخت وجه چک محکوم کرد؟ آیا این محکومیت شرعی است؟ ثالثاً آیا پس از منقضی شدن زمان قانونی فوق الاشاره، امضا کننده مسئولیتی در باره پرداخت وجه چک ندارد یا برعکس وجود دین بر ذمه امضا کننده محرز و متقن است و باید برائت ذمه یقینی را اثبات کند؟

جواب: از مسلمات عرف بازار است که امضا کردن پشت چک، ضمانت تلقی می شود بدین معنا که اگر صاحب چک پول چک را نپردازد شخص ثالث که امضا کرده باید وجه چک را بپردازد مگر قانوناً اثبات کند که به عنوان ضمانت امضا نکرده است. اما قانون چک که در ماده ۳۱۵ آمده در صورتی است که به بانک مراجعه نشود، ولی در فرض سئوال مراجعه شده و به علت کسری موجودی وصول نشده است. اما قید زمان در صورتی که عرف بازار معلوم باشد اگر تا ۴۵ روز مراجعه نشود ضمانت ساقط می شود، در این صورت شخص ثالث (امضاء کننده پشت چک) مسئولیتی نخواهد داشت.

خرید و فروش چک

سؤال ۷۲۸) آیا خرید و فروش چک به کمتر یا بیشتر از مبلغ آن جایز است و آیا فرقی بین چک مدت دار و چک روز در این مسأله وجود دارد؟

ص: ۱۶۹

جواب: اگر چک واقعی باشد به این معنی که صادر کننده چک بدهکار باشد و در مقابل بدهی چک داده باشد آن وقت گیرنده می¬تواند آن را به کمتر یا بیشتر از مبلغ آن بفروشد ولی اگر چک واقعی نباشد جایز نیست.

نقد و نسیه

سؤال ۷۲۹) فقیری به فرد پولدار می گوید خانه ای را ۸۰ میلیون نقد بخرد و ۱۰۰میلیون نسیه به وی بفروشد، آیا چنین معامله ای صحیح است؟

جواب: اگر واقعاً برای خودش بخرد، سپس به دیگری نسیه و به مبلغ بیش تری بفروشد، اشکال ندارد.

ص: ۱۷۰

اجاره

اجیر گرفتن

سؤال ۷۳۰) اگر کسی یک سال نماز را در مقابل صد هزار تومان قبول کند آیا می تواند دیگری را برای انجام همین یک¬سال نماز به مبلغ نود هزار تومان اجیر کند؟

جواب: در صورتی که مباشرت خود مستاجر شرط نشده باشد، استیجار دیگری به مبلغ کم تر جایز است به شرط این که چند روز از نماز و روزه را خودش انجام داده باشد.

سؤال ۷۳۱) اگر شخصی انجام کاری را به مبلغی قبول کند، آیا می تواند آن را به کمتر از آن مبلغ به فرد دیگری واگذار نماید؟

جواب: به مبلغ مساوی و یا بیش تر از آن جایز است ولی به مبلغ کمتر از مبلغ معیّن اشکال دارد، بلکه ظاهر عدم جواز است مگر این¬که مقداری از کار را انجام دهد.

ملک مشارکتی

سؤال ۷۳۲) ملکی به صورت مشارکت خریده می شود. سپس یکی از شرکا سهم خود را به شریک دیگر اجاره به شرط تملیک می دهد به طوری که بعد ازپرداخت تمامی اقساط (که بیش از پولی است که شریک برای آن سهم داده بود) قسمت مورد اجاره به ملکیت مستاجر درآید،آیا این کار جایز است؟

جواب: اگر از اوّل قصد تملیک کند، اشکالی نیست. اگر اساساً اجاره می دهد و تنها شرط می کند پس از سپری شدن مدت اجاره، ملک به خودی خود مال مستاجر شود (به شرط نتیجه) گرچه این شرط بدون اشکال نیست ولی صحت آن بعید نیست.

خیارات

سؤال ۷۳۳) آیا خیاراتی که در بیع جاری است، در اجاره هم جریان دارد و در این جهت فرقی بین اجاره عقدیه و اجاره معاطاتی هست؟

جواب: غیر خیار مجلس و خیار حیوان و خیار تاخیر، در اجاره تمام خیارات جاری است. اعم از معاطاتی یا عقدی.

اجاره خانه به شرط قرض

سؤال ۷۳۴) در اجاره خانه اگر شرط شود مستاجر مبلغ معینی به موجر قرض دهد و در مقابل وجه اجاره را کمتر بدهد جایز است؟

جواب: احوط این است که مالک، خانه را به مبلغی اجاره دهد و شرط کند که مبلغ معینی را به او قرض دهد، در این صورت اشکالی نیست.

سؤال ۷۳۵) آیا جایز است خانه ای را که اجاره کرده ام با جلب رضایت صاحبخانه به مبلغی بیش تر به کسی اجاره دهم؟

جواب: جایز نمی باشد مگر تغییری در مورد اجاره داده باشد مثلاً یک خط تلفن یا یک دستگاه کولر نصب کند.

دلالی

سؤال ۷۳۶) دلّالی با صاحب خانه شرط می کند که برای منزلش مستاجر پیدا کند و در مقابل مبلغی معین را از اجاره خانه برای خود بردارد. چنین کاری جایز است؟

جواب: به عنوان حق الزحمه جایز می باشد.

اجاره زمانی

سؤال ۷۳۷) اجاره زمانی یک منزل به چند نفرچه حکمی دارد؟ (مثلا صاحبخانه به مدت پنج سال یک خانه را در ماه اوّل به زید، ماه دوم به عمرو و... اجاره دهد)

جواب: اگر مدت اجاره و ثمن آن معیّن شود، مانعی ندارد.

اجاره وسایل

سؤال ۷۳۸) اجاره وسایل اعتباری مانند تلفن همراه چه حکمی دارد؟

جواب: مانعی ندارد.

ص: ۱۷۲

سؤال ۷۳۹) اگر موجر و یا مستاجر کافر شد (مثلاً بهایی) آیا اجاره باطل می شود؟ در این صورت تکلیف چیست؟

جواب: در اجاره مسلمان بودن شرط نیست، ولی بهتراست با این گروه معامله نشود. اگر موجب پیشرفت آنان شد، معامله باطل است.

اجاره ملک

سؤال ۷۴۰) شخصی ملکی را اجاره کرده که در سال مقدار معینی از محصول همان ملك را به صاحب آن بدهد. آیا چنین اجاره ای صحیح است؟ اگر در اثرعوامل طبیعی مانند برف و آفت و... محصول به دست آمده حتی کم تر از حق الزحمه کارگران باشد چه باید کرد؟

جواب: در فرض مزبور حتی اگر محصول زیاد هم باشد اجاره باطل است.

چگونگی اجاره

سؤال ۷۴۱) آیا صحیح است که در اجاره مال الاجاره را معین کنند ولی مدت اجاره را معلوم نکنند؟

جواب: در فرض مزبور اجاره باطل است.

اجاره خودرو

سؤال ۷۴۲) شخصی ماشینی را با این شرط که از شهرخارج نکند اجاره کرده ولی تخلف کرده و خودرو در خارج شهر از بین رفته است. آیا علاوه بر این که ضامن قیمت خودرو می باشد، اجاره بهای خودرو را هم باید بدهد؟

جواب: بله هم ضامن خودروست و هم اجاره بهای تعیین شده را به مقداری که از خودرو استفاده نموده باید بپردازد.

ناتوانی اجیر از اتمام کار

سؤال ۷۴۳) شخصی اجیر شده در ماه رمضان ختم قرآن کند، پس از خواندن نصف یا بیشتر از آن، به واسطه عارضه ای چند جزء آن ناتمام می-ماند، اوّلاً: آیا می تواند باقیمانده را

در ماه شوال بخواند با وجود این¬که قرائت قرآن در ماه رمضان قید اجاره بوده؟ ثانیا: در صورت به هم خوردن اجاره باید تمام اجرت را مسترد کند یا به نسبت سهمی که باقیمانده؟

جواب: در فرض سئوال نسبت به مقداری که خوانده است، مالك اجرت می شود. نسبت به باقیمانده اگر دسترسی به موجر دارد، به او مراجعه کند وگرنه باید بقیه را در غیر ماه رمضان بخواند.

نیابت در نیابت

سؤال ۷۴۴) نائب، اختیار انتقال مورد نیابت به غیر را نداشته باشد، با این حال چون برای خودش مانع ایجاد شده، بدون اذن ورثه زنی را اجیر می کند که حج میقاتی برای متوفی انجام دهد. اگر نائب دوم در اثنا به واسطه عذری طواف را مقدم بر وقوف نماید یا این¬که در مشعر وقوف اضطراری بنماید،

اولاً: آیا با چنین حجی ذمه منوب عنه بری می¬شود؟

ثانیا: آیا اجیر دوم مستحق اجرت می¬گردد؟

جواب الف: بری بودن بعید نیست.

جواب ب: از موجر اوّل مستحق اجرت نمی باشد، بلی اگر بطلان اجاره را نداند از موجر دوم استحقاق اجرت را دارد.

فسخ اجاره

سؤال ۷۴۵) اگر مستاجر اوّل عین مستاجره را بدون اذن موجر به تصرف مستاجر دوم بدهد و مالك عقد اجاره خود را فسخ کند آیا می تواند ملك را از مستاجر دوم مسترد کند و در عین حال، اجرت المثل را از مستاجر اوّل بگیرد؟

جواب: ظاهراً می تواند ملك را از مستاجر بگیرد، چون با فسخ هر دو اجاره از بین می رود و می تواند اجرت المثل زمان قبل از فسخ را بگیرد.

ص: ۱۷۴

گرفتن خسارت تاخیر از مستاجر

سؤال ۷۴۶) آیا صاحب خانه می توانـد با مسـتاجر شـرط کند در صورت عدم تخلیه خانه در وقت مقرر چیزی بیش تر از اجاره بها بپردازد؟ آیا این زیاده ربا حساب نمی شود؟

جواب: ظاهراً می توانـد به شـرط این که معین باشـد و ابهامی نداشـته باشـد مثلاً بگوید «در صورت تأخیر باید صد هزار تومان بیش تر بدهی» ولی اگر بگوید «برای هر روز تأخیر فلان مبلغ بدهی» این شرط به جهت مجهول بودن صحیح نیست.

اجیر شدن برای عمل حرام

سؤال ۷۴۷) اگر راننـده تاکسی بدانـد مسـافرش برای گناه مثل زنا و سـرقت و... می رود، آیا شـرعاً رسانـدن چنین مسافری به مقصدش جایز است؟

جواب: جایز نیست.

ص: ۱۷۵

شراکت

گرفتن اجرت بابت اثاثیه

سؤال ۷۴۸) چند نفردر یک خانه شریک هستند. آیا شریکی که در خانه سکونت ندارد، می تواند اجرت المثل مطالبه کند و آیا کسانی که در خانه ساکن هستند به اندازه بودن اثاثیه شریک غیر ساکن حق مطالبه اجرت المثل از او را دارند؟

جواب: شریک می تواند اجرت المثل از شریک مطالبه کند. اگر بودن اثاثیه در منزل عرفاً اجرت داشته باشد، می توانند اجرت مطالبه کنند.

شراکت با بی ایمان

سؤال ۷۴۹) آیا می توان با کسی که اعتقاد به دادن حقوق شرعی ندارد، در کار و تجارت شریک شد؟

جواب: شراکت با چنین اشخاصی اشکال ندارد ولی بهتر است با این گونه افراد شراکت نکنند.

شرکت در ابدان

سؤال ۷۵۰) چند نفر قرار می گذارند هر وقت کاری برایشان پیدا شد، با هم کار کنند و هر ماه درآمد را بین خود تقسیم کنند. آیا این گونه شراکت جایزاست؟

جواب: این شرکت در ابدان است و باطل می باشد ولی مصالحه اشکال ندارد.

باز کردن در جدید

سؤال ۷۵۱) بازکردن در جدید با عدم رضایت شریک¬های دیگر در کوچه بن بست چه حکمی دارد؟

جواب: ظاهرا اشکالی ندارد اگر صاحب یکی از خانه¬ها دری در آنجا داشته باشد و درب اول را ببندد و در دیگری باز کند.

ص: ۱۷۶

حق شفعه

سؤال ۷۵۲) شخصی از یکصد و نود و دو ساعت چاه و موتور آب شش ساعت سهم داشته است. سایر شرکا بدون اجازه او بقیه چاه را فروخته اند. آیا خریداران حق دارند بدون اجازه وی چاه را عمیق کنند؟

جواب: باید اجازه بگیرند.

سؤال ۷۵۳) دو نفر در خانه ای باهم شریک هستند. یکی مالک چهار دانگ و دیگری مالک دو دانگ است ولی زمین خانه اربابی می¬باشد و این دو نفر مالک اعیان خانه هستند. کسی که مالک چهار دانگ است، سهم خود را به شخص دیگری فروخته، در این حال آیا شریکی که مالک دو دانگ است حق الشفعه دارد؟

جواب: بلی ظاهرا حق شفعه دارد.

شراکت با صغیر

سؤال ۷۵۴) دو نفر در یک مغازه شریک و با هم مشغول کسب بودند ولی یکی از دو شریک از دنیا رفته و از او چند فرزند صغیر باقی مانده، باقی ماندن شریکی که در قید حیات است در شرکت با فرزندان صغیر شریک مرحومش چگونه است؟

جواب: با مردن شریک، شراکت باطل می شود و به اذن ولیّ (سرپرست صغیرها) می توان شرکت را تجدید کرد.

اجبار شریک به تعمیر

سؤال ۷۵۵) شخصی فوت نموده و ترکه او تقسیم شده که از خانه دو طبقه، طبقه فوقانی به یک فرزند و طبقه تحتانی به دیگری رسیده است. اگر طبقه بالا خراب شد، مالک حق تعمیر آن را دارد یا این که حق او تمام شده؟ اگر طبقه پایین خراب شود و به همین دلیل مالک طبقه فوقانی نتواند از آن استفاده کند، آیا می تواند مالک طبقه پایین را مجبور به ساختن و تعمیر کند؟

ص: ۱۷۷

جواب: در فرض اول حق دارد که طبقه بالا را درست کند. در فرض دوم حاکم شرع می تواند مالک طبقه پایین را اجبار کند.

قیمت روز یا مقدار شراکت

سؤال ۷۵۶) شخصی ساختمان ناقصی را که هشتاد میلیون برای آن خرج کرده، با شخصی دیگری شریک می شود به این شرط که چهل میلیون در ساختمان خرج کند ولی شریک هشت میلیون خرج کرده، حالا که ساختمان را به قیمت روز فروخته اند، آیا به نسبت چهل میلیون شریک می-شود؟

جواب: ظاهرا به نسبت هشت میلیون حق دارد و به همین مقدار با هم مصالحه کنند.

ص: ۱۷۸

مضاربه

مضاربه بانک

سؤال ۷۵۷) حکم مضاربه ی بانکی چیست؟

جواب: این گونه مضاربه ها اشکال دارد که اشاره می¬کنیم:

الف) در مضاربه بایـد خسارت از صاحب مال باشـد ولی در مضاربه¬ی بانکی این حالت وجود نـدارد بلکه هیچ وقت مالك خسارات را از بانك قبول نمی¬کند. براین اساس این¬گونه مضاربه به قرضی بر می گردد که سود آن حرام است.

ب) در مضاربه ها شرط است که منفعت با عامل به نسبت تقسیم شود، مثلا بگویند سود بالمناصفه (پنجاه به پنجاه) بین عامل و صاحب مال تقسیم می¬شود در حالی¬که در معاملات بانکی می گوینـد مثلا هجده درصد سود برای صاحب مال است که بدون اشکال نیست و به ربا شباهت دارد.

ج) بسا بانک ها با پول مردم، خودشان تجارت نمی کنند بلکه به شخص ثالث داده، با او مضاربه می کنند مثلا مقداری پول به بانک مرکزی با سود هجـده درصد می دهند، در حالی که در این کار مجاز نیسـتند. گذشـته از آن، پول کدام صاحب پول به بانـک مرکزی داده می شـود و سـود آن چطـور به همه مشـتری هـا برابر داده می شود؟ اگر پول همه است که متصور نیست و خارجیت ندارد.

د) بانـک¬ها با پول مشتری ها تجارت نمی کننـد. ای بسا برای خود ساخت و ساز می کننـد یا در پروژه های مختلف سـرمایه گـذاری می نماینـد و یـا دیر کرد می گیرنـد که در تمـام بانـک ها مرسوم است و ربا می باشـد و هیـچ راه حلی برای آن قابل تصور نیست یا به باغ ها و مزارع وام می دهنـد و سود می گیرند. آیا به عنوان خرید از صاحبان باغ است یا به عنوان مساقات و مزارعه است یا نوع دیگر؟ هر کدام باشد، بدون اشکال نیست چون مزارعه و مساقات تجارت نیست

ص: ۱۷۹

و خرید هم در کار نیست. تصحیح مضاربه در بانک ها بسیار مشکل می باشد. با وجود این اشکالات و اشکالات دیگر تصحیح سپرده ها چه دراز مدت و چه کوتاه مدت مشکل است.

بلی اگر صاحب پول بانک را وکیل کند که با پول آن کار کند و طبق موازین شرعی سود دهد و احتمال بدهد که بانک طبق شرع عمل می کند، دریافت سود اشکال ندارد.

همچنین اگر پولی را به امانت مثل سپرده های حج و عمره در بانک بسپارد در این صورت دریافت پول اشکالی ندارد.

مصالحه در سود مضاربه

سؤال ۷۵۸) پولی را به شخصی دادم تا با آن کار کند و سود حاصل را به طور مساوی تقسیم کنیم. حالا می گوید به علت داشتن شریک به طور دقیق نمی توانم سود حاصل را حساب کنم و اظهار می دارد مبلغ سود به طور تقریبی است. آیا مضاربه ی بین ما صحیح است؟

جواب: پس از قرارداد صحیح اگر طرفین بر سود تقریبی مصالحه کنند، مانعی ندارد.

سؤال ۷۵۹) در عقد مضاربه و مانند آن آیا جایز است درصد سودی را که برای عامل یا صاحب سرمایه مشخص شده است، به مقدار معینی از پول مصالحه کرد؟

جواب: اگر اصل مضاربه به حساب درصد شده، خالی از اشکال نیست و منافع مال صاحب پول است و عامل اجرت بر می دارد. در عین حال مصالحه اشکالی ندارد.

سؤال ۷۶۰) آیا مضاربه از عقود لازمه است که پس از عقد نمی توان آن را به هم زد؟

جواب: ظاهراً از عقود جایز می باشد و می توان آن را به هم زد.

سؤال ۷۶۱) آیا معاطات و فضولیت در مضاربه جریان دارد؟

جواب: بلی هر دو در مضاربه جاری است.

سؤال ۷۶۲) آیا در مضاربه خسارت تقسیم می¬شود؟ اگر خسارت به عهده ی مالک باشد، آیا می تواند از ابتدا شرط کند که خسارت به عهده ی هر دو باشد؟

جواب: خسارت به عهده مالك است و این گونه شرط باطل است. اگر شرط کند که عامل متعهد شود مثلا نصف خسارت را جبران کند، شرط جایز است. اگر جبران نکرد، خلاف شرط عمل نموده است.

سؤال ۷۶۳) اگر مضاربه از جهت اخلال به بعضی شروط فاسد باشد، سودی که به دست آمده چه حکمی دارد؟ آیا عامل مستحق اجرت المثل می باشد؟

جواب: بلی سود مال صاحب پول است و عامل مستحق اجرت المثل می باشد.

اختلاف در مضاربه

سؤال ۷۶۴) هرگاه مالك و عامل در مقادیر زیر نزاع کنند و بینه ای هم نباشد، قول کدام یک مقدّم است؟

الف) در مقدار راس المال،

ب) در میزان سود

ج) مقدار سهم عامل

جواب الف: قول عامل با قَسَم مقدّم است.

جواب ب: قول عامل مقدّم است ولی اگر متهم باشد، با بینه یا قَسَم قبول است.

جواب ج: قول مالك مقدم است.

تقسیم برابر سود

سؤال ۷۶۵) شخصی مبلغی پول به کاسبی می دهد که با آن کار کند و آخر سال هرچه منفعت به دست آورد، نصف کنند. آیا چنین قراردادی صحیح و شرعی است؟

جواب: اشکالی ندارد.

جعاله با فایده مضاربه

سؤال ۷۶۶) اگر مالك مال خود را در اختیار کسی بگذارد و بگوید: اگر با این مال تجارت کردی، سود حاصل به نصف یا ثلث از آن تو باشد و این عمل مضاربه نیست، بلکه

جُعاله است که فایده مضاربه را دارد، شرایط مضاربه در آن لازم نیست، لطفا نظرتان را در خصوص این سؤالات مرقوم فرمایید:

الف) آیا مالک (جاعل یا سرمایه گذار) می تواند پس از عقد قرارداد (سود حاصل از درآمد به صورت نصف) مبلغی را ماهیانه علی الحساب (به عنوان مثال ماهی ۳۵ هزار تومان) از عامل (کار کننده با پول سرمایه گذار) دریافت کند و در پایان قرارداد با یکدیگر مصالحه نمایند؟

ب) آیا مالک می تواند در ضررهای احتمالی که ناشی از بی تجربگی عامل می باشد، شریک نباشد؟

جواب الف: مالک می تواند مبلغ مزبور را دریافت و در آخر کار محاسبه کند.

جواب ب: اگر عامل افراط و تفریط نکند، ضامن خسارت نیست و همه ضرر متوجه صاحب سرمایه است مگر این که در عقد شرط شود.

ص: ۱۸۲

مزارعه و مغارسه

مغارسه

سؤال ۷۶۷) شخصی زمینی را به دیگری واگذار کرده که در آن درخت انگور بکارد و به مدت سی سال درخت و حاصل زمین بین صاحب زمین و غرس کننده بالمناصفه تقسیم گردد. صحت معامله در باغ و نخلستان ها و درخت های بی ثمر چگونه است؟

جواب: مغارسه مطلقاً صحیح نیست و اگر منافع را با رضایت طرفین تقسیم کنند حلال است.

مرگ موجر

سؤال ۷۶۸) چند نفر سال¬هاست که زارع زمینی می باشند. امسال صاحب زمین فوت شده و ورثه صغیر دارد. بعضی هم غایب هستند. آیا این افراد که در مزرعه او بوده اند می توانند در مزرعه نماز بخوانند؟ مهمان ها نمازشان در آن مکان صحیح است؟

جواب: اگر مجرد اذن در زراعت بوده به مجرد فوت مالک از بین می-رود و اگر اجاره بوده و مدت اجاره تمام شده، باید زمین را تخلیه کنند و یا با نظرحاکم شرع دوباره اجاره نمایند و گرنه نماز در آن جا باطل است و تصرف در آن زمین جایز نیست و اگر اجاره باقی است تصرف تا تمام شدن مدت اشکال ندارد.

ص: ۱۸۳

ودیعه و امانت

ودیعه

سؤال ۷۶۹) ودیعه یعنی چه؟

جواب: ودیعه یعنی چیزی را پیش کسی به امانت بگذارند که آن را حفظ کند.

سؤال ۷۷۰) آیا ودیعه از عقود جایز است یا لازم؟

جواب: از عقود جایز است.

سؤال ۷۷۱) اگر ودیعه نزد امانتدار تلف یا معیوب شود، امانتدار ضامن است؟

جواب: در ودیعه ضمان نیست مگر افراط و تفریط شود.

سؤال ۷۷۲) مقصود از تعدی و تفریط در نگهداری ودیعه چیست؟

جواب: مراد از تعدی این است که از حد معمولی بگذرند مثلا الاغ را بیش از حد معمول بار بزنند. تفریط یعنی این¬که در نگه داشتن مراقبت و مراعات نکنند.

سؤال ۷۷۳) در کتابخانه های عمومی معمولاـ کتاب های وقفی و غیر وقفی وجود دارد که به اعضا برای مطالعه می دهند. گاهی بعضی از اعضا کتاب ها را برده و باز نمی گردانند، آیا کتابدار و کسی که کتاب ها را به امانت داده، ضامن است؟

جواب: اگر به وظیفه خود عمل کرده، یعنی اگر کتاب¬ها وقفی است، شرط کند که به کتابخانه برگردانند و کتاب ها را به افراد مورد اعتماد بدهد و افراط و تفریط نکند، ضامن نیست.

ص: ۱۸۴

اموال گمشده و مجهول المالک

تملک اشیای گم شده

سؤال ۷۷۴) در اماکن عمومی مثل حرم امامان و امامزادگان اموال و اشیای گمشده بسیاری وجود دارد که با گذشت مدت های مدید کسی برای گرفتن آن ها مراجعه نکرده است. حکم اشیا را بیان فرمایید.

جواب: اگر اعلام کرده و از پیدا کردن صاحبانشان مایوس شده اند، با اجازه حاکم شرع صدقه می دهند.

سؤال ۷۷۵) اگر چیزی را که مال کسی است و زمین افتاد با دست یا پای خود به کناری بزند ولی آن را برندارد، حکمش چیست؟

جواب: این کار را اخذ نمی گویند و حکم لقطه ندارد.

سؤال ۷۷۶) اجناس و اشیایی که در سرزمین های غیر اسلامی پیدا می شود، چه حکمی دارد؟

جواب: یابنده می تواند تملک کند.

سؤال ۷۷۷) اشخاصی که در مراکز خدمات شهری مشغول به کار هستند، گاه اشیایی را پیدا می کنند که با کمی هزینه کردن قابل استفاده می شود. به طورکلی نسبت به اشیایی که پیدا می شود مانند قاب عکس کهنه، اسباب بازی های پلاستیکی که کمی خراب شده، کفش یا لباس های مستعمل چه وظیفه ای دارند؟

جواب: در صورتی که مالکان شان اعراض کرده اند، تملک مانعی ندارد.

سؤال ۷۷۸) لقطه را پس از یاس از پیدا شدن صاحب آن می توان فروخت و قیمت آن را صرف بنایی و تعمیر مسجد کرد بدون آن که به فقیر بدهد و وی قبض و قبول کند؟

جواب: پس از تملک خود می تواند در بنای مسجد صرف کند. اگر مالک پیدا شد، ضامن است.

هزینه اعلان گمشده (لقطه)

سؤال ۷۷۹) کسی که کیف پولی را پیدا کرده، آیا می تواند برای تهیه اعلامیه و آگهی جهت پیدا کردن صاحب آن و یا برای پست کردن کیف به صاحبش، از پول همان کیف بردارد؟

جواب: ظاهرا هزینه اعلام برعهده پیدا کننده است.

اشیای جا مانده فاسد شدنی

سؤال ۷۸۰) یک حلب روغن در ماشین جا مانده و خوف فساد روغن مذکور است. وظیفه صاحب ماشین را بیان فرمایید.

جواب: از طرف صاحب مال صدقه بدهد.

پیدا کردن شیء گمشده توسط فرد نابالغ

سؤال ۷۸۱) اگر بچه ی نابالغی چیزی پیدا کرد و برداشت، آیا ولیّ او می تواند بچه را راهنمایی کند که در جای خود بگذارد؟

جواب: بعید نیست جایز باشد.

مال حرام

سؤال ۷۸۲) وظیفه کسی که مال حرامی در اختیارش قرار گرفته و قدرت بازگرداندن آن را به صاحبش ندارد یا برای او مشکل است چیست؟

جواب: اگر قدرت بازگرداندن آن را به صاحبش ندارد، از طرف وی صدقه بدهد.

اموال دولتی و بانک

سؤال ۷۸۳) آیا اموال دولتی مجهول المالک هستند؟ اموال بانک ها چطور؟

جواب: این اموال مال دولت است و در حکم مجهول المالک نیست.

پول بانک

سؤال ۷۸۴) دسته اسکناس از بانک گرفته ایم که باند بانک دیگری روی آن است و مبلغی اضافه دارد، تکلیف چیست؟

جواب: اگر اضافه از مسئول بانک است یا از خزانه ی بانک باید برگردانده شود. اگر معلوم نشد، حکم مجهول المالک را دارد و باید از طرف صاحب آن صدقه بدهد.

ص: ۱۸۶

غصب

ملک غصبی

سؤال ۷۸۵) در زمـان شوروی سـابق از طرف دولت ساختمـان هـایی برپا شـده و در اختیار مردم قرار گرفته است. الان ساکنان خانه ها شک دارنـد که آیا از صاحبان زمین ها رضایت گرفته شـده یا نه. با توجه به این که پیدا کردن صاحبان بسـیار مشـکل است و شاید اگر پیدا شوند رضایت ندهند، نماز و سایر اعمال در این خانه ها چه حکمی دارد؟

جواب: اگر ممکن است صاحبـان آن خانه ها پیـدا شونـد، بایـد آن¬ها را پیـدا کرد و رضایت گرفت وگرنه در حکم مجهول المالک می شود. در صورتی که خودشان محتاج باشـند، جایزاست به عنوان مجهول المالک تصـرف کنند. عبادت هایشان در آن جا صحیح است.

سؤال ۷۸۶) شخصی می داند که پدرش ملکی را غصب کرده است. آیا می تواند از آن استفاده کند؟

جواب: جایز نمی باشد.

سؤال ۷۸۷) آیا غاصب غیر از خلع ید از چیزی که غصب کرده است، وظیفه دیگری هم نسبت به صاحبان مال دارد؟

جواب: باید آن را به صاحبش برگرداند و رضایت مالک را برای تصرفاتی که کرده است، جلب کند.

تصرفات شهرداری

سؤال ۷۸۸) شـهرداری در زمین مواتی تصـرف کرده و در آن حوض بنـا نموده است و نیز منـازل مردم را با قیمتی که از طرف آن هـا تعیین شـده، خریـده و میـدان و پـارک و بوسـتان درست کرده است. وضو گرفتن و نمـاز خوانـدن در این مکان ها چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض اوّل جایز است. در فرض دوم هم اگر با رضایت صاحبان املاک خریده است اشکال ندارد.

ص: ۱۸۷

وظیفه غاصب

سؤال ۷۸۹) اگر تسلیم عین مغصوب به مالك برای غاصب متعذر باشد، وظیفه غاصب چسیت؟

جواب: باید به حاکم شرع رجوع کند و در حکم مجهول المالك می باشد.

ضمان غصب

سؤال ۷۹۰) شخصی مالی را غصب نمود و شخص دیگری همین مال را از غاصب اوّل غصب کرد. شخص ثالثی آن را از دومین غاصب غصب کرده و مال در دست آخرین غاصب تلف شده است. مالك به کدام غاصب می تواند رجوع کند و مثل یا قیمت را بگیرد؟

جواب: به هرکدام خواست رجوع می کند. اگر به اوّلی رجوع کرد، وی به دومی رجوع می کند و همین طور... اگر از دومی یا سومی گرفت، نمی-تواند به اوّلی رجوع کند.

سؤال ۷۹۱) هر گاه کسی مثلا گوسفندی را غصب کند و سپس از مالك بخواهد آن را ذبح کند، مالك با اعتقاد به این که مال آن شخص است، آن را ذبح نماید، آیا غاصب ضامن است؟

جواب: غاصب ضامن است.

سؤال ۷۹۲) هرگاه رد عین غصبی به مالک مستلزم ضرر باشد و باعث خرابی قسمتی از ساختمان شود، چه باید کرد؟

جواب: در هر صورت باید رد کند یا رضایت مالك را به دست آورد.

سؤال ۷۹۳) هرگاه مال مغصوبی باقی باشد اما قیمت آن تنزل کرده باشد، آیا غاصب ضامن نقصان قیمت است؟

جواب: ظاهرا وظیفه اش رد عین است گرچه تحصیل رضایت مالك بهتر است و در صورتی که عرفاً از مالیت افتاده لازم است جبران کند.

ص: ۱۸۸

وظیفه اطرافیان غاصب

سؤال ۷۹۴) منزل مسکونی من غصبی است و شوهرم اجازه ی بیرون رفتن برای ادای نماز نمی دهد. تکلیف چیست؟

جواب: هر گونه تصرف در مکان غصبی حرام است در این مورد اذن شوهر لازم نیست.

ضمان منافع

سؤال ۷۹۵) شخصی مال یا ملکی را غصب نمود و از آن استفاده برد و پس از مدتی در دست او تلف شد. فقط ضامن اتلاف مال است یا ضامن منافع هم هست؟

جواب: ضامن منافع تا روز تلف می¬باشد.

تصرف در طبقات مسجد

سؤال ۷۹۶) مسجدی در بنای اولیه اش فاقد زیرزمین و طبقات فوقانی بوده، موقع بازسازی در چندین طبقه زیرزمین و فوقانی بازسازی شده، آیا همه طبقات حکم مسجد را دارد؟ آیا می شود از طبقات به عنوان غذاخوری یا کتابخانه و کانون فرهنگی استفاده کرد؟

جواب: همه طبقات حکم مسجد را دارد و کارهای خلاف شئون مسجد نباید در آن ها انجام بگیرد.

قرض و ربا

قرض به شرط اضافه یا کم

سؤال ۷۹۷) اگر کسی چیزی را قرض بدهد و شرط کند که جنس دیگری را به او به کم تر از قیمتش بفروشد یا جنسی را به بیش تر از قیمتش از او بخرد، آیا این کار صحیح است؟

جواب: این قرض صحیح نیست و ربا است. بلی اگر قرض گیرنده جنس را به قرض دهنده به کم تر از قیمیت بفروشد یا به زیادتر بخرد و شرط کند که به او مقداری قرض بدهد، مانعی ندارد اگرچه نتیجه یکی است.

سؤال ۷۹۸) اگر کسی قرض بگیرد و شرط اضافه کند، آیا این کار صحیح است؟

جواب: آن چه صحیح نیست، شرط اضافه به نفع قرض دهنده است. پس اگر شرط اضافی به گیرنده قرض باشد، مانعی ندارد. مثلاـ اگر تاجری برات (حواله) بدهد و شرط اضافی کند، برای برات دهنده حرام می شود، ولی اگر شرط اضافی از برات دهنده باشد، برای برات گیرنده مانع ندارد. مثل این که علی صد هزار تومان به تاجری بدهد و بگوید: نود هزار تومان در شهر دیگر به محمد بدهد، این شرط مانعی ندارد ولی اگر صد هزارتومان بدهد و شرط کند که صد و ده هزار تومان در شهر دیگری به محمد بدهد، حرام می¬باشد.

سؤال ۷۹۹) شخصی به دیگری مبلغی را قرض می¬دهد و شرط می¬کند که مثلا دو ماه دیگر جنس معیّنی را به قیمت ارزان تر حساب نماید. آیا این معامله صحیح است؟

جواب: اشکال دارد، بلکه جایز نیست.

سؤال ۸۰۰) شخصی دارای حساب بانکی است و پول نیاز دارد و ناچار است از کسی قرض بگیرد. آیا جایز است مبلغ مورد نیاز را به صورت یک ساله از طرف مقابل به مبلغی زیاد تر بخرد و در برابر آن چک یک سال بعد را بدهد؟

جواب: جایز نیست.

ص: ۱۹۰

حواله

سؤال ۸۰۱) اگر علی به محمد مبلغ صد هزار تومان نقد یا مدت دار بدهکار باشد و محمد مبلغ مزبور را به شخص ثالث به مبلغی کم تر نقدا بفروشد که شخص ثالث آن را مثلا یک ماه بعد از علی بگیرد صحیح است؟

جواب: ظاهرا مانعی ندارد.

تهاتر

سؤال ۸۰۲) اگر کسی یک تن قند را با یک تن شکر معاوضه نماید و مبلغی به عنوان اجرت ساختن قند بگیرد و یا یک کیلو طلای ساخته شده مثل النگو و انگشتر و... را با یک کیلو شمش طلا به اضافه ی مبلغ دستمزد معاوضه کند، معامله صحیح است؟

جواب: این کار ربا و حرام است و برای فرار از ربا باید شکر یا شمش طلا را به قیمت به طرف مقابل بفروشد، سپس قند یا طلای ساخته شده را به قیمت از طرف مقابل بخرد و بعد تهاتر کند و مبلغ اضافی را بگیرد.

شرط سود

سؤال ۸۰۳) شخصی به کسی مبلغی را قرض می دهد ولی سود معیّنی شرط نمی کند بلکه می گوید چیزی به من بده، آیا این قرض حکم ربا دارد؟

جواب: بلی در حکم رباست ولی اگر چیزی نگوید و طرف چیزی بدهد، پول اضافه حلال است.

تصرف خانه مدیون

سؤال ۸۰۴) شخصی خانه بدهکار را از طریق مزایده بابت طلب تصرف کرده، آیا تصرف جایز است؟

جواب: خانه مسکونی از مستثنیات دیون است و طلبکار نمی تواند بابت طلب خود آن را تصرف نماید و اگر خود بدهکار آن را به تصرف طلبکار درآورد، بهتر عدم قبول است مگر این که خانه چند قسمت باشد و مدیون به آن قسمت نیازی نداشته باشد.

ص: ۱۹۱

شرط مدت سپرده در وام

سؤال ۸۰۵) موسسه ای مثل صندوق قرض الحسنه وام بدون ربح و سود می دهد ولی شرط این است که وام گیرنده از شش ماه پیش مبلغی را در صندوق سپرده بگذارد. آیا این عمل صحیح است؟

جواب: این شرط از طرف موسسه یا شخص اشکال دارد.

ربا از کافر و بانک

سؤال ۸۰۶) ربا گرفتن و ربا دادن به کفار و بانک¬های اسلامی چه حکمی دارد؟

جواب: ربا گرفتن از کفار جایز است اما ربا دادن به آنان جایز نیست. ربا گرفتن و ربا دادن از بانک های اسلامی جایز نیست، نیز و معامله ربوی با کافر ذمی که به شرایط ذمه عمل می کند، جایز نمی باشد. بلی بعد از معامله گرفتن سود از بابت قاعده الزام جایز می باشد.

تورم

سؤال ۸۰۷) آیا محاسبه نرخ تورم در دیون و مطالبات ربا محسوب می شود؟

جواب: اشکال دارد.

دیرکرد

سؤال ۸۰۸) آیا خسارت تاخیر پرداخت بدهی شرعی می باشد؟ اخذ این نوع خسارت از کفار چه حکمی دارد؟

جواب: شرعی نیست و در مورد کفار از باب تقاص مانعی ندارد.

سؤال ۸۰۹) اگر خسارت تاخیر پرداخت بدهی به صورت شرط ضمن عقد لازم باشد، اخذ آن جایز است؟

جواب: اگر معیّن باشد جوازش بعید نیست مثلاـ بگوید: اگر برای وصول مبلغی را خرج کردم و یا بگوید اگر یک ماه دیر کردی صد هزار تومان باید بدهی ولی اگر بگوید: در صورت تأخیر برای هر ماه فلان قدر می گیرم غیر از ماه اوّلش حرام است.

کارمزد

سؤال ۸۱۰) قرض به شکل کارمزد چه حکمی دارد؟

جواب: صحیح نیست و رباست. مثلاً اگر بصورت ۴ درصد باشد.

سؤال ۸۱۱) آیا می توان با رئیس شعبه بانک عوض معامله ربوی بیع شرط کرد؟

جواب: اگر رئیس شعبه اختیار داشته باشد، مانعی ندارد.

قرض الحسنه محلی (قرعه کشی)

سؤال ۸۱۲) در محله ما همسایه¬ها صندوق قرض الحسنه ای به این صورت تشکیل داده اند که هر یک از اعضا هر ماه مبلغی معیّن حق السهم می دهد. در هر ماه به صورت قرعه به یک یا چند نفر از اعضا مبلغی مشخص قرض می دهند. برای ماه بعد نام افرادی که قرض گرفته اند، خط می خورد و افراد دیگری در قرعه شرکت می کنند. این کار ادامه می یابد تا همه وام بگیرند، سپس دوباره قرعه کشی با شرکت همه از نو شروع می شود. آیا چنین کاری جایز است؟

جواب: خالی از اشکال نیست.

معامله پول با پول

سؤال ۸۱۳) معامله پول با پول چه حکمی دارد؟

جواب: نقد به نقد ایرادی ندارد ولی در نسیه اشکال دارد مگر این که مثلاـ ریال را به دلار یا پول های خرد را با اسکناس معامله کنند. باید ثمن و مثمن در اوصاف اختلاف داشته باشند و گرنه قرض می شود. در عین حال اگر انسان بتواند در فرض اتحاد، معامله کند صحیح می شود.

سؤال ۸۱۴) آیا جایزاست مثلا مبلغ یک میلیون دلار را به مدت یک سال به مبلغ مثلا نهصد میلیون تومان بفروشیم؟

جواب: صحیح است.

ص: ۱۹۳

مطالبه عین در قرض

سؤال ۸۱۵) آیا در قرض عقد و صیغه لازم است؟ در هر صورت اگر عین باقی باشد، قرض دهنده می تواند آن را مطالبه کند؟

جواب: بلی عقد لازم است ولی لفظ لازم نیست. با اخذ و اعطا هم محقق می شود (که عرفاً معاطات گفته می شود) و قرض دهنده حق مطالبه عین را ندارد گرچه در صورت مطالبه بهتر است عین داده شود.

قیمت روز یا زمان قرض

سؤال ۸۱۶) در موردی که مال قرض شده قیمتی باشد مانند گوسفند که قیمت بر ذمه قرض گیرنده ثابت می شود، نه مثل، آیا باید قیمت زمان قرض گرفتن را بدهد یا قیمت وقت پرداخت بدهی؟

جواب: مشهور قیمت وقت قرض است، ولی در صورت اختلاف در قیمت، احتیاط این است که با مالك مصالحه کند.

قبض و اقباض

سؤال ۸۱۷) آیا در قرض قبض و اقباض شرط است؟

جواب: قبض در قرض شرط است.

وکالت در قرض

سؤال ۸۱۸) شخصی وکیل است از طرف وام دهنده، پول او را به وام گیرنده بدهد، سپس اقساط را از وام گیرنده و بدهکار جمع آوری کرده و به طلبکار برگرداند و برای این کار از بدهکار اجرت بگیرد بدون این¬که میان طلبکار و بدهکار شرطی باشد. آیا چنین کاری صحیح است و ربا نیست؟

جواب: اگر در مقابل عمل اجرت بدهد، اشکالی ندارد.

اضطرار در پرداخت ربا

سؤال ۸۱۹) اگر کسی از روی اضطرار برای حفظ جان خود یا عیال و اولادش قرض ربوی بگیرد، آیا چنین کاری صحیح است؟

جواب: اگر واقعاً ضرورت باشد، اشکالی ندارد.

استثنائات دَین

سؤال ۸۲۰) مستثنیات دَین را بیان فرمایید.

جواب: مستثنیات دین عبارت است از خانه و لباس که به آن احتیاج داشته باشد بلکه هر چیزی که در زندگی به آن نیاز دارد و بدون آن در عسر و حرج باشد.

ربا بین زن و شوهر

سؤال ۸۲۱) حلیت دریافت ربا بین مرد و همسر، در همسر صیغه ای هم جریان دارد؟

جواب: ظاهرا در این مسئله همسر دائمی و همسر متعه فرقی ندارند.

قرض گرفتن صدقه

سؤال ۸۲۲) قرض دهنده شرط کرده در سود پول شریک باشد و قرض گیرنده قبول کرده، آیا جایز است یا ربا حساب می شود؟

جواب: شرط سود مطلقاً حرام است مگر به عنوان مضاربه باشد و تمام شرائط مضاربه را که در توضیح المسائل گفته شده، داشته باشد.

تصرف در صدقه

سؤال ۸۲۳) آیا قرض کردن پول صدقه از نظر شرعی اشکالی دارد؟

جواب: احتیاطاً پس از اخراج صدقه در آن تصرف نکنند.

رهن

پول پیش

سؤال ۸۲۴) در اجاره منزل مرسوم است که پولی را پیش می گیرنـد و بابت اجاره مبلغی کم تر دریافت می کننـد. آیا این کار صحیح است؟ در صورت صحیح نبودن، راه صحیح چیست؟

جواب: در فرض سوال صـحیح است بدین معنی که مالك، خانه را به مقدار کم اجاره دهد. شرط کند مستاجر مبلغی به موجر قرض دهد ولی اگر مستأجر قرض بدهد و شرط کند خانه را ارزان¬تر اجاره کند، ربا و حرام است.

رهن در برابر قرض

سؤال ۸۲۵) شخصـی ملکی را نزد دیگری به مدت یك¬سال وثیقه گذاشـته و منافع یك سال را بنا گذاشـته با او صـلح کند. رهن گیرنـده فعلا در مـدت شـش ماه پول تهیه کرده و می خواهـد به او بدهد. آیا می تواند منافع را به او ندهد یا رهن دهنده می تواند مطالبه منافع نماید؟

جواب: اگر رهن را در مقابـل قرض داده و منـافع را در مقابـل قرض مصـالحه کرده، مصـالحه از ریشه باطل است و منافع، مال مالك می باشد.

بیع رهن

سؤال ۸۲۶) بیع عین مالی که رهن گذاشته اند، چه صورتی دارد؟

جواب: صحت آن بعید نیست ولی تا وقتی¬که در رهن است، نمی تواند تحویل دهد.

سؤال ۸۲۷) اگر راهن قبل از انفکاك رهن بدون اذن مرتهن عین مرهونه را به کسـی بفروشد و با ثمن آن دین خود را ادا کند و ملك را از رهن خارج نماید اما پس از فك رهن آن را به مبلغ بالاتری به شـخص دیگری منتقل کند، حکم به صحت کدام یك از دو معامله می شود؟

جواب: ظاهراً معامله اوّل صحیح است و دومی باطل.

ص: ۱۹۶

حَجر

حَجر

سؤال ۸۲۸) معنی شرعی حجر چیست؟

جواب: ممنوع بودن شخص از تصرف در اموال خود را حجر می گویند.

سفاهت و دیوانگی

سؤال ۸۲۹) لطفا معنای سفیه را بیان فرمایید.

جواب: کسی که مال خود را در جاهای بیهوده صرف می کند.

سؤال ۸۳۰) ولیّ کسی که پس از بلوغ و رشد، دیوانگی بر او عارض شده کیست؟

جواب: پدر و جد اوست و باید از حاکم شرع اجازه بگیرند.

سؤال ۸۳۱) آیا جایز است سفیه از قصاص عفو کند؟

جواب: جایز می باشد.

سؤال ۸۳۲) ازدواج و طلاق دادن سفیه چه صورتی دارد؟

جواب: ازدواج سفیه اشکال دارد لذا باید به اذن ولیّ باشد ولی طلاق مانعی ندارد.

سؤال ۸۳۳) قسم و نذر سفیه صحیح است؟

جواب: در صورتی که موجب تصرف در مال نباشد، صحیح است.

سؤال ۸۳۴) آیا جایز است اموال سفیه در اختیارش گذاشته شود؟

جواب: تا وقتی که رشدش محرز نشده جایز نیست.

افلاس

سؤال ۸۳۵) مفلس به چه کسی گفته می شود؟

جواب: کسی که بدهی او از داراییش بیشتر باشد.

سؤال ۸۳۶) شرایط حجر مفلس را بیان فرمایید.

ص: ۱۹۷

جواب: اگر نزد حاکم شرع ثابت شود که بدهی شخص بیش تر از داراییش می باشد، با مطالبه طلبکاران حاکم او را از تصرّف در اموالش منع می کند و او محجور می شود و تصرفاتش در مالش باطل می شود.

سؤال ۸۳۷) اگر مفلس بعد از حجر اقرار به دین نماید، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر طلب کارها قبول کردند، آن هم شریک می شود و اگر قبول نکردند به مجرد اقرار شریک نمی شود.

تصرف زن در اموال خود

سؤال ۸۳۸) تصرف زن در اموال خود بدون اجازه شوهر جایز است؟

جواب: در غیر نذر و یمین (قَسَم) و عهد مانعی ندارد.

ص: ۱۹۸

ضمان

ضمان سرپرست

سؤال ۸۳۹) اگر طفلی مال کسی را تلف کند، آیا ولیّ او ضامن است؟

جواب: ضمان به ذمه طفل تعلق می گیرد. اگر مال داشته باشد، از مال او برمی دارند وگرنه پس از بلوغ باید بپردازد.

ضمان ذبح کننده

سؤال ۸۴۰) ذابح در ذبح اشتباه کرده و حیوان میته شده، آیا ضامن است؟

جواب: بلی اگر از محل، ذبح نکرده باشد و حیوان میته شود، ضامن است.

ضمان مال و جان

سؤال ۸۴۱) الف: دیواری سر راه خراب شده و مال یا نفسی به واسطه-ی آن تلف شده، آیا صاحب دیوار ضامن است؟

جواب: اگر بداند که خراب است و تعمیر نکند یا دیوار را ویران ننمایند، ضامن است.

ب: اگر کسی چیزی مانند پوست هندوانه یا خربزه و یا نظیر آن ها را در معابر بریزد و این امر باعث شود شخصی به زمین بخورد و صدمه ببیند، آیا ضامن است؟

جواب: ضامن است.

ضمان کننده کار

سؤال ۸۴۲) جنسی را به خیاط و نظیر وی داده اند تا آن را بدوزد یا بسازد، ولی جنس را فاسد کرده و معیوب شده، آیا ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

سؤال ۸۴۳) باربری پایش لغزیده و محموله شکسته، آیا ضامن است؟

جواب: باربر ضامن نیست مگر این که افراط و تفریط کند.

سؤال ۸۴۴) دو نفر کالاهای شخصی را آتش زده و اعتراف کرده اند. اما هریک اصرار می کند که نفت را روی کالاها ریخته و دیگری کبریت زده است. چیست؟

جواب: بعید نیست مساله از موارد تحالف باشد. (یعنی هر دو طرف قسم بخورند) و اگر تحالف کردند مشترکاً ضامنند.

سؤال ۸۴۵) آیا شکسته شدن ظروف مسجد به طور ناگهانی هنگام جابجایی یا هنگام مراسم موجب ضمان می شود؟

جواب: اگر افراط یا تفریط نشده است، ضمان ندارد.

ضمان مست

سؤال ۸۴۶) آیا شرب خمر (که موجب از دست دادن عقل و شعور هنگام مستی است) موجب از بین رفتن ضمان می شود؟ به این صورت که بگوییم اگر کسی در حالت مستی دست به جنایتی زد یا موجب خسارت شد، ضامن نیست؟

جواب: شخص در حال مستی ضامن است و مستی بر طرف کننده ضمان نیست.

ضمان صاحب حیوان

سؤال ۸۴۷) اگر حیوانی اهلی مانند اسب و گاو به شخصی آسیب برساند یا به چیزی خسارت وارد نماید، آیا صاحبش ضامن است؟

جواب: اگر صاحبش در حفظ آن قصور و کوتاهی کرده باشد، ضامن است.

سؤال ۸۴۸) زراعت این جانب را گوسفندان کسی خورده و پایمال کرده اند و چند نفر ریش سفید و خبره زمین را دیده، مبلغ خسارت را از صاحب گوسفندان گرفته و به من داده اند. آیا تصرف من در پول صحیح و جایز است؟

جواب: اگر در حفظ و چراندن گوسفندان قصوری شده، مانع ندارد.

ضمان وکیل

سؤال ۸۴۹) وارث های میتی چون برادرشان از مادر آن¬ها نگهداری می کرده است، ارث خود را (که زمین کشاورزی و خانه بوده) بدون افراز و تقسیم در اختیار برادر خود قرار

داده انـد. وی در زمین هـا کشت کرده و در آن خـانه زنـدگی نموده، بر حسب حـال گاه زمین هایی را با زمین های اشـخاص دیگر معاوضه کرده است. حالا که وارث ها بعد از فوت مادر ارث خود را می خواهند، تکلیف زمین ها چیست و آیا معاوضـه زمین ها بدون اطلاع وراث دیگر جایز بوده است؟

جواب: اگر وی اختیار تام نداشته، تبدیل باطل است.

ضمان امانت گیرنده

سؤال ۸۵۰) اگر روی دیوار دانشـگاه یـا در کتـاب امـانتی کتابخـانه، خطی کشـیده شود، جبران خسـارت چیست؟ آیا نیازی به جبران دارد در حالی که سهواً این اتفاق رخ داده است؟

جواب: احتیاط در جبران است ولی لزوم آن معلوم نیست.

ضمانت در زمین خوردن

سؤال ۸۵۱) اگر شخصـی پوست هنـدوانه یـا موز و شبیه آن را در معـابر بریزد و بـاعث زمین خوردن شخصـی شود آیـا ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

ص: ۲۰۱

وکالت

اشاره

سؤال ۸۵۲) آیا جایز است در خصومات و مرافعات مدعی یا منکر هر دو وکیل بگیرند؟

جواب: مانعی به نظر نمی رسد.

مرگ موکل

سؤال ۸۵۳) آیا وکالت با مرگ موکل باطل می شود و وکیل حق فروش اموال موکل پس از مرگش را دارد؟

جواب: وکالت با مرگ موکل باطل می شود. وکیل پس از مرگ موکل حق فروش اموال را ندارد.

وکالت کودک

سؤال ۸۵۴) آیا بچه ممیز می تواند وکیل بگیرد؟

جواب: توکیل غیر بالغ جایز نیست.

سؤال ۸۵۵) آیا ولیّ طفل مانند پدر و جد می تواند در امور طفل وکیل بگیرد؟

جواب: اگر مصلحت تقاضا کرد، مانعی ندارد.

وکالت در حیازت

سؤال ۸۵۶) آیا وکیل گرفتن در حیازت مباحات صحیح است؟

جواب: بلی می توان شخصی را در حیازت و تحجیر وکیل کرد.

حدود وکالت

سؤال ۸۵۷) حدود وکالت در محاکم تا چه اندازه است؟ آیا وقتی که وکیل می داند حق با موکل نیست، باز می تواند از او دفاع کند تا از طریقی بتواند وی را حاکم کند؟ اگر در پرونده کیفری موکل قاتل است، وکیل می-تواند از قاتل دفاع کند تا تبرئه شود؟

جواب: وکالت برای احقاق حق می باشد. در غیر این صورت جایز نیست از موکل دفاع کند.

سؤال ۸۵۸) وکیلی متوجه می شود که موکل او قصد دارد مالی را که شرعا متعلق به دیگری است به طریق قانونی از او خلع ید کند، آیا شرعا مسئولیتی دارد؟

جواب: وکالت در این گونه موارد جایز نیست.

سؤال ۸۵۹) آیا می شود وکالت را مشروط به شرطی کرد مثلا بگوید: اگر پدر اجازه داد، در فروش خانه ی من وکیل هستی؟

جواب: این وکالت صحیح نیست.

ص: ۲۰۳

هبه

بخشش به همسر

هبه (۱)سؤال ۸۶۰) آیا هبه به زوجه، هبه ی لازمه است؟

جواب: اگر هبه ی غیر معوضه باشد، لازم نیست.

سؤال ۸۶۱) شخصی منزلی را به نام همسرش در محضر اسناد ثبت کرده، ولی نه صیغه هبه خوانده و نه منزل را به او تحویل داده، یعنی منزل را تخلیه نکرده و در اختیار او نگذاشته، بلکه خود و همسر و فرزندانش در آن منزل زندگی می کنند و صاحب اختیار منزل خود اوست تا این که زن وفات می کند. آیا منزل ملك زن محسوب می شود یا مال شوهر است؟

جواب: چون خانه در تصرف زن بوده است، بعید نیست که قبض باشد. در این صورت خانه مال زن می باشد.

هبه مشروط

سؤال ۸۶۲) شخصی ملك و زمین خود را به دیگری هبه می کند و می گوید: مشروط به این که تا زنده ام اختیار تصرف آن را داشته باشم. آیا این هبه نافذ است و آن شرط لازم است؟

جواب: اگر شرط کرده که تا زنده است از آن استفاده نماید، جایزاست.

سؤال ۸۶۳) شخصی زمین خود را به کسی به شرط عوض هبه می کند، ولی موهوب له عوض را نمی پردازد تا واهب فوت می کند. آیا وارث واهب خیار فسخ هبه مورث را دارد؟

جواب: بلی وراث می توانند فسخ کنند.

سؤال ۸۶۴) اگر کسی به دیگری قرآنی هدیه بدهد، آیا می تواند آن را پس بگیرد؟

جواب: اگر معوضه نباشد، جایز است.

ص: ۲۰۴

۱- خارج ازساختن مال ازملك خود وبه ملك دیگری درآوردن آن به طوررایگان وآن قردادی است که به ایجاب و قبول احتیاج دارد، به هرلفظی که مقصودرابرساند.

قبض

سؤال ۸۶۵) اگر مالی به یتیم هبه شود و قیم او قبض کند، آیا هبه حاصل می شود؟

جواب: بلی حاصل می شود.

سؤال ۸۶۶) اگر در هبه قبض را شرط می دانید، کیفیت آن را بیان فرمایید.

جواب: قبض در هبه شرط است. در غیر منقول رفع ید و تخلیه و قرار دادن آن در اختیار موهوب له است. در منقول تحویل دادن جنس به موهوب له است.

سؤال ۸۶۷) شخصی قبل از فوت مقرر می دارد به شخص دیگری (غیر از وراث) مبلغی پول بخشش (هبه) کند و از این بابت به وی سفته می دهد اما پیش از پرداخت پول فوت می کند .آیا بخشش باطل است؟ وراث چه تکلیفی در برابر آن شخص دارند؟

جواب: در بخشش و هبه قبض لازم است. تا وقتی که موهوب له مبلغ را دریافت نکرده، اگر هبه کننده بمیرد، هبه باطل است.

هبه مشاع

سؤال ۸۶۸) آیا هبه چیزی که مشاع است صحیح است؟

جواب: بلی صحیح است.

پشیمانی از بخشش

سؤال ۸۶۹) نظر حضرتعالی در باب رجوع در هبه به ذی رحم چیست؟

جواب: پس از تحقق قبض، رجوع صحیح نیست.

سؤال ۸۷۰) آیا در هبه معوضه تا عین باقی است، واهب می¬تواند رجوع کند؟

جواب: پس از قبض و اقباض رجوع صحیح نیست.

سؤال ۸۷۱) شخصی عین موهوبه را به قبض ذی رحم داد و از دنیا رفت و هنوز عین موهوبه باقی است. آیا ورثه او حق رجوع به عین را دارند یا این که هبه لازم است؟ اگرموهوب له از دنیا برود، آیا واهب حق رجوع دارد؟

جواب: هبه به ذی رحم در هیچ موردی قابل رجوع نیست.

سؤال ۸۷۲) شخصی هبه غیرمعوضه به غیر ذی رحم کرده و عین موهوبه باقی است. آیا می تواند هبه را به هم زده و عین را بردارد؟

جواب: می توان در فرض مزبور عین را برگرداند.

سؤال ۸۷۳) رجوع در هبه چگونه محقق می شود؟

جواب: هم با لفظ می گوید: رجوع کردم و هم در عمل موهوب را پس می گیرد.

خیار فسخ

سؤال ۸۷۴) شخصی املاک خویش را به اولاد خود هبه می کند و خیار فسخ برای خود قرار می دهد، آیا صحیح است؟

جواب: صحت آن بعید نیست.

هبه در مرض منجر به موت

سؤال ۸۷۵) آیا هبه نمودن در مرض موت صحیح است؟

جواب: بلی صحیح است.

هبه منافع و بدهی

سؤال ۸۷۶) نظر حضرتعالی درمورد هبه منافع و هبه دین چیست؟

جواب: بعید نیست صحت هر دو و قبض هبه با قبض عین می باشد و معنی هبه دین در واقع ابراء است.

هبه معوض

سؤال ۸۷۷) مراد از هبه معوضه چسیت؟

جواب: مراد این است که از اوّل شرط عوض باشد و یا این که پس از هبه، موهوب له چیزی را در عوض بدهد و هبه کننده قبول کند.

آگاهی در رجوع به هبه

سؤال ۸۷۸) آیا هنگام رجوع در هبه لازم است موهوب له مطلع باشد؟

جواب: اطلاـع موهوب له لاـزم نیست و اگر پیش از علم به رجوع موهوب در دست موهوب له تلف شود، ضـامن نیست، بلکه بعید نیست در صورت اتلاف هم ضامن نباشد.

وقف

معنای وقف

سؤال ۸۷۹) معنی شرعی وقف را بیان فرمایید.

جواب: وقف: حبس عین ملک یا مال و مصرف کردن منافع آن در اموری که واقف معیّن می کند.

صیغه وقف

سؤال ۸۸۰) آیا در وقف صیغه لازم است یا وقف معاطاتی هم کفایت می کند؟

جواب: در وقف صیغه لازم نیست و معاطاة به قصد انشا کافی است.

سؤال ۸۸۱) کتابخانه ای با هدیه ی مردم خیّر در یکی از مساجد دهات تشکیل داده ایم. آیا می شود مقداری از کتاب هایی که برای کتابخانه خریداری شده، به کتابخانه دیگری در یک ده دیگر که لازم تر است ببریم، البته صیغه ی وقف خوانده نشده است.

جواب: در صورتی که انشا وقف نشده است، مانعی ندارد.

وقف دیوانه

سؤال ۸۸۲) شخصی در حال جنون و سفاهت جمیع املاک و رقبات خود را وقف بر حضرت ابا عبداللّه الحسین(ع) نموده اما به تصرف وقف نداده، آیا وقف صحیح است؟

جواب: وقف باطل است.

فروش و تعویض وقف

سؤال ۸۸۳) شخصی مقدار زیادی زمین جهت دفن اموات وقف کرده، پس از دفن مردگان در آن زمین، آب ظاهر شده به طوری که جنازه ها وسط آب قرار گرفته و دیگر مومنان از دفن اموات خودداری می کنند. در این صورت می شود، زمین را فروخت یا تعویض کرد تا زمین دیگری وقف شود؟

جواب: ظاهراً در این صورت فروختن جایز است به شرط این که با پول آن، زمین دیگری برای دفن اموات خریداری شود، بنابراین تعویض بلامانع است.

سؤال ۸۸۴) شخصی چند سالی است فوت کرده و دارای اولاد نبوده، برادرش وارث او بوده و تمام ماترکش را ارث برده، یک باب خانه ی او را پس از فوتش وقف حسینیه کرده که در آن عزاداری حضرت سید الشهداء(ع) بشود هوایی این خانه مال متوفی است و مالک زمین کسی دیگر است. واقف از مالک زمین اجازه نگرفته و هنوز وی رضایت ندارد. چون خانه ی مزبور کوچک و ظرفیت اجتماع مردم ندارد، کم تر اجتماع می شود. فعلاً هم در معرض خرابی است و در جوار آن زمینی قرار دارد، در این صورت می شود خانه ی مزبور را که وقف شده با زمین مذکور که در جنب خانه است، معاوضه کرد چون زمین مزبور وسیع تر از خانه ی موقوفه است؟

جواب: در فرض مزبور که مالک زمین راضی نیست و اجاره هم نمی-دهد وقف باطل است. می شود اعیانی را فروخت و برای خرید زمین دیگر برای حسینیه مصرف کرد.

سؤال ۸۸۵) اشیا و وسایلی که قدیمی شده اند مثل ظروف مسی و چراغ-های روغن سوز و در محل وقف قابل استفاده نیست، چه باید کرد و آیا جایز است آن ها را به فروش برسانیم؟

جواب: می شود فروخت و عوض آن¬ها را در مورد وقف ظروف مناسب خرید.

سؤال ۸۸۶) مسجد کوچکی است و گنجایش جمعیت محل را ندارد. در پشت مسجد، حمام مخروبه ای است و مصالح آن (از سنگ و آجر و غیره) از یک قلعه ی ویران به دست آمده، می شود حمام مخروبه را به مسجد ضمیمه کرد و از مصالح حمام، مسجد را دومرتبه بنا کرد؟ واگذار کننده ی زمین در حال حیات است و صیغه ی وقف برای حمام خوانده نشده و رضایت خود را جهت واگذاری به مسجد اعلام کرده است.

جواب: ظاهراً اشکالی ندارد.

وقف نابالغ

سؤال ۸۸۷) آیا بچه می تواند ملک خود را وقف نماید؟

جواب: کودک غیر بالغ نمی تواند وقف کند. در وقف بلوغ شرط است. بلی می تواند وصیت کند که پس از او از اموالش وقف شود. به شرطی که طفل ده سالش را تمام کند.

وقف دارای منفعت

سؤال ۸۸۸) آیا چیزی که وقف می شود، لازم است هنگام وقف کردن دارای منفعت باشد؟

جواب: چیزی که می شود از آن نفع برد و استفاده کرد، وقفش صحیح است.

وقف مشروط

سؤال ۸۸۹) هر گاه کسی وقف را معلق بر شرطی کند که در حال وقف حاصل نیست، ولی انتظار حصول آن هست یا این که یقین است که در آینده حاصل شود، مثلاً بگوید: «این ملک را وقف کردم در صورتی که پسرم از سفر بیاید یا وقتی که اوّل ماه برسد» چه صورتی دارد؟

جواب: وقف صحیح نیست.

سؤال ۸۹۰) اگر کسی بگوید این ملک بعد از فوت من، وقف است حکمش چیست؟

جواب: صحیح نیست.

سؤال ۸۹۱) شخصی حیوانی را وقف کرده بود، ولی فعلاً ـ حیوان موقوفه از بین رفته و نتایج و بچه ی آن حیوان باقی است در این صورت نتایج و کُره ی حیوان هم وقف است؟ البته واقف تصریح کرده که حیوان و نتایج آن وقف باشند.

جواب: در فرض مزبور نتایج هم وقف است.

سؤال ۸۹۲) شخصی مالی را به عیال و اولاد خود تملیک می¬کند به شرط این که تا خود او زنده است، از آن استفاده نماید، آیا چنین تملیکی صحیح است؟

جواب: ظاهراً مانعی ندارد.

سؤال ۸۹۳) آیا جایز است مقداری از املاک خود را وقف امام حسین(ع) کنم که تا زنده ام، درآمد آن ملک، مال خودم و پس از مرگ مال امام(ع) باشد؟

جواب: جایز نمی باشد.

ارث زن از وقف

سؤال ۸۹۴) در قریه ای که قسمتی از آن در دامنه ی کوه است و آب آن را فرا نمی گیرد و قسمت دیگر هم آب گیر و مزروعی است، آن قسمت را که در دامنه ی کوه بوده، اهالی مسطح نموده و در آن خانه بنا کرده اند، ولی تمام آن ها از اراضی دایر و بایر به موقوفه بودن مشهور هستند، در این صورت زن که هشت یک بر است از کلیه ی متصرفی اعم از خانه و غیره ارث می برد؟ همچنین وقف جبال بایر که حاصل خیز نیست، آیا صحیح است یا فقط اراضی مزروعی باید متعلق وقف باشد؟ در مندرجات وقفنامه هم به زمین های مزروعی اشاره شده است.

جواب: زن از این خانه ها (بناها) ارث می برد، البته در ساختن خانه و تصرفات دیگر از اراضی موقوفه باید از متولی اجازه گرفت. زمین بایر اگر از توابع و مرافق زمین دایر باشد و یا قابل استفاده شود، وقف آن صحیح است.

وقف زمین موات

سؤال ۸۹۵) آیا زمینی که از ابتدا تا به حال هیچ گونه فعالیتی در آن صورت نگرفته، به صورت بکر و راکد و موات بوده، می شود وقف کرد؟

جواب: اگر واقف مالک آن باشد گرچه از جهت حریم بودن برای ملک و بشود در آینده از این ملک استفاده برد، وقفش صحیح است.

وقف پول

سؤال ۸۹۶) شخصی مبلغی وجه نقد را برای مسجدی وقف کرده و صیغه ی وقف هم خوانده شده است، آیا اجازه می فرمایید وجه مذکور را صرف بنای غسالخانه بنماییم؟

جواب: وقف اثمان و نقود صحیح نیست، اگر برای مسجد هدیه کرده، نمی شود برای بنای غسالخانه مصرف کرد.

معتبر نبودن قصد قربت

سؤال ۸۹۷) آیا در وقف قصد قربت معتبر است؟

ص: ۲۱۱

جواب: ظاهراً قصد قربت در وقف معتبر نیست گرچه در مثل مسجد و حسینیه ها احوط و اولی (بهتر) است.

وقف میوه و ثمرات

سؤال ۸۹۸) شخصی باغی را که به اشجار مثمره و مرکبات مشجّر بوده، وقف امور خیریه کرده، ولی عرصه ملک مال دیگری است و او فقط میوه ی باغ را وقف کرده، آیا وقف صحیح است؟

جواب: وقف ظاهراً صحیح است.

تعیین مورد مصرف

سؤال ۸۹۹) آیا در وقف عام و خاص تعیین موقوف علیه لازم است؟

جواب: موارد مصرف باید معیّن شود و یا این که بگوید در تمام خیرات مصرف شود.

سؤال ۹۰۰) قطعه زمینی یقیناً وقف شده ولی معلوم نیست به چه منظوری وقف شده، آیا بنای مسجد یا حسینیّه در این زمین صحیح است؟

جواب: جایز است مگر این که بدانند برای غیر مسجد و حسینیّه وقف شده است.

وقف شمایل و تصویر

سؤال ۹۰۱) دو قطعه تابلو را که مشتمل بر شمایل حضرت ابوالفضل العباس و حضرت سید الشهدا(ع)است، وقف مسجدی کرده اند ولی شنیده ایم مراجع تقلید حکم به کراهت وجود عکس و شمایل در محل نماز خواندن فرموده اند، حال اجازه می فرمایید واقف تابلوها را بفروشد و وجه آن را به مصرف مسجد برساند؟

جواب: صحت وقف معلوم نیست. اگر فروخت، می تواند پول آن ها را به مسجد بدهد.

وقف زاید بر ثلث

سؤال ۹۰۲) شخصی به حج می رود و قبلاً وصیت می کند که اگر از حج برنگشتم، املاک من وقف باشد و مصارف آن را هم معیّن می کند، آیا چنین وصیتی در مورد وقف صحیح و نافذ است؟

جواب: اگر وصیت کرده به این که وقف کنند، زاید بر ثلث صحیح نیست مگر این که وراث اجازه بدهند.

وقف برای جنین

سؤال ۹۰۳) آیا وقف کردن چیزی برای فرزندی که در رحم مادر است و غیر از او موقوف علیه دیگری وجود نداشته باشد، یعنی ابتداءً وقف بر خصوص حمل شود، صحیح است؟

جواب: اشکال دارد گرچه بعید نیست صحیح باشد.

وقف مادام العمر

سؤال ۹۰۴) شخصی در حال حیات، دارایی خود را از خانه و اثاث و... در اختیار عیالش گذاشته، به این معنا که زن تا زنده است، از آن استفاده کند، آیا این عمل صحیح است؟

جواب: بلی، صحیح است. در واقع داخل در مبحث عمری می شود. معنی عمری این است که انسان مالی در اختیار دیگری قرار دهد تا مادام العمر از آن استفاده کند.

موارد وقف

سؤال ۹۰۵) آیا وقف فقط برای امور مذهبی صحیح است یا برای اداره ی مراکز آموزش عالی و پژوهشی و دانشگاهی هم صحیح می باشد؟

جواب: به امور مذهبی صرف اختصاص ندارد.

اثبات وقف

سؤال ۹۰۶) وقف از چه راه¬هایی ثابت می شود؟

جواب: با بینه و سند معتبر و شهرت (که موجب اطمینان باشد) ثابت می شود.

سؤال ۹۰۷) قرآن یا کتابی در دست شخصی می باشد که ادعای مالکیت آن را می کند، ولی داخل جلد نوشته شده که وقف است، آیا با همین وقفیت ثابت می شود؟

جواب: به مجرد نوشتن ثابت نمی¬شود.

ص: ۲۱۳

تغییر مصرف

سؤال ۹۰۸) در چه مواردی تغییر مصرف درآمد موقوفه جایز است؟

جواب: اگر در مورد وقف مصرف ممکن نباشد، در خیرات دیگر مصرف می شود با ملاحظه الاقرب فالاقرب. (۱)

سؤال ۹۰۹) تبدیل به احسن وقف در چه مواردی جایز است؟

جواب: در صورتی که نشود از وقف استفاده مورد نظر را کرد.

زمین موقوفه

سؤال ۹۱۰) خانه ای خریده ایم که زمین آن وقفی است و زمانی که مزرعه ی کشاورزی بوده، وقف شده، سپس کاربری زمین را عوض کرده-اند، فتوای خود را در موارد زیر بیان فرمایید:

اولاً: آیا تغییر کاربری زمین وقف از مزرعه کشاورزی به مسکونی جایز است؟

جواب: اگر وقف مطلق باشد این گونه تغییرات اشکالی ندارد، اگر مخصوص زراعت باشد، در صورت عدم امکان زراعت می شود به جهات دیگر تغییر داد.

ثانیاً: در صورت جواز شرایط آن چیست؟

جواب: باید نظر واقف و مصلحت موقوفه و موقوف له مراعات شود.

ثالثاً: آیا برای کسانی که زمین را برای ساخت خانه اجاره می¬کنند یا کسانی که خانه را از آن ها می خرند، واجب است جهت تصحیح تصرف به مرجع تقلید خود رجوع کنند؟

جواب: اگر مباشر اجاره متولی شرعی باشد، لازم نیست به حاکم شرع رجوع کرد.

سؤال ۹۱۱) قباله¬ای پیدا شده که اثبات می کند زمین¬های روستایی نزدیک به هفتصد هشتصد سال پیش وقف بوده، ولی در اثر مرور زمان وقفیت آن ها فراموش شده و به صورت عادی خرید و فروش شده اند، حال با توجه به این که صحت قباله از سوی کارشناسان سازمان میراث فرهنگی تأیید شده، تکلیف چیست؟

۱- یعنی هرموردکه به موارد وقف نزدیک تر باشد.

جواب: اگر معلوم نباشد که وقف به یکی از موجبات صحت فروشش معامله شده، خرید و فروش و استفاده از آن ها در غیر وقف صحیح نیست.

سؤال ۹۱۲) سال هاست اهالی در محلی سکونت دارند و مالك آن هستند و تمام آثار مالکیت در عرف بر آن بار می شود اما به تازگی سندی قدیمی مربوط به هزار سال پیش پیدا شده که وقفنامه ی این زمین است، تکلیف مردم چیست و چگونه باید عمل شود؟

جواب: اگر به وقفیت آن یقین حاصل شود، باید احکام وقف را بار نمود.

وقف اموال برای فرزندان

سؤال ۹۱۳) آیا صحیح است انسان بخشی از اموال خود را وقف فرزندان کند؟

جواب: بلی صحیح است.

فرق تملیک و وقف

سؤال ۹۱۴) اشیایی که به مسجد داده می شود، ممکن است گاهی با عنوان وقف و گاه با عنوان تملیک باشد، آیا احکام شرعی این دو عنوان مختلف است؟

جواب: بلی فرق می کند. در صورتی که به مسجد تملیک شده، بعید نیست متولی بتواند آن ها را تعویض کرده یا فروخته، در مصالح مسجد مصرف کند. ولی در وقف جایز نیست مگر در موارد خاص که در رساله ی عملیه ذکر شده است.

سؤال ۹۱۵) اشیایی در مسجد وجود دارد که نمی دانیم وقف شده یا به تملیک مسجد در آمده، حکم کدام یك را بار کنیم؟

جواب: احتیاط مستحب در ملاحظه¬ی وقف است.

استفاده از موقوفات

سؤال ۹۱۶) استفاده از اموال حسینیه یا مسجد چه حکمی دارد؟

جواب: اگر وقف مسجد یا حسینیه شده است، جایز نیست. باید نظر واقف را ملاحظه کرد.

وقف خاص و عام

سؤال ۹۱۷) معنی وقف خاص و وقف عام را بیان فرمایید.

جواب: وقف خاص آن است که برای افراد معیّنی وقف باشد اما وقف عام آن است که برای جهتی کلی وقف باشد مثل علما و فقرا یا سادادت.

ولایت فقیه بر وقف عام

سؤال ۹۱۸) در وقف عام مانند مسجد و نظائر آن از امور عامه، ولایت فقیه ثابت است؟

جواب: اگر متولی خاصی نداشته باشد، حاکم شرع آن را اداره می کند.

تبدیل کلیسا به مسجد

سؤال ۹۱۹) دهکده ای است که در زمان سابق ارامنه در آن سکونت داشته اند، حالا چند سالی است که مسلمان نشین شده، ولی مسجد ندارد. اهالی ده می خواهند کلیسا را مسجد کنند، چون ساختن مسجد برای ایشان مقدور نیست، آیا اجازه می فرمایید کلیسا را مسجد نمایند؟

جواب: مانعی ندارد.

تغییر محل وقف

سؤال ۹۲۰) شخصی یک جلد کلام اللّه مجید را وقف محل معیّنی نموده ولی چون در آن محل قرآن زیاد است، قرآن به کلی از استفاده افتاده، آیا جایز است آن را به محل دیگری انتقال بدهد؟

جواب: جایز است.

وقف یا حبس

سؤال ۹۲۱) اگر کسی بگوید فلان اتاق خانه ام را یک سال وقف کردم، صحیح است؟

جواب: اگر مرادش خصوص وقف باشد باطل است وگرنه از باب حبس(۱) صحیح است.

۱- ازپرسش بعدی تفاوت وقف وحبس فهمیده می شود

سؤال ۹۲۲) فرق بین وقف و حبس چیست؟

جواب: در وقف دوام شرط است ولی در حبس تا مدت معیّن حبس می شود مثلاً می گوید این ماشین را به مدت ده سال برای خدمت به فلان موسسه حبس کردم، که بعد از ده سال به مالك بر می گردد.

ص: ۲۱۷

ازدواج و خانواده

تعریف حجاب

سؤال ۹۲۳) تعریف حجاب با توجه به قرآن کریم (آیات حجاب، در دو سوره مبارکه ی نور و احزاب) چیست و تفسیر شما از آن چگونه است؟

جواب: ظاهر آیه دلالت دارد بانوان مقنعه و چادر را بر سر و گردن بیندازند، نه آن طور که در زمان نزول آیه زن ها خِمارشان را پشت گردن می انداختند و سینشان هویدا می¬ماند، البته لازمه ی پوشاندن سینه و گردن پوشاندن مقداری از صورت می باشد.

زینت

سؤال ۹۲۴) منظور از «زینت آشکاری» که در آیه ی حجاب سوره ی نور آمده چیست و شامل چه مواردی می شود؟

جواب: در مورد زینت بحث های زیادی شده، بعید نیست بگوییم مراد محل زینت است، پس در آیه نهی شده که زن بدن خود را آشکار و نمایان کند و ممکن است گفته شود که تمام بدن زن زینت است ولی اگر جزئی از بدن وی اتفاقاً ظاهر شود، نهی شامل آن نیست. پس در آیه از نمایاندن بدن نهی شده، نه ظاهر شدن خود به خود آن؛ اما این که مراد از «ما ظهر» دست و صورت باشد، از آیه بر نمی آید، بلی در بعضی روایات بر آن ها تطبیق شده که بعید نیست، چون دست و صورت قهراءً و خود به خود هنگام فعالیت ظاهر می گردند.

پوشش

سؤال ۹۲۵) امروزه شاخص¬های بارز با حجابی و بی حجابی چه می تواند باشد؟

جواب: شاخص حجاب پوشیده بودن بدن زن است، گرچه مصداق کامل و بارز آن در فرهنگ اسلامی چادر است که از فَرق تا قدم را می پوشاند، نیز در صورت استفاده از مانتو و دیگر پوشش ها برای حجاب، لازم است توجه شود که برجستگی های بدن را نمایان نسازند.

ص: ۲۱۸

سؤال ۹۲۶) آیا رنگ پوشش تأثیری در با حجابی یا بی حجابی دارد؟

جواب: رنگ در صدق حجاب دخالت ندارد، گرچه بسا رنگ موجب تهییج نَفس بینندگان است، از این جهت استفاده از بعضی از رنگ ها در حجاب ممنوع می باشد.

پوشاندن پا

سؤال ۹۲۷) آیا پوشاندن پا از مچ به پایین در برابر نامحرم برای زن ها واجب است؟

جواب: بلی واجب است.

آرایش

سؤال ۹۲۸) آیا استفاده از پنکک برای خانم ها آرایش محسوب می شود؟ اگر محسوب می گردد، ولی ظاهرا معلوم نمی شود (یعنی تغییری در چهره دیده نمی شود) چه حکمی دارد؟ اگر به قدری باشد که چهره تغییر کند یا رنگ پوست را روشن تر یا تیره تر کند چطور؟

جواب: به نظر ما پوشاندن صورت بنابر احتیاط، حتی بدون آرایش هم واجب است؛ لذا در بین صور فرقی نیست.

جلب توجه نامحرم

سؤال ۹۲۹) خندیدن زنان و دختران و یا انجام برخی حرکات دیگر که موجب جلب توجه نامحرمان می شود، چگونه است؟

جواب: حرام؛ بلکه گناهی بزرگ است.

حضور در ورزشگاه

سؤال ۹۳۰) بعضی از بانوانی که به شرع و احکام آن مقید هستند، از شرکت زنان در ورزشگاه ها جهت تماشای مسابقات مردان طرفداری می کنند. با توجه به این که در این مکان ها غالبا توسط بعضی از افراد حرکات زننده انجام می شود و بازیگران هم پوشش کامل ندارند، نظر خود را در مورد شرکت بانوان در چنین اماکنی بیان فرمایید.

جواب: در فرض سئوال حضور بانوان در چنین مکان هایی جایز نیست.

ص: ۲۱۹

کراهت لباس مشکی

سؤال ۹۳۱) بعضی می گویند چون پوشیدن لباس سیاه مکروه است، پس چادر مشکی سر کردن هم اشکال دارد.

جواب: کراهت در این مورد معلوم نیست چنان که عبای سیاه کراهت ندارد.

حجاب، ضروری دین

سؤال ۹۳۲) اصل حجاب از ضروریات دین است یا از احکام فرعی که باید در آن تقلید کرد؟

جواب: حجاب از ضروریات دین است. بلی در فروع آن مانند پوشاندن صورت و دست باید تقلید کرد.

تماشای ورزش

سؤال ۹۳۳) نگاه کردن خانم ها به فیلم های ورزشی مثل شنا و کشتی و فوتبال و... که به صورت مستقیم یا غیر مستقیم از شبکه های تلویزیونی پخش می شوند چه حکمی دارد؟

جواب: خالی از اشکال نیست؛ لذا احتیاطاً به اعضایی که نوعاً مردان می پوشند نباید نگاه کرد.

موی مصنوعی

سؤال ۹۳۴) اگر زن از موی مصنوعی استفاده کند آیا واجب است که حجاب اسلامی را هم رعایت کند؟

جواب: بنابر احتیاط لازم است.

محارم

سؤال ۹۳۵) همسر نوه ی دختری (پسر دختر یا دختر دختر) محرم است؟

جواب: بلی محرم است.

نامحرم

سؤال ۹۳۶) آیا خواهر شوهر و برادر شوهر نامحرم هستند (مثل اجنبی)؟

جواب: بلی نامحرم هستند و باید حجاب را کاملا مراعات نمایند.

سؤال ۹۳۷) خواهر زن پدر برای پسر محرم است؟

جواب: محرم نیست.

خواهر زن

سؤال ۹۳۸) برای محرم شدن خواهر زن آیا می توان او را صیغه کرد تا محرم شود؟

جواب: نمی توان.

فرزند خوانده

سؤال ۹۳۹) بچّه ای که از بهزیستی آورده اند چگونه بر نا پدری و نا مادری محرم می شود؟

جواب: اگر در سن شیرخوارگی است از راه شیر خوردن محرم می شود به این صورت که اگر بچه دختر است با شیر خوردن از خواهر مرد یا زن برادرش که مرد بشود دائی یا عموی بچّه و اگر پسر است با شیر خوردن از خواهر زن یا زن برادرش که زن می شود خاله یا عمّه بچّه و به همدیگر محرم می شوند و در بعضی موارد از راه عقد ازدواج هم می شود محرمیّت ایجاد کرد.

عدم اجبار حجاب

سؤال ۹۴۰) اگر مردی همسرش را ملزم به حجاب شرعی نکند، آیا فاسق محسوب می شود؟

جواب: امر به معروف واجب است و باید ملزم کند، اگر بپذیرد و در مواردی که احتمال تأثیر می دهد اگر ترک کند، بعید نیست فاسق شود.

دیدن فیلم بانوان

سؤال ۹۴۱) دیدن فیلم هایی که زن های اهل کتاب و کفار بدون پوشش کافی در آن ها بازی کرده اند، چه حکمی دارد؟

در مورد فیلم هایی که زنان مسلمانان بدین صورت بازی کرده اند چطور؟

جواب: اگر موجب مفسده نباشد، جایز است. حتی الامکان باید از دیدن این گونه فیلم ها خودداری کرد.

محرمیت زن بابا

سؤال ۹۴۲) زن عقدی پدر نسبت به اولاد همسر دیگر محرم است. آیا محرمیت تا زمانی است که رابطه ی زوجیت باقی است و پس از طلاق (همان طور که به پدر نامحرم می شود) نسبت به اولاد نامحرم می شود؟

جواب: برای اولاد همسر دیگر آن مرد، زن عقدی محرم است. محرمیت برای همیشه باقی است.

محرمیت دختر خوانده

سؤال ۹۴۳) آیا ربیبه (دختر زن) نسبت به اولاد دیگر مرد محرم است؟ پس از مطلقه شدن مادرش هم چنان محرمیت او با زوج سابق و اولاد دیگر او باقی می ماند؟

جواب: به اولاد مرد نامحرم است ولی با زوج سابق محرم می باشد.

چت

سؤال ۹۴۴) صحبت با جنس مخالف در فضای مجازی چه حکمی دارد؟

جواب: اگر موجب فساد و یا با ریبه باشد، حرام است.

ازدواج شیعه و سنی

سؤال ۹۴۵) ازدواج مرد سنی با دختر شیعه جایز است؟ ازدواج مرد شیعه و زن سنی چه حکمی دارد؟

جواب: هر دو صحیح است اما احتیاط در ترک ازدواج زن شیعه با مرد سنی است. در صورتی که احتمال داده شود که زن را از مذهب حق برگردانند، ازدواج اشکال دارد.

عدم پرداخت مهریه

سؤال ۹۴۶) پیش از عقد نکاح در صورت اعسار زوج از پرداخت مهریه:

الف) آیا زن می تواند به خاطر عدم دریافت مهریه تمکین نکند؟

جواب: بلی می تواند.

ب) در صورت جواز آیا تمکین منحصر به آمیزش است یا سایر کامجویی ها را شامل می شود؟

جواب: قدر متیقن آمیزش است.

ج) آیا در این مورد نشوز صدق می کند؟

جواب: نشوز صدق نمی کند.

کار در بیرون خانه

سؤال ۹۴۷) درباره ی شغل زن در بیرون از خانه:

الف) اگر شوهر به همسر خود اجازه داد شاغل شود، آیا پس از طی مراحل خاص می تواند بگوید: اجازه ی ادامه ی کار نمی دهم یا این که اجازه ی اوّل شامل تمام لوازم آن می باشد؟

جواب: در هر لحظه اجازه دست شوهر است.

ب) آیا در بین کار موقت و کار مستمر و همیشگی تفاوت وجود دارد؟

جواب: تفاوتی نیست.

ج) آیا بین استخدام توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصا دولتی تفاوتی وجود دارد؟

جواب: تفاوتی نیست.

د) آیا بین کاری که با حق شوهر منافات داشته باشد با شغلی که چنین منافاتی ندارد، فرقی هست؟

جواب: فرقی نیست.

ه) آیا بین شغلی که با رها کردن آن به صاحبکار و یا دیگران لطمه ای جدی می خورد با شغلی که چنین نیست فرقی هست (مثل ممنوعیت زن از ادامه ی تدریس در وسط سال تحصیلی که باعث ضرر آموزشگاه و محصلان می شود)؟

جواب: در این مورد باید اهم و مهم ملاحظه شود. بعید نیست پس از اذن، حق نداشته باشد به دیگران ضرر برساند.

ازدواج با زن پدر

سؤال ۹۴۸) شخصی در حال بیماری با زنی ازدواج کرده است ولی پیش از آمیزش با حال بیماری فوت کرد؛ آیا پسرش می تواند با آن زن ازدواج کند؟

جواب: بنابر احتیاط ترک شود.

سؤال ۹۴۹) مردی با زنی ارتباط نامشروع داشته، اکنون می تواند زن را برای پسرش عقد کند؟

جواب: نمی تواند و ازدواج با آن زن حرام است.

ازدواج با مادر و دختر

سؤال ۹۵۰) شخصی در زمانی که هنوز مسلمان نشده بود، بر اساس دین خود با زنی و دخترش ازدواج کرده و با هر دو آمیزش نموده، حالا که مسلمان شده است، آیا می تواند یکی را به عنوان همسر نگه دارد؟

جواب: عقد هر دو باطل است و نمی تواند هیچ یک را نگه دارد. اما می تواند یکی را عقد مجدد کند.

ازدواج معاطاتی

سؤال ۹۵۱) شخصی در زمان حکومت شوروی با زنی ازدواج کرده و در دفاتر دولتی ازدواج ثبت شده اما عقد شرعی خوانده نشده و فعلا این مرد چند سالی است که به اروپا سفر کرده و مفقود الاثر شده و خبری از او نیست. آیا با توجه به این که عقد شرعی خوانده نشده، زن می تواند با مرد دیگری ازدواج کند؟

جواب: اشکال دارد، بلکه بعید نیست ازدواج معاطاتی در این شرایط تحقق یابد.

ازدواج با خواهر زن

سؤال ۹۵۲) کسی با زنی ازدواج کرده و فعلا او را طلاق داده، آیا پیش از سپری شدن عده اش می تواند با خواهر وی ازدواج کند؟

جواب: اگر طلاق باین است، جایز است، ولی در طلاق رجعی پیش از تمام شدن عدّه و در متعه قبل از تمام شدن مدت استبرا جایز نیست با خواهر زن ازدواج نماید و مدت استبرا برای زنی که حیض می بیند دو حیض و برای زنی که حیض نمی بیند ولی در سن حیض است، چهل و پنج روز است. و اگر آبستن باشد، پس از زایمان می باشد.

ازدواج با اهل کتاب

سؤال ۹۵۳) ازدواج با اهل کتاب چه حکمی دارد؟

جواب: ازدواج موقت (متعه) با اهل کتاب جایز است. کسی که نمی تواند با مسلمان ازدواج کند مثلا در منطقه ای قرار گرفته که در آن جا مسلمان نیست می تواند با اهل کتاب به طور دائم هم ازدواج کند.

ازدواج در حال بیماری

سؤال ۹۵۴) مردی در حال بیماری ازدواج کرد و سپس فوت نمود، آیا زن ارث و مهریه اش را می برد؟

جواب: اگر مرد زنی را در حال بیماری عقد کند و پیش از آمیزش در حال بیماری فوت نماید، چه فوت او بر اثر بیماری باشد یا براثر علتی دیگر، زن نه ارث می برد و نه مهریه. عده هم ندارد و عقدش باطل است. اما اگر مرد پس از آمیزش بمیرد، زن هم ارث می برد و هم مهریه و باید عده نگه دارد. اگر بیماری مرد خوب شود، ولی پیش از آمیزش فوت کند، نصف مهریه به زن تعلق می گیرد و ارث می برد و باید عده نگه دارد.

مهر السنه

سؤال ۹۵۵) مقدار مهر السنه را بیان فرمایید.

جواب: مهرالسنه پانصد درهم نقره می باشد.

وکالت در طلاق

سؤال ۹۵۶) اگر زن در موقع عقد شرط کند که هرگاه شوهر معتاد باشد یا از نظر اخلاقی مشکل داشته باشد و... اختیار طلاق با او باشد، آیا شرط صحیح است؟ اگر شرط کند که در موارد بالا از طرف شوهر وکیل در طلاق باشد چطور؟

جواب: در صورت اوّل شرط فاسد است اما درصورت دوم صحیح می-باشد.

شرط عدم آمیزش

سؤال ۹۵۷) آیا جایز است در عقد دائم شرط شود که آمیزش انجام نشود و آیا چنین عقدی صحیح است؟

جواب: همان گونه که در عقد متعه چنین شرطی جایز می باشد، در عقد دائم هم جایز است. البته اگر بعدا رضایت حاصل شد، آمیزش جایز است.

دو عاقد یا یکی

سؤال ۹۵۸) اگر مرد یا زن مقلد مرجعی باشد که تعدد موجب و قابل (عاقدان مرد و زن) را شرط می¬دانند و دیگری از مرجعی تقلید کند که اتحاد موجِب و قابل را کافی بداند، به نظر کدام یک از این دو مرجع باید عمل کرد؟

جواب: باید احتیاط را مراعات کرد.

سؤال ۹۵۹) آیا جایز است یک نفر اصالتاً و وکالتاً عقد را به زبان فارسی یا عربی اجرا کند؟

جواب: بلی یک نفر کافی است. بنابر احتیاط واجب است صیغه را به عربی بخوانند، در صورت امکان. اگر برای خود عقد می خواند، بنابر احتیاط مستحب هر دو طرف عقد را خودش اجرا نکند و دو نفر عقد را بخوانند.

سؤال ۹۶۰) آیا تعدد وکیل از سوی مرد و زن در اجرای عقد لازم است؟

جواب: تعدد لازم نیست.

انقضای عقد موقت

سؤال ۹۶۱) پیش از انقضای عقد موقت، عقد دائم جاری شده و بعدا متوجه شده اند، آیا عقد دائم باطل است؟

جواب: اظهر بطلان است.

صیغه فارسی یا عربی

سؤال ۹۶۲) آیا اجرای صیغه عقد به هر زبانی جایز است؟ اگر صیغه به زبان عربی جاری شود، در حالی که طرفین معنی آن را نمی دانند، چه فایده دارد؟

جواب: در صورت امکان بنابر احتیاط باید صیغه به عربی خوانده شود. باید اجمالا معنی صیغه را بدانند. احوط این است که به زبان خود هم بخوانند.

اذن پدر

سؤال ۹۶۳) دختر باکره ای بدون اجازه¬ی پدر و یا جد پدری ازدواج کرده، شرعاً تکلیف چیست؟

جواب: در ازدواج باکره اذن پدر یا جد پدری شرط است و بدون اذن باطل است. البته این احتیاط است می شود به مرجع دیگر رجوع کرد.

سؤال ۹۶۴) اگر پدر و جد پدری غائب باشند و دختر باکره به شوهر احتیاج داشته باشد، تکلیف چیست؟

جواب: اگر دسترسی به ولی (سرپرست) نداشته باشد، ولایت پدر و جد ساقط است.

سؤال ۹۶۵) آیا در لزوم اذن پدر و جد پدری بین عقد دائم و موقت فرقی وجود دارد؟

جواب: ظاهرا در هر دو شرط است.

سؤال ۹۶۶) دختری که بکارت او زایل شده، در موارد زیر برای ازدواج شرعا به اجازه ی ولی نیاز دارد؟

الف) حادثه یا بیماری موجب ازاله بکارت او شده است.

جواب: بنابراحتیاط لازم است

ص: ۲۲۷

ب) در تماس جنسی حرام بکارت او ازاله شده است.

جواب: ظاهراً اجازه لازم نیست.

سؤال ۹۶۷) اذن پدر در نکاح باکره رشیده در عقد دائم و موقت تا چه حد موضوعیت دارد؟

جواب: اذن پدر در هر دو مورد احتیاطاً لازم است مگر این که پدر بر خلاف مصلحت دختر مخالفت با ازدواج کند.

سؤال ۹۶۸) با دختری ۲۸ ساله که رضایت داشت، عقد موقت خوانده ایم. مجرد بوده و بدون اطلاع خانواده اش محرمیت صورت گرفته و صیغه محرمیت را خودمان جاری کرده و بعداً آمیزش داشتیم. از نظر شرعی گناهی متوجه ماست؟

جواب: در عقد ازدواج چه دائم و چه موقت اذن ولی شرط است. پس عقدی که جاری کرده اید، باطل بوده است. چون به خیال صحت عقد، آمیزش شده، شبهه حساب می شود. ان شاء اللّه گناهی ندارید.

سؤال ۹۶۹) حکم صیغه موقت دختر باکره و عاقل و رشیده و بالغه در صورتی که خواستگار هم کفو شرعی و عرفی داشته باشد و نیاز به ازدواج دارد، بدون اذن پدر چیست؟

جواب: در عقد دائم و موقّت، اذن پدر شرط است. مگر این که به خلاف مصلحت اجازه ندهد در این صورت اذن پدر ساقط است.

سؤال ۹۷۰) آیا در ازدواج دختر رضایت پدر کافی است یا اظهار موافقت لازم است؟

جواب: به احتیاط واجب اظهار موافقت پدر لازم است. رضایت قلبی کافی نیست.

سؤال ۹۷۱) در مسئله اذن ولیّ برای ازدواج، فتوای مرجع تقلید زوج باید توجه شود یا زوجه؟

جواب: هر کس باید به وظیفه خود عمل کند. اگر به فتوای مرجع تقلید زوج اذن ولی لازم نباشد، می تواند زنی را به همسری خود در آورد که مرجع تقلید زن، عقد بدون اذن را جایز نمی داند گرچه در فرض مزبور احتیاط وجوبی در ترک این عمل است چون سبب به حرام افتادن زن می-باشد.

سؤال ۹۷۲) ازدواج بدون اذن ولیّ باطل است یا فقط طرفین مرتکب گناه شده اند؟

جواب: عقد باطل است.

سؤال ۹۷۳) در اوضاع امروز که ازدواج موقت رایـج نیست و کم تر می توان پدری را یافت که به ازدواج موقت اذن دهد و ما جوانان دچار گناه می شویم، آیا ازدواج موقت بدون اذن ولی جایز است؟

جواب: بنابر احتیاط جایز نیست مگر این که زن باکره نباشد که در این صورت جایز است.

ازدواج اجباری

سؤال ۹۷۴) دختری پیش از ۹ سالگی به عقد شخصـی درآمده، در حالی که از موضوع خبر نداشته است. شوهر بیش از بیست سـال با او فاصـله ی سـنی دارد و از نظر اخلاقی تفاهمی ندارنـد. هنگامی که دختر بالغ می شود، عـدم رضایت خود را از عقد اعلام و اصـرار می کنـد کـه عقـد بـه صـلاح مـن نیسـت و طلاـق می خـواهم، ولی مرد حاضـر نیست او را طلاـق بدهـد. نظر حضرتعالی در مورد صحت عقد چیست و تکلیف چه می باشد؟

جواب: اگر ولی (سرپرست) به مصلحت دختر عقد کرده، نمی تواند عقد را به هم بزند، البته این حکم احتیاطی است.

ایدز

سؤال ۹۷۵) آیا بیماری ایدز را می توان از عیوبی دانست که موجب فسخ عقد نکاح بدون طلاق است؟

جواب: در مرد از موجبات فسـخ نیست ولی آمیزش جایز نیست و در زن بعیـد نیست لاحق به جـذام و برص شود در عین حال باید احتیاطاً با طلاق جدا شوند.

ص: ۲۲۹

نازا

سؤال ۹۷۶) زن و مردی پس از چند سال ازدواج بچه¬دار نشده اند. دکتر تشخیص داده که عیب از مرد است و زن اکنون ادعا می کند که شوهر فاقد بیضه است و بچه دار نشدن آن ها بدین جهت بوده است. آیا زن حق فسخ عقد را دارد؟

جواب: اگر فعلاً به عیب راضی نشده، می تواند در صورت ثبوت، خصاء فسخ کند البته بنابر احتیاط بلکه اظهر اختیار فسخ فوری است و در صورت تاخیر ساقط می شود.

دیوانگی

سؤال ۹۷۷) اگر شوهر پس از ازدواج مبتلا به جنون شده و قاضی دادگاه با توجه به تایید پزشک قانونی حکم به محجور بودن او داد؛ آیا عقد نکاح به مجرد حکم فسخ می شود؟ جهت وقوع فسخ چه باید کرد؟

جواب: اگر دیوانگی محقق شود، زن می تواند فسخ کند.

نا مسلمان

سؤال ۹۷۸) اگر زن پس از ازدواج بفهمد که شوهرش مسلمان نیست، حکمش چیست؟

جواب: عقدش باطل است و باید جدا شود.

باکره نبودن

سؤال ۹۷۹) آیا باکره نبودن دختر موجب جواز فسخ عقد می شود؟ در این صورت تکلیف مهریه چیست؟

جواب: اگر در ضمن عقد باکره بودن را شرط کرده است، می تواند عقد را به هم بزند و در هر صورت به مهر المثل مبدل می شود.

پول یا طلا؟

سؤال ۹۸۰) در عقد نامه ای نوشته شده مهرالمسمی مقدار دویست و هشتاد مثقال طلای هجده عیار، قیمت آن را هم به پول رایج معیّن کرده، آیا مهریه پول است یا طلا؟

جواب: اگر قرینه ای در کار نباشد، ظاهرا باید ۲۸۰ مثقال طلا بدهد.

حاملگی بدون آمیزش

سؤال ۹۸۱) زن بسیار خوبی را که شوهر نداشته و ظاهرا هیچ گونه مانعی برای ازدواج با او نبود، عقد کردم و متصرف شدم. اما پس از چند روز فهمیدم که حامله است ولی مسلّماً اجنبی در او تصرف نکرده است. آیا نکاح با وی صحیح است؟

جواب: چون احتمال دارد از حمام و مثل آن نطفه را جذب کرده باشد، نکاح شما اشکالی ندارد.

سؤال ۹۸۲) مردی ازدواج کرده ولی هنوز آمیزش ننموده اما زن از راه انزال در محل باردار شده است. وضعیت مهر پس از طلاق چگونه خواهد بود؟

جواب: در فرض سؤال نصف مهر را می برد.

ازدواج پدر با مادر زن فرزند

سؤال ۹۸۳) آیا ازدواج پدر با مادرزن فرزند خویش شرعا جایز است؟

جواب: جایز می باشد.

ازدواج با فرقه ها

سؤال ۹۸۴) ازدواج با صوفیان چه حکمی دارد؟

جواب: ازدواج با برخی فرقه های آن ها که قائل به وحدت وجود می باشند، اشکال دارد بلکه ممنوع است.

سؤال ۹۸۵) نظر حضرتعالی در خصوص دراویش سلسله گنابادی با توجه به فتواهای متفاوتی که در مورد آنان عنوان می شود، چیست؟ آیا ازدواج کردن با دختری که درویش نعمت اللّهی گنابادی است و به هیچ وجه حاضر نیست از عقایدش دست بردارد جائز است؟

جواب: چون این فرقه ها انحراف عقیده دارند، وصلت با آن ها را اجازه نمی دهیم.

ص: ۲۳۱

ازدواج با ربیبه

سؤال ۹۸۶) مردی زنش را طلاق داده و زن با کس دیگری ازدواج کرده که حاصل آن یک دختر می باشد. آیا مرد می تواند با این دختر پس از رسیدن به بلوغ ازدواج کند؟

جواب: دختر ربیبه (۱)است و ازدواج با او جایز نیست.

حرمت ابدی

سؤال ۹۸۷) آیا زنا در عده عقد موقت موجب حرمت ابدی می شود؟

جواب: بنابر احتیاط موجب حرمت ابدی می شود.

ازدواج با خنثی

سؤال ۹۸۸) ازدواج با خنثای غیر مشکله و یا مشکله چه حکمی دارد؟

جواب: ازدواج با خنثای غیر مشکله (که معلوم شود زن است یا مرد) برای جنس مخالف اشکال ندارد و در خنثای مشکله جایز نیست.

ازدواج با سید

سؤال ۹۸۹) ازدواج مرد غیر سید با زن سیده و برعکس چه حکمی دارد؟

جواب: مانعی ندارد.

ازدواج با زن دایی

سؤال ۹۹۰) آیا جایز است مرد با زن سابق دایی خود ازدواج کند؟

جواب: جایز می باشد.

ازدواج فامیلی

سؤال ۹۹۱) آیا ازدواج با بستگان نزدیک مکروه است؟ دلیل را بیان فرمایید.

جواب: بنا به بعضی روایات مکروه است اگرچه از بعضی روایات عدم کراهت استفاده می شود که ممکن است عدم کراهت به مورد علاقه معنا و تفسیر شود.

۱- یعنی دخترزن ، ازشوهردیگرباشد.

عدالت

سؤال ۹۹۲) منظور از عدالت میان همسران چیست؟

جواب: در تقسیم به این معنی است که از هر چهار شب یک شب پیش زنش باشد و ظلم و آزار روا ندارد.

نکاح فضولی

سؤال ۹۹۳) آیا در عقد نکاح فضولیت جاری است که با اجازه درست شود؟

جواب: بلی اگر فضولی طوری باشد که قصد انشا بکند، با اجازه تصحیح می شود.

بخشودن مهریه

سؤال ۹۹۴) زنی به شوهر می گوید: مهریه ی خود را به تو بخشیدم. آیا این حرف برای بخشیدن کافی است یا تشریفات دیگری هم دارد؟ اگر زن پس از مدتی پشیمان شده و مهریه را مطالبه کند، حق دارد؟

جواب: مجرد بذل کافی است و پشیمان شدن سودی ندارد مگر این که هبه کند که در آن رجوع ممکن است در صورتی که عین باقی باشد.

ازدواج با کر و لال

سؤال ۹۹۵) کسی که با زن کر و لالی از روی رضا و رغبت همبستر شود و پسری به دنیا بیاید، آیا حلال زاده است؟ پسر به خواهر و مادرش محرم است؟

جواب: اگر به عنوان ازدواج باشد، بچه حلال زاده است و گرنه زنا زاده می شود. فرزند زنا در مسائل محرمیت مثل اولاد حلال است.

سؤال ۹۹۶) ایجاب و قبول شخص لال درست است یا باید در نکاح و غیر آن وکیل بگیرد؟

جواب: می تواند با اشاره، ایجاب و قبول به جای آورد.

ص: ۲۳۳

مهریه حرام

سؤال ۹۹۷) اگر کسی مهریه زنی را چیزی غیر معمول قرار دهد مثل شراب آیا مهر المثل واجب می شود یا عقد باطل است؟

جواب: مهر المثل باید داد و عقد باطل نمی شود.

اجرت عاقد

سؤال ۹۹۸) اجرت گرفتن برای اجرای عقد دائم یا منقطع حلال است؟

جواب: حلال است.

بکارت به رغم آمیزش

سؤال ۹۹۹) پس از ازدواج آمیزش از پشت (دبر) انجام شـده و بکارت زایل نشده، در صورت طلاق آیا نصف مهر لازم است یا تمام آن؟

جواب: تمام مهر باید پرداخت شود.

قیمت روز

سؤال ۱۰۰۰) در عقـد نامه ای که حـدود پنجاه سال پیش نوشـته شده، مبلغ مهریه را پنجاه تومان تعیین کرده اند. اکنون پس از این مدت زوج باید همان مبلغ را بپردازد؟

جواب: احتیاط لازم این است که مصالحه شود.

شیربها

سؤال ۱۰۰۱) شیربها گرفتن جایز است؟

جواب: شـیربها در اسـلام نیست. اگر به عنوان مهریه اخذ شود، اشـکال ندارد و گرنه اشکال دارد. اگر با طیب نفس و رضایت قلبی بدهد، به هر عنوانی باشد، حلال است.

ازدواج با زناکار و فاحشه

سؤال ۱۰۰۲) ازدواج بازنی که زنا کرده یا فاحشه می باشد و آن را شغل خود قرار داده است، چه حکمی دارد؟

جواب: ازدواج با زانیه جایز است ولی در مورد فاحشه احتیاط در ترک است مگر این که توبه کند.

سؤال ۱۰۰۳) مدت دو سال است که با زنی آشنا شده ام که می گفت: پنج ساله از همسرش جدا شده، تصمیم به ازدواج گرفتیم. الان که در حال تدارک برای مراسم خواستگاری هستیم، فهمیدم در پنج ساله از شوهرش جدا شده، ولی یک سال پیش طلاق گرفته، متاسفانه پیش از طلاق از همسر قبلیش یک بار با هم رابطه نامشروع داشتیم. آیا اکنون می توانم با این زن اردواج کنم؟

جواب: این زن تا ابد بر شما بنا بر احتیاط واجب حرام است.

سؤال ۱۰۰۴) آیا زانی و زانیه که قبلا با هم دوست بودند و با هم زنا کرده اند، می توانند با هم ازدواج کنند؟

جواب: مانعی ندارد ولکن اگر زن شوهردار بوده، بنا بر احتیاط جایز نیست.

ازدواج بدون عِدّه

سؤال ۱۰۰۵) شخصی عنوان کرده که با پسر عمویش نزد زنی رفته اند تا وی را به عقد خود درآورند. زن گفته برای هر کدام از ایشان عقد نیم ساعته می خواند، آیا زن (که کسب او از همین راه می باشد) بر گردنش عده نمی باشد، فلسفه عده چیست؟ آیا حرمت زن است یا بحث های ژنتیکی؟ آیا این دو پسر عمو زنا کرده اند؟

جواب: اگر زن یائسه باشد، عده ندارد و عقد هر دو صحیح است. در صورتی که زن قبلاً در عده کسی نبوده و یائسه هم نیست، عقد شخص اوّل صحیح و دومی باطل است. پس اگر اولی با علم به این که زن در عده دیگری است، عقد کند، زنا است. اگر ندانسته، شبهه است. البته عقد کردن با زن مشهور به زنا کاری بنابر احتیاط جایز نیست.

عقد زن در حال احرام

سؤال ۱۰۰۶) کسی شخصی را وکیل کرده زنی را برای او عقد نماید، پس از عقد معلوم شده که زن در حال احرام بوده است، آیا زن برای او حرام ابد می شود؟

ص: ۲۳۵

جواب: اگر عاقد به حکم جاهل بوده، عقد باطل است، ولی حرام مؤبد نمی شود. اگر عاقد به حکم آگاه بوده، علاوه بر بطلان عقد، حرام ابدی می شود.

ازدواج با زن شوهردار

سؤال ۱۰۰۷) کسی زنی را پس از عده، عقد کرده و آمیزش صورت گرفته، ولی بعداً معلوم شود که شوهرش فوت نشده، آیا زن برای شوهر دوم حرام مؤبد می شود؟

جواب: در فرض سئوال که آمیزش شده، حرام مؤبد است.

ازدواج موقت در خارج کشور

سؤال ۱۰۰۸) اشخاصی که به سفرهای خارجی می روند، اگر بترسند در آن جا به حرام بیفتند، آیا می توانند از زنانی که در هتل ها به عنوان خدمه در اختیار مسافران قرار می دهند و به این کار مبادرت می کنند، به صورت صیغه استفاده نمایند؟ با توجه به این که زبان آن ها را نمی دانیم و معلوم نیست که چه دینی دارند، چگونه می توان صیغه خواند و آیا لازم است عده نگه دارند؟

جواب: اوّلاً کسی که زن دارد و بخواهد در خارج از کشور، زن اهل کتاب را صیغه کند، باید از عیال خود اجازه بگیرد. ثانیاً اگر در حکم فاحشه باشند، نباید آن ها را عقد کرد. اگر مرد مجرد است و زن فاحشه نیست، باید به آن ها صیغه را فهماند و آن وقت صیغه خوانده شود و طرف به عقد شما راضی باشد. چنان چه زن قبلاً صیغه کسی بوده، عقد دوم باید پس از تمام شدن عده باشد.

مهریه بسیار

سؤال ۱۰۰۹) قرار دادن مهریه سنگین مثلاً دو هزار سکه که شوهر توان پرداخت آن را ندارد، مضر به صحّت عقد نیست؟

جواب: زیاد بودن مهریه از حد توان موجب بطلان عقد نمی شود، ولی سزاوار است مهری قرار بدهد که توان پرداخت آن را داشته باشد.

فریب دادن دختر

سؤال ۱۰۱۰) ازاله بکارت در اثر فریب دختر با این ادعا که زناکار با وی ازدواج خواهد کرد، آیا باعث استحقاق زن زناکار بر مهر المثل می شود؟

جواب: مستحق مهر نیست مگر در صورت اکراه.

شیر دادن توسط مادرزن

سؤال ۱۰۱۱) بچه ای شیر خواره توسط مادر زن شیر داده شده، حکم همسر با شوهر را بیان فرمایید.

جواب: اگر رضاع دارای شرایط صورت گرفته، عقد زوجیت آن دو باطل می شود و باید از همدیگر جدا شوند.

دریافت مهریه

سؤال ۱۰۱۲) چنانچه برای مهریه در ضمن عقد مهلت معین نشده و ظهور در حال داشته باشد ولی از قرائن و شواهد معلوم شود که بنای طرفین در حال عقد بر تأخیر بعض یا همه مهریه بوده، از طرفی امتناع زوجه از تمکین تا دریافت کامل مهریه بر خلاف شرط ارتکازی در حال عقد باشد، آیا زوجه می تواند تمکین خود را متوقف به دریافت کامل مهریه نماید؟

جواب: تا وقتی که شرط حق تأخیر در عقد نباشد، زن می تواند از تمکین خود داری کند و ادعای ارتکاز صحیح نیست.

سؤال ۱۰۱۳) اگر با خلوت محققه و با اقرار زوجه ثابت شود که آمیزش واقع شده است، آیا زوجه می تواند تمکین مجدد را موکول به دریافت کامل مهریه بنماید؟

جواب: نمی تواند.

ص: ۲۳۷

مشکل اخلاقی

سؤال ۱۰۱۴) همسرم مشکل اخلاقی دارد. خودش به زبان آورده ولی نمی توانم ثابت کنم، آیا می تواند مهریه اش را از من بگیرد؟ مدت شش ماه است که خانه را ترک کرده و تمکین نمی نماید.

جواب: بلی می تواند بگیرد. در مدت مذکور نمی تواند ادعای نفقه کند.

یائسگی زودرس

سؤال ۱۰۱۵) دوشیزه ۲۱ ساله ای را به عقد نکاح خود در آورده، پس از هشت ماه دوران نامزدی، بیماری یائسگی زودرس برملا گردیده، با توجه به سوابق و مدارک پزشکی پیش از تاریخ نکاح و آگاهی زوجه از بیماری (که امکان بارداری به روش طبیعی میسر نبوده و فقط از طریق اخذ تخمک از خانم دیگر محتمل می باشد) آیا با پنهان نگه داشتن بیماری از لحاظ شرعی می شود عقد را فسخ نمود یا حکم تدلیس را دارد؟

جواب: این گونه عیب ها موجب جواز فسخ عقد نکاح نمی شود.

تعهد نفقه توسط پدر

سؤال ۱۰۱۶) پدر زوج ضامن نفقه عروسش شده و الآن زوج به خاطر نداری نفقه زوجه اش را نمی دهد آیا پدر واقعاً ملزم به پرداخت نفقه می باشد یا نه؟

جواب: حکماً ملزم به پرداخت نفقه می باشد ولی ضامن به معنای اصطلاحی نیست (نفقه از ذمه زوج به ذمه پدر منقل نمی شود و پدر مدیون نمی باشد).

حق حبس

سؤال ۱۰۱۷) اگر با رضایت زوجه آمیزش از پشت شده باشد، آیا زوجه حق حبس دارد؟ (۱)

جواب: پس از تمکین از دُبُر، حق حبس از زوجه ساقط می شود.

سؤال ۱۰۱۸) آیا عدم تمکین در شرایط فوق باعث نشوز زوجه است؟

۱- یعنی این که قبل ازادای مهر از طرف شوهرزن حق داشته باشد که از آمیزش جلوگیری کند.

جواب: بلی.

سؤال ۱۰۱۹) در صورتی که حین عقد نکاح شرط شود که مهریه عند الاستطاعت، عند الوسع، عند القدره به زوجه پرداخت شود، اگر زوج قادر بر پرداخت مهریه نباشد، با توجه به این که مهریه عند الاستطاعت مؤجل بر ذمه زوج هست، استنباط حضرتعالی (با عنایت به وصف فوق از منظر اسلام و شیعه) در این مورد چیست؟ آیا زوجه می تواند تمکین از زوج را متوقف به دریافت مهریه کرده، از انجام تکالیف زناشویی، تمکین عام یا خاص خودداری کند، یعنی به عنوان حق حبس، از زوج تمکین نکند یا حق حبس وجود ندارد؟ درج شرط استطاعت در عقد نکاح جهت پرداخت مهریه با توجه به این که این شرط در گذشته های دور نیز در قباله های ازدواج درج می شده و اکنون پس از سال ها باز مورد توجه عموم قرار گرفته و در اسناد رسمی و عادی قید می شود، صحیح می باشد و یا شرط فوق باطل و یا علاوه بر باطل بودن، از مبطلات عقد می باشد؟

جواب: در فرض سئوال نمی تواند از تمکین امتناع نماید و گرنه ناشزه محسوب می شود.بلی اگر شرط عند المطالبه نماید، حق امتناع دارد. همین طور است در صورت اطلاق (نبود قید) و این هم در صورتی است که قبلاً به دخول رضایت نداشته باشد و گرنه پس از آمیزش چنین حقی ندارد.

ازدواج با مردی که توانایی جنسی ندارد

سؤال ۱۰۲۰) مردی که به هر علت فاقد هر گونه احساس نسبت به جنس مخالف بوده و امکان کامجویی جنسی به هیچ عنوان وجود ندارد با زنی عقد نکاح دائم کرده است. زن با اطلاع به این مسأله و به دلیل شدت علاقه به زوج اقدام به مزاوجت با ایشان نموده است. آیا شرعاً چنین عقدی صحیح بوده؟

جواب: بله صحیح است.

ازدواج با غیر باکره

سؤال ۱۰۲۱) آیا ازدواج با دختری که بکارت ندارد بدون اذن ولیّ صحیح است؟

جواب: اگر با وطی صحیح شرعی بکارتش رفته باشد، اذن ولیّ شرط نیست و اگر با زنا بوده باز هم در حکم بیوه است ولی در این صورت احتیاطاً با اذن ولی ازدواج کند.

عدم تمکین، عدم توانایی جنسی و عسر و حرج

سؤال ۱۰۲۲) چنانچه مردی با زنی ازدواج دائم کند و پس از سه ماه زندگی مشترک، زن جهت انجام تمکین خاص به دادگاه مراجعه و طلب مهریه خویش جهت پیش شرط تمکین خاص نماید، پس از صدور حکم قضایی مبنی بر اقساط و دریافت مهریه برابر حکم قضایی توسط همسر هم چنان حاضر به تمکین خاص از زوج نگردد و این در حالی ست که زوجه برابر حکم قضایی ملزم به تمکین عام و خاص از زوج گردیده است... هم چنان که زن به رغم این¬که با غرض ورزی و بهانه تراشی ها از تمکین خاص امتناع کرده، پس از گذشت سه سال از دریافت مهریه دادخواست طلاق داده و مدعی باکره بودن شده و اقرار و اصرار بر این موضوع داشته باشد و در صدد اثبات عسر و حرج خود به دلیل عدم توانایی جنسی مرد در خصوص تمکین خاص برآید. مرد بر عدم هرگونه رابطه زناشویی با همسر خویش و هیچ گونه مشکل جنسی و جسمی خود اقرار نماید دادگاه بدوی جهت اثبات مورد ادعای زوجه (موضوع باکره بودن) مشارالیها را به پزشک قانونی معرفی و پزشک قانونی مدخوله بودن زوجه با وصف نسج التیامی را گزارش کند، حکم این مسئله چیست؟ آیا مورد از مصادیق عسر و حرج زوجه می باشد و آیا قاضی می تواند بدون اذن شوهر حکم به طلاق نماید.

جواب الف: زن پس از آن که تمکین کند، حق امتناع از تمکین ندارد به خصوص پس از دریافت اقساط مهریه به استناد حکم قاضی.

جواب ب: مجرد ادعای عدم توانایی جنسی از اوّل و این که زن باکره است، مسموع نیست، مگر این که در محکمه مطرح و اثبات کند.

جواب پ: ادعای عسر و حرج مشکلی را حل نمی کند.

ص: ۲۴۰

ارتباط نا مشروع

سؤال ۱۰۲۳) اگر دختری پسری را دوست بدارد و پیش از ازدواج رابطه جنسی داشته باشد و تحت فشار خانواده و دلایل دیگر با کس دیگر ازدواج کند اما هنگام عقد (که هنوز خانه پدر زندگی می کند) با پسری که قبلا رابطه داشته است، دیدار و هم چنین آمیزش کند، بعد از مدت کوتاهی به دلیل بد بودن اخلاق مرد نتواند با او زندگی کند، و از او جدا شده و طلاق بگیرد، آیا می تواند با پسری که قبلاً رابطه داشته و آمیزش کرده، صیغه شود؟ آیا راهی دارد؟ چون دختر در وضع بدی است و تمام زندگی و آرامشش را با پسری که قبلا رابطه داشته است می داند؟

جواب: اگر عقد اوّل با رضایت دختر بوده گرچه به لحاظ حفظ حیثیت و آبروی خود یا خانواده، عقد صحیح بوده، در این صورت زنا با فرد دیگر پس از عقد صحیح بنابر احتیاط موجب حرمت ابدی می شود و نمی تواند با زانی ازدواج (چه دائم چه موقت) نماید.

عقد موقت اجباری

سؤال ۱۰۲۴) خانمی بیوه هستم. مدتی پیش به عقد موقت آقایی در آمدم. در انتهای مدت مرا تهدید کرد که آبرویم را خواهد برد مگر آن که تا آخر همان سال همسرشان باشم. پس از چند بار تهدید مجبور شدم با کلمه «مبارک است» مثلا موافقت خود را اعلام نمایم (در قلبم راضی نبودم و نیستم). آیا هنوز این آقا محرم من است چون نه صیغه ای خوانده شده (یا من نشنیدم که بخوانند) و نه مهریه ای تعیین گردیده؟ شروع عده بنده از چه زمانی خواهد بود؟

جواب: اگر برای حفظ آبرویتان گرچه اجباراً رضایت قلبی داده اید ولو بدون اطلاع، و صیغه با تعیین مدت و اجرت خوانده شده، زن او هستید. اگر صیغه خوانده نشده یا به هیچ وجه راضی نبودید، زوجیت محقق نشده و عدّه شما از لحظه تمام شدن مدت صیغه اوّل است.

ص: ۲۴۱

زمان ازدواج، صفات همسر

سؤال ۱۰۲۵) الف: آیا از ائمه اطهار: و نبی اکرم(ص) ایام خاصی برای ازدواج معیّن شده است؟ آیا در خصوص صفات و شرایط همسر روایتی وارد شده است؟

ب: چرا اسلام بزرگ تر بودن سن پسر در ازدواج را شرط کرده است؟

جواب الف: ایام خاصی وارد نشده، بلی در وقت گرمای شدید کراهت دارد، نیز زمانی که قمر در عقرب است. در مورد صفات: اوصافی برای زوجه در بعضی روایات بیان شده است ازجمله بکر بودن، ولود (زاینده) بودن، مهربان و عفیف و عزیز در میان فامیل بودن و ...

جواب ب: بزرگ تر بودن پسر در اسلام شرط نشده و ازدواج رسول خدا(ص) با جناب خدیجه بهترین شاهد ماست.

تفاوت سنی بسیار

سؤال ۱۰۲۶) با وجود مفسده در تزویج صغیره بر مرد سی ساله آیا باز پدر و جدّ ولایت دارد؟

جواب: در فرض سئوال ولایت ساقط می شود.

عیوب فسخ

سؤال ۱۰۲۷) عیوب ذکر شده در قانون مدنی (که موجب حق فسخ نکاح می شود) الف: آیا حصری است یا تمثیلی و موارد دیگری را نیز شامل می شود؟

ب: آیا هر یک از بیماری های ایدز، ام اس و صرع می تواند از جمله عیوبی باشد که موجب حق فسخ نکاح شود؟

پ: اگر هر یک از این بیماری ها پیش از عقد در هر یک از زن و مرد وجود داشته باشد و به طرف مقابل نگوید و طرف مقابل پس از عقد متوجه شود، آیا تدلیس صورت گرفته ؟ آیا می تواند نکاح را فسخ کند؟

جواب الف: ظاهراً حصری است.

جواب ب: بعید نیست که در زن ایدز مثل جذام و برص باشد اما احتیاط واجب است که جدایی با طلاق باشد.

جواب پ: تدلیس است و می تواند عقد را فسخ کند.

جدایی باکره حامله

سؤال ۱۰۲۸) دختری پس از عقد با پسری، فقط در اثر ملاعبه سطحی و بدون کوچک ترین دخولی به صورت جذبی حامله شده و طفل بصورت سزارین متولد شده است. الف) دختر باکره است یا ثیبه؟ ب) در صورت طلاق مهریه او نصف است یا کامل؟ پ) آیا رعایت ایام عده بر وی لازم است؟

جواب الف: از نظر لزوم اجازه ولیّ در عقد به حکم بکر است.

جواب ب: نصف است.

جواب پ: خیر چون غیر مدخوله (با وی آمیزش نشده) است.

استرقاق

سؤال ۱۰۲۹) دانشجویی هستم که حدود یک سال است بورسیه گرفته و به کانادا آمده ام. از آن جا که خانواده و من مذهبی هستیم، در این جا با مسایلی روبرو می شوم که برای حل آن ها معمولا با یکی از دوستانم که در قم است، تماس می گیرم.

اخیرا ایشان مساله ای را به من گفته اند که برای روشن شدن آن می خواستم توضیح دهید.

به نقل از استادشان گفتند که در اسلام چیزی به نام استرقاق داریم، یعنی می توانیم کسانی را که مسلمان نیستند، با شرایطی به بردگی بگیریم. مثلا اگر کسی به خارج برود و بخواهد با یک زن ارتباط داشته باشد، لازم نیست عقد بخواند بلکه می تواند او را به استرقاق بگیرد.

الف) آیا من می توانم با یکی از دانشجویان دختر به عنوان دوستی (به صورتی که در این جا رایج است) ارتباط داشته باشم و نیت استرقاق کنم؟ آیا فرق می¬کند که مسیحی یا یهودی یا بی دین باشد؟

ص: ۲۴۳

ب) آیـا ارتبـاط تصـویری (و نـه خـارجی) از طریـق اینـترنت بـا دخـتر نامسـلمان و دیـدن تصـویر مسـتقیم او از طریـق وبکم (webcam) و لذت بردن از این کار به نیت استرقاق جایز است؟

جواب: در این زمـان استرقـاق شـرعی امکان نـدارد و در صورت امکان فرضاً دوست بودن، استرقاق نیست و اساساً استرقاق در اهل کتاب و یهودی و مسیحی جایز نمی باشد.

ازدواج موقت بدون اذن پدر

سؤال ۱۰۳۰) اگر نظر مجتهـدی این باشـد که، ازدواج موقت بـدون اطلاـع پـدر دختر جـایز است. آیا دختری که مقلـد مجتهد دیگری است، می-توانـد به همین دلیل به ایشان عـدول نمایـد؟ آیا می تواند فقط در همین مسئله از ایشان و در بقیه مسائل از مرجع تقلید خودش تقلید کند؟

جواب: در صورتی که مجتهـدش به شـرط بودن اذن پدر فتوا داده، نمی تواند عدول کند مگر این که مجتهد دیگر اعلم باشد. بلی اگر به عنوان احتیاط گفته باشد، می¬تواند به مجتهد دیگر رجوع کند.

رجوع

سؤال ۱۰۳۱) مردی زن خود را طلاـق داده، پیش از این¬که عـدّه تمام شود با هم همبستر شدنـد. آیا این کار جایز است؟ آیا در این حال رجوع انجام شده؟

جواب: در طلاق رجعی رجوع است.

آمیزش از پشت (دبر)

سؤال ۱۰۳۲) اگر کسی با زن شوهردار از پشت زنا کند، زن برای او حرام ابد می شود؟

جواب: بنابر احتیاط حرام می شود.

سؤال ۱۰۳۳) آیا دخول در دبر (پشت) نشر حرمت می کند؟ (موجب می شود که دختر و مادر زن بر مرد حرام شود؟)

جواب: نشر حرمت می کند.

ص: ۲۴۴

سؤال ۱۰۳۴) حکم آمیزش با نامزد پیش از عقد شرعی از طریق دبر (پشت) چیست؟

جواب: پیش از عقد، حرام و زنا است و هیچ یک از کامجویی ها جایز نیستند.

سؤال ۱۰۳۵) آیا وطی در دبر جایز است؟ آیا می توان این امر را پیش از ازدواج شرط کرد؟ اگر زن شرط را بپذیرد، پس از ازدواج می تواند جلوگیری به عمل آورد؟

جواب: وطی دبر همسر (آمیزش از پشت) کراهت دارد. چنین شرطی قبل از ازدواج جایز است. در صورت قبول شرط، نمی تواند ممانعت کند.

ناتوان بر آمیزش

سؤال ۱۰۳۶) مردی پیش از ازدواج از آمیزش عاجز بوده، زن پس از مراسم عروسی این مطلب را فهمید؛ ولی عقد نکاح را فورا برهم نزد؛ حالا بدون طلاق می تواند شوهر کند؟

جواب: در این صورت لازم است که زن به حاکم شرع رجوع کند حاکم شرع یک سال مهلت می دهد. چنان چه شوهر نتوانست آمیزش کند، زن می تواند عقدش را به هم بزند.

کامجویی

سؤال ۱۰۳۷) آیا زن و شوهر می توانند هرگونه لذتی از همدیگر ببرند؟

جواب: بلی جایز است.

آمیزش اجباری

سؤال ۱۰۳۸) طبق نظر اسلام اگر شوهر درخواست هم خوابگی کرد، واجب است زن اطاعت کند (مگر ایام عادت ماهانه و روزه داری) از آن جا که علم روانشناسی اثبات کرده اگر زن از نظر جسمی و روحی آمادگی آمیزش را نداشته باشد (هم چون خستگی، ناراحتی فکری و روحی) مجبور کردن وی به آمیزش موجب آسیب جسمی و روحی خواهد شد، اگر زن روزه و یا در عادت ماهانه نباشد، واجب است از شوهر در خصوص درخواست آمیزش اطاعت کند گرچه موجب آسیب جسمی یا روحی وی گردد؟

جواب: با ملاحظه تمام جوانب، اسلام مصالح اطاعت از شوهر را بر مفاسد نشوز برتر داشته و مقدم شمرده، گر چه بهتر است شوهر رعایت حال همسرش را کند، بلکه در بعض موارد واجب است رعایت نماید.

پیامد لواط

سؤال ۱۰۳۹) کسی که عمل لواط مرتکب شده، آیا می تواند خواهر یا مادر یا دختر مفعول را بگیرد؟ آیا مفعول مثل فاعل است در حکم؟

جواب: حرام است نمی تواند اما مفعول مثل فاعل نیست.

حضانت در ازدواج مجدد

سؤال ۱۰۴۰) آیا ازدواج مجددِ زن حق حضانت او را ساقط می کند؟ در مورد مرد چطور؟ آیا فرقی بین ازدواج موقت و دائم در ازدواج مجدد وجود دارد؟ آیا طلاق گرفتن از شوهر دوم حق حضانت را باز می گرداند؟

جواب: زن با ازدواج حق حضانتش باطل می شود، چه عقد موقت باشد یا دائم. با طلاق هم بر نمی گردد، ولی حق حضانت مرد در هیچ شرایطی ساقط نخواهد شد.

هدایای عروسی

سؤال ۱۰۴۱) معمولا خانواده ی عروس و وابستگان پس از عقد و عروسی هدایایی برای عروس و داماد می برند. پس از جدا شدن عروس و داماد و یا مرگ عروس هدایا به چه کسی تعلق می گیرد؟

جواب: آن چه به داماد داده اند مال وی است و آن چه به عروس داده می-شود، مال او است. اگر به هردو داده اند، باید منصفانه تقسیم شود. اگر معلوم نشد، باید مصالحه کنند.

دروغ مصلحتی

سؤال ۱۰۴۲) دروغ گفتن به زن برای جلب محبت او چه حکمی دارد؟

جواب: اگر مصلحت ایجاب کند، مانعی ندارد. باید حتی الامکان از دروغ اجتناب کنند. جواز دروغ گفتن برای محبت معلوم نیست.

کاروان عروسی

سؤال ۱۰۴۳) حکم کاروان های عروسی که عروس را با بوق و دست زدن در خیابان ها می برند چیست؟

جواب: این گونه کارها اعمال جاهلیت است و برای شیعیان چنین کارهایی سزاوار نیست. در بعضی موارد ممکن است حرام شود.

کشتن همسر به علت زنا

سؤال ۱۰۴۴) اگر مرد مسلمان زنا کند، آیا همسرش می تواند او را به قتل برساند؟

جواب: همسر او چنین حقی ندارد.

شرط تحصیل ناشزه

سؤال ۱۰۴۵) همسر دائمی اینجانب پس از یک سال زندگی مشترك بدون عذر موجه شرعی و قانونی اقدام به ترک منزل مشترک کرده، هیچ اعتنایی به دعوت بنده به بازگشت به زندگی مشترك ننموده، در نهایت با رأی قطعی دادگاه به تخطی از ایفای وظایف زناشویی محکوم شده، صراحتاً نشوز وی ثابت و محرز اعلام گردیده است.با توجه به مراتب مذکور و این که شرط ضمن عقدی نباشد، آیا می تواند بدون رضایت من در دانشگاه تحصیل نماید؟

جواب: بدون رضایت شوهر، زن نمی تواند حتی از خانه خارج شود.

ختنه

سؤال ۱۰۴۶) طفلی از مادر ختنه کرده متولد می¬شود. آیا باز باید او را ختنه نمایند؟

جواب: لازم نیست.

مدت بارداری

سؤال ۱۰۴۷) اکثر مدت حمل (آبستن شدن) چه مدتی است؟

جواب: اکثر مدت حمل نه ماه است.

ص: ۲۴۷

حضانت زنازاده

سؤال ۱۰۴۸) حضانت ولد ناشی از زنا بر عهده ی کیست؟ مخارج او را کدام یک از والدین باید بپردازد؟

جواب: حضانت و نفقه بر عهده ی پدر است گرچه از زنا باشد.

حضانت صغیر

سؤال ۱۰۴۹) پسر صغیری که پدرش فوت کرده، حضانتش با کیست و تا چه مدت؟

جواب: حضانت او با مادرش است و احوط هفت سال است.

سؤال ۱۰۵۰) زنی که پس از فوت شوهرش قصد ازدواج با مردی را دارد، در صورتی که دارای صغار است و عمه و خاله دارند، کدام یک حق حضانت دارند و در صورتی که حضانت کنند حق اجرت دارند؟ تقدّم و تأخّر عمه و خاله را در امر حضانت معلوم فرمایید.

جواب: خاله و عمه حق حضانت ندارند. و اگر حضانت به آن ها واگذار شده می توانند اجرت بگیرند.

ترمیم پرده بکارت

سؤال ۱۰۵۱) آیا ترمیم پرده بکارت حرام می¬باشد؟ دختری که پس از ترمیم پرده بکارت به عنوان دختر، به عقد پسر دیگری در می آید آیا عقد درست است؟

جواب: چون ترمیم مستلزم نگاه و لمس می باشد، جایز نیست، اگر پس از ترمیم خودش را باکره قلمداد کند، تدلیس است و حرام و بعید نیست شوهر حق فسخ داشته باشد.

استفاده از وسایل ضد بارداری

سؤال ۱۰۵۲) آیا زن یا شوهر بدون اجازه همسر مجاز به استفاده از وسایل ضد بارداری هستند؟

جواب: در فرض سؤال استفاده زن اشکال دارد.

کنترل موالید

سؤال ۱۰۵۳) آیا محدود کردن تعداد بچه را شرعی می دانید؟

جواب: قانونی کردن محدودیت و تشویق مردم به آن صحیح نیست. افراد مختارند که چه تعداد بچه داشته باشند گرچه شرعاً افزایش اولاد بهتر است.

استمنا

سؤال ۱۰۵۴) استمنا اگر به دستور پزشک حاذق باشد و درمان بیماری برآن متوقف گردد، چه حکمی دارد؟

جواب: نمی شود با حکم دکتر حکم به حلیت کرد. می شود به دست زوجه انجام گیرد.

سؤال ۱۰۵۵) شخصی با همسرش آمیزش کرده و در آخرین مراحلی که نزدیک به انزال است، با رضایت همسرش از او جدا می شود و با دست خود آلت را تحریک نموده و انزال انجام می یابد. آیا چنین کاری جایز است؟

جواب: چنین کاری جایز نیست مگر این که تحریک به وسیله زوجه باشد.

سؤال ۱۰۵۶) آیا استمنا با دست زوجه جایز است؟

جواب: اشکالی ندارد.

نفقه

نفقه نامزد

سؤال ۱۰۵۷) آیا در ایام نامزدی نفقه نامزد بر شوهر لازم است؟

جواب: در صورت تمکین از طرف زن لازم است مگر این¬که زن نخواهد.

نفقه زنازاده

سؤال ۱۰۵۸) آیا نفقه ی فرزند نامشروع بر پدر واجب است؟

جواب: ظاهرا واجب است.

افزودن بر نفقه

سؤال ۱۰۵۹) آیا لازم است شوهر ماهیانه یا روزانه به غیر از مخارج خوراک و پوشاک و مسافرت مبلغی پول به زن بپردازد جهت خرج هایی که خود صلاح می داند؟

جواب: آن چه لازم است نفقه است، نه مازاد.

کمک به والدین نیازمند

سؤال ۱۰۶۰) آیا تامین مخارج پدر و مادرِ نیازمند به عهده ی پسران آن هاست یا بر دخترانی که دارای درآمد هستند هم لازم می شود؟

جواب: هرکدام از اولاد که دارا باشند، نفقه والدین بر او واجب است، چه دختر و چه پسر.

دارو و درمان

سؤال ۱۰۶۱) آیا هزینه ی دارو و درمان زوجه¬ی مریض جزء نفقه حساب می شود و واجب است؟

جواب: این ها همه عرفاً نفقه محسوب می¬شود.

ص: ۲۵۰

میزان و محدوده نفقه

سؤال ۱۰۶۲) نظر خود را در مورد محدوده ی نفقه و میزانی که واجب است بیان فرمایید.

جواب: مخارج مناسب شأن انسان از خوراک و پوشاك و مسکن گرچه اجاره ای و لوازم زندگی همه نفقه است.

اولویت نفقه

سؤال ۱۰۶۳) هرگاه انسان قدرت مالی نداشته باشد که هم صرف خود نماید و هم نفقه همسر و هم نفقه خویشان واجب النفقه خود را بدهد، کدام یک مقدم است؟

جواب: زن مقدم است.

نفقه در عده وفات

سؤال ۱۰۶۴) زنی که در عده ی وفات است، آیا نفقه دارد؟

جواب: زن در عده ی وفات نفقه ندارد.

مسکن جداگانه

سؤال ۱۰۶۵) زن از شوهر خود منزلی جدا از پدر و مادر شوهر مطالبه می کند، آیا بر زوج لازم است که به خواسته ی او جامه ی عمل بپوشاند؟

جواب: فقط مسکنی که بتواند آن جا زندگی کند، لازم است.

عدم نیاز نفقه

سؤال ۱۰۶۶) در مورد زوجه که استحقاق نفقه از زوج دارد، آیا در صورتی است که زوجه محتاج باشد یا احتیاج شرط نیست؟

جواب: در نفقه زوجه احتیاج شرط نیست.

شیر دادن

ازدواج با فرزندان مادر رضاعی

سؤال۱۰۶۷) بچه ای که از زنی شیر خورده، می تواند با فرزندان نسبی یا رضاعی وی ازدواج کند؟

جواب: نمی تواند.

سؤال ۱۰۶۸) آیا برادر بچه ای که از زنی شیر خورده، می تواند با فرزندان وی ازدواج کند؟

جواب: بلی می تواند.

سؤال ۱۰۶۹) چگونه ممکن است برادر برادر رضاعی با خواهر خواهر رضاعیش ازدواج کند؟

جواب: چون برادر برادر رضاعی با خواهر خواهر رضاعی خواهر نیست، از این رو جایز است با هم ازدواج کنند.

سؤال ۱۰۷۰) آیا شخص می تواند با مادر رضاعی فرزندش ازدواج کند؟

جواب: بلی جایز می باشد.

محرمیت

سؤال ۱۰۷۱) پسری که شیر مادر پسر دیگری را خورده و با وی برادر رضاعی گشته، آیا نسبت به خواهران برادر رضاعی خود محرم است؟

جواب: پسری که شیر خورده، به تمام اولاد صاحب شیر محرم می شود.

سؤال ۱۰۷۲) فرزند ذکور زن شیرده به خواهران پسری که از مادرشان شیر خورده است یا دختران ان به برادران فرزندی که شیر خورده، محرم می باشد؟

جواب: محرم نمی شود و می تواند با آن ها ازدواج نماید. بلکه برادران فرزندی که شیر خورده می توانند با آن دختران ازدواج کنند.

ص: ۲۵۲

عقد صغیره

سؤال ۱۰۷۳) اگر زنی به زن صغیره برادر شوهرش شیر دهد، آیا عقد صغیره باطل می شود؟

جواب: بلی باطل می شود چون زن صغیر دختر برادر می شود.

زمان شیر دادن

سؤال ۱۰۷۴) اگر شیر زن حامله ای پیش از وضع حمل جاری شود و با آن بچه ای را شیر دهد، آیا شیر دادن نشر حرمت (سبب محرمیت) می-کند؟

جواب: شیر باید از ولادت و پس از آن باشد.

شیر دادن به نوه

سؤال ۱۰۷۵) معروف است اگر مادر به فرزند دخترش شیر بدهد، دختر بر شوهر خود حرام می شود. اگر به فرزند پسرش شیر بدهد، آیا زن پسرش بر پسر حرام می شود؟

جواب: خیر این حکم مخصوص فرزند دختر می باشد.

سؤال ۱۰۷۶) آیا زنی که دخترش فوت نموده، جایز است به نوه ی دختری خود (یعنی بچه ی دختر متوفای خود) شیر بدهد؟

جواب: شیر دادن جایز است اما اگر شوهر (داماد زن شیرده) زنده باشد، نمی تواند با اولاد شوهر این زن ازدواج کند.

شیر دادن به وابستگان

سؤال ۱۰۷۷) اگر زنی دختر برادر شوهر خود را شیر دهد، آیا غیر از آن دختر و بچه ای که با او شیر خورده، فرزندان این دو برادر می توانند با هم ازدواج کنند؟

جواب: بلی می توانند.

سؤال ۱۰۷۸) آیا زنی که فرزند مردی را شیر داده، به آن مرد محرم می شود؟

جواب: محرم نمی شود.

سؤال ۱۰۷۹) نوه های مادر رضاعی بر شیرخوار محرم هستند؟

جواب: محرم می شوند چون خواهر زاده یا برادرزاده می شوند.

سؤال ۱۰۸۰) خواهری دارم که تقریبا شش ماه از زنی دیگر که پسری داشته، شیر خورده، یعنی در هر ۲۴ ساعت یک مرتبه شیر آن زن را می-خورده، بقیه را از شیر مادر خود و مواد خوراکی دیگر تغذیه می کرده، البته شیر خوردن مرتب و در یک ساعت معین نبوده بلکه گاهی شب یک وعده شیر آن زن را می خورده، ازدواج آن پسر با خواهرم چه صورتی دارد؟

جواب: اگر این شیر موجب محکم شدن استخوان و روئیدن گوشت باشد ازدواج آن ها حرام است و بعید نیست شش ماه این اثر را بگذارد.

سؤال ۱۰۸۱) آیا خواهر می تواند برادر خود را شیر بدهد؟

جواب: مانعی ندارد.

مالکیت شیر

سؤال ۱۰۸۲) زنی در حال طلاق حامله بوده، پس از چند روز وضع حمل کرده، آیا شیری که در پستان زن است، مربوط به شوهر اوّل است یا شوهر دوم؟ آیا می تواند همین بچه را شیر بدهد؟

جواب: مال شوهر اوّل است. به این معنی که نسبت به او موجب تحریم است اما مالکیت شیر مال زن می باشد و به هرکس که بخواهد می تواند شیر بدهد.

شیر خوردن بزرگسال

سؤال ۱۰۸۳) آیا جایز است فرد بزرگسال برای مداوا یا بدون دلیل شیر زن را بخورد؟

جواب: جایز است.

شیر دادن به فرزند خوانده

سؤال ۱۰۸۴) اگر زنی فرزند دختر شوهرش را شیر بدهد، آیا شوهر آن فرزند بر این زن محرم است؟

جواب: بلی این زن مادرزن او می باشد.

سؤال ۱۰۸۵) آیا در رضاع بعموم المنزله (۱)قائل هستید؟

جواب: عموم المنزله ثابت نیست.

ص: ۲۵۴

۱- عموم المنزله: بچه ای که شیر خورده مانندبچه متولدشده اززن وشوهر صاحب شیرباشد.

طلاق

طلاق در طُهر غیر مواقعه

سؤال ۱۰۸۶) اگر شوهر در حال حیض با عیال خود آمیزش کند و در طهر غیر مواقعه(۱) طلاق دهد، آیا صحیح است؟

جواب: بنابر احتیاط چنین طلاقی صحیح نیست.

طلاق باردار

سؤال ۱۰۸۷) اگر زن آبستن را طلاق دهند، عده اش تا به دنیا آمدن یا سقط شدن بچه ی اوست. این نوع عده در همه ی حمل ها جاری است (اعم از حمل شرعی و زنا)؟

جواب: مخصوص حمل شرعی است.

حضور یا شنیدن شاهدان

سؤال ۱۰۸۸) حضور دو عادل در مجلس طلاق شرط است یا شنیدن آن گرچه به وسیله تلفن و امثال آن کافی است؟

جواب: شنیدن دو عادل شرط است. لازم نیست در مجلس طلاق حضور داشته باشند.

شاهد بودن زوج

سؤال ۱۰۸۹) شخصی را برای اجرای صیغه طلاق زوجه ام وکیل کرده ام، آیا می شود خودم یکی از دو شاهد باشم یا دو شاهد غیر از زوج لازم است؟

جواب: خود زوج کافی نیست. باید دو عادل غیر از زوج باشد.

زنان شاهد

سؤال ۱۰۹۰) آیا طلاقی که در حضور چهار زن به عنوان شاهد جاری شده باشد، صحیح است؟

۱- پاکی بعد از حیض که در آن آمیزش نشود.

جواب: باید دو مرد عادل طلاق را بشنود.

حضور یا شنیدن؟

سؤال ۱۰۹۱) آیا شرط صحت طلاق حضور و استماع عدلین است یا استماع ایشان به هر نحوی باشد، کفایت می¬کند؟

جواب: استماع در حین طلاق دادن کافی است.

عدالت شاهدان

سؤال ۱۰۹۲) آیا در طلاق عدالت دو شاهد در نظر زوج کافی است؟

جواب: بلی کافی است و احوط این است کسی که می خواهد زن مطلقه را عقد کند، فسق شهود بر او معلوم نشود.

سؤال ۱۰۹۳) کسی که می خواهد طلاق را جاری کند، عادل به معنای مشهور نمی شناسد، ولی اشخاصی هستند که نه به چشم خود از آن ها معصیت دیده و نه از دیگران چیزی در باره ی آن ها شنیده است. آیا می توان به شاهد بودن چنین اشخاصی قناعت کرد؟

جواب: اکتفا به آن ها بعید نیست.

طلاق بدون حضور شاهدان

سؤال ۱۰۹۴) در جمهوری آذربایجان طلاق در محکمه و بدون حضور شهود عادل جاری می شود. آیا این طلاق صحیح است؟ خانمی که در محکمه طلاق گرفته، می تواند ازدواج کند؟

جواب: این گونه طلاق صحیح نیست و ازدواج با شخص دیگر حرام است چرا که زن در واقع شوهردار است.

ملاعنه

ملاعنه(۱)

سؤال ۱۰۹۵) آیا ملاعنه موجب تنصیف مهر زن می شود یا نه؟

۱- ملاعنه: لعن کردن زن و شوهر یکدیگر را گویند(برای توضیح بیشتر به کتب فقهی مراجعه نمائید).

جواب: چون ملاعنه پس از آمیزش می باشد، زن تمام مهریه را با دخول مالک شده و ملاعنه موجب تصنیف نمی شود.

آمیزش از پشت

سؤال ۱۰۹۶) اگر مرد بعد از پاك شدن زن از حیض از پشت آمیزش کرده، طلاق چه حکمی دارد؟

جواب: در این حالت طلاق صحیح نیست.

سؤال ۱۰۹۷) اگر با رضای زوجه دخول از دبر (پشت) واقع شده باشد و از جلو، آمیزش واقع نشده و زوجه باکره باشد و سپس طلاق واقع شود آیا زوجه مستحق تمام مهر است یا نصف آن؟

جواب: دخول از دبر موجب استقرار تمام مهر است. بنابراین طلاق در فرض سئوال موجب تنصیف مهر نمی شود.

محلل

سؤال ۱۰۹۸) در محلل صرف دخول کفایت می¬کند یا هردو باید ارضا شوند؟

جواب: صرف دخول کافی است.

ادعای طلاق

سؤال ۱۰۹۹) آیا طلاق به مجرد ادعای شوهر و این که بگوید: او را مطلقه نموده ام، ثابت می شود یا این که شهادت دو عادل لازم است؟

جواب: بلی به مجرد ادعاء ثابت می شود. نسبت به اصل طلاق ولی نسبت به نفقه زوجه و.. علی الاظهر قبول نمی شود.

طلاق سنّی

سؤال ۱۱۰۰) شخصی شیعه است و دختر (بالغ یا نابالغ) خود را به عقد مردی سنی در آورده، صیغه ی عقد را هم به طریق مذهب شیعه اجرا کرده، بعدا آن مرد دختر را مطابق

مذهب اهل تسنن طلاق داده، آیا طلاق صحیح است و دختر می تواند با شخص دیگری ازدواج نماید؟

جواب: بلی طلاق صحیح است و دختر می تواند شوهر کند.

طلاق زن شیرده

سؤال ۱۱۰۱) زنی که به دلیل شیر دادن به بچه عادت ماهانه نمی بیند، هنگام طلاق تکلیفش چیست؟

جواب: عده ی او عده ی شهور (سه ماه) است.

وطی به شبهه

سؤال ۱۱۰۲) عده ی وطی به شبهه را از چه زمانی باید حساب کرد؟

جواب: پس از وطی به شبهه گرچه احوط پس از توجه پیدا کردن است.

سؤال ۱۱۰۳) زنی که وطی به شبهه شده و در طلاق عده نداشته مثل صغیره و یائسه آیا عده ی وطی به شبهه دارد؟

جواب: خیر عده ندارد.

حِداد

سؤال ۱۱۰۴) حداد در عده ی وفات چه معنایی دارد و آیا ترک نظافت را هم شامل می شود؟

جواب: مراد ترک زینت است، نه ترک نظافت.

رجوع مرد

سؤال ۱۱۰۵) مردی در عده ی رجعی به زن رجوع می کند ولی فورا پشیمان می شود و می گوید همان طلاق برقرار باشد، آیا کافی است یا این که طلاق مجدد لازم است؟

جواب: اگر رجوع محقق شود با فعل یا با زبان طلاق مجدد لازم است.

سؤال ۱۱۰۶) در طلاق رجعی اگر مرد بدون قصد رجوع با زن آمیزش کرد، رجوع محقق می شود؟

جواب: بلی محقق می شود.

رجوع در خلع

سؤال ۱۱۰۷) چندی پیش به طلاق خلع از همسرم جدا شدم. ولی یک روز پس از طلاق اظهار داشت که هنگام طلاق در عادت ماهیانه بوده و دو ساعت پس از دفترخانه فهمیده، در روزهای بعد هم مدام دم از پشیمانی و برگشت می زد تا اینکه سه هفته پس از طلاق به منزل آمد و مدام اظهار پشیمانی و قصد رجوع می نمود. در مدتی که در منزل بود، با توجه به این-که طلاق را باطل و هنوز خود را زن من می دانست، نیز عده اش تمام نشده، آمیزش کردیم و این عمل چندین مرتبه دیگر نیز انجام شد. پس از این جریانات شرط گذاشت که اگر می خواهی قانونی شود، باید حق طلاق و... را به من بدهی فکر می کردم با صحبت می توانم او را راضی کنم. تا این که بعد از حدود شش ماه از این ارتباطات، ارتباط خود را قطع کرد. آیا از لحاظ شرعی زن من است؟ اگر بخواهد شوهر کند، حکم چیست؟ چنان چه اظهار ایشان مبنی بر عادت بودن در زمان جاری شدن طلاق دروغ باشد (که احتمال آن می رود) آیا به این که ایشان در زمان عده بازگشته و حتی آمیزش کرده ایم، آیا رجوع محسوب می شود و شرعا هنوز زن من است؟

جواب: اگر واقعاً راست می گفته و از گفته او برای شما اطمینان حاصل شده که هنگام طلاق پاک نبوده، همسرتان بوده، عمل شما حرام نبوده؛ در غیر این صورت رابطه شما مشروع نبوده است مگر این که زن به مهر یا مال دیگری که در مقابل طلاق به شما بذل کرده بود رجوع کند و شما به عقد خود رجوع نمائید.

عده طلاق یا عقد؟

سؤال ۱۱۰۸) مردی زنی را به طلاق خلعی دوم مطلقه نموده اما پیش از انقضای عده، زن از بذل خود رجوع می کند اما زوج می گوید: رجوع می کنم به شرط این که تو را صیغه کنم و همین گونه هم عمل می شود اما باز اختلاف شروع شده و آن ها بر بذل مدت توافق می کنند و احتیاطا طلاق هم جاری می شود. حالا آیا زن باید عده ی طلاق را نگه دارد یا عده ی عقد موقت را؟ و آیا می توانند دوباره صیغه شوند یا این که محلل لازم است؟

ص: ۲۵۹

جواب: ظاهرا عقد موقت باطل است و به مجرد رجوع مرد، زن دائم اوست و اگر طلاق داد، زن باید عده ی طلاق نگه دارد و احتیاج به محلل دارد. اگر در طلاق اوّل هم رجوع کرده باشد.

شوهر مفقود الاثر

سؤال ۱۱۰۹) زنی که شوهرش مفقود شده، چه وظیفه ای دارد و در این مدت نفقه ی او بر عهده ی کیست؟

جواب: زنی که شوهرش مفقود شده و از او خبری نیست و ولی (سرپرست) شوهر مثل پدر هم نفقه اش را نمی پردازد، اگر بر این وضع صبر نکرد و به حاکم شرع مراجعه نمود، چهار سال به او مهلت می دهد. در این مدت در آن جا که مفقود شده، تفحص می نماید. اگر بداند در محلی زنده است، باید صبر کند. اگر معلوم شود مرده است، باید عده ی وفات نگه دارد و اگر بعد از چهار سال معلوم نشد که مرده یا زنده است حاکم به ولیّ او امر می کند به طلاق زن اما اگر ولیّ نداشته باشد خود حاکم طلاق می¬دهد و پس از چهار ماه و ده روز می تواند شوهر کند.

داوران (حَکمین) طلاق

سؤال ۱۱۱۰) در طلاق تعیین حکمین در چه مواردی است و آیا می-توانند طلاق را جاری کنند؟

جواب: در صورتی که بین زن و شوهر اختلاف پیش بیاید، دو نفر عادل را برای رفع اختلاف داور قرار می دهند و داورها نمی توانند طلاق بدهند مگر این که زوجین به آن ها وکالت دهند.

عدم پرداخت نفقه

سؤال ۱۱۱۱) اگر مرد بدون عذر شرعی نفقه ندهد، آیا طلاق زوجه جایز است؟

جواب: زن باید به حاکم شرع رجوع کند. حاکم به انفاق یا به طلاق امر می کند اگر هیچ یک را انجام ندهد، حاکم شرع طلاق می دهد.

ظهار

سؤال ۱۱۱۲) مردی به زبان فارسی و با اراده و قصد می گوید: همسرم برای من مانند خواهرم و مادرم باشد. در این صورت وظیفه ی شرعی مرد که از گفته ی خود پشیمان شده چیست؟

جواب: حکم ظهار جاری است. کفاره ظهار بدهد و یا جدا شوند، البته با شرایطی که در احکام طلاق بیان شده است. اگر شرایط ظهار محقق شده باید کفاره ظهار را انجام دهد بعد زن به او حلال می شود.

صیغه طلاق

سؤال ۱۱۱۳) در مورد صیغه طلاق آیا عبارت «انت مطلقه» یا «هی مطلقه» یا «طلقت فلانه» مجزی است؟

جواب: باید بگوید: «زوجتی طالق» یا «فلانه طالق».

سؤال ۱۱۱۴) آیا طلاق با اشاره و کتابت جاری می شود؟

جواب: در صورتی که شوهر زبان دارد، اشاره و کتابت کافی نیست.

چگونگی طلاق

سؤال ۱۱۱۵) الف: طلاق پس از سپری شدن مدت عده کامل می شود و یا به محض اجرای صیغه طلاق، عقد نکاح منحل می شود و سپری شدن مدت عده تأثیری در منحل شدن عقد نکاح ندارد؟

ب: در صورتی که زوجه از وکالت در طلاق (که ضمن عقد نکاح دائم و به طور بلاعزل توسط زوج به ایشان اعطا شده است) یک بار استفاده کرده و خود را مطلقه نموده است، ولی در مدت عده به زوج رجوع کند، آیا پس از رجوع می تواند از همان وکالت بلاعزل برای مطلقه کردن خود استفاده نماید؟

جواب الف: در طلاق بائن به مجرد اجرای صیغه طلاق، عقد نکاح و زوجیت از بین می رود اما در طلاق رجعی تا وقتی که عده تمام نشده، زوجیت منحل نگشته و با سپری شدن عده منحل می شود.

جواب ب: در فرض سؤال استفاده مجدد از وکالت صحیح نیست چون وکالت با اجرای طلاق و زوال زوجیت باطل شده مگر در حین رجوع با ملاحظه تمام شرایط رجوع کند.

سه طلاقه

سؤال ۱۱۱۶) هرگاه مجری صیغه طلاق صیغه را تکرار کند مثلا بگوید «هی طالق هی طالق هی طالق» بدون این که رجوعی در بین باشد و نظرش تعدد طلاق باشد یا این که بگوید «هی طالق ثلاثا» حکمش چیست؟

جواب: در تمام موارد یک طلاق است.

طلاق شرعی

سؤال ۱۱۱۷) طلاق در محکمه و بدون شرایط واقع شده، ولی زوج حاضر به طلاق شرعی نیست (زوجه از نظر قانون مطلقه است ولی شرعاً شوهردار) و دسترسی به حاکم شرع ندارد، وظیفه اش چیست؟

جواب: از قضیه شخصیه اطلاع نداریم ولی در چنین مواردی زوجه باید شخصاً به حاکم شرع یا وکیل ایشان مراجعه کند در هر صورت طلاق به دست زوج می باشد.

اجرای طلاق توسط سُنّی

سؤال ۱۱۱۸) آیا جایز است برای اجرای طلاق یکی از علمای عامه را مجری صیغه ی طلاق کرد؟

جواب: اگر سایر شرایط مهیا باشد مثلا پیش دو عادل باشند و طلاق را صحیح ایقاع کند، مانعی ندارد.

اشتباه در قصد

سؤال ۱۱۱۹) شخصی صیغه¬ی طلاق خلع یا مبارات را عمدا یا سهوا صیغه ی رجعی خوانده، در این صورت طلاق صحیح است؟

جواب: اگر قصد رجعی نکند صحیح نیست و الا طلاق رجعی می شود.

شرط عقد

سؤال ۱۱۲۰) آیا زن می تواند در ضمن عقد شرط کند که طلاق به دست پدر یا مادر یا برادر باشد؟

جواب: نمی تواند.

اطاعت از والدین

سؤال ۱۱۲۱) مادر یا پدر شخصی به او می¬گوید که زنت را طلاق بده، آیا باید امر آن ها را اطاعت کند؟

جواب: اطاعت لازم نیست.

سؤال ۱۱۲۲) زنی ادعا می کند که مطلقه هستم ولی بینه ندارد. آیا قول او قبول است؟

جواب: طلاق بدون اثبات قبول نمی شود.

نوع طلاق

سؤال ۱۱۲۳) طلاقی که حاکم شرع به دلیل عدم پرداخت نفقه از سوی زوج به درخواست زوجه اجرا می کند، چه نوع طلاقی است؟ اگر پیش از اتمام عده دو طرف راضی به عقد مجدد شوند موقت یا دائم چنین عقدی جایز است؟

جواب: اگر به جهت عدم پرداخت نفقه باشد، در حکم بائن است. اگر به جهت فقدان شوهر حاکم شرع طلاق بدهد و پیش از تمام شدن عده، شوهر پیدا بشود، می توانند رجوع کنند.

سؤال ۱۱۲۴) زنی با شوهر خود پیش از عروسی بدون آمیزش (با تفخیذ) حامله شده بفرمایید:

الف) اگر طلاق دهد، عده دارد و عده اش چقدر است؟

جواب: عده دارد و عده اش بنابر احتیاط ابعد الاجلین (۱)است. گرچه بنابر اظهر فراغ از حمل کافی است.

ب) آیا مهریه اش نصف می شود؟

جواب: بلی مهریه اش نصف می شود.

ج) طلاقش رجعی است و می تواند پیش از تولد فرزند رجوع کند؟

جواب: ظاهرا رجعی نیست و نمی تواند رجوع کند.

د) اگر زن یا شوهر فوت کند از همدیگر ارث می¬برند؟

جواب: از همدیگر ارث نمی برند.

سؤال ۱۱۲۵) زنی بعد از این که شوهرش او را طلاق رجعی داد، عده گرفت و پس از پایان عده ازدواج نمود و با وی آمیزش شد. بعد معلوم شد که شوهر سابق زن در ایام عده ی طلاق او فوت کرده است. آیا زن به شوهر دوم خود حرام می شود؟

جواب: عقد دوم باطل است و بنا بر احتیاط حرام می شود.

طلاق بائن

سؤال ۱۱۲۶) آیا پس از جاری شدن طلاق بائن، زن می تواند مهریه خود را به اجرا بگذارد و آن را مطالبه کند؟

جواب: اگر زن مهریه اش را بذل نکرده است می تواند مطالبه نماید.

سؤال ۱۱۲۷) زوجه مدخول بها مهر خود را به زوج بخشیده که او را طلاق دهد، زوج نیز موافقت نمود و طلاق داد. اما پیش از انقضای عده ی زن، شوهر مرد، اکنون آیا بر زوجه لازم است عده وفات نگه دارد؟

جواب: چون طلاق باین است، عده وفات ندارد و عده طلاق را تکمیل می کند.

۱- دورترین زمان را برای عده محسوب کند. یا به دنیا آمدن فرزند یا طی شدن سه طهر.

بستن لوله

سؤال ۱۱۲۸) با جلوگیری زنان از طریق بستن دائمی لوله، آیا باید پس از طلاق هم عده نگه داشت؟

جواب: بله، عده در فرض سئوال لازم است.

عده

طلاق رجعی

سؤال ۱۱۲۹) زنی را شوهرش طلاق رجعی داد و زن مسافرت نمود و پس از اتمام عده با مرد دیگری ازدواج کرد، ولی پس از ازدواج خبر آمد که شوهر سابق در زمان عده فوت نموده، در این صورت آیا باید عده وفات نگه دارد؟ از چه زمانی عده شروع می شود و چقدر است؟ آیا عقد انجام شده صحیح است؟ در صورتی که عقد صحیح نبوده، آیا جایز است پس از عده دوباره ازدواج کنند؟ حکم فرزندی که از ازدواج دوم متولد می شود چیست؟ همچنین حکم مهر زن چگونه است و نفقه ی او در دوران عده بر عهده ی کیست؟

جواب: باید از موقع ثبوت فوت عده نگه دارد و عقد نکاحش باطل است. پس از تمام شدن عده جایز نیست دوباره با آن مرد ازدواج کند و به هم حرام ابدی می شوند. فرزند به مرد ملحق می شود و باید به زن مهر المثل بدهد اما نفقه ندارد.

عده زنی که دو قلو دارد

سؤال ۱۱۳۰) زنی که دو قلو حامله است، اگر مطلقه شود، آیا عده اش با وضع حمل بچه ی اوّل تمام می شود؟

جواب: احتیاط مراعات شود (باید بچه دوم متولد شود).

سقط جنین

سؤال ۱۱۳۱) آیا سقط جنین عمدا یا به خودی خود موجب پایان عده می شود؟

جواب: بلی با سقط جنین عده پایان می یابد.

عِدّه نازا

سؤال ۱۱۳۲) با بستن دائمی لوله، آیا باید پس از طلاق باز عده نگه داشت؟

جواب: در فرض سؤال هم عده واجب است.

خواستگاری هنگام عدّه

سؤال ۱۱۳۳) آیـا جـایز است از زنی که در عـده ی طلاـق است، خواسـتگاری نمود و شـرایط مهر و دیگر مسائـل را با او قرار گذاشت تا پس از انقضای مدت عده عقد انجام گیرد؟

جواب: در طلاق رجعی جایز نیست اما در طلاق بائن یا عده ی وفات جایز است.

فسخ ازدواج

سؤال ۱۱۳۴) در مواردی که نکاح به عللی فسخ یا منفسخ می شود آیا بر زن لازم است مانند طلاق عده نگه دارد؟

جواب: بلی اگر مدخول بها باشد، (۱)لازم است.

عده طلاق رجعی یا فوت؟

سؤال ۱۱۳۵) مردی زن خود را طلاق رجعی داد و پیش از انقضای عده فوت کرد. تکلیف زن از جهت عده چیست؟

جواب: باید عده وفات نگه دارد.

سؤال ۱۱۳۶) زنی که در هر سه ماه یک دفعه حیض می شود، مدت عده طلاقش چقدر است؟

جواب: اگر در سه ماه دید، باید سه طهر نگه دارد و اگر بعد از سه ماه حیض ببیند سه ماه باید عده نگه دارد.

سؤال ۱۱۳۷) زنی که در سن حیض دیـدن است ولی تـا به حال حیض ندیـده و مطلقه شـده و تا دو ماه پس از وقوع طلاق هم خون حیض ندیـده است اما در ماه سوم خون حیض می بینـد، آیا با دیدن خون در ماه سوم عده اش تمام می شود یا باید صبر کند تا سه ماه از وقوع طلاق بگذرد؟

جواب: بنابراحتیاط باید سه طُهر عده نگه دارد مگر این¬که بعدا حیض نشود.

سؤال ۱۱۳۸) زنی که یکبار و فقط از دُبُر (پشت) با او آمیزش شده است، باید عده نگه دارد؟

جواب: بلی باید عده نگه دارد.

۱- با وی آمیزش شده باشد.

سؤال ۱۱۳۹) زنی که به عقد موقت مردی در می آید و اطمینان داشته باشد که از آمیزش با او حامله نشده (مثلا رحم خود را خارج کرده باشد) آیا پس از پایان عقد موقت باید عده نگه دارد؟

جواب: اگر در سن حیض دیدن است، باید تا دو ماه عده نگه دارد.

ازدواج در عده

سؤال ۱۱۴۰) دختر باکره¬ای که به عقد دائم پسر جوانی درآمده و پیش از عروسی در مواردی با هم از راه دبر (پشت) آمیزش می کرده اند حالاـ کار آن ها به اختلاف و جدایی کشیده است اما چون دختر به مسائل شرعی آشنا نبوده، فکر می کرده این نوع آمیزش عده ندارد، به همین دلیل در حال عده به عقد دائم شخص دیگری درآمده، پس از گذشت چند سال و بچه دار شدن متوجه مساله شده، اکنون وظیفه شرعی او چیست؟

جواب: عقد دوم باطل است و موجب حرمت ابدی می شود.

عِدّه تازه مسلمان

سؤال ۱۱۴۱) زنی مدت دو سال است که به دین اسلام مشرف شده و مدت شش ماه است از شوهر خود جدا شده است. عده نگه داشتن زن چگونه خواهد بود؟

جواب: زنی که مسلمان شده، باید از همان لحظه ی مسلمان شدن جدا شود و عده از هنگام اسلام آوردن حساب می شود.

یائسگی در حین عده

سؤال ۱۱۴۲) تکلیف زن مطلقه ای که یک یا دو بار عادت ماهانه دیده و سپس یائسه شده چیست؟ آیا باقیمانده ی عده ساقط می شود؟

جواب: ساقط نیست. بقیه را به حساب ماه ملاحظه کند. پس اگر دو بار حیض شده یک ماه و اگر یک بار حیض شده دو ماه عده نگه می دارد.

نذر

شک در برآورده شدن حاجت

سؤال ۱۱۴۳) شخصی نذر کرده، حالا در بر آورده شدن حاجت شک کرده، تکلیفش چیست، مثلا نذر کرده بود که اگر فلان مرضم شفا یابد، فلان بکنم. حالا نمی داند مرضش بهبود یافته یا نه؟

جواب: در صورت شک، نذر واجب العمل نیست.

اجازه پدر

سؤال ۱۱۴۴) فرزندی نذر کرده و پدرش تا حدی اجازه¬ی عمل به نذر می دهد مثل این که نذر کرده اگر فلان بشود صد بار صلوات بفرستد یا صد تومان صدقه بدهد. بعدا اگر پدرش بگوید بیش از پنجاه بار یا پنجاه تومان راضی نیستم، آیا می تواند اصلا به نذرش عمل نکند یا این که باید مقدار مورد رضایت پدر را انجام دهد؟

جواب: پس از این که پدر در نذر اجازه داد، معلوم نیست بعداً بتواند نذر را بهم بزند.

ناتوانی از انجام نذر

سؤال ۱۱۴۵) نذر کرده ام در روز معینی گوسفندی ذبح کنم ولی شرایط جور نشده است تا در وقت معیّن به نذر عمل کنم. آیا قضا یا کفاره واجب می شود؟

جواب: اگر ذبح ممکن بوده و به علل و ملاحظاتی ذبح نکرده، کفاره به جهت مخالفت نذر لازم است. اگر در آن روز عمل به نذر ممکن نبوده، چیزی لازم نیست و معلوم می شود که نذر باطل بوده است.

سؤال ۱۱۴۶) شخصی نذر کرده هر سال روز عرفه را در کربلای معلی باشد. امسال به حجه الاسلام مستطیع شده حالا وظیفه اش چیست؟

جواب: باید به حج برود و در واقع نذرش باطل است.

ص: ۲۶۹

سؤال ۱۱۴۷) چنـدین سال قبل نـذر کرده بودم اگر خانه بخریم پنـج یا ده روز در ماه محرم یا صـفر هر سال روضه بخوانیم. اما یادم رفت در آن زمان نذرم را ادا کنم و اکنون نیز آن خانه را سالهاست فروختیم. حال تکلیف من چیست؟

جواب: اگر نـذر شـما این بوده که پس از خانه دار شـدن همیشه و همه ساله روضه بگیریـد، بایـد ادامه دهیـد. آن چه فراموش شده، قضا ندارد.

سؤال ۱۱۴۸) شخصی نذر کرده که سالی ده روز روزه بگیرد ولی حالا به علت پیری توان ندارد، وظیفه اش چیست؟

جواب: در صورت عدم امکان چیزی بر او واجب نیست.

فراموشی مورد نذر

سؤال ۱۱۴۹) شخصی نذر کرده ولی بعضی اوصاف نذر را فراموش نموده، مثلا نذر را می داند ولی در مورد محل مصرف آن بین چند مورد مردد است. تکلیف چیست؟

جواب: در خیرات مصـرف کند. در صورت تردد صرف در یکی از موارد تردد بعید نیست کافی باشد گرچه احتیاط توزیع در همه موارد است.

نذر برای دیگری

سؤال ۱۱۵۰) پدر و مادری نذر کرده اند که اگر خدا به آن ها فرزند سالمی بدهد، روز عاشورا بر سر او تیغ بزنند یا به او لباس سقایی بپوشانند و در دسته عزاداران ببرند. آیا عمل به نذر واجب است؟

جواب: صحت نذر تیغ زدن به دیگری ولو فرزند، معلوم نیست اما پوشاندن لباس سقائی و.. مانعی ندارد.

سؤال ۱۱۵۱) اگر نیاکان یا پدر نذر کنند فرزندشان کاری انجام دهند، آیا بر فرزندان عمل به آن واجب است؟

جواب: واجب نیست.

تغییر مورد نذر

سؤال ۱۱۵۲) همه ساله در روز تاسوعا و عاشورا مردم محل گوسفندهایی را به عنوان نـذر در جلوی دسته های عزاداری ذبح می کننـد و وجه فروش آن هـا توسـط هیئت امنـای مسـجد برای مرمت و گسـترش آن مکـان مقـدس خرج می شـود. آیـا پول گوسفندهای قربـانی را می شود در مسجدی که کنـار جـاده جهت عبادت و رفاه حال مسافران و رهگـذران در حال احـداث است، خرج کرد در صورتی که خود آن حسینیه نیاز مبرمی به بازسازی دارد؟

جواب: در هزینه کردن آن ها نظر اهدا کنندگان معتبر است.

سؤال ۱۱۵۳) شخصی نذر کرده که در روز عاشورا مردم را با برنج اطعام کند. حالا اگر برنج طبخ نشده را به فقرا بدهد، قبول است؟

جواب: هر طور نذر کرده، همان طور عمل کند.

سؤال ۱۱۵۴) نذر کرده بودم یک قطعه موکت برای مسجد محله بخرم، حالا می خواهم به جای موکت یک قالی برای مسجد بخرم. در این صورت آیا نذر من ادا شده؟

جواب: اگر نظر شما مقید به موکت بوده، باید آن را بخرید و بدهید.

سؤال ۱۱۵۵) نذر کرده ام در هیئت حسینی شربت بدهم. اما با توجه به این که هوا سرد شده، شربت قابل استفاده نیست. آیا جایز است نذر خود را به چیز دیگری تبدیل کنم یا این که نذر باطل می شود؟

جواب: ظاهرا در صورت عدم قابلیت، نذر واجب العمل نیست. در عین حال می تواند به چیز دیگری تبدیل کند.

نذر به نیت امامان

سؤال ۱۱۵۶) آیا نذر برای حضرات ائمه معصومین(ع) و حضرت زهرا و حضرت ابوالفضل(ع) جایز است؟

جواب: بلی جایز است.

ص: ۲۷۱

نذر با نوشتن

سؤال ۱۱۵۷) آیا نذر کردن با نوشتن منعقد می شود؟

جواب: منعقد نمی شود.

نذر شمع

سؤال ۱۱۵۸) در این دوره با این همه وسایل برقی اگر کسی برای امامزاده شمع نذر کند، آیا نذر او منعقد می شود؟ اگر به نذر خود عمل نکند، باید کفاره بدهد؟

جواب: اگر صرف روشن کردن آن در امامزاده مصلحت باشد چنان که در مزارهای کوهستانی ممکن است به کار آید، بعید نیست نذر منعقد شده و اگر عمل نکند باید کفاره دهد.

نذر بانوان

سؤال ۱۱۵۹) اگر زن در غیاب شوهر و با عدم اطلاع او یا با عدم رضایت او نذر کند، آیا نذر صحیح است؟ اگر نذر را از مال مختص به خود کرده باشد چطور؟

جواب: صحت نذر موقوف به اجازه شوهر است، چه از مال خود باشد و چه از مال شوهر.

نذر خواندن زیارت عاشورا

سؤال ۱۱۶۰) شخصی نذر کرده که هر روز زیارت عاشورا بخواند، آیا نذر منصرف به زیارت عاشورا با صد لعن و صد سلام می باشد یا همان متن زیارت عاشورا را بخواند، کافی است؟

جواب: قصد نذر کننده معتبراست. اگر در نظر خود شک کند، بعید نیست همان زیارت عاشورا متن کافی باشد.

لزوم رجحان و صیغه در عهد

سؤال ۱۱۶۱) آیا در مانند نذر صیغه لازم است؟ هم چنین متعلق عهد باید مثل متعلق صیغه نذر رحجان داشته باشد؟

جواب: بلی در عهد هم صیغه لازم است. رحجان لازم نیست و در کار متساوی هم صحیح است.

سؤال ۱۱۶۲) خواهشمند است صیغه عهد را بیان فرمایید.

جواب: مثلا بگوید: برای خدا عهد کردم فلان کار را انجام دهم.

کفاره

کفاره روزه

سؤال ۱۱۶۳) خـانمی به مـدت پنـج سال نتوانسـته به دلیل بیماری روزه بگیرد، حال می خواهـد کفاره بدهـد، چگونه محاسـبه کند؟

جواب: برای هر روز یک مد (۷۵۰ گرم) طعام (گندم، آرد، یا برنج) به فقیر بدهد.

عیار طلا در کفاره

سؤال ۱۱۶۴) برای دادن کفـاره هر نخود طلاـ را بایـد بر اسـاس کـدام عیـار طلاـ حسـاب کرد و آیا می شود معادل آن را پول بدهیم؟

جواب: عیار معتبر و لازم نیست اگر عرفاً طلا گفته شود، کافی است و معادلش هم کافی است.

احکام صید و ذبح

شکار با تفنگ

سؤال ۱۱۶۵) شکار با تفنگ چه طور است؟

جواب: اگر گلوله بـدن حیوان را بریـده و پاره کند اشکال ندارد، ولی اگر با ضـربه و بدون بریدگی باعث مرگ حیوان شود، خوردن آن جایز نیست.

جدا کردن سر پیش از جان دادن

سؤال ۱۱۶۶) آیا جدا کردن سر یا زدن نخاع پیش از جان دادن حیوان جایز است؟ موجب حرام شدن حیوان می شود؟

جواب: جدا کردن سر حرام است ولی موجب حرمت گوشت حیوان نمی شود.

لزوم بردن نام خدا

سؤال ۱۱۶۷) آیا موقع سر بریدن حیوان باید بسم اللّه...گفت یا الحمدللّه...و سبحان اللّه...هم کافی است؟

جواب: آنچه واجب است، ذکر نام خدا است گرچه لفظ « اللّه» باشد.

سؤال ۱۱۶۸) اگر کسی موقع ذبح حیوان بر اثر عجله، تنها بگوید: یا اللّه، چه حکمی دارد؟

جواب: گفتن لفظ اللّه در ذبح کافی است.

موضع روبه قبله

سؤال ۱۱۶۹) آیا موقع سربریدن حیوان تمام سینه و شکم...حیوان باید رو به قبله باشد؟

جواب: رو به قبله بودن گردن لازم است گرچه رو به قبله بودن تمام بدن موافق احتیاط است.

زنده گرفتن ماهی

سؤال ۱۱۷۰) آیا زنده یافتن ماهی بیرون از آب در حلیت آن کافی است یا باید به صورت زنده از آب گرفته شود؟

جواب: زنده گرفتن موجب حلیت است ولو از بیرون آب.

ذبیحه اهل کتاب

سؤال ۱۱۷۱) نظر جنابعالی راجع به ذبیحهء اهل کتاب چیست؟ اگر ذبح مثل ذبح اسلامی باشد ولی نام خدا برده نشود و گوشت برای فروش در سوپر مارکت باشد ولی ندانیم ذبح کننده چه دینی دارد تکلیف چیست؟ در امریکا زندگی می کنم برادران اهل سنت در اینجا گوشت برای فروش در سوپر مارکت را خریداری کرده و فقط قبل از پخت یا خوردن آن، بسم اللّه می گویند.

جواب: از ذبیحه اهل کتاب باید اجتناب کرد. گوشتی که یقین به تزکیه-اش نیست، خوردنش جایز نیست مگر در ممالك اسلامی، ولی اگر اهل سنت ذبح کنند، خوردن آن جایز است. ذکر نام خدا هنگام ذبح شرط است. گفتن آن پیش از پخت یا قبل از خوردن تأثیری ندارد.

سؤال ۱۱۷۲) شکارچی مسلمان و شکارچی اهل کتاب باهم به طرف شکار شلیک کرده اند و معلوم نیست شکار با گلوله کدام یک کشته شده، آیا خوردن شکار جایز است؟

جواب: جایز نیست.

ذبح توسط دستگاه

سؤال ۱۱۷۳) گاو، گوسفند و مرغ هایی که توسط دستگاه ها ذبح می شود، چه حکمی دارد؟

جواب: اگر شرایط ذبح (رو به قبله بودن، بسم اللّه گفتن، مسلمان بودن ذبح کننده - مسئول دستگاه و...) را داشته باشد، حلال است.

ص: ۲۷۵

سؤال ۱۱۷۴) شـکارچی پرنـده را زده و پرنده افتاده توی آب معلوم نیست آیا با گلوله مرده یا خفگی در آب؟ آیا خوردن این شکار جایز است؟

جواب: جایز نیست.

ص: ۲۷۶

احکام خوردن و آشامیدن

عدم اطلاع از چگونگی ذبح

سؤال ۱۱۷۵) مرغ هایی که در بازار به صورت بسته بندی عرضه می شود و کشتار داخل کشور است و از چگونگی کشتن آن ها مطلع نیستیم، آیا مصرف آن ها جایز است؟

جواب: جایز می باشد.

کراهت بریدن نان با چاقو و...

سؤال ۱۱۷۶) آیا کراهت بریدن نان با چاقو و نیز کراهت قرار دادن نان زیر ظرف غذا، از باب تسامح در ادله سنن است، یا مبنی بر روایت معتبری است؟ زیرا امروزه در مورد بعضی انواع نان به ویِژه در رستوران ها در مقیاس زیاد بریدن آن¬ها باعث یکسانی اندازه تکه ها و صرفه جویی در زمان است، و از باب بی احترامی هم نمی باشد، و در عرف بی احترامی محسوب نمی شود. هم چنین گذاشتن آن ها زیر ظرف غذا گاهی برای گرم تر شدن نان است و نه بی حرمتی. در این حالات کراهت برطرف نمی شود؟

جواب: روایات باب معتبر هستند. حتی الامکان عمل شود و لکن اگر مورد حاجت شد، مانعی ندارد که انسان مرتکب شود.

لابستر و کوسه ماهی و اوزون برون

سؤال ۱۱۷۷) در بازار و به خصوص رستوران های تهران نوعی غذای دریایی به نام لابستر به فروش می رسد که برخی می گویند نوعی شاه میگو است و بعضی معتقدند که نوعی خرچنگ است. آیا وظیفه تحقیق داریم یا همین که در بازار مسلمانان عرضه می شود می توانیم این گونه موارد مشکوک را مصرف کنیم؟ همین سئوال در مورد کوسه ماهی و ماهی اوزون برون هم مطرح است که آیا فلس دارد؟ برخی می گویند دارد و بعضی دیگر می گویند ندارد.آیا وظیفه تحقیق داریم؟

ص: ۲۷۷

جواب: خرچنگ حرام است. اگر غذا دهنده بگوید میگو است، برای شما حلال است. ماهی اگر دارای فلس باشد، حلال است. تا به حال برای ما ثابت نشده موارد مذکور در سئوال دارای فلس هستند.

سؤال ۱۱۷۸) خوردن کوسه ماهی چه حکمی دارد؟

جواب: ماهی حلال به ماهی فلس دار منحصر است.

حیوان بیمار

سؤال ۱۱۸۰) اگر حیوانی را فروخته و پس از تصرف معلوم شد که حیوان مریض و گوشتش آلوده به میکروب است و نباید خورده شود، تکلیف فروشنده چیست؟

جواب: اگر حیوان مثل گوسفند است که مقصود گوشت آن است، بعید نیست تمام قیمت را برگرداند اگر چه صلح اصلح است، اما اگر مانند شتر و گاو نر باشد که می شود از آن کار کشید، بعید نیست تفاوت قیمت را به خریدار بپردازد.

بستنی طلایی!

سؤال ۱۱۸۱) آیا خوردن بستنی با روکش طلا جایز است؟

جواب: برای حرمت دلیل نیست ولکن احتیاط در ترک است چون بعید نیست به عنوان ثانوی حرام باشد.

ژلاتین

سؤال ۱۱۸۲) آیا ژلاتین حیوانی حلال گوشت (مثل گاو) که ذبح اسلامی نشده، حلال است؟

جواب: حلال نیست.

ص: ۲۷۸

دین فلس (پولک) با چشم عادی

سؤال ۱۱۷۹) فلس باید با چشم غیر مسلح دیده شود یا با چشم مسلح هم دیده شود کافی است؟

جواب: فلس باید با چشم غیر مسلح قابل دیدن باشد.

ارث

تصرف زمین اربابی

سؤال ۱۱۸۳) شخصی زمینی را که عرصه اش اربابی بوده، کشت می کرد. پس از فوت پدر و الغای رژیم سابق یکی از فرزندانش از طریق اداره کشاورزی به نام خود سند صادر کرده است. حکم زمین را نسبت به سایر ورثه بیان فرمایید.

جواب: اگر مالک شرعی داشته و با رضایت او به کشاورزان تملیک شده، در تصرف زمین نظر مالک معتبر است. اگر مالک شرعی نداشته، نظر حاکم معتبر است.

ارث سر قفلی

سؤال ۱۱۸۴) فردی معامله ی سر قفلی کرده و دکان سرقفلی دست پسران او می باشد. پس از فوت وی اولاد او از سرقفلی ارث می برند؟ در صورت ارث بردن به قیمت زمان معامله است یا زمان فوت یا زمان فروش؟

جواب: اصل سرقفلی اگر به طریق شرعی و صحیح بوده، مثل اموال دیگر بین وراث تقسیم می شود حتی زوجه میت هم ارث می برد و هر یک سهم خود را از سر قفلی مالک است و می تواند به هر قیمتی بفروشد.

ارث زن

سؤال ۱۱۸۵) آیا ارث زن در صورتی که شوهر در حال بیماری طلاق بدهد، مخصوص طلاق رجعی است یا بائن را هم شامل می شود؟

جواب: مخصوص طلاق رجعی نیست، البته با شرایطی که در محل آن گفته شده است.

سؤال ۱۱۸۶) زنی فوت شده است که شوهر دارد و دو خواهر مادری و یک خواهرزاده ابوینی وارث او هستند. مال او را چطور تقسیم می کنند؟

جواب: شوهر نصف می برد و بقیه بین دو خواهر مادری به صورت نصف تقسیم می شود.

سؤال ۱۱۸۷) شخصی با زنی ازدواج کرده و مدتی با هم بوده و خلوت کرده اند ولی عمل زفاف انجام نیافته، اکنون مرد وفات کرده است. آیا زن تمام مهر را می¬برد؟

جواب: نصف را قطعا می برد و در نصف بقیه باید صلح کرد. اگر زن بمیرد، باید مرد تمام مهر زنش را به وراث او بدهد.

سؤال ۱۱۸۸) زن از زمین های غیر از خانه ارث می¬برد؟

جواب: ارث نمی برد ولی احتیاط این است که با وراث مصالحه شود.

سؤال ۱۱۸۹) اگر مردی زن بیماری را عقد کرد و پیش از آمیزش مرد، زن با همان مرض فوت کند، آیا مرد از او ارث می برد؟

جواب: بلی ارث می برد.

سؤال ۱۱۹۰) مردی فوت کرده و ورثه می دانند که مهریه همسرش را پرداخت نکرده، آیا مهریه را باید از مال مرد به زن پرداخت کنند یا حق مهر همسر از بین رفته است؟

جواب: باید از مال شوهر پرداخت شود.

سؤال ۱۱۹۱) شخصی متوفی پدر و مادر و زوجه غیر مدخوله (۱)دارد. نحوه تقسیم ارث را بیان فرمایید.

جواب: زن ربع مال را می برد و بقیه برای ابوین است. دو قسمت بر پدر و یک قسمت بر مادر، در صورتی که میت برادر یا خواهر نداشته باشد. اگر دو برادر یا چهار خواهر یا یک برادر و دو خواهر داشته باشد، مادر یک ششم و بقیه را پدر می برد.

سؤال ۱۱۹۲) شخصی وصیت می کند که هنگام تقسیم ارث فرقی بین دختر و پسر قائل نشوند. چنین وصیتی نافذ است؟

جواب: اگر اضافه مال که برای دختر وصیت کرده، از ثلث مال اضافه نباشد، صحیح است وگرنه باطل است مگر ورثه قبول کنند.

۱- زنی که با وی آمیزش نکرده است

سؤال ۱۱۹۳) چگونگی ارث بردن زن و شوهر از همدیگر را در صورتی که وارث دیگر نباشد، بیان فرمایید.

جواب: مرد تمام مال زن را ارث می برد، ولی در مورد زن اگر تمام طبقات وارثین نباشند، بقیه مال به حاکم شرع می رسد.

سؤال ۱۱۹۴) آیا زن از آب قنات یا چاه یا چشمه ارث می برد؟

جواب: در آب هایی که در زیر زمین موجود است و بعد از فوت مورث با موتور یا پمپ خارج می شود مثل خود زمین ارث نمی برد.

سؤال ۱۱۹۵) آیا مهریه زن جزء ترکه اوست و اگر جزء ترکه او است، آیا شوهر می تواند به نسبت سهم الارث خود از آن کسر و مانده مهریه را به سایر ورثه زن پرداخت نماید؟

جواب: بلی می تواند سهم خود را کسر کند.

سؤال ۱۱۹۶) آیا زوجه از پولی که عوض دیه ی خون شوهر پرداخت می شود، حقی دارد؟ چه مقدار؟

جواب: به مقدار ربع (یک چهارم) یا ثمن (یک هشتم) به میزان ارثیه.

دادن ارث در حال حیات

سؤال ۱۱۹۷) شخصی به پسرش یک کامیون به عنوان ارث داده که پس از فوت از پدرش ارث نبرد. آیا پسر بعد از فوت پدر از او ارث می برد؟

جواب: شرط ارث نبردن صحیح نیست ولی اگر با پسرش شرط کند که سهم ارث خود را به وراث ببخشد و پسر قبول کند دیگر نمی تواند مطالبه ای نماید.

سؤال ۱۱۹۸) شخصی در زمان حیات با پرداخت مبلغی به عنوان مصالحه، حق ارث را از تنها وارث خود سلب نموده و او اقرار کرده که مشارالیه هیچ گونه حقی نسبت به ارث ندارد. آیا چنین کاری جایز است؟

جواب: با این کار ارث ساقط نمی شود.

ارث ربا خوار

سؤال ۱۱۹۹) مورث ربا خوار بوده و مال او مخلوط به ربا است. آیا لازم است وارث مقدار ربا را جدا کند؟

جواب: ظاهراً لازم نیست مگرعین آن باقی باشد.

توراث

سؤال ۱۲۰۰) کسانی که در تصادفات و نظیر آن (غیر از مهدوم و غرقی) فوت می کنند، معلوم نمی شود کدام قبل فوت شده است. توارث بین آنان به چه صورت است؟

جواب: اظهر این است که حکم آن ها مثل مهدوم و غرقی می باشد. یعنی هر یک را یک بار مقدّم و بار دیگر موخر فرض می کنند، به صورتی که در کتاب های فقهی گفته شده است.

سؤال ۱۲۰۱) پدر و پسری همزمان در سانحه رانندگی به رحمت حق پیوسته اند. پدر دارای چند اولاد دیگر می باشد و پسری که همراه پدر درگذشته، چند فرزند دارد. آیا از ارث پدر بزرگ به فرزندان یتیم چیزی می رسد؟

جواب: اگر معلوم شود که در یک آن مرده اند توارث در بین نمی باشد. بنابراین چیزی به فرزندان پسر نمی رسد. اگر معلوم نباشد، هر کدام را یک بار مقدّم حساب می کنند و یک بار مؤخر و از همدیگر ارث می برند.

گذشت از حق

سؤال ۱۲۰۲) کسانی که حق مسلّمی در ارث دارند ولی ادعای آن را نمی کنند، آیا پس از فوت آن ها ورثه شان حق دارند در این مورد ادعا کنند؟

جواب: اگر سهم خود را به ورثه دیگر داده یا ابرا و اسقاط کرده اند، ورثه حق ادعا ندارند. در غیر این صورت می توانند مطالبه کنند.

ملاک قیمت

سؤال ۱۲۰۳) آیا در ارثیه قیمت روز پرداخت ملاک است یا قیمت روز مرگ میت و اگر قیمت روز مرگ میت ملاک است، آیا تورم محاسبه می-شود؟

جواب: روزِ قسمت و پرداخت ملاک است.

تقسیم خلاف سهم

سؤال ۱۲۰۴) آیا در صورتی که وارثان توافق کنند، می توانند خلاف سهام ارث عمل نمایند؟

جواب: اگر رضایت باشد، مانعی ندارد و در واقع اضافه را هبه می کنند (می بخشند).

ارث فرد دو سر

سؤال ۱۲۰۵) ارث کسی که دو سر در یک بدن دارد، چگونه است؟

جواب: اگر با هم بیدار شوند، یک نفر هستند و گرنه دو نفر محسوب می شوند.

ارث مسلمان از غیر مسلمان

سؤال ۱۲۰۶) آیا بهایی از مسلمان ارث می برد؟ مسلمان از بهایی چطور؟

جواب: بهایی بلکه کافر مطلقا از مسلمان ارث نمی برد. ولی مسلمان از کافر ارث می برد.

سؤال ۱۲۰۷) شخصی که اهل کتاب است، فوت کرده بین ورثه او فقط یک پسرش مسلمان است، آیا به دیگر وارثان اعم از زن و اولاد ارث می رسد یا ارثیه او فقط به پسر مسلمانش تعلق می گیرد؟

جواب: مال فقط به پسرمسلمان می رسد.

سؤال ۱۲۰۸) شخصی که تمام خاندان و آشنایان او را زردشتی می دانند، فوت شده، پس از فوتش معلوم شده که چند سال پیش با زن مسلمانی به صورت موقت ازدواج کرده و در عقد نامه خود را مسلمان معرفی نموده است. در حالی که چنین چیزی را برای هیچ یک از اعضای خانواده و آشنایان مطرح نکرده بود. هنگام مراسم دفن و... که طبق رسوم زردشتیان انجام شده، همسر و دو فرزند مرد از زن مسلمانش حضور داشته و چنین اظهار نموده اند. حال پس از گذشت چند سال از فوت مرد یکی از فرزندان زردشتی او نیز مسلمان شده، به پرسش های زیر پاسخ دهید:

الف) آیا آن مرحوم مسلمان بوده است؟

جواب: ازدواج دلیل مسلمان شدن او نیست و همین طور عقدنامه.

ب) آیا ازدواج انقطاعی مرحوم با زن مسلمان شرعا صحیح بوده است؟

جواب: حکم به صحت مشکل است.

ج) آیا فرزندانی که از این وصلت به وجود آمده اند، مشروع هستند و از ماترک او ارث می برند؟

جواب: اموالش بین وارث تقسیم می شود و زن هم بعید نیست از باب قاعده الزام ارث ببرد و بعید نیست فرزندان مشروع شود ولو شبهه.

د) با وجودی که تاکنون دیون متوفی ادا نشده و ماترک تقسیم نگشته، ضمنا تاکنون حکم قطعی حصر وراثت صادر نشده، آیا پسر تازه مسلمان جزء ورثه او حساب می شود و از ماترک او ارث می برد؟

جواب: بلی جزء ورثه است و ارث می برد. بلکه تمام ما ترک مال اوست بعد از هشت یک زنش.

امانی یا ضمانی

سؤال ۱۲۰۹) آیا ید متصرفان (ورثه) پس از صدور حکم موت و تقسیم ترکه بین آن ها امانی است یا ضمانی؟

جواب: اگر دیگر وراث اجازه دادند، امانی است وگرنه ضمانی است.

سهم پسر بزرگ (حَبوه)

سؤال ۱۲۱۰) آیا تفنگ و سلاح¬های مدرن مثل شمشیر به پسر بزرگ می رسد؟

جواب: مشکل است. باید با وراث مصالحه کرد.

سؤال ۱۲۱۱) اگر مردی دو پسر داشته که هم سن بوده و از دیگر فرزندان او بزرگ تر باشند، حبوه به کدام یک می رسد؟

جواب: اگر هر دو در یک آن متولد شده باشند، مشترکا مالک می شوند.

ص: ۲۸۴

ارث مفقود الاثر

سؤال ۱۲۱۲) تکلیف اموال کسی که مفقودالاثر شده و اکنون حدود بیست سال است که از او خبری نیست چیست؟

جواب: اگر یقین پیدا شود که مرده، اموالش بین وراث تقسیم می شود.

ارث برای حاکم شرع

سؤال ۱۲۱۳) در صورتی که میت هیچ یک از طبقات ارث را نداشته باشد، تکلیف اموال او چیست؟

جواب: به حاکم شرع می رسد.

سؤال ۱۲۱۴) شخصی فوت کرده و حدود سه میلیون تومان پول و مقداری اثاث از او مانده و کسی که وارث او باشد، شناخته نشده است و معلوم نیست که وارث دارد. پول و اثاث را چه کار کنند و به چه مصرفی برسانند؟ اگر از پول، قبر شخصی متوفی را درست کنند و سنگ روی قبرش بگذارند جایز است؟

جواب: باید به حاکم شرع رجوع شود.

طبقات ارث

سؤال ۱۲۱۵) شخصی فوت کرده و از او فقط دو پسر دایی و یک نوه عمو مانده است. ما ترک متوفی به کدام یک می رسد؟

جواب: اگر در یک طبقه ارث نیستند چنان که از سئوال معلوم است، مال به پسر دایی ها می رسد.

ارث خواهر

سؤال ۱۲۱۶) شخصی که فوت کرده، یک خواهر دارد و یک خواهرزاده. تقسیم ارث چگونه خواهد بود؟

جواب: همه مال به خواهر می رسد.

حدود و دیات

اشاره

سؤال ۱۲۱۷) اگر شخص محدود بخواهد پیش از اجرای حکم از داروها و یا غذاهای مقاوم کننده ی بدن استفاده نماید، آیا می توان او را منع کرد؟

تازیانه

سؤال ۱۲۱۸) مراد از تازیانه در اجرای حدود چیست؟

جواب: تازیانه را از پارچه یا چرم می بافند و با آن حیوان یا انسان مجرم را می زنند.

حد سرقت

سؤال ۱۲۱۹) پس از اجرای حد سرقت عضو قطع شده ملک کیست؟ ملک حکومت (که مجری حد است) می باشد یا شخص محدود؟

جواب: ملک شخص محدود است و پس از قطع باید دفن شود.

سؤال ۱۲۲۰) پیوند عضو مقطوع به وسیله ی عمل جراحی به شخص محدود یا فروش آن برای پیوند به دیگران چه حکمی دارد؟

جواب: پیوند عضو مقطوع به محدود ظاهرا جایز نیست ولی می تواند آن را به شخص دیگری بدهد و مبلغی را مصالحه کند.

سؤال ۱۲۲۱) کسی که قرار است مورد اجرای حد سرقت قرار بگیرد، آیا می تواند با هزینه ی خود از طبیب بخواهد که عضو وی را بی حس کند؟

جواب: بعید نیست جایز باشد.

تیر باران و دار زدن

سؤال ۱۲۲۲) درباره ی کسی که قرار است کشته شود (تیرباران یا حلق آویز و...) بفرمایید:

الف) آیا می تواند با هزینه ی خود از پزشک بخواهد که وی را پیش از قتل، بی حس یا بی هوش نماید تا درد کم تری متحمل شود؟

جواب: دلیل بر عدم جواز نداریم.

ب) آیا بین حد یا قصاص نفس و اطراف (اعضا) فرقی وجود دارد؟

جواب: ظاهرا فرقی نیست.

رجم زانی محصنه

سؤال ۱۲۲۳) باتوجه به این که در زنای محصنه در صورت اثبات جرم با بینه هنگام فرار مجرم از حفره قاضی می تواند وی را برگرداند و حکم را اجرا نماید ولی در صورت اقرار نمی تواند این کار را انجام دهد، آیا می-توان حکم رجم را به انواع دیگری از قتل تبدیل کرد؟

جواب: حد زنای محصنه رجم است و قابل تبدیل نیست.

سؤال ۱۲۲۴) اگر قاضی با علم خود حکم به رجم نماید:

در صورت فرار مجرم از حفره آیا می تواند او را مجددا به حفره برگرداند و حکم را اجرا کند؟

جواب: قاضی نمی تواند با علم خود اجرای حکم کند. اگر جایز باشد، نمی تواند حکم اقرار را در علم جاری کند.

نجات از مرگ

سؤال ۱۲۲۵) درصورتی که پس از اعدام مجرم حلق آویز یا رجم و... و پیش از دفن در سردخانه یا پزشکی قانونی در مجرم علایم حیات دیده شود و با مداوا سلامت خود را باز یابد:

الف) اجرای دوباره حکم چه صورتی دارد؟

جواب: حکم باید دوباره اجرا و مجرم کشته شود.

ب) آیا بین حد و قصاص تفاوتی وجود دارد؟

جواب: بلی اگر قاتل در قصاص اوّل کشته نشود و دوباره ولیّ دم بخواهد قصاص کند، اوّل باید جانی قصاص ضربه اوّل را از ولیّ دم بگیرد، بعد قصاص شود، ولی محدود این حق را ندارد و باید کشته شود.

ج) بر فرض لزوم اجرای مجدد حکم، دیه ی خسارت های وارده ی قبلی بر محکوم در حالت فوق به عهده ی کیست؟

جواب: در قصاص – که حکمش گذشت دیه ندارد.

اعدام

سؤال ۱۲۲۶) در مورد کسی که قرار است اعدام شود – حداً یا قصاصاً : اگر حدود یا تعزیرات دیگری کم تر از قتل برای وی ثابت شود، آیا می-توان از آن ها صرف نظر کرد؟

جواب: باید اوّل حد یا تعزیر اجرا شود، سپس قتل.

حداقل درد

سؤال ۱۲۲۷) در مواردی که مجرمی باید کشته شود و از طرف شارع مقدس شیوه ی خاصی برای مجازات تعیین نشده، آیا لازم است حکومت به گونه ای اجرای حکم نماید که حداقل درد را برای محکوم در بر داشته باشد؟

جواب: مراعات لازم نیست ولی نباید بیش تر از معمول در کشتن اذیت کرد، بلکه باید با شمشیر یا با تبر و با یک ضربه کشت.

اجرای حد بعد از عفو صاحب حق

سؤال ۱۲۲۸) در مواردی که سارق مورد عفو مسروق منه قرار گیرد؛

الف) آیا حاکم شرع می تواند بنابر مصالحی حد را اجرا نماید؟

جواب: اگر پیش از رجوع به حاکم شرع باشد، می تواند عفو نماید و در این صورت حق اجرای حد را ندارد اما پس از رجوع به حاکم شرع، حد با عفو ساقط نمی شود.

ص: ۲۸۸

ب) در مورد سئوال بالا آیا پس از شکایت مسروق منه و پیش از ثبوت جرم، امکان عفو سارق از سوی مسروق منه نسبت به اجرای حد وجود دارد؟

جواب: بلی می تواند عفو کند.

غبطه ی مولی علیه

سؤال ۱۲۲۹) در مورد صغار و مجانین (دیوانگان) که مورد ضرب و جرح و توهین قرار گرفته باشند:

الف) آیا اولیای آنان با رعایت غبطه ی مولی علیه حق گذشت دارند؟

جواب: اگر مصلحت صغار در آن باشد، چنین حقی دارند.

ب) ملاک در رعایت غبطه ی مولی علیه چیست؟ (آیا صرف عدم الضرر کافی است یا باید نفع صغیر نیز لحاظ گردد؟)

جواب: باید نفع او ملاحظه شود.

توبه

سؤال ۱۲۳۰) خواهشمند است در مورد توبه بفرمایید:

الف) در مواردی که توبه مسقط حد است، آیا اظهار لفظ بیانگر توبه از سوی مجرم برای سقوط حد کافی است یا باید عملی دال بر ثبوت توبه از او سرزده باشد؟

جواب: توبه باید ثابت شود گرچه از حالات او.

ب) در مواردی که توبه پیش از اقامه ی بینه مسقط حد است، آیا ثبوت توبه قبل از بینه کافی است یا اظهار توبه عندالحاکم نیز باید پیش از بینه باشد؟

جواب: ظاهر روایات این است که قبل از رجوع به حاکم شرع توبه محقق شود.

ج) آیا در توبه ی مسقط حد احراز توبه لازم است یا در صورت شبهه ی توبه نیز حاکم شرع می تواند با تمسک به قاعده ی «الحدود تدرؤ بالشبهات» حد را اجرا نکند؟

جواب: ظاهر این است که باید از حالاتش توبه ثابت شود.

زنای محصنه

سؤال ۱۲۳۱) دختری با پسری ازدواج کرده و صیغه ی دائمی خوانده شده، ولی هنوز عروسی نکرده اند و دختر در خانه ی پدر زنا کرده است. آیا زنا محصنه است و حد جاری می شود؟

جواب: زنای محصنه نیست چون در احصان زن شرط است شوهرش آمیزش کرده، هر وقت خواست، بتواند بر او وارد شود و این مورد چنین نیست.

سؤال ۱۲۳۲) در اوضاع فعلی که محذورات مهمی مانع اجرای رجم در زنای محصنه است، آیا جایز است اعدام را به شیوه دیگری انجام داد؟

جواب: شارع مقدس رجم را برای مصالحی واجب کرده است، بنابراین باید به همان صورت انجام گیرد.

سؤال ۱۲۳۳) در زنای غیر محصنه آیا غیر از تازیانه، تبعید مرد و تراشیدن موهای او هم لازم است؟

جواب: فقط تازیانه واجب است.

سؤال ۱۲۳۴) آیا احضار متهم به زنا به دادگاه جهت اعتراف لازم است؟

جواب: اگر مصلحت اقتضا کند، جایز است.

سؤال ۱۲۳۵) آیا زنا با خواهر رضاعی یا مادرزن مثل زنا با خواهر و مادر واقعی است و حد زنای با محارم را دارد؟

جواب: بلی حد زنای با محارم را دارد و فرقی نمی کند.

سؤال ۱۲۳۶) مردی که همسر دارد، در ایام حیض همسر خود مرتکب زنا می شود آیا زنا محصنه است یا غیر محصنه؟

جواب: زنا محصنه است.

سؤال ۱۲۳۷) اصل زنا ثابت شده اما معلوم نیست محصنه بوده یا غیر محصنه، چه حدی جاری می شود؟

جواب: در رجم، احصان شرط است. اگر ثابت نشود، حد زانی جلد (تازیانه) است.

لعن شرابخوار

سؤال ۱۲۳۸) آیا لعنت کردن شارب الخمر جایز است؟

جواب: لعن بر مومن جایز نیست.

پیوند عضو

سؤال ۱۲۳۹) پیونـد زدن انگشـتان قطع شـده ی سـارق به دست شـخص دیگری که فرضـاً در کارخـانه قطع شـده، بـا اجازه ی صاحب عضو جایز است؟

جواب: مانعی ندارد.

شرط قطع دست

سؤال ۱۲۴۰) در اجرای حـد سارق علاوه بر اجتماع تمام شـرایط آیا تقاضای قطع یـد از طرف مالباخته لازم است و یا به مجرد شکایت نزد قاضی با فرض وجود شرایط دیگر اجرای حد واجب می شود؟

جواب: ظاهراً تقاضای حد لازم نیست. به مجرد این که سرقت نزد حاکم شرع ثابت شد، قابل اجرا است.

معنای محارب

سؤال ۱۲۴۱) در عصر حاضر محارب به چه کسی اطلاق می شود؟

جواب: کسانی که در جامعه با سلاح گرم یا سرد مردم را بترسانند، چه آدم بکشند یا نه.

شرط ارتداد

سؤال ۱۲۴۲) کسی که در حال ناراحتی حرف هایی بزند که از آن بوی ارتداد و اهانت به مقام خدا یا معصومان(ع) می آید و چنـد لحظه دیگر وضـو می گیرد و نمـاز می خوانـد و سـایر عبـادات را به جـا می آورد، تکلیـف دیگران در برخـورد بـا چنین شخصی چیست؟

جواب: اگر در حال اعتدال نباشد، حکم به کفر و ترتیب احکام آن صحیح نیست.

اعتقاد به تحریف قرآن

سؤال ۱۲۴۳) اگر مسلمان معتقد به تحریف قرآن باشد، حکمش چیست و آیا این اعتقاد انکار ضروری دین محسوب می شود؟

جواب: قرآن بنابر تحقیق تحریف نشده و خدا صراحتاً در قرآن می‌فرماید: «ما قرآن را نازل کردیم و آن را از تحریف حفظ می کنیم» اما این مطلب از ضروریات دین محسوب نمی شود.

مجازات مجرمان غیر مسلمان

سؤال ۱۲۴۴) آیا مجرمان غیر مسلمان طبق احکام اسلام مجازات می شوند یا طبق مذهب خودشان؟

جواب: اگر به حاکم اسلامی مراجعه شود، طبق مذهب اسلام مجازات می شوند.

سرقت از حزر

سؤال ۱۲۴۵) سرقت اتومبیل از کنار منزل با فرض بازکردن در آن سرقت از حزر محسوب می شود؟ اگر فرمان ماشین، قفل و زنجیر شده باشد و آن را باز کنند چطور؟ در صورتی که ماشین دزدگیر الکترونیکی داشته باشد، حکم چگونه است؟

جواب: در هیچ یک از موارد ذکر شده ظاهرا حرز صدق نمی کند.

انکار خمس

سؤال ۱۲۴۶) شخصی خمس را انکار می کند. آیا مرتد است؟

جواب: این کار ارتداد نمی آورد مگر این که لازمه اش انکار خدا و رسول(ص) باشد.

اجرای حد

سؤال ۱۲۴۷) از نظر شرعی حد تازیانه چگونه باید اجرا شود؟ باتوجه به این که بعضی می گویند باید کتاب یا قرآن زیر بغل کسی که تازیانه می زند، قرار دهند تا دست خود را زیاد باز نکند، ولی دیده می شود که بعضی از مجریان با شدت و خشونت تمام تازیانه می زنند.

جواب: به حد معمولی باید زد و قرآن گذاشتن زیر بغل صحیح نیست.

اجرا در ملاء عام

سؤال ۱۲۴۸) آیا جایز است کسی را که محکوم به اعدام شده، در ملاء عام اعدام کنند؟

جواب: جایز بلکه لازم است تا مردم عبرت بگیرند، ولی می شود به حضور چند نفر کفایت کرد.

سؤال ۱۲۴۹) اعلام نام کسی که محکوم به حدود الهی شده و باید در ملاء عام حکم اجرا شود جایز است؟

جواب: جایز می باشد.

سؤال ۱۲۵۰) آیا حد زنا باید در محل وقوع آن اقامه شود؟

جواب: ظاهرا شرط نیست.

تأخیر در اجرا

سؤال ۱۲۵۱) آیا جایز است حد شرب خمر یا غیر آن را با امکان اجرای یکباره ی آن، در دو نوبت اجرا نمایند؟

جواب: تاخیر در اجرای حد جایز نیست.

تخفیف حکم

سؤال ۱۲۵۲) آیا پس از صدور حکم، قاضی حق تخفیف در حد دارد؟

جواب: برای قاضی تخفیف جایز نیست.

احضار قاتل

سؤال ۱۲۵۳) هر گاه کسی قاتل را از دست ولیّ دم رها کند، آیا احضار قاتل شرعاً بر رها کننده واجب است؟

جواب: بلی واجب است.

سرقت اطلاعات

سؤال ۱۲۵۴) در خصوص سرقت بفرمایید:

الف) سرقت اطلاعات سری کد گذاری شده و رمزدار از شبکه های کامپیوتری یا رایانه¬های شخصی و کشف رمز آن ها چه حکمی دارد؟

جواب: اجرای حد یعنی بریدن دست مشکل است و باید تعزیر شود.

ب) سرقت و فروش غیر مجاز شماره های تلفن همراه (موبایل) توسط آشنایان به تکنیک الکترونیکی مرکزی آن چه حکمی دارد؟

جواب: حرام است و باید تعزیر شود و ضامن است.

ج) آیا با وجود سایر شرایط امکان اجرای حد سرقت وجود دارد؟

جواب: قطع ید ندارد مگر این که به حصار وارد شود و به مقدار نصاب مال بدزدد.

مصادیق تعزیر

سؤال ۱۲۵۵) چنان چه تعزیر علاوه بر تازیانه مصادیق دیگری داشته باشد (مانند حبس و جزای نقدی یا تراشیدن سر و چرخاندن در شهر، لغو جواز کسب، ابطال گواهینامه ی رانندگی، محرومیت از مشاغل دولتی، ثبت سوء سابقه و....):

الف) آیا تعبیر « التعزیر دون الحد» فقط در خصوص تازیانه رعایت می¬شود یا شامل دیگر موارد مذکور نیز می شود؟

ب) در صورت شمول به موارد دیگر ملاک «دون الحد» چیست؟

جواب: ظاهر روایات تعزیر مخصوص تازیانه است.

آدم دزدی

سؤال ۱۲۵۶) آیا در شرع مقدس برای ربودن اشخاص (بزرگ یا کوچک) حکمی تعیین شده است؟

جواب: در صورتی که شخص را بدزدد و بفروشد، حکمش قطع ید است وگرنه حاکم شرع به مقدار مصلحت تازیانه می زند. البته در بعضی از موارد بعید نیست حکم مفسد فی الارض بر چنین شخصی صدق کند.

ص: ۲۹۴

حبس

سؤال ۱۲۵۷) آیا صدور حکم به حبس تعلیقی – تادیبی- قطعی و امثال آن ها جایز است؟

جواب: اگر حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) صلاح بداند، جایز است.

بازداشت متهم

سؤال ۱۲۵۸) آیا متهم را اگر ضامن نداشته باشد، می توان بازداشت کرد؟

جواب: بلی تا سه روز.

اقرار زیر فشار

سؤال ۱۲۵۹) اگر کسی را زندانی کنند یا مورد تهدید قرار بگیرد و اقرار به کاری کند، آیا حد ثابت می شود؟

جواب: اقرار باید بدون تهدید و ارعاب باشد.

سؤال ۱۲۶۰) موارد حبس را از نظر شرع بیان فرمایید.

جواب: در چند مورد حبس وارد است، از جمله : اگر کسی ناظر بر قتل باشد؛ ثبوت حد و کسی که قاتل را فراری داده که حبس می شود تا قاتل برگردد.

تعزیر بد حجاب

سؤال ۱۲۶۱) زنی را که بدون رعایت حجاب شرعی در انظار عمومی ظاهر می شود، بدون احراز اصرار وی بر گناه می توان تعزیر کرد؟

جواب: اوّل باید گناهکار را منع کنند. اگر بر گناه خود اصرار کند، تنبیه نمایند.

تبدیل تعزیر

سؤال ۱۲۶۲) در مواردی که شرعا تعزیر بدنی لازم باشد، آیا تبدیل به وجه نقد و مانند آن جایز است؟

جواب: چنین تبدیلی مشکل است.

ص: ۲۹۵

سؤال ۱۲۶۳) آیا تعزیر لازم است به صورت جلد باشد (تازیانه) یا می شود به صورت حبس یا جریمه ی نقدی هم باشد؟

جواب: از روایات معلوم می شود که مخصوص تازیانه است و حبس موارد خاصی دارد.

تعزیر غیر بالغ

سؤال ۱۲۶۴) بچه های غیر بالغ و ممیز مرتکب جرایمی از قبیل سرقت و یا سایر گناهان کبیره می شوند. آیا تنبیه بدنی (تعزیر) آنان به نحوی که موجب دیه شود، در محکمه جایز است؟

جواب: با صلاح دید حاکم شرع جایز است.

منظور از حکومت

سؤال ۱۲۶۵) در مواردی که فقها فرموده اند «مورد حکومت است» منظور از حکومت چیست؟

جواب: بعضی موارد شارع برای جنایات مجازاتی تعیین کرده اما در بعضی موارد معین نشده است که از طرف حاکم معین می شود.

خسارت افزون بر دیه

سؤال ۱۲۶۶) درباره ی خسارت زاید بر دیه به سئوالات زیر پاسخ دهید:

الف) آیا دیه همان خسارت است یا این که جانی علاوه بر دیه ضامن خسارت هایی که به مجنی علیه آورده، می باشد و کلیه ی هزینه های درمان را هم باید بپردازد؟

جواب: ظاهراً چیزی غیر از دیه بر جانی لازم نیست ولیکن احتیاط واجب در جراحت های کم تر از سمحاق که جراحت به پرده ی استخوان رسیده پرداخت هزینه ی درمان است.

ب) مواردی که مقدار دیه از خسارات بیشتر یا مساوی یا کم تر باشد، چه حکمی دارد؟

جواب: فرقی میان این موارد نیست.

ج) اگر جواب موارد فوق منفی است، آیا حکومت می تواند برای جبران خسارت های زاید بر دیه، قانونی وضع کند که جانی را ملزم به پرداخت آن نماید؟

جواب: حکومت نمی تواند چنین قانونی وضع کند.

د) آیا بین انواع خسارت ها مثل خسارت هزینه ی درمان یا از کارافتادگی مانند فلج دائم دست خطاط– تفاوتی وجود دارد؟

جواب: در این حکم فرقی وجود ندارد.

شکستگی

سؤال ۱۲۶۷) چنان چه در اثر ضربه ی مستوجب دیه چند نقطه از استخوان مانند استخوان ساق پا دچار شکستگی شود:

الف) آیا هر شکستگی دیه جداگانه ای دارد یا پرداخت یک دیه برای همه کافی است؟

جواب: ظاهراً یک دیه کافی است، اگر در اعضایی مثل ساق باشد.

ب) در این فرض آیا ایجاد چند شکستگی در اثر یک ضربه یا چند ضربه با هم تفاوت دارد؟

جواب: تفاوتی با هم ندارند.

ج) در اثر ضربه ی مستوجب دیه علاوه بر شکستگی استخوان، تکه ای از همان استخوان نیز جدا شده، آیا برای استخوان جدا شده دیه ی شکستگی استخوان باید پرداخت شود؟

جواب: چیزی غیر از دیه ی شکستگی لازم نیست.

سؤال ۱۲۶۸) شخصی در اثر ضرب و جرح چند جای عضوش شکسته، یعنی پای چپ او از ناحیه ی استخوان لگن و کاسه ی استخوان و استخوان نازک نی و کشکک زانو و استخوان عانه شکسته، در این حالت و موارد مشابه آن برای هر شکستگی یک دیه تعلق می گیرد یا برای تمام این ها جمعاً یک دیه لازم است؟

جواب: هریک دیه ی مخصوص دارد. در لگن خمس دیه پا است اگر بعداً کاملاً بی عیب و سالم شود. در استخوان نازک پا پنجاه دینار. اگر موردی معین نشده، به حکم حاکم شرع معیّن می شود.

هزینه ی درمان حد و قصاص

سؤال ۱۲۶۹) هزینه ی درمان و بهبود شخصی که در اثر اجرای حد یا قصاص اطراف، یکی از اعضای خود را از دست داده، به عهده ی بیت المال است یا محکوم علیه؟

جواب: اگر تعدی نشود، دیه لازم نیست وگرنه به عهده ی متعدی است.

سؤال ۱۲۷۰) با عنایت به این که بر اساس روایات وارده در باب دیات، خوب شدن بعضی جراحات یا نقص عضوها نظیر شکستگی استخوان در اعضایی که دیه ی مقدره دارد یا شکافتن لب میزان دیه را تغییر می دهد و با توجه به این¬که امروزه به خاطر پیشرفت علم پزشکی تعداد قابل توجهی از جراحات و نقص عضوها قابل درمان می باشد:

الف) آیا تاثیر درمان در میزان دیه را به غیر از موارد مصرح در فقه نیز می توان تعمیم داد؟

جواب: مشکل است.

ب) آیا پیوند عضو مقطوع در میزان دیه تاثیر دارد، مثلا در صورتی که انگشت یا دست شخصی در اثر جنایت قطع شود و به موقع اقدام گردد می توان عضو مقطوع را پیوند زد؟

جواب: تاثیر ندارد.

سؤال ۱۲۷۱) در مواردی که بر اساس دستور شارع مقدس بهبود جراحت یا نقص عضو، میزان دیه را تغییر می دهد؛

الف) مخارج و هزینه ی درمان به عهده جانی است یا مجنی علیه؟

جواب: برعهده ی مجنی علیه است مگر در بعضی جراحات.

ب) چنان چه بر عهده ی مجنی علیه باشد، در مواردی که هزینه ی درمان بیش از مقدار دیه ی ماخوذه است، آیا راهی برای جبران خسارت زاید بر مقدار دیه وجود دارد؟ (در این گونه موارد چه بسا هزینه های درمان بیش از مقدار دیه ی مقرر باشد).

جواب: در صورتی که بر عهده ی مجنی علیه است، اضافه بر دیه، بر جانی واجب نیست.

ص: ۲۹۸

ج) در مواردی نظیر شکستگی ستون فقرات که دیه ی کامله دارد طبق فتوای فقها اگر این شکستگی به گونه ای معالجه شود که اثری از جنایت باقی نماند، جانی باید یکصد دینار بپردازد. در این گونه موارد فعلیت درمان و اصلاح ملاك است یا قابلیت آن؟ به این معنی که اگر فعلیت ملاک باشد، از ابتدا دیه¬ی کامل بر عهده ی جانی قرار می گیرد و جانی یا موظف به پرداخت تمام دیه می باشد که پس از اصلاح و خوب شدن نهصد دینار به او پس داده می شود یا منتظر می ماند که پس از معالجه دیه¬ی مقرر صد دینار را بپردازد اگر چه ذمه اش به کل دیه مشغول است ولی اگر قابلیت درمان ملاك باشد از ابتدا ذمه ی جانی به یکصد دینار مشغول می شود؟

جواب: ظاهر روایات این است که بر جانی مقدار متیقن لازم است (مثل یکصد دینار) و پس از سپری شدن مدتی اگر خوب شد، حقی ندارد وگرنه دیه معیّن باید بپردازد.

ادعای اعسار

سؤال ۱۲۷۲) بر اساس دستور شارع مقدس مهلت پرداخت دیه در قتل و جراحات شبه عمد مانند جراحات یا تلفات ناشی از تصادف رانندگی دو سال است. آیا تقاضای اعسار جانی پیش از انقضای مهلت مقرر مسموع می باشد؟

جواب: کمی مانده به پایان مهلتِ ادا که باید دیه را آماده کند اگر نداشت ادعای اعسار می کند و رسیدگی می شود.

دیه بهایی

سؤال ۱۲۷۳) چنان چه مقتول از فرقه ضاله ی بهائیت باشد، آیا دیه دارد؟

جواب: چنین شخصی دیه ندارد.

اخذ دیه برای صغار

سؤال ۱۲۷۴) چنانچه مقتول ورثه ی صغیر داشته باشد، آیا همواره اخذ دیه از سوی اولیای صغار به حال صغار اصلح است یا این که حسب موردی می توان جانی را عفو و یا از وی مطالبه ی قصاص کرد؟

جواب: ولی (سرپرست) حق عفو و قصاص ندارد مگر مصلحت اقتضا کند که به دیه مصالحه نماید.

تغلیظ دیه

سؤال ۱۲۷۵) درباره¬ی تغلیظ دیه در ماه های حرام بفرمایید:

الف) آیا تغلیظ دیه مختص قتل عمد است یا شامل قتل شبه عمد و خطای محض نیز می شود؟

جواب: تغلیظ در شهر حرام است مطلقاً چه عمد و چه غیر آن.

ب) آیا حکم مذکور مختص مسلمانان است یا شامل اهل کتاب نیز می گردد؟

جواب: روایات در این باب مطلق است. یعنی شامل می شود.

ج) آیا جهل قاتل به حکم یا موضوع در تغلیظ تاثیری دارد؟

جواب: جهل تاثیری ندارد.

درمان

سؤال ۱۲۷۶) در مورد جراحت مثلاً حمله ای که به فلج عضو می انجامد و با درمان می توان از فلج شدن پیشگیری کرد:

الف) آیا بر شخص مجروح واجب است خود را درمان نماید؟

جواب: در صورت امکان بعید نیست واجب باشد.

ب) در صورت درمان آیا می توان هزینه هایی افزون بر مقدار دیه از جانی گرفت؟

جواب: نمی شود. فقط دیه می گیرد.

تخفیف برای معلم

سؤال ۱۲۷۷) آیا در شرع در مبلغ دیه تخفیفی برای مربی و آموزگار وجود دارد؟

جواب: تخفیفی وجود ندارد. گرچه اخلاقاً رعایت حق معلم مناسب است.

ص: ۳۰۰

جنایات کودک

سؤال ۱۲۷۸) اگر بچه ای بازوی کسی را شکسته باشد، آیا دیه¬اش از مال ولی است یا بچه اگر مال داشته باشد، دیه را باید از آن پرداخت کرد؟ اگر مال نداشته باشد، تکلیف چیست؟

جواب: بر عهده ی عاقله است. اگر عاقله نداد، بر ذمه طفل باقی می ماند.

سؤال ۱۲۷۹) پسر بچه ای سنگی را به طرف بچه ی دیگر پرتاب می کند که به چشم او خورده و موجب کور شدن می شود. دیه بر عهده ی کیست؟

جواب: دیه بر عاقله است. اگر عاقله نداد، پس از بالغ شدن بنابر احتیاط باید خود طفل بپردازد.

عفو ولیّ

سؤال ۱۲۸۰) آیا عفو ولیّ کودک از دیه کفایت می کند؟ اگر رضایت کودک هم جلب شود چطور؟

جواب: ولی (سرپرست) نمی تواند عفو کند گرچه طفل رضایت داشته باشد.

معنای عاقله

سؤال ۱۲۸۱) این که در بعضی موارد گفته شده «دیه بر عهده ی عاقله است» یعنی چه؟

جواب: مراد از عاقله، قوم و خویش پدری می باشد مثل برادر، عمو و... به تفصیلی که در کتاب های فقهی گفته شده است.

عدم شناسایی مقصّر

سؤال ۱۲۸۲) در حادثه ی رانندگی پیکان سواری با کامیون باری تصادف کرده، در حالی که هنوز در وسط اتوبان است، یک اتوبوس از پشت به پیکان برخورد می نماید. در تصادف اوّل راننده ی پیکان و در دومی راننده ی اتوبوس مقصر شناخته شده و تمام سرنشینان پیکان فوت کرده اند. نیز معلوم نیست که علت فوت تصادف اوّل بوده یا دوم. حال تکلیف چیست؟

ص: ۳۰۱

جواب: در صورت امکان با رانندە ها مصالحه کنند وگرنه هردو مشترکاً باید دیه بپردازند. بعید نیست به هیچ¬کدام تعلق نگیرد و دیه ی آن ها از بیت المال پرداخت شود.

شوخی منجر به مرگ

سؤال ۱۲۸۳) شخصی دارای ناراحتی قلبی بوده، دوستش به شوخی از طریق تلفن خبر مرگ فرزندش را به او می دهد. او هم سکته ی قلبی کرده و می میرد. حکم چیست؟

جواب: اگر مرگ مستند بکار او باشد باید دیه بپردازد.

متوفای مقصّر

سؤال ۱۲۸۴) شخصی بر اثر تصادف رانندگی فوت کرده و پلیس متوفی را مقصر می داند. دیه ی او و دیگر سرنشینان ماشین که با او فوت کرده اند، بر عهده ی کیست؟

جواب: راننده دیه ندارد و دیه ی سرنشین ها به عهده ی عاقله ی راننده می باشد. اگر ندادند، بعید نیست به مالش تعلق بگیرد.

قتل غیر عمد

سؤال ۱۲۸۵) دیه ی قتل غیر عمد در ماه های حرام چقدر است؟

جواب: یک ثلث اضافه می شود. یعنی یک دیه کامل و یک ثلث.

دیه کلیه

سؤال ۱۲۸۶) دیه ی کلیه چقدر است؟

جواب: نصف دیه ی کامله می باشد.

ضمانت صاحب کارگاه

سؤال ۱۲۸۷) در کارگاهی مواد منفجره از طرف صاحب آن به صورت غیر قانونی و غیر استاندارد مورد استفاده بوده، بر اثر انفجار مواد، انگشت یکی از کارگران قطع می شود. دیه¬ی کارگر برعهده ی کیست؟

جواب: اگر کارگر بی احتیاطی کند دیه ندارد. اگر به علت غیر استاندارد بودن شرایط نگهداری، مواد منفجر شده، صاحب کارخانه ضامن است.

هزینه درمان

سؤال ۱۲۸۸) اگر هزینه ی درمان مجنی علیه بیش از مقدار دیه باشد تکلیف چیست؟

جواب: اگر تا سمحاق(۱) باشد، جانی ضامن درمان است هرچه باشد.

اسید پاشی و هزینه درمان افسردگی

سؤال ۱۲۸۹) شخصی به دلیل رضایت ندادن به ازدواج با او به صورت دختری اسید می پاشد که موجب سوختگی شدید پوست و گوشت صورت و از بین رفتن حالت بینی و کم شدن دید چشم دختر شده است. با توجه به این که حالت صورت با جراحی پلاستیک قابل درمان است ولی از نظر روحی ضربه ی شدیدی به دختر وارد آمده و دچار افسردگی شده، حکم دیه و هزینه های درمانی چیست؟

جواب: هزینه¬های درمان به عهده ی جانی است. به علاوه چشم و بینی و صورت دیه ی مستقلی دارد ولی افسردگی دیه ندارد. بلی در بعضی موارد اگر موجب نقصان عقل باشد، به حکم حاکم باید ارش (۲)بپردازد.

تیر خوردن

سؤال ۱۲۹۰) تیری به بدن شخصی اصابت کرده، با فاصله ی کمی از همان جا خارج شده، مقدار کمی زیر پوست واقع شده و با فاصله ی کوتاهی از همان جا خارج شده ولی به داخل بدن نفوذ نکرده، طبق گواهی پزشکی قانونی هیچ آسیبی به احشا و امعا وارد نیاورده، تکلیف دیه چیست؟

جواب: اگر نفوذ صدق کند دیه اش یک دهم دیه ی کامل است. اگر خراش صدق کند، یک شتر و اگر مقداری از گوشت را پاره کرده دو شتر دیه دارد.

۱- سمحاق جراحتی که گوشت را پاره کند و به پرده ای که روی استخوان است برسد.

۲- . تفاوت قیمت صحیح با قیمت معیوب را گویند. ولی در مقام مقداری که حاکم حکم کند.

خراش

سؤال ۱۲۹۱) شخصی هنگام نزاع چند خراش به صورت شخصی وارد آورده، دیه چگونه تعیین می شود؟

جواب: دیه ی هر خراش یک صدم دیه ی کامل است، مثلاً یک شتر برای هر خراش بدهد.

کبودی یا قرمزی و مرگ

سؤال ۱۲۹۲) پدری در اثر عصبانیت و غضب فرزند خود را می زند و بدن کودک کبود یا قرمز می شود. آیا دیه دارد؟ اگر ضربات موجب مرگ کودک شود چطور؟ اگر مادر مرتکب چنین کارهایی بشود، تکلیف چیست؟

جواب: در تمام صورت های ذکر شده دیه لازم است.

سؤال ۱۲۹۳) جنینی پیش از تولد کشته شده، ولی جنسیت آن معلوم نیست. دیه اش چقدر است؟

جواب: قدر متیقن دیه ی دختر است.

دیه سقط جنین

سؤال ۱۲۹۴) زنی از راه نامشروع حامله شده و بعد جنین خود را سقط کرده، دیه جنین چقدر است و به چه کسی باید داد؟

جواب: اگر نطفه است، دو دینار. در علقه، چهار دینار. در مضعه، شش دینار. اگر استخوان بسته، هشت دینار. اگر گوشت روییده، ده دینار و اگر روح داخل شده، در پسر صد دینار و در دختر پنجاه دینار (یک دهم از دیه حمل از حلال) و باید به حاکم شرع داد.

بخشیدن دیه

سؤال ۱۲۹۵) آیا گرفتن دیه واجب است یا از مقداری از آن می توان صرفنظر کرد؟

جواب: دیه گرفتن لازم نیست و می توان همه یا مقداری از آن را بخشید.

ص: ۳۰۴

سؤال ۱۲۹۶) آیا مجنی علیه (کسی که جنایت بر او واقع شده) می تواند پیش از مرگ به طور کلی جانی را از دیه نفس یا قصاص عفو نماید؟

جواب: خیر نمی تواند.

انتخاب دیه

سؤال ۱۲۹۷) انتخاب نوع دیه بر عهده ی پرداخت کننده است یا گیرنده؟

جواب: بر عهده ی پرداخت کننده است.

دیه از ارث

سؤال ۱۲۹۸) کسی که باید دیه بپردازد، پیش از پرداخت فوت کرده، تکلیف چیست؟

جواب: از مالش باید پرداخت شود.

سؤال ۱۲۹۹) آیا دیه ی مقتول جزء ماترک و دارایی اوست و آیا تقسیم آن بین ورثه هم چون قانون ارث است؟

جواب: بلی جزء ما ترک است و مانند بقیه ماترک تقسیم می شود.

ملاک محاسبه

سؤال ۱۳۰۰) قتل غیر عمدی واقع شده، در این مدت که از قتل گذشته، مقدار دیه تغییر کرده، آیا پرداخت کننده ملزم به پرداخت وجه زمان حادثه است یا وجه فعلی دیه؟

جواب: در صورتی که به مقدار معیّن توافق نشده باشد زمان ادای دیه ملاک است.

لوث و قسامه در جراحات

سؤال ۱۳۰۱) در دیه قتل نفس و قطع اعضا و منافع (مثلا در جراحات و شجاج) آیا لوث و قسامه هست؟

جواب: در موارد مورد اشاره ظاهراً لوث و قسامه جاری است.

سؤال ۱۳۰۲) اگر شخصی کشته شد و جنازه ی او مثلا در بیابان منزل یا باغی یافت شود و هیچ یک از قاتل و مقتول شناسایی نشوند، آیا دیه ای وجود دارد؟

جواب: در فرض سئوال دیه وجود ندارد.

سؤال ۱۳۰۳) اگر در قتل عمـدی، قاتل مردد بین یکی از دو نفر باشد مثل این که دو نفر به طرف شخصـی تیراندازی کرده اند لکن تیر یکی از آن ها اصابت کرده و کشته و معلوم نیست کدام یک بوده، تکلیف چیست؟

جواب: احتمال دارد در دیه مشترک باشند ولیکن بعید نیست که دیه اش از بیت المال باشد.

دیه جراحت

سؤال ۱۳۰۴) دیه ی جراحتی را که به سر یا صورت وارد می¬شود، بیان فرمایید.

جواب: جراحات سر و صورت هشت قسم است:

۱– خارصه: به جراحتی می گویند که سر و صورت را خراش می دهد ولی گوشت را پاره نکند و دیه اش یک شتر است.

۲- دامیه: که گوشت هم کمی پاره شود و دیه اش دو شتر است.

۳ – باصقه: گوشت را بیش تر پاره کند و دیه اش سه شتر است.

۴ – سمحاق: گوشت را پاره کند و به پرده ای که روی استخوان است برسد و دیه ی آن چهار شتر است.

۵ – موضحه: به خود استخوان برسد و دیه اش پنج شتر است.

۶ – الهاشمه: شکستگی استخوان را گویند که دیه اش ده شتر است.

۷ – منقله: که در آن استخوان جابه جا می شود و دیه¬اش پانزده شتر است

۸ – مامومه: که به پرده ی مغز برسد و پرده را پاره نکند که دیه ی آن ثلث دیه ی کامل می باشد، یعنی ۳۳۳ دینار و یک ثلث دینار و کافی است که ۳۳ شتر بدهد.

جراحات سر و صورت

سؤال ۱۳۰۵) در جراحـات داخله ی سر ماننـد داخـل بینی و دهان و هم چنین جراحات گردن و گوش آیا حکم جراحات سر جاری است؟

جواب: ظاهراً از جراحات سر است.

دیه کودک

سؤال ۱۳۰۶) اگر مـادر بخواهـد ناخن کودک خود را بگیرد و در اثر آن مختصـری از پوست کنـده شـده و خون جاری شود، چقدر باید دیه بپردازد؟

جواب: ظاهرا دیه ندارد.

ص: ۳۰۶

ضربه مغزی

سؤال ۱۳۰۷) دیه ی ضربه ی مغزی که در اثر آن شخص موقتاً بیهوش شود یا بدون بیهوشی ولی موجب تورم و تغییر رنگ و جراحت گردد چقدر است؟ آیا کمی و زیادی بیهوشی فرقی دارد؟

جواب: اگر منجر به قتل یا کم عقلی نشود، تعیین مقدار دیه با حاکم است.

دیه دست

سؤال ۱۳۰۸) دیه ی شکستن دست یا پا یا کبود و سرخ کردن آن را مشخص فرمایید.

جواب: در شکستگی دست و پا یکصد دینار است (ده شتر) اگر بدون باقی ماندن عیبی خوب شود، هشتاد دینار است (هشت شتر). در کبود و سرخ شدن اگر اثرش برطرف نشود، باید ارش بپردازد.

زمان پرداخت

سؤال ۱۳۰۹) در چه مدتی باید دیات اعضا را در موارد عمد پرداخت نمود و ابتدای مدت از چه زمانی است؟ در مورد ارش چطور؟

جواب: مدت پرداخت دیه ی عمد یک سال است. ارش بر جراحات عمدی را هم باید تا یک سال پرداخت کرد. اوّل سال از موقع جنایت می-باشد.

سؤال ۱۳۱۰) دیه ی جرایم عمدی اطفال را که از نوع خطا محسوب می شود، باید یک ساله به مصدوم بپردازند یا سه ساله؟

جواب: تا سه سال باید پرداخت شود.

سؤال ۱۳۱۱) دیه ی خطایی را عاقله تا چه مدت باید بپردازد؟

جواب: دیه ی خطایی را تا سه سال باید پرداخت.

ارش

سؤال ۱۳۱۲) ارش بایـد از انواع سـته ی دیه (دینار و درهم و شتر و...) باشـد یا این که حاکم شـرع می توانـد ابتدا با پول رایج ارش را تعیین کند؟

جواب: تعیین ارش با پول رایج صحیح است.

دیه ذمی

سؤال ۱۳۱۳) دیه ی قتل مرد ذمی و زن ذمیه در صورتی که قاتل مسلمان باشد، چقدر است؟

جواب: در مرد هشتصد درهم و در زن چهارصد درهم می باشد.

هزینه درمان

سؤال ۱۳۱۴) در جراحـات وارده ی عمـدی یـا خطایی مخارج معالجه بر عاقله است؟ در این جهت فرقی بین مراتب جرح مانند موضحه و بیش تر و کم تر آن وجود دارد؟

جواب: در جراحات تا سمحاق،(۱) جانی باید هزینه ی درمان را بپردازد.

تقسیم دیه بر عاقله

سؤال ۱۳۱۵) کیفیت تقسیم دیه بر عاقله را بیان فرمایید.

جواب: بالسویه تقسیم می شود. اگر یکی از پرداخت سهم خود عاجز شد، سهم او بر دیگران تقسیط می شود.

دیه سوزاندن مرده

سؤال ۱۳۱۶) فقها فرموده اند که اگر میتی را بسوزانند، دیه ی این عمل صد دینار است که باید در خیرات و مبرات خرج شود. آیا جایز است این مبلغ را برای ادای قرض های او صرف کرد؟

جواب: بلی اگر کسی ادا نکند، جایز بلکه لازم است.

۱- زخمی که گوشت را پاره کند و به پرده نازک روی استخوان برسد.

سوزاندن جنازه

سؤال ۱۳۱۷) حکم سوزاندن میت چیست؟

جواب: ظاهراً دیه اش یکصد دینار است.

ص: ۳۰۹

قصاص

دوباره کشتن

سؤال ۱۳۱۸) کسـی را برای قصاص کشـته اند ولی بعد معلوم شد که نمرده و زنده است. آیا ولیّ مقتول می تواند دوباره او را بکشد؟

جواب: بلی ولی مقتول می توانـد دوبـاره او را قصـاص کنـد. اگر ولیّ در قصـاص او جنـایتی انجـام داده بایـد اول دیه ی او را بپردازد یا در برابر آن قصاص شود.

کشتن گناهکار

سؤال ۱۳۱۹) آیـا جایز است فردی را که مرتکب اعمال فاسـد و منافی عفت عمومی شـده و اگر مورد محاکمه ی شـرعی قرار بگیرد، قتلش واجب می شـود، به انگیزه ی همـان فسـاد و انحراف به قتـل رسانـد و آیـا بر چنین قـاتلی قصـاص و دیه تعلق می گیرد؟

جواب: جایز نمی باشد هم چنین قصاص لازم است و اگر تراضی به دیه شد، صحیح است.

سؤال ۱۳۲۰) مردی چهار زن را عمداً کشـته، اولیای هر چهار مقتول متفقاً خواهان قصاص هسـتند. چه مقدار از زیادی دیه مرد بر زن را باید بدهند؟

جواب: چهار نفرشان جمعاً می¬توانند قصاص کنند و در این صورت رد دیه نیست.

کشتن دزد

سؤال ۱۳۲۱) کشـتن دزد در حین دزدی چه حکمی دارد؟ اگر او را نکشـند، به انسان صـدمه می رسانـد آیا قاتل در مقابل آن قصاص می شود و یا باید دیه بدهد و یا هیچ کدام؟

جواب: اگر به عنوان دفاع باشد، جایز است و دیه ندارد.

کشتن هنگام دستگیری

سؤال ۱۳۲۲) اگر ماموری در تعقیب متهمی به سوی او تیرانـدازی کنـد و متهم به قتل برسـد، آیا چنین قتلی عمـد است یا شـبه عمد؟

جواب: اگر به عضوی که کشنده است بزند، قتل عمد محسوب می شود و قصاص دارد مگر این که از طرف حاکم شرع مجاز به تیراندازی باشد که در این صورت قصاص ندارد.

کشتن بی گناه

سؤال ۱۳۲۳) شخصی قصد کشتن فرد بیگناهی را عمداً دارد ولی به علت اشتباه در هویت وی شخص دیگری را که وی نیز بی گناه است می-کشد. قتل واقع شده از چه نوعی خواهد بود؟

جواب: ظاهر این است که قتل عمد است و قصاص دارد ولی احتیاط این است که به دیه تراضی شود.

سؤال ۱۳۲۴) شخصی قصد کشتن مهدورالدمی را دارد ولی به علت اشتباه در هویت مجنی علیه شخص دیگری را (که خونش محترم بوده) می-کشد. قتل واقع شده از چه نوعی خواهد بود؟ اگر به دلیل خطا در هدف گیری یا تیراندازی شخص دیگری را که محقون الدم بوده بکشد چطور؟

جواب: اگر از طرف حاکم شرع در کشتن مهدورالدم مجاز بوده، قتل آن شخص خطایی است و دیه می پردازد. اگر بدون اجازه باشد قصاص دارد.

کشتن مهاجم خیالی

سؤال ۱۳۲۵) شخصی به خیال این که طرف مقابل مهاجم است، به سوی او تیراندازی کرده و او را کشته است. آیا قصاص دارد؟

جواب: دیه ی شبه عمد لازم است.

قاتل چند زن

سؤال ۱۳۲۶) اگر مردی دو زن یا بیش تر را کشته باشد و اولیای آنان خواستار قصاص باشند:

الف) آیا اولیای خواهان قصاص باید چیزی به عنوان فاضل دیه بپردازند؟

جواب: هر دو جمعا می توانند قصاص کنند. و در این صورت لازم نیست فاضل دیه بپردازد.

ب) در صورت لزوم پرداخت فاضل دیه آیا بایـد هر یک از اولیای خواهان قصاص، مسـتقلا و جداگانه نصف دیه ی یک مرد را بدهند یا این که نصف دیه ی یک مرد به نسبت اولیای خواهان قصاص تقسیم می شود مثلا اگر مردی دو زن را کشته باشد و اولیای هر دو خواهان قصاص باشند، آیا باید هر یک از اولیا نصف دیه ی یک مرد را بدهند یا ربع را؟

جواب: اگر یـک طرف از اولیـا دیه گرفته یـا عفو کرده و طرف دیگر می خواهـد قصاص کنـد بایـد نصف دیه ی یک مرد را بپردازد.

مجازات توسط حکومت

سؤال ۱۳۲۷) در مواردی که اولیای دم قاتل را عفو کنند یا دیه مطالبه نمایند ولی با توجه به عوارض سیاسی- اجتماعی عفو به صلاح نباشد:

الف) آیا در صورتی که حکومت بخواهد قاتل را مجازات کند، امکان این کار وجود دارد؟

جواب: اگر عنوانی برای قتل وجود داشته باشد، حاکم می¬تواند او را اعدام کند مثل مفسد فی الارض.

پرداخت از بیت المال

ب) آیا در صورت عدم رضایت اولیای دم مبلغ دیه را می توان از بیت المال به آنان پرداخت؟

جواب: لزوم پرداخت دیه از بیت المال بعید نیست.

دخالت ولیّ امر

ج) آیا ولی امر مسلمین با ولایتی که بر ولیّ دم دارد می تواند بر خلاف نظر ولیّ قاتل را اعدام کند؟

جواب: اگر عنوانی برای قتل وجود داشته باشد مانند محارب یا مفسد فی الأرض، حاکم می تواند او را اعدام کند.

ص: ۳۱۲

انتخاب نوع دیه

سؤال ۱۳۲۸) در صورتی که مردی زنی را به قتل رسانده باشد:

الف) هنگامی که اولیای مقتول می خواهند برای قصاص نصف دیه را به قاتل بدهند، انتخاب نوع دیه با اولیای دم است یا جانی؟

جواب: ظاهرا انتخاب نوع دیه با جانی است.

ب) درصورت عدم تمکن اولیای دم از پرداخت این مبلغ و درخواست آنان از دستگاه قضایی آیا می توان فاضل دیه را از بیت المال پرداخت کرد؟

جواب: مشکل است.

ج) در مواردی که عدم قصاص عوارض اجتماعی – سیاسی داشته باشد که به نوعی باید حکومت حضور یابد، در صورت عدم تمکن اولیای دم آیا می توان فاضل دیه را از بیت المال پرداخت کرد؟

جواب: بعید نیست چنین کاری جایز باشد.

قصاص اعضا

سؤال ۱۳۲۹) درباره ی قصاص اطراف:

الف) پس از اجرای قصاص اطراف، عضو قطع شده ملک کیست؟ ملک حکومت، مجنی علیه و یا جانی؟

جواب: مال کسی است که از بدن او قطع شده است.

ب) دفن عضو مقطوع، پیوند آن به جانی و یا فروش آن برای پیوند به دیگری چه حکمی دارد؟

جواب: به عنوان مصالحه و پیوند به دیگری مانعی ندارد وگرنه باید دفن شود.

ص: ۳۱۳

پرداخت تفاضل

سؤال ۱۳۳۰) مردی زنی را در ماه حرام به قتل رسانـده است. با توجه به این که وقوع قتل در این زمان موجب اضافه شدن ثلث دیه می شود، اگر اولیای دم تقاضای قصاص جانی را داشته باشند، آیا باید نصف دیه ی یک مرد در ماه حرام را به او بپردازند یا نصف دیه ی یک مرد در ماه غیر حرام؟

جواب: باید نصف دیه ی یک مرد در ماه غیر حرام را بپردازند.

قسامه

سؤال ۱۳۳۱) درمورد قسامه:

الف) آیا قسامه در جنایت عمدی بر اطراف مستلزم قصاص می شود؟

جواب: بلی ثابت است.

ب) با فرض این که جواب مثبت است، نصاب قسامه چه میزان است؟

جواب: بالنسبه به تمام دیه.مثلاً در تمام دیه پنجاه نفر لازم است و اگر مورد نصف دیه باشد ۲۵ قسامه لازم است.

قسامه یا اقرار؟

سؤال ۱۳۳۲) شخصـی در اثر اجرای مراسم قسامه به قصاص محکوم شده ولی پس از قطعیت یافتن حکم، شخص دیگری اقرار به قتل عمد همان مقتول می نماید، تکلیف چیست؟

جواب: اقرار فایده ندارد. اگر مدعی اقرار مقر را قبول کند، ادعای اوّل هم لغو می شود.

سؤال ۱۳۳۳) آیا قصاص اطراف با قسامه قابل اثبات است؟

جواب: بلی ثابت می شود.

اجرای بخشی از قصاص

سؤال ۱۳۳۴) در مورد قصاص اطراف:

الف) آیـا مجنی علیه می توانـد بخشـی از قصـاص را اجرا و بخشـی را عفو کنـد (مثلاـ جانی دست مجنی علیه را از کتف قطع کرده است و مجنی علیه خواهان قطع دست جانی از آرنج باشد)

جواب: بعید نیست.

ب) آیا می تواند برای قسمتی از جنایت طلب قصاص و برای قسمتی دیگر ارش بگیرد؟

جواب: با توافق صحیح است.

ج) آیا می¬تواند برای قسمتی از جنایت طلب قصاص کرده و نسبت به بخش دیگر مصالحه کند؟

جواب: با توافق صحیح است.

سؤال ۱۳۳۵) در مورد قصاص نفس:

الف) آیا اولیای دم می تواننـد به جای قصاص نفس عضوی از قاتل را قطع کنند مثلا به جای کشـتن قاتل، یکی از پاهای او را قطع کنند؟

جواب: بعید نیست که این کار جایز باشد. البته با رضایت طرفین.

ب) آیا اولیای دم می توانند عضوی از بدن قاتل را قطع و نسبت به بقیه طلب دیه یا مصالحه نمایند؟

جواب: با رضایت قاتل صحیح است.

مماثلت

سؤال ۱۳۳۶) در مورد قصاص اطراف:

الف) آیا ملاک رعایت مماثلت است در جراحات یا عرفیه؟ معیار هر کدام چه می باشد؟

جواب: مقیاس طول و عرض جراحت است.

تبدیل قصاص

ب) درچه صورتی قصاص جراحات به دیه تبدیل می شود؟

جواب: در صورتی که جراحت مضبوط نباشد.

لحاظ طول و عرض و عمق

ج) آیـا بین طول و عرض و عمق در اجرای قصـاص تفـاوتی هست؟ (مثلاـ اگر جـانی لاـغر و مجنی علیه چاق باشـد و نیمی از بازوی مجنی علیه را به عمق سه سانتی متر بریـده است. آیا در قصاص بایـد نیمی از بازوی جانی لاغر را برید که دو سانتی متر است یا باید مقدار سه سانتی متر بریده شود، اگرچه بیش از نصف بازو باشد؟

جواب: در عمق به مقداری که عرفاً مساوات صدق کند اگر نصف عضله باشد نصف و... .

زندانی کردن

سؤال ۱۳۳۷) چنـانچه به ادله¬ی زیر حکم قصـاص در مـورد شـخص محکوم اجرا نشـده باشـد، آیـا می توان وی را تـا زمـان اجرای حکم هرچند در مدت طولانی در حبس نگه داشت؟

الف) اولیـای دم به دلیـل فقر مالی یا به دلایل دیگر از پرداخت فاضل دیه خودداری می کننـد. در مواردی از این دست اجرای حکم از نظر سیاسی و اجتماعی ضروری می باشد.

جواب: جواز حبس در فرض سئوال مشکل است. تشخیص ضرورت سیاسی و اجتماعی وظیفه حاکم شرع است.

ب) عدم تامین سهم اولیای صغیر مقتول از طرف اولیای خواهان قصاص.

جواب: موجب جواز حبس نمی شود بلکه ولیّ می تواند بدون این که دیه پرداخت کند، او را بکشد.

ج) عفو برخی از اولیای دم و عدم پرداخت سهم آنان به محکوم علیه از سوی اولیای خواهان قصاص.

جواب: موجب حبس نمی شود بلکه می توان حکم را اجرا کرد.

د) عدم شناسایی اولیای دم یا عدم دسترسی به آنان و دستور حاکم شرع مبنی براخذ دیه از قاتل و ناتوانی وی از پرداخت دیه.

ص: ۳۱۶

جواب: جواز حبس بعید نیست. می تواند در این صورت با وثیقه آزاد شود تا دیه را تحصیل نماید.

ه) مصالحه به دیه و عدم توانایی پرداخت دیه توسط محکوم علیه.

و) عدم مراجعه ی اولیای دم به دادگاه برای تعیین تکلیف نهایی.

ز) فقدان ابزار لازم برای اجرای دقیق حکم قصاص و خودداری مجنی علیه و اولیای دم یا افراد خبره از اجرای حکم.

ح) مورد بند (ز) در صورتی که محکوم علیه استطاعت پرداخت دیه یا جلب رضایت شاکی را ندارد.

جواب: در تمام صورت های بالا حبس جایز است. در صورت طولانی بودن مدت، بعید نیست او را با وثیقه آزاد کنند.

مصالحه به مبلغ افزون

سؤال ۱۳۳۸) چنانچه اولیای دم در مقام مصالحه قصاص مبلغی زاید بر دیه را تقاضا کردند که پرداخت آن برای قاتل میسر نیست؛

الف) آیا دادگاه می تواند فرصت محدودی برای اجرای قصاص به اولیای دم بدهد و پس از انقضای مهلت مذکور و عدم تقاضای قصاص محکوم را آزاد نماید؟

جواب: بعید نیست.

گرفتن وثیقه

ب) در صورت مثبت بودن جواب آیا باید او را بدون قید آزاد نمود یا با اخذ وثیقه و یا به قید ضمانت؟

جواب: نظر حاکم شرع در این باب معتبر است اگر چه احوط اخذ وثیقه است.

تأمین سهم صغیر

ج) در صورتی که مقتول دارای ورثه ی صغیر و کبیر باشد و ورثه ی کبیر خواهان قصاص باشند اما برای استیفای قصاص قدرت تامین سهم ورثه ی صغیررا نداشته اند، آیا می توان قاتل را تا زمان بلوغ ورثه ی صغیر (اگرچه در مدت طولانی) در زندان نگه داشت؟

جواب: اظهر جواز قصاص کبیر است و ضمانت حق صغیر معلوم نیست بلکه پس از بلوغ هم حق مطالبه معلوم نیست.

تأمین نامماثل

سؤال ۱۳۳۹) در صورتی که شخص محکوم به قصاص عضو مماثل نداشته باشد:

الف) با توجه به این که عضو ناسالم در برابر عضو سالم قصاص می-شود، آیا مثلا چشم کسی که بر حسب ظاهر سالم است ولی بینایی ندارد، عضو ناسالم محسوب می شود یا این که چنین فردی فاقد عضو به حساب می آید؟

جواب: در فرض سئوال مجنی علیه مختار است چشم صحیح او را قلع کند یا دیه بگیرد.

ب) اگر جانی فاقد بینایی چشم راست باشد و چشم راست کسی را کور کرده باشد، آیا چشم چپ او به عنوان قصاص کور می شود؟

جواب: بلی چشم چپ او کور می شود.

ج) اگر سلب بینایی با کندن حدقه باشد و حدقه ی چشم جانی سالم است ولی بینایی ندارد، هنگام قصاص تکلیف چیست؟ آیا حدقه در مقابل حدقه قصاص می شود و نسبت به سلب بینایی، دیه اخذ می گردد یا حکم دیگری دارد؟

جواب: ظاهر این است که معیوب را از حدقه در می آورند.

وارثان صغیر

سؤال ۱۳۴۰) چنان چه مقتول ورثه ی صغیر داشته باشد:

الف) آیا همواره اخذ دیه از سوی اولیای صغار اصلح به حال صغار است یا این که حسب مورد می توان جانی را عفو و یا از وی مطالبه قصاص کرد؟

جواب: ولیّ نمی تواند دیه بگیرد مگر مصلحت ایجاب کند.

تفاوت قیّم و ولیّ

ب) آیا محدوده ی اختیارات ولیّ با قیّم در این خصوص تفاوتی دارد؟

جواب: قیّم فقط برای اداره ی صغار در مصالح آنان است.

تعدّی به اعضا

سؤال ۱۳۴۱) با عنایت به این که اگر شخصی دست راست دیگری را قطع کند، هنگام قصاص چنان چه جانی فاقد دست راست باشد دست چپ او و در صورت فقدان دست چپ، پای او قطع می گردد، آیا این حکم در مورد پا و دیگر اعضای زوج بدن نیز قابل اجرا می باشد، مثلاً اگر جانی پای راست ندارد و پای راست دیگری را قطع کرده باشد، آیا این جا نیز ابتدا پای چپ وی و در صورت فقدان آن دست او قطع می گردد؟

جواب: تعدی به سایر اعضا مشکل است.

سؤال ۱۳۴۲) در صورتی که مجنی علیه از زنده ماندن خود مأیوس شده باشد، آیا می تواند در مورد تبدیل قصاص نفس به دیه یا مصالحه یا عفو جانی وصیت کند؟

جواب: چنین وصیتی نافذ نیست و ولیّ دم می¬تواند در این مورد تصمیم بگیرد.

عفو همکاران قاتل

سؤال ۱۳۴۳) آیا همان طور که اولیای دم می توانند از قاتل گذشت کنند، می توانند از کسانی که به قاتل کمک کرده اند (مثل نگه دارنده و ممسک مقتول و وادار کننده بر قتل و ناظر) هم گذشت کنند؟

جواب: بلی می توانند.

ص: ۳۱۹

عفو جنایتکار

سؤال ۱۳۴۴) آیا مجنی علیه می توانـد پیش از مرگ، جانی را از قصاص جنایتی که بر او وارد آورده است عفو کند(در عضـو و خون)؟

جواب: عفو او در خون (قصاص) نافذ نیست.

تبدیل قصاص عضو

سؤال ۱۳۴۵) آیـا جـایز است قصـاص عضو را به دلیـل عـدم تحمـل جانی (که احتمالاً منجر به مرگ او می شود به دیه تبـدیل کرد؟ در صورت عدم تراضی چه باید کرد؟

جواب: بلی به دیه تبدیل می شود و در صورت عدم رضایت حاکم مجبور می کند.

قصاص یا دیه؟

سؤال ۱۳۴۶) شخصـی عمدا عضو شـخص دیگری را قطع کرده ولی مصدوم بلافاصله خود را به مراکز درمانی رسانده و عضو قطع شده را پیوند زده و خوب می شود. آیا مصدوم حق قصاص جانی را دارد؟

جواب: قصاص ندارد بلکه باید دیه بپردازد.

مقتول بی وارث

سؤال ۱۳۴۷) آیا قاتل مقتول بلا وارث در قتل عمد اعدام می شود؟

جواب: بلی به حکم حاکم اعدام می شود.

دیه راننده

سؤال ۱۳۴۸) اگر راننده در اثر عدم رعایت مقررات راهنمایی سبب وقوع قتلی شود، حکمش چیست؟

جواب: دیه لازم است در صورتی که قاتل باشد، یعنی در عرف نسبت قتل به او داده شود.

تغلیظ و دیه عاقله

سؤال ۱۳۴۹) تغلیظ(۱) هنگـام پرداخت ثلث دیه آیا مختص به قتل عمـد است و یا در قتل غیر عمـد و شـبه عمـد و خطایی هم وجود دارد؟

جواب: در غیر عمد هم تغلیظ هست.

سؤال ۱۳۵۰) در مورد قتل عمـدی که ظلماً واقع نشده بلکه به حق بوده مانند موارد قصاص یا حد یا دفاع از جان یا آبرو یا مال آیا قاتل از مقتول ارث می برد؟

جواب: بلی ارث می برد.

سؤال ۱۳۵۱) در قتل خطایی که دیه را عاقله می پردازد، آیا قاتل از دیه ی مذکور مقتول ارث می برد؟

جواب: قاتل مطلقا ارث نمی برد.

کالبد شکافی

سؤال ۱۳۵۲) تشریح بدن میت برای نجات فرد متهم یا شناخت قاتل چه صورتی دارد؟

جواب: اگر میت مسلمان باشد اشکال دارد.

ثبوت قصاص

سؤال ۱۳۵۳) آیا در ثبوت حق قصاص تفاوتی بین این¬که مقتول صغیر باشد یا کبیر هست؟

جواب: فرقی نیست.

۱- یعنی: سخت گیری.

پرسش های قرآنی

آفریدن مرگ

سؤال ۱۳۵۴) در سوره ی مبارکه ی ملک آمده «الَّذِی خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَیَاهَ» آیا مرگ مخلوق است که خداوند آن را خلق کند؟ چطور می توان این مسأله را قبول کرد در حالی که مشهور چنین است که مرگ امری عدمی می-باشد، در این صورت معنای آفرینش مرگ چیست؟

جواب: خلق معانی متعددی دارد. از شایع ترین معانی خلق (چنان که در تمام کتب لغت به آن اشاره شده) تقدیر می باشد، بنابراین معنای آیه چنین است: «خدایی که مرگ و زندگی را برای امتحان شما انسان ها مقدر و معین فرموده است». شاهد بر معنایی که برای آیه ذکر شد، آیه ی ۶۰ سوره ی واقعه می باشد: «نحْنُ قَدَّرْنَا بَیْنَکُمُ الْمَوْتَ» یعنی ما مرگ را بین شما انسان ها مقدر و معین کردیم.

برای تفصیل مطلب به کتاب ما (دروس حول نزول القرآن، دروس حول الموت، البرزخ و اشراط الساعه) مراجعه کنید.

سؤال ۱۳۵۵) در تواریخ آمده است که حضرت رسول(ص)در روز بیست و هفتم ماه رجب مبعوث شد و اولین آیات قرآن در آن روز نازل گشت، هم-چنین در سوره ی قدر خداوند می فرماید: «انا اَنزَلناهُ فِی لَیلَهِ القَدر» که گفته شده بر نزول تمام قرآن در ماه رمضان و شب قدر دلالت دارد، نیز مسلّم است که آیات قرآن در طی بیست و سه سال رسالت حضرت رسول (ص) نازل می شد. بر اساس این قرائن و دلایل، قرآن دو بار نازل شده، یک بار تماماً و بار دیگر تدریجاً یا با روش دیگری می توان توجیه کرد؟

جواب: قرآن یک بار نازل شده است و تکرار نزول معنی ندارد.

ص: ۳۲۲

نـام قرآن گـاهی در تمام قرآن اسـتعمال می شود و گاهی در قسـمتی از قرآن، حتی در یک آیه، پس واژه قرآن مثل لفظ آب است که استعمال آن هم در یک قطره و هم در تمام آب های دنیا صحیح است.

بنابر این اصل معنای آیه ی «انا اَنزَلناهُ» این است که قرآن در ماه رمضان و در شب قـدر نازل شده، گرچه مقدار نازل شده فقط پنـج آیه ی اول سوره ی «اقراء» باشـد، چون پنـج آیه هم قرآن است. اما این که مشـهور است حضـرت رسول(ص)در بیست و هفتم ماه رجب به پیامبری مبعوث شده، مستلزم آن نیست که قرآن برای اوّلین بار در همین وقت نازل شده باشد. معروف است که پیامبر(ص)وقتی از کوه حرا پایین می آمد، می فرمود: «قولوا لا اله الا اللّه» و بعید نیست که اوّلین آیات دو ماه پس از بعثت نازل شده باشد، چنان که تورات پس از گذشت مدتی بر حضرت موسی نازل گشت.

برای آگاهی بیش تر می توانید به کتاب ما (دروس حول نزول القرآن) مراجعه کنید.

قرائات چهارده گانه

سؤال ۱۳۵۶) با توجه به این که قرآن با هفت قرآئت مشـهور و هفت قرآئت غیر مشهور دیگر روایت شده، اعتقاد به کدام یک صحیح است؟

جواب: خواندن نماز با هر یک از قرآئات مشهور جایز است.

تلاوت غنایی

سؤال ۱۳۵۷) آیا جایز است قرآن را با موسیقی خواند؟

جواب: خوانـدن قرآن بـا صوت زیبـا جـایز است، ولی نبایـد بـا آهنـگ و لحنی که مناسب مجالس لهو است خوانـد. این گونه خواندن قرآن حرام است.

مصداق بنی آدم

سؤال ۱۳۵۸) عموم آیه ی «وَلَقَدْ کَرَّمْنَا بَنِی آدَمَ» تمام انسان ها را در بر می گیرد یا مخصوص عده ی خاصی است؟

جواب: ظاهراً نوع بشر در مقابل حیوانات مراد است.

ص: ۳۲۳

آیه الکرسی

سؤال ۱۳۵۹) در مواردی که خواندن آیه الکرسی وارد شده، مراد تا «وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» می باشد یا تا «هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ»؟

جواب: ظاهر بعضی از روایات این است که آیه الکرسی تا «وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ» می باشد، ولی احوط این است که تا «هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ» بخوانند. چون در بعضی جاها تا خالدون معین شده است.

ص: ۳۲۴

استخاره

استخاره امام زمان (عج)

سؤال ۱۳۶۰) دو نوع استخاره با تسبیح (زوج یا فرد- هشت هشت) که منسوب به امام زمان است و در مفاتیح آمده، چقدر سندیت دارد؟

جواب: برای استخاره هشت تایی سند معتبری ارائه داده نشده، اگرچه صاحب جواهر چنین استخاره ای را بیان کرده و به امام زمان (عج) نسبت داده است.

استخاره با قرآن

سؤال ۱۳۶۱) چطور می توان با قرآن استخاره کرد؟ برای آن چه ذکری بهتر است؟

جواب: در بعضی از روایات آمده است که پس از نماز جعفر طیار تفأّل به قرآن می شود. در روایتی آمده است که این دعا را بخواند:

«اللّهم إن کان فی قضائک و قدرک ان تمن علی شیعه آل محمد۹ بفرج ولیک و حجتک علی خلقک فاخرج إلینا آیه مِن کتابک نستدل بها علی ذلك» سپس قرآن را باز کند و شش ورق بشمارد و از ورق هفتم شش سطر و آنچه از آن سطر برداشت می نماید، به آن عمل کند.

اما آسان¬ترین دستور استخاره از امام صادق(ع) است: وقتی برای نماز ایستادی، هر چه به قلبت الهام شد، به آن عمل کن یا قرآن را باز کن و هر چه به چشمت خورد، به آن عمل کن.

از بعضی روایات استفاده می شود که مراد از استخاره که در روایات آمده، طلب خیر از خداست موقعی که به نماز می ایستد.

استخاره توسط عالمان

سؤال ۱۳۶۲) بـا توجه به این که سـندی دال بر اینکه افراد برای اسـتخاره به ائمه: رجوع کرده باشـند نـداریم، آیـا بهـتر است به کسی که به لحاظ علم و تقوا بالاتر از خودمان است بگوییم برایمان استخاره کند یا خود استخاره کنیم؟

در مورد استخاره با قرآن که درک ما از آیات، محدود است چطور؟

جواب: مناسب است به کسی که بهتر معنی قرآن را می¬داند و کیفیت استخاره را بلد است، رجوع کرد.

سؤال ۱۳۶۳) استخاره با تسبیح بهتر است یا با قرآن؟ (با توجه به این-که حقیقت بسیاری از آیات را نمی دانیم)

جواب: بعضی از علما استخاره با تسبیح را بهتر می دانند و به آن عمل می کنند.

ص: ۳۲۶

مجالس مداحی و روضه خوانی

مداحی غنایی

سؤال ۱۳۶۴) خواندن اشعار مدح یا مصیبت، با آهنگی که انسان را به حرکت در می آورد، چه حکمی دارد؟

جواب: این گونه آهنگ ها اگر مناسب مجالس لهو باشند، غنا حساب می-شود و جایز نیستند.

غلو درباره اهل بیت

سؤال ۱۳۶۵) خواندن اشعاری که در آن ها مقام خدا در برابر مقام اهل بیت: پایین آورده می شود، چه حکمی دارد؟ (به عنوان مثال در قضیه معراج گفته می شود: زمانی که پیامبر(ص) به معراج رفتند، در آن جا مشاهده فرمود که خدا عکس حضرت علی(ع)را می بوسد)

جواب: نقل و نوشتن این گونه مطالب حرام است. اعتقاد به این گونه مطالب بسا موجب کفر می شود چون لازمه این حرفها جسم بودن خداست و بعضی از علما به کفر مجسّمه(۱) مطلقاً حکم کرده اند.

ابراز علاقه به شیوه نادرست

سؤال ۱۳۶۶) در بعضی از مجالس برای ابراز محبت به مقام اهل بیت: صدای حیوان در می آورند!

بعضی در ملأـ عام به گردن خود زنجیرهای کلفت بسته و خود را سگ امام حسین(ع) معرفی و یا خود را حمار اهل بیت: معرفی کرده و در حرم امام رضا(ع) صدای کبوتر در آورده اند، حکم این گونه اعمال را بیان فرمایید.

۱- کسانی که خدا را مانند آدمیان دارای اعضا مثل دست و پا می دانند و او را جسم می پندارند!

جواب: این گونه ابراز محبت به مقام ائمه: روا نیست و در بعضی مقامات صحیح نیست.

سؤال ۱۳۶۷) در بعضی از مجالس روضه، سینه زنی به شکل خاصی مرسوم است، به این صورت که تمامی افراد سینه زن جمعاً به هوا پریده و سینه می زنند، نیز گاهی شبیه به رقص بدن های خود را تکان می دهند!

لطفاً حکم عمل مذکور را بیان فرمایید.

جواب: عزاداری اظهار علاقه و محبت است به مقام ائمه: بلکه اظهار همدردی و عزا است. این گونه افعال عزاداری حساب نمی شود بلکه مسخره و خلاف شرع است.

سؤال ۱۳۶۸) می گویند: «روز عاشورا امام حسین(ع) به حضرت عباس(ع) پناه برد»، آیا این مطلب صحیح است؟

جواب: این عبارت مبالغه است، بهتر بلکه احوط این است که چنین جملاتی به کار نرود.

دلیل سینه زنی

سؤال ۱۳۶۹) دلیل سینه زدن برای ائمه ی اطهار: چیست؟

جواب: رجحان شرعی و استحباب اقامه ی عزاداری ائمه¬ی اطهار: و حرکت دستجات سینه زنی در مصائب حضرت اباعبداللّه الحسین(ع) بر کسی مخفی و پوشیده نیست.

قرآن مجید گریه ی حضرت یعقوب را در فراق حضرت یوسف که سالیان درازی طول کشید به عنوان یک عمل انسانی و عاطفی می ستاید، بنابر این پیروان ائمه ی اطهار(ع) از هر طریق مشروع (برپایی مجالس و اِطعام و دستجات سینه زنی و مانند این ها) جهاد مقدّس حضرات را زنده نگه می دارند و از دشمنان شان اظهار تنفّر و انزجار می کنند.

پس حضور دسته های سینه زنی در مصیبت حضرت اباعبداللّه الحسین(ع) بیانگر مظلومیت حضرت و شدّت علاقه به اهداف مقدِّس آن مظلوم می باشد و از شعائر مذهب محسوب می شود. همان طور که تاکنون معمول و مرسوم است مؤمنان به مجالس دینی و

سخنرانی های مذهبی اهمّیت بیش-تر بدهند و در روزها و شب های محرّم الحرام به عزاداری بسنده نکنند.

برهنه شدن هنگام سینه زنی

سؤال ۱۳۷۰) لخت شدن سینه زن ها در ملاَ عام – مجالس مردانه یا مختلط در کوچه و بازار چه حکمی دارد؟

جواب: بهتر است عزاداران ادب تعزیه را رعایت کنند و خود را در محضر امام فرض نمایند.

عَلَم و کتل

سؤال ۱۳۷۱) آیا هزینه کردن مبالغ هنگفتی جهت خرید عَلَم و علامت-های آهنی (که به شکل صلیب می¬باشند) اسراف نیست؟ آیا استفاده از آن ها جایز است؟

جواب: این گونه علامت ها که کیفیت صلیب دارد و ای بسا مجسمه هایی با نقش حیوانات در آن ها حک شده، اشکال دارد.

سؤال ۱۳۷۲) حکم علامت هایی که در مراسم عزاداری اهل بیت: استفاده می شوند، چیست؟

جواب: علامت هایی که به شکل و کیفیت صلیب است، خصوصاً آن-هایی که نقش حیوانات بر آن ها حک شده، اشکال دارد، ولی پرچم هایی که از زمان های قدیم مرسوم بوده است، اشکال ندارد.

تعزیه

سؤال ۱۳۷۳) تعزیه و شبیه خوانی در مراسم عزاداری جایز است؟ در صورت جواز، پوشیدن لباس زنانه برای مردان و استفاده از طبل و شیپور چه حکمی دارد؟

جواب: تعزیه و شبیه خوانی به خودی خود جایز است، ولی بنابر احتیاط مستحب مردان از پوشیدن لباس زنانه خودداری کنند. استفاده از آلات موسیقی که مخصوص مجالس لهو است، حرام است.

سؤال ۱۳۷۴) آیا تشبّه به اهل بیت(ع) در نمایش و تعزیه و غیر آن جایز است؟

جواب: اگر تنقیص و بی حرمتی به مقام شامخ حضرات ائمه ی اطهار(ع) نباشد، حرام نیست.

سؤال ۱۳۷۵) آیا روضه خوانی با تعزیه خوانی فرق دارد، در حالی که هر دو برای گریاندن هستند؟

جواب: اگر چه اصل تعزیه و روضه خوانی جایز است، لکن برای روضه خوانی از ائمه ی اطهار: امر صادر شده است، چنان که حضرت امام رضا(ع) به دعبل فرمود.

نمایش آتش زدن خیمه ها

سؤال ۱۳۷۶) ساختن خیمه و آتش زدن آن چه حکمی دارد؟

جواب: با ملاحظه ی تضییع مالی، خالی از اشکال نیست، امّا اگر آثار شرعی و تبلیغی داشته باشد، جایز می باشد، بلکه امری نیکو و مطلوب است.

استفاده از طبل و...

سؤال ۱۳۷۷) استفاده از دهل، طبل، شیپور و امثال این ها در دسته ها و هیئت های عزاداری امام جایز است؟

جواب: عزاداری برای حضرت سید الشهدا (روحی له الفداء) از عبادات مهم است و نباید آن را با ابزار و آلات لهو آلوده ساخت. واقعاً جای بسی شگفتی است که ده ها طبل و سنج در صف اوّل هیئت ها و دسته های عزاداری به راه افتاده و مشغول زدن طبل و سنج می شوند در صورتی که حتی در هیچ جنگی چنین چیزی دیده و نقل نشده است. خدا ما را از هوای نفس و بدعت در دین نگه دارد.

معنای تباکی

سؤال ۱۳۷۸) آیا ریا کاری در مجالس تعزیه و روضه خوانی امام حسین(ع) جایز است؟ در صورت عدم جواز، معنای روایت مشهور «من بکی اَو اَبکی اَو تباکی» چیست؟

جواب: ریا در هیچ عملی صحیح نیست و عمل عبادی را باطل می کند گرچه در بعضی کارها تظاهر مطلوب است. ولی معنی روایت این است که انسان گریه کند یا دیگری را بگریاند و یا این که هم آوا باشد و اظهار حزن کند گرچه از چشمش اشک جاری نشود.

لباس سیاه

سؤال ۱۳۷۹) آیا پوشیدن لباس سیاه در عزای امام حسین(ع) و دیگر ائمه اطهار: رجحان شرعی دارد؟

جواب: پوشیدن لباس سیاه در مجالس عزاداری برای عزیزان امری مرسوم است، چه بهتر که در ایّام عاشورای حضرت امام حسین(ع) برای ابراز حزن و غم استفاده شود.

تقدّم نماز بر عزاداری

سؤال ۱۳۸۰) در ایّام سوگواری اهل بیت: و امام حسین(ع) نماز مقدّم است یا عزاداری؟

جواب: البته نماز مقدّم است، چرا که نماز یکی از ارکان دین اسلام است، ولی عزاداری مستحب است و نباید واجب را با مستحب مقایسه کرد.

چگونگی زیارت عاشورا

سؤال ۱۳۸۱) در زیارت عاشورا یک مرتبه گفتن لعن و سلام کافی است؟

جواب: روایات وارده در فضیلت زیارت عاشورا با صد لعن و صد سلام است گرچه در فرض سئوال اصل زیارت محقق می شود و ثواب هم دارد.

معنای ثاراللّه

سؤال ۱۳۸۲) در برخی از مطالب کلمه «ثاراللّه» دیده می شود که آن را به معنای «خون خدا» آورده اند، مگر خدا خون دارد؟

جواب: این معنی صحیح نیست بلکه مراد این است که خدا صاحب این خون است و خدا این حق را قصاص می کند.

ص: ۳۳۱

جشن

سؤال ۱۳۸۳) برپایی جشن با رعایت ضوابط شرعی در موالید حضرت ائمه:، مبعث و عید غدیر جایز است؟

جواب: جایز می باشد بلکه در بعضی از اعیاد مثل روز بعثت و روز غدیر و روز نیمه شعبان لازم است مومنان مجالس مهمی برپا کرده و عظمت مرام شیعیان را به جهانیان اعلام نمایند.

نهم ربیع الاوّل

سؤال ۱۳۸۴) آیا روز نهم ربیع الاول شرعاً عید می باشد؟

جواب: بعید نیست به عنوان رسیدن امام زمان(عج) به مقام ولایت و امامت عید باشد.

کف زدن

سؤال ۱۳۸۵) کف زدن در مجالس شادی و عید جایز است؟

جواب: کف زدن در صورتی که با آلات لهو همراه نباشد، حرام نیست ولی در مجالسی که با نام ائمه: برپا می شود، مخصوصاً در مساجد و حسینیه ها از آن پرهیز کنند.

بوسیدن زمین حرم

سؤال ۱۳۸۶) بوسیدن زمین هنگام ورود به حرم مطهر ائمه: و یا امامزادگان و اولیاءاللّه به صورت سجده جایز است؟

جواب: سجده برای غیر خدا جایز نیست. بوسیدن عتبه (در و آستانه) مقدسه به عنوان احترام جایز می باشد.

ص: ۳۳۲

احکام تولّی و تبرّی

حدّ تولی و تبری

سؤال ۱۳۸۷) تولّی و تبرّی در چه حدی واجب است؟

جواب: به معنـای قبول امـامت و ولایـت در حـد ضـروری دین در مـذهب شـیعه است. به معنـای محبت و دوستی در حـد سایر واجبات، واجب است.

سؤال ۱۳۸۸) مراتب دوستی با مؤمنان و دشـمنی با دشـمنان آنان در کدام حد دوستی و یا دشمنی (با قلب، اظهار و نشان دادن دوستی و دشمنی در عمل) واجب است؟

جواب: در حال اختیار و آزادی هم با قلب و هم با عمل، ولی در حال تقیّه با قلب.

دوستی با دشمنان دین

سؤال ۱۳۸۹) اگر دوستی با دشمنان دین در غیرحال تقیه باشد، چه صورتی دارد؟

جواب: در فرض سؤال در قرآن نهی شده است.

نیکی به کافران

سؤال ۱۳۹۰) نیکی به کفار هر گاه به جهت کفر آن¬ها نباشد، چه حکمی دارد؟

جواب: مانعی ندارد، بلکه در مواردی پسندیده است.

طلب آمرزش کافران

سؤال ۱۳۹۱) طلب آمرزش و یا هدایت برای کفار چه حکمی دارد؟

جواب: طلب هدایت جایز است.

سؤال ۱۳۹۲) حکم به جا آوردن اعمال خیر برای ارحامی که کافر هستند چیست؟

جواب: جایز می باشد

ص: ۳۳۳

برخورد با منافق

سؤال ۱۳۹۳) آیا دشمنی با منافقی که در ظاهر مسلمان اما در باطن کافر است، واجب است؟

جواب: وظیفه این است که در ظاهر با آن ها ساخت و مدارا کرد.

منکر نبوت

سؤال ۱۳۹۴) حکم کسی که منکر پیامبری از پیامبران گذشته یا پیامبری حضرت خاتم الانبیا(ص)باشد، چیست؟

جواب: انکار پیامبری خاتم الانبیا(ص)موجب کفر است.

ص: ۳۳۴

پزشکی

تغییر جنسیت

سؤال ۱۳۹۵) لطفاً به سؤالات ذیل در مورد تغییر جنسیت پاسخ دهید.

الف: آیا تغییر جنسیت برای کسی که جنسیت معینی دارد یعنی مرد به زن و بالعکس جایز است؟

جواب: مطلقاً جایز نیست.

ب: انجام عمل جراحی برای خنثای غیر مشکله(۱) از نظر شرعی چه حکمی دارد؟

جواب: اگر برای تعیین جنسیت باشد جایز است.

ج: انجام عمل جراحی برای خنثای مشکله (۲)جایز می باشد؟

جواب: جایز نیست.

تذکر: برای تفصیل بیش تر موضوع می توانید به کتاب «تغییر جنسیت آری یا نه» حضرت آیت اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی مدظله العالی مراجعه نمایید.

جراحی زیبایی

سؤال ۱۳۹۶) آیا عمل جراحی صرفا برای زیباتر شدن اشکال دارد؟

جواب: اگر مستلزم کار حرام نشود، اشکال ندارد.

افشای بیماری

سؤال ۱۳۹۷) آیا پزشکان مجاز به افشای بیماری های یک فرد به همسرش می باشند؟

جواب: بدون ملاحظه مصلحت بیمار جایز نیست.

۱- . به خنثایی گفته می شود که بر اساس علایم ذکر شده جنسیت اصلی او قابل تشخیص باشد.

۲- . به خنثایی گفته می شود که بر اساس علایم ذکر شده جنسیت اصلی او قابل تشخیص نباشد

فیلم آموزش پزشکی

سؤال ۱۳۹۸) آیا استفاده از فیلم های آموزش خارجی که در آن ها موازین شرعی معاینات پزشکی رعایت نشده است، اشکالی دارد؟

جواب: اگر آموزش منحصر به این¬گونه فیلم ها باشد، جایز می باشد.

آزمایش روی کودک

سؤال ۱۳۹۹) آیا پدر یا مادر می توانند اجازه بدهند که روی کودک شان تحقیقاتی صورت بگیرد؟

جواب: اگر مصلحت کودک در آن باشد، ولیّ شرعی او می تواند این اجازه را بدهد و هم چنین اگر برای جامعه اسلامی لازم باشد.

قطع درمان بیمار رو به موت

سؤال ۱۴۰۰) آیا بیماری که پزشکان از او قطع امید کرده اند و از نظر علمی به زودی خواهد مرد، مجاز است خود و یا بستگانش درخواست قطع ادامه معالجات را بدهند تا بیمار زودتر بمیرد؟

جواب: جایز نیست.

وازکتومی

سؤال ۱۴۰۱) وازکتومی (بستن لوله های آقایان) شرعا مجاز است؟

جواب: جایز نیست.

نگاه و لمس

سؤال ۱۴۰۲) آیا احکام مربوط به نگاه و لمس کردن و... در مورد افراد نامحرم (مرد و زن) در حالت بیهوشی بیمار و یا مرگ مغزی پابرجا هستند؟

جواب: بله پابرجاست حتی پس از مرگ بیمار.

ص: ۳۳۶

اعلان زمان مرگ بیمار

سؤال ۱۴۰۳) آیا اعلام زمان مرگ تقریبی در بعضی از بیماری های خاص (نظیر انواعی از سرطان) جایز است؟

جواب: با ملاحظه جوانب مسأله و افراد فرق می کند. ولی نوعاً اعلام روا نمی باشد.

شبیه سازی

سؤال ۱۴۰۴) نظر حضرتعالی در مورد شبیه سازی انسان چیست؟

جواب: اشکال دارد، بلکه ممنوع است.

تلقیح مصنوعی

سؤال ۱۴۰۵) نطفه مرد از نظر علمی تا ۷۲ ساعت پس از مرگ دارای حیات کامل است. اگر زوجه درخواست تلقیح مصنوعی از شوهر متوفّای خود داشته باشد، آیا اطبّا مجاز به این کار هستند؟

جواب: گرفتن نطفه از مرده جایز نمی¬باشد.

تلقیح پس از مرگ شوهر

سؤال ۱۴۰۶) اسپرم زوج با رضایت او و به طریق اصول پزشکی گرفته شده تا به زوجه تلقیح شود، امّا پیش از این کار از دنیا رفته پس از فوت شوهر تلقیح صورت گرفته، فرزند به دنیا آمده، آیا این عمل جایز است؟ آیا حکم مساله در صورت های زیر تفاوت می کند؟ الف) پس از وفات شوهر و پیش از انقضای عده؟ ب) بعد از وفات شوهر و پس از انقضای عده؟ پ) پس از وفات شوهر و پس از ازدواج صاحب تخمک با مرد دیگری و استفاده از اسپرم شوهر متوفا؟

جواب: در هیچ یک از فرض ها جایز نیست چون رابطه ی زوجیت که موجب حلیت نزدیکی یا تلقیح می باشد تا زمان حیات زوج بوده است.

ص: ۳۳۷

مسائل متفرقه

خضر (ع)

سؤال ۱۴۰۷) آیا حضرت خضر پیامبر بود؟ آیا الان زنده است؟

جواب: حضرت خضر پیامبر بوده و طبق بعضی روایات زنده است.

آگاهی ائمه: از زمان شهادت

سؤال ۱۴۰۸) برخی می گوینـد ائمه: وقت شـهادت خود را نمی داننـد چون اگر بدانند القای نفس در تهلکه لازم می آید مگر در مورد امام کاظم و امام رضا(ع)که مجبور بودند.

جواب: ظاهر بسیاری از روایات این است که ائمه(ع) به زمان و مکان شـهادتشان عالمنـد و القاء نفس در تهلکه لازم نمی آید چون می شود گفت در آن حال به اراده الهی توجه خاطرشان از این قضیه منصرف می شود.

عید نوروز

سؤال ۱۴۰۹) نظر حضـرتعالی راجع به عیـد نـوروز و روایت معلّی بن خنیس (که مؤیـد عیـد بودن نوروز از نظر شـرعی است) چیست؟

جواب: عید نوروز هیچ وجه شـرعی و شیعی ندارد. روایت مزبور سنداً و دلالتاً ضعیف است و اعتباری ندارد و با روایات دیگر تعارض دارد. امام کاظم(ع) که فرمود: «چنین عیدی را از اجدادم سراغ ندارم» البته اگر روایت «معلی» را توجیه کنیم به این که صله رحم و دعا و نظافت و... به بهانه عید انجام می شود و از کارهای خلاف شـرع پیراسته است، امری مطلوب شرع اسلام می باشد. بهتر است.

ارفاق استاد

سؤال ۱۴۱۰) اگر استادی به دانشجویانی که در امتحانات میان ترم نمره قبولی را کسب نکرده اند، بدون هیچ چشم داشتی نمره قبولی بدهد (به همه دانشجویان تقریبا به یک اندازه نمره ارفاق بکند) چه حکمی دارد؟

جواب: اشکال شرعی ندارد.

بیت المال

سؤال ۱۴۱۱) حقیقت بیت المال از لحاظ شرعی چیست؟ از چه اموالی تشکیل می شود؟

جواب: اموالی که همه ی مسلمین به نحوی در آن شریک باشند از قبیل زکات، خمس، جزیه (که از اهل ذمه گرفته می شود) خراج و...

تبلیغ برای غیر مسلمان

سؤال ۱۴۱۲) در یکی از کشورهای خارجی مشغول به تحصیل بوده و دارای دوستانی از کشورهای مختلف می باشم، مسیحی و یهودی، هم چنین بعضی وجود خدا را قبول داشته ولی دینی نداشته و بعضی به وجود خداوند ایمان نداشته یا به او فکر نکرده اند. در صحبت هایی که با آن ها دارم، باید چه مطلبی را منتقل کنم؟ همین اندازه که انسان خوبی باشند، کافی است؟ برای مثال به دیگران کمک کرده، دزدی، زنا و دیگر پلیدی ها از آن ها سر نزند، کافی است، حال هر دین و مذهبی دارند، فرقی نمی کند یا باید به آن ها بگویم که باید مسلمان بشوند و غیر آن از طرف خدا قبول نیست و حتما باید احکام اسلامی مانند نماز، روزه، خمس و... را انجام بدهند؟ آیا مسیحیان (که به تثلیث اعتقاد دارند) مشرک حساب می شوند که خداوند در قرآن فرموده است شرک را نمی بخشد؟

اگر آن ها را به اسلام دعوت نمودم، باید بگویم که شیعه بشوند و یا این-که شیعه شدن الزامی نیست؟ در قرآن به آیه ی ذیل برخورد کردم، پیام آیه در ارتباط با سؤالات من چیست؟

ص: ۳۳۹

(«لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَ نَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ * وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلامِ دينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَهِ مِنَ الْخاسِرينَ)

میان هیچ یک از آنان فرقی نمی گذاریم؛ و در برابرِ (فرمان) او تسلیم هستیم و هر کس جز اسلام (و تسلیم در برابر فرمان حق،) آیینی برای خود انتخاب کند، از او پذیرفته نخواهد شد؛ و در آخرت، از زیانکاران است.

جواب: هر مسلمان اگر احتمال دهد حرفش در طرف مقابل (اعم از مسلمان و غیر مسلمان) اثر گذار است، باید برای هدایت و نجات دیگران اقدام نماید، البته باید سنجیده عمل نماید تا اثر گذار باشد لازم است خداوند را به آنان بشناساند. اگر خدا شناسند، نبی اکرم را بشناساند. در مرحله سوم باید اسلام حقیقی را که شیعیان دارند، یاد داد. در مورد سئوال هم این وظیفه الهی است.

جا ماندن اجناس مشتری

سؤال ۱۴۱۳) چند ماه پیش دو نفر مراجعه و رحل قرآن سفارش داده و وجه کامل را پرداخت کرده ، ولی تاکنون جهت بردن مراجعه ننمودند. لطفا تکلیف را روشن فرمایید. مشتریان اجناسی را خریداری می نمایند و یادشان می رود تماماً ببرند و پس از خلوت شدن مغازه متوجه موضوع می شویم. اگر مشتریان را نشناسیم و یا ندانیم متعلق به کیست، تکلیف چیست؟

جواب: باید نگهداری کنید تا وقتی که از پیدا شدن مالک مأیوس شوید. در صورت یأس باید از طرف صاحبش به فقیر بدهید.

بیدار کردن برای نماز

سؤال ۱۴۱۴) آیا بیدار کردن همسر، فرزند یا هر شخص دیگری برای نماز صبح واجب است؟

جواب: واجب نیست. اگر راضی باشند، جایز است، هم چنین اگر به قصد تربیت و امر به معروف باشد، مانعی ندارد.

ص: ۳۴۰

خرید مدرک

سؤال ۱۴۱۵) نظر به این که لازمه استخدام در تمام شرکت ها مدرک تحصیلی بالا می باشد، با داشتن تجربه و تخصص کافی در حرفه ای چنان-چه فاقد مدرک درخواستی باشم می توانم با خرید مدرک به صورت غیر متعارف، مدرک را به دست آورده و در شرکت مورد نظر مشغول به کار شوم. چنان چه مشغول به کار شوم، درآمد آن چه حکمی دارد؟

جواب: جعل مدرک و به واسطه آن مشغول به کار شدن خلاف شرع است ولی حرمت پولی که در قبال عمل می¬گیرد، معلوم نیست.

قطع ارتباط با خویشان

سؤال ۱۴۱۶) آیا صله رحم با برادر و خواهری که از روی عناد و دشمنی و بخل و حسادت از قبیل سعایت، غیبت، عدم پایبندی به تعهدات و افشای راز، مسیر زندگی برادر را عوض می نمایند و موجب خسارت جبران ناپذیر از لحاظ مادی و معنوی می شوند و از اعمال و رفتار خود پشیمان نیستند، واجب است؟ اگر صله رحم واجب است، طبق کدام آیه به-دست می آید؟

جواب: صله ارحام با این گونه افراد لازم و مهم می باشد وگرنه در مورد افراد صالح مسأله خود به خود حل است، بلی اگر مصلحت ایجاب کند، بسا قطع رحم به عنوان نهی از منکر یا برای این¬که به گناه نیفتد، جایز می باشد از باب مقدم داشتن اهم بر مهم.

در قرآن کریم درباره قطع رحم در آیه ۲۷ بقره می فرماید: «ویقطعون ما امر اللّه به ان یوصل...»

اهدای عضو

سؤال ۱۴۱۷) آیا در صورت مرگ مغزی و یا فوت کامل، اهدای عضو جایز است؟

جواب: در مرگ مغزی مطلقا جایز نیست. پس از مرگ قطعی در صورت وصیت میت بعید نیست از اعضای داخلی بشود استفاده کرد. ولی ظاهراً بعد از خروج روح قابل استفاده نیست.

دیدن فیلم خارجی

سؤال ۱۴۱۸) آیا دیـدن فیلم و سـریال های خارجی که در آن گاهی اوقات بازیگران زن لباس های بدن نما می پوشـند، بدون قصـد لـذت بردن و عـدم دقت در بخش هـای عریـان آن و صـرف دنبال کردن جریان اصـلی فیلم و یادگیری برخی جنبه های مفید مجاز است؟

جواب: چون اغلب مفسده دارد، ترک شود.

پوشیدن پیراهن آستین کوتاه

سؤال ۱۴۱۹) پوشیدن پیراهن آستین کوتاه برای مرد چه حکمی دارد؟

جواب: شرعاً اشکال ندارد ولی اخلاقاً در جامعه روا نمی باشد.

مدفن حضرت زینب

سؤال ۱۴۲۰) مدفن حضرت زینب۳ کجاست؟ قول قوی کدام است؟

جواب: در مدفن آن حضرت سه احتمال وجود دارد:

الف) مدینه، ب) مصر، ج) دمشق.

یقیناً نمی شود یکی از این ها را تعیین کرد گرچه مصر و دمشق مشهورتر است.

وجوب حفظ نظام

سؤال ۱۴۲۱) یکی از ادله ای که در منابع فقه شـیعه مسـتند بسـیاری از احکام قرار گرفته، وجوب حفظ نظام و یا حرمت اخلال به نظام است.

الف) آیـا تفـاوتی میـان وجوب حفظ نظام و حرمت اخلال به نظام وجود دارد؟ اگر تفاوت وجود دارد، آیا فقط اخلال به نظام حرمت دارد یا حفظ آن هم واجب است؟

ب) «نظـام» در این قاعـده به چه معنـاست؟ آیـا مقصود نظـام اجتمـاعی است یا نظام حکومتی و آیا پیونـدی میان این دو عنوان وجود دارد؟

پ) آیا اخلال به نظام¬های دیگر غیر از نظام اسـلامی نیز حرام است و حفظ آن نظام ها واجب می باشـد یا این حکم به نظام اسلامی اختصاص دارد؟

ت) ادله ای را که مبنای حکم به وجوب یا حرمت است، بیان نمایید.

ص: ۳۴۲

جواب الف: اگر نظام شرعی باشد، باید آن را حفظ کرد و اخلال در آن حرام می باشد. این ها دو مقوله جداگانه هستند. حفظ نظام، کاری است ایجابی که باید برای بقای نظام اسلامی تلاش کند اما اخلال، کاری است سلبی، یعنی نباید کاری کرد که نظام مختل شود.

جواب ب: نظام شامل نظام حکومتی و اجتماعی است.

جواب پ : در مورد سؤال به عنوان اوّلی لازم نیست ولی به عنوان ثانوی لازم می شود.

جواب ت: امیرالمؤمنین امام علی(ع) می فرماید: «اُوصیکم... بتقوی اللّه و نظم أمرکم»(۱) و عقل هم بر این مدعی حاکم است. نباید کاری کرد که مردم در تنگنا باشند و این خود، افساد است و حرام.

۱- نهج البلاغه، وصیت به امام حسن و حسین(ع).

شرح حال آیه اللّه العظمی دوزدوزانی تبریزی

اشاره

شرح حال اجمالی مرجع عالیقدر حضرت آیت اللّه العظمی حاج میرزا یداللّه دوزدوزانی تبریزی مدظله العالی

حضرت آیت اللّه حاج میرزا یداللّه عباس زاد رفیع، معروف به دوزدوزانی تبریزی، فرزند حاج عبدالحمید، فرزند حاج عباس و او فرزند حاج اللّه وردی، به سال ۱۳۱۴ ش، برابر با ۱۳۵۴ ق، در خاندانی متدین و مذهبی در محله پل سنگی شهر تبریز چشم به جهان گشود.

پدر ایشان از تجار متدین و نیکوکار شهر تبریز بود و اجداد معظمٌ له سال ها پیش از تولد وی، از روستای دوزدوزان، واقع در هفتاد کیلومتری شهر تبریز، به این شهر مهاجرت و در آن جا رحل اقامت افکنده بودند.

تحصیلات مقدماتی و سطح

معظمٌ له در سال ۱۳۲۲ ش جهت فراگیری ادبیات فارسی و عربی وارد مکتب خانه شد و تحصیلات خود را نزد مرحوم حاج میر محمود آقا -که در شهر تبریز شهرت به سزایی داشت- و نیز مرحوم حاج آقا میرزا فرج اللّه فرا آموخت.

شوق تحصیل دانش های دینی، او را در سال ۱۳۲۵ش به مدرسه ی دینی حسن پاشا -واقع در میدان صاحب الامر - کشاند و حضرت آیت اللّه دوزدوزانی در اندک مدتی با علاقه ی شدیدی که به فراگیری دانش داشت، در بین هم دوره¬های خود شاخص گردید. از اساتید ایشان در آن مدت سه سال می توان به عالم ربانی، حضرت حجت الاسلام والمسلمین حاج میرزا رسول شاهدی اشاره نمود.

آنگاه در سال ۱۳۲۹ش، جهت استفاده از دیگر اساتید آن روزگار تبریز، در مدرسه ی علمیه ی طالبیه - مسجد جامع تبریز- مشغول به تحصیل شد و دروس ادبیات، منطق، اصول و شرح لمعتین مرحوم شهید ثانی را در محضر اساتیدی چون حضرات: مرحوم شیخ

ص: ۳۴۴

حسن چلوپز (حاشیه ی ملاـ عبـداللّه)، مرحوم میرزا آقـا بـاغمیشه ای (مغنی اللبیب)، مرحوم حاج میرزا علی اصـغر باغمیشه ای (شـرح لمعه)، مرحوم حـاج میرزا علی اصـغر اخی جهـانی، مرحوم حاج سـید رضا مرنـدی (شـرح لمعه)، مرحوم حاج میرزا ابو الفضل صدیق سرابی (معالم الأصول) و مرحوم سید هادی خسرو شاهی (شرح لمعه) فراگرفت.

ناگفته نماند که حضرت آیت اللّه دوزدوزانی از آغاز طلبگی به تدریس ادبیات در مسجد "خاله اوغلی" تبریز اشتغال داشت و به تربیت طلاب می-پرداخت.

مهاجرت به قم

معظمٌ له در حالی که هنوز به سن هجده سالگی نرسـیده بود، در سال ۱۳۳۲ش و جهت تکمیل آموخته های خویش به شهر قم هجرت فرمود و باقی دروس سـطح را نزد حضـرات آیات: میرزا محمد مجاهدی تبریزی، شـیخ احمد پایانی، سید حسین قاضی طباطبایی، شیخ راضی نجفی تبریزی و ... به استفاده نشست.

تحصیلات اجتهادی

ایشـان در سال ۱۳۳۷ش و پس از درگـذشت والـد مکرمش به حـج بیت اللّه الحرام و مسـجد النبی (ص) و نیز زیـارت عتبـات عالیات نایل آمد و پس از بازگشت، تحصیل دروس خارج را در محضر اساتید بزرگ آن دوران آغاز نمودند.

معظـم لـه در درس خـارج فقـه مرحـوم آیـت اللّـه العظمی حـاج سـید حسـین طباطبـایی بروجردی (ره) کـه در حرم حضـرت معصومه(س) برپا می شـد، به مدت سه سال شـرکت نمود و پس از درگذشت ایشان، مدتی در درس اصول رهبر کبیر انقلاب آیت اللّه العظمی سـید روح اللّه موسوی خمینی(ره) که در مسجد سلماسی تشکیل می شد، حاضر آمد. وی همچنین از دروس حضـرات آیات عظام: سـید محمد رضا موسوی گلپایگانی، میرزا هاشم آملی، سید محمد محقق داماد یزدی و شیخ حسن فرید اراکی (ره) نیز کامیاب شدند.

همچنین در محاضـرات خارج فقه و اصول مرحوم حضـرت آیت اللّه العظمی حاج سـید کاظم شـریعتمداری حضور محققانه جسته، مدت ۲۵ سال تمام از افادات علمی ایشان در فقه و اصول مستفید گشت.

معظمٌ له یکی از شاگردان مبرز و برجسته ی آن فقید سعید است که تقریباً یک دوره ی کامل خارج فقه و اصول را در مدت ۲۵ سال از محضر ایشان فراگرفت و بنیه ی اجتهادی خود را در کلاس های درس ایشان استحکام بخشید.

ناگفته نماند که نامبرده در ایام مسافرت خود به عتبات عالیات که حدود یک ماه به طول انجامید، از محضر اساتید حوزه ی دانشگاه بزرگ علوی× در نجف اشرف مستفید شده، به محاضرات حضرات آیات عظام: حاج سید ابو القاسم موسوی خویی، حاج سید محسن طباطبایی حکیم و حاج سید محمود شاهرودی حاضر آمد.

درس فلسفه

وی همچنین در کنار دروس متداول فقهی و اصولی حوزه، از علوم عقلی غافل نشده، در کلاس های درس اسفار مرحوم علامه حاج سید محمد حسین طباطبایی تبریزی، صاحب تفسیر شریف "المیزان" شرکت نمود و در ضمن آن، یک دوره درس منظومه ی حاج ملا هادی سبزواری؛ را به عده ای از فضلای حوزه تدریس نمود.

علاقه به معارف قرآنی

در پی حرکت با برکت مرحوم علامه طباطبایی برای خارج کردن معارف قرآنی از دروس حاشیه ای حوزه، و نیز شوق درونی آیت اللّه دوزدوزانی تبریزی به تفسیر قرآن، از سال ۱۳۸۲ق، برابر با ۱۳۴۲ش به تشکیل حلقات تفسیر قرآن اهتمام جست و با ترتیب سُوَر قرآنی که پس از مدتی جای خود را به تفسیر موضوعی داد، به شرح و تبین کتاب الهی مشغول شد.

حاصل این جلسات که حدود ۵۰ سال به طول انجامید، در کنار سه جلد تفسیر موضوعی قرآن که به انتشار رسیده، دفاتر متعددی است که هنوز به زیور طبع آراسته نشده و به خواست الهی به چاپ خواهد رسید.

اجازات علمی

آیت اللّه دوزدوزانی تبریزی هر چند در صدد کسب اجازات نبوده ، ولی به جهت درخشش های علمی در میان بزرگان و اساتید سترگ حوزه، به دریافت اجازاتی نایل شده اند.

خدمات مذهبی – اجتماعی

معظمٌ له علاوه بر تدریس و تبلیغ احکام الهی در شهرهای قم، تهران، کرج و تبریز خدمات اجتماعی شایانی نیز داشته اند که بخشی از آن ها عبارتند از:

*احداث مسجد جواد الائمه(ع) در خیابان جیحون شهر تهران که به نام مسجد حاج کاظم و به طرز نیکویی اداره می¬شود و مورد استفاده ی مومنین است.

*بازسازی مسجد تاریخی شصت و سه ستون تبریز که قدمت چهار صد ساله دارد و در سال های اخیر متروکه بود که با تلاش های معظمٌ له مرمت و تعمیر شد و هم اکنون یکی از مساجد فعال شهر تبریز است.

*تعمیر کتابخانه ی مدرسه ی طالبیه ی تبریز.

اعزام مبلّغ به نقاط مختلف

ایشان در طی سال های ۵۰ تا ۵۷ ش، مبلغینی را جهت آموزش مسائل دینی به روستاییان و جلوگیری از گسترش عقاید منحرفین و غلات به شهرستان کلیبر و ۵۰۰ روستای اطراف آن در استان آذربایجان شرقی اعزام نمودند و همچنین با هزینه ی شخصی خود، استراحت گاهی مجهز برای مبلغین اعزامی تاسیس نمودند.

از جمله خصوصیات این دوره ها این بود که با مبلغ اعزامی شرط می شد نباید از دیگران حق تبلیغ درخواست نماید. این نوع تبلیغ، تأثیر به سزایی در آن منطقه داشت. این طرح، بعدها تا حدودی در مناطق دیگری بمانند بخش زاغه از توابع خرم آباد و هشترود و شهر ری نیز اجرا شد.

مبارزه ی فکری با منحرفین اعتقادی

بـا توجه به گسترش بیش از پیش فعـالیت گروه هـای منحرف و فرقه های ضاله بماننـد صوفیه و بهاییت و وهابیت در سال های اخیر، حضـرت آیت اللّه دوزدوزانی با همکاری مرحوم حجت الاسـلام و المسـلمین حاج شـیخ داود الهامی و حجت الاسلام و المسـلمین حاج شیخ محمد مردانی، در سال ۱۳۷۵ش، موسـسه ای برای مبارزه با این تحرکات با نام (موسـسه ی دفاع از حریم اسـلام) تاسیس نمودند و در این راه چندین جلد کتاب جیبی به چاپ رسانیده و به صورت رایگان منتشر ساخته اند که در این جا به نام بعضی از کتب انتشار یافته از سوی این موسسه اشاره می گردد:

۱. تصوف از دیدگاه ائمه ی اطهار(ع)؛

۲. پیدایش تصوف در میان شیعیان؛

۳. فرقه¬های نعمت اللّهی و گنابادی؛

۴. فرقه¬های ذهبیه و اویسیه و خاکساریه؛

۵. سیری کوتاه در مرام اهل حق (علی اللّهیان)؛

۶. دو محور عقاید وهابیان؛

۷. بهاییت مولود تصوف.

همچنین این مؤسـسه اقـدام به خریـد و پخش دیگر کتـبی که در این رابطه برای افراد مفیـد است، می نمایـد و برای مطـالعه به شکل مجانی در اختیار افراد به ویژه طلاب قرار می دهد.

تأسیس جلسات مذهبی

معظمٌ له جهت تبلیغات مذهبی و پاسـخگویی به نیاز نسل نوخاسـته، جلسات مذهبی ای را با شـیوه ای نوین تأسـیس نمودند که این جلسات در دو بخش بزرگسالان و نوباوگان تشکیل می شد:

۱) جلسه ی دینی مکتب علی(ع) در سال ۱۳۵۳ ش در شهر تبریز تاسیس گردید. این جلسات در آن زمان به شیوه ی خاصی با استفاده از تریبون سخنرانی و صندلی برای شرکت

ص: ۳۴۸

کنندگان به صورت هفتگی و سیار برگزار می¬گردید و اکثر شرکت کنندگان آن از طبقه ی جوان و تحصیل کرده بودند.

۲) جلسات هفتگی برای تربیت دینی نوباوگان هفت تا دوازده ساله در پنجاه مسجد شهر تبریز که توسط هشتاد نفر از روحانیون و معممین و تجار آن شهر اداره می شدند و در مجموع، حدود هزار نفر در آن جلسات شرکت می کردند. شرکت کنندگان در این جلسات علاوه بر آموزش قرآن، به آموختن احکام و عقاید و سرودهای مذهبی و روش مناظره با مخالفین می پرداختند.

تدریس

همانطور که اشاره شد، حضرت آیت اللّه از آغاز طلبگی در مدرسه ی دینی طالبیه به تدریس و تربیت طلاب اشتغال داشتند که پس از مهاجرت به قم نیز این رویه ادامه پیدا کرد.

تدریس و تربیت طلاب برای حضرت آیت اللّه دوزدوزانی چنان جاذبه ای داشته و دارد که هرگز راضی به تعطیل آن نشده و به استثنای چند سالی که اجباراً از آن محروم شد، همیشه در این سمت مقدس و متعالی به افاده می-پردازد.

ایشان پس از تدریس دروس سطح به شکل مکرر، در پی درخواست افاضل حوزه و در سال ۱۴۰۰ق به تشکیل حلقات خارج فقه و اصول پرداخت که درس خارج فقه همچنان ادامه دارد.

تعدادی از طلاب و افاضل علوم دینی از دروس حضرت آیت اللّهی در مسجد امام زین العابدین مستفید می شوند و برخی نیز به مکتوب کردن آن می پردازند که کتاب "البیان الباهر فی صلاه المسافر" در دو جلد، از آن جمله به شمار می رود.

ص: ۳۴۹

در گفتار بزرگان

اشاره

در این بخش از شرح حال حضرت آیت اللّه دوزدوزانی به بازگو نمودن اوصاف ایشان از زبان دو استاد بزرگ وی می پردازیم:

آیت اللّه شریعتمداری:

جناب العالم الفاضل، علم الأعلام، حجه الإسلام والمسلمین، الحاج المیرزا ید اللّه دوزدوزانی دامت إفاضاته، ممّن حضر فی أبحاثی سنین عدیده حضور تفهمٍ وتعمقٍ وتحقیقٍ، فنال مناه وفاز مبتغاه، فجدّ واجتهد، و بلغ مرتبهً عالیهً من العلم والسداد، فهو الیوم من العلماء العاملین، والفضلاء المحققین، فللّه درّه وکثّر اللّه فی أهل العلم أمثاله.

آیت اللّه گلپایگانی:

...و ممّن سلک سبیل السلف، و بذل جهده و صرف شطراً من عمره فی طلب العلوم الدینیه، وحاز مرتبهً من الفضل، جناب العلّامه حجه الإسلام الحاج میرزا ید اللّه الدوزدوزانی أیده اللّه تعالی... .

مرجعیت

آیت اللّه دوزدوزانی تبریزی از سال ۱۳۷۳ و در پی درخواست برخی اعاظم و نیز مومنین به انتشار فتاوای خود در ضمن حاشیه بر کتاب "خلاصه الاحکام" پرداخت و علی رغم میل باطنی به مرجعیت رسید. و در سال ۱۳۷۷ اقدام به چاپ رساله ی "توضیح المسائل" نمود. رساله ی عملیه ی ایشان تا به حال به چاپ های متعددی در تیراژهای بالا رسیده و به ویژه در سال های اخیر، میزان مراجعه کنندگان از تهران، کرج، آذربایجان و نیز کشورهایی چون آذربایجان، پاکستان و ... رو به ازدیاد بوده است.

ص: ۳۵۰

آثار و تالیفات

هر چند تمحض و تمرکز ایشان بر روی تدریس علوم دینی چندان مجالی برای تالیف کتاب بر ایشان نگذاشته و خودشان نیز به نوشتن کتاب هایی که چندان مطالب جدیدی در آن یافت نمی شود، اشتیاقی نشان نمی دهند، ولی مکتوبات متعددی چه به شکل انتشار یافته و چه در شکل مخطوط از ایشان موجود است که فهرست وار اشاره می کنیم:

۱.إرشاد المؤمنین؛ [حاشیه بر ارشاد المومنین مرحوم آیت اللّه حجت]

۲.تحقیق اللطیف حول التوقیع الشریف؛ [تحقیق در پیرامون امکان و یا عدم امکان رویت حضرت ولی عصر(عج) در زمان غیبت کبری. این کتاب به زبان عربی نوشته شده و انتشار عمومی آن به جهت برخی ملاحظات انجام نشده است.]

۳.تغییر جنسیت آری یا نه؟؛ [پژوهشی علمی در موضوع تغییر جنسیت و حکم شرعی آن]

۴.توضیح المسائل؛ [تاکنون بیش از ۱۳ بار در تیراژهای فراوان چاپ شده است.]

۵.حاشیه علی العروه الوثقی؛ [زیر چاپ]

۶.حواشی علی منهاج الصالحین؛ [تکثیری]

۷.خمس در عصر پیامبر؛

۸.دروس حول المعاد؛ [از سلسله دروس تفسیر موضوعی قرآن]

۹.دروس حول الموت والحیاه والبرزخ وأشراط الساعه؛ [از سلسله دروس تفسیر موضوعی قرآن]

۱۰.دروس حول نزول القرآن؛ [از سلسله دروس تفسیر موضوعی قرآن]

۱۱.رساله ی هلالیه؛ [کتاب مختصر و نافعی درباره ی هلال ماه قمری]

۱۲.کتاب قصاص؛ [مخطوط]

۱۳.ملحقات توضیح المسائل؛

ص: ۳۵۱

۱۴.مناسک حج تمتع و عمره. [احکام زیارت حرمین شریفین که چندین بار جهت استفاده ی مومنین در سفر حج انتشار یافته است.]

۱۵.استفتائات [زیر چاپ]

۱۶.تفسیر ترتیبی سوره هایی از قرآن [مخطوط]

۱۷.دوره ی اصول فقه [مخطوط]

تقریرات شاگردان از دروس ایشان:

۱.تقریرات بحث صلات مسافر با عنوان "البیان الباهر فی صلاه المسافر" توسط حضرت حجت الاسلام حاج شیخ یوسف یعقوبی

۲.تقریرات بحث زکاه [مخطوط]

۳.تقریرات صلاه جماعت [مخطوط]

۴.تقریرات خمس [مخطوط]

۵.تقریرات حلق لحیه [آماده چاپ]

۶.تقریرات مکاسب محرمه [مخطوط]

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹